

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
343.45(498+478)(043)

MOȚOC COSTICĂ

**SECRETUL PROFESIONAL ÎN LEGEA PENALĂ A
ROMÂNIEI ȘI ÎN CEA A REPUBLICII MOLDOVA:
STUDIU DE DREPT PENAL**

SPECIALITATEA – 554.01 Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific: _____

**GÎRLA Lilia,
doctor în drept,
conferențiar universitar**

Autor: _____

MOȚOC Costică

CHIȘINĂU, 2021

© MOȚOC Costică, 2021

CUPRINS

ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză).....	4
LISTA ABREVIERILOR	7
LISTA FIGURILOR	8
INTRODUCERE	9
I. MATERIALE ȘTIINȚIFICE REFERITOARE LA PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL	22
1.1. Materiale științifice în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional publicate peste hotare.....	22
1.2. Materiale științifice referitoare la protecția juridico-penală a secretului profesional publicate în România și în Republica Moldova	39
1.3. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute.....	57
2. PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL ÎN LEGEA PENALĂ A ROMÂNIEI ȘI ÎN CEA A REPUBLICII MOLDOVA	61
2.1. Răspunderea penală pentru încălcarea secretului profesional în legea penală a României	61
2.1.1. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom.	61
2.1.2. Obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom.....	66
2.1.3. Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom.....	76
2.1.4. Semnele subiective prevăzute la art.227 CP Rom.	84
2.2. Secretul profesional în legea penală și extrapenală a Republicii Moldova.....	88
2.3. Concluzii la Compartimentul 2	99
3. REZULTATELE OBȚINUTE PRIVIND PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL ÎN ROMÂNIA ȘI ÎN REPUBLICA MOLDOVA	101
3.1. Rezultatele obținute privind datele cu caracter personal ocrotite în regim de secret profesional	101
3.2. Rezultatele obținute privind coraportul dintre secretul profesional și alte tipuri de secrete (secret de serviciu, secret al vieții private)	120
3.3. Rezultatele obținute privind necesitatea protecției juridico-penale a secretelor profesionale speciale	132
3.4. Concluzii la Compartimentul 3	154
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	157
BIBLIOGRAFIE	168
ANEXA 1. STUDIUL EMPIRIC LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT	202
ANEXA 2. CHESTIONAR	232
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	237
CV AL AUTORULUI	238

ADNOTARE

Moțoc Costică „Secretul profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova: studiu de drept penal”, Teză de doctor în drept la Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Chișinău, 2021

Structura tezei: Introducere, 3 Capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 292 titluri, 2 anexe, 167 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 16 lucrări științifice printre care și o monografie.

Cuvinte-cheie: secret profesional; secret al vieții private; secret primar; secret derivat; securitatea informației; inviolabilitatea informației; protecția informației confidențiale.

Scopul lucrării: constă în elaborarea conceptului științifico-practic al protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova, în accepțiunea aspectelor *de lege lata* și *de lege ferenda*.

Obiectivele cercetării: *argumentarea* necesității sancționării juridico-penale distincte a infracțiunilor care încalcă securitatea secretului profesional ce constituie parte a infracțiunilor împotriva securității informației confidențiale; *analiza* normelor juridico-penale care asigură securitatea secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova; *identificarea* împrejurărilor de care instanțele de judecată trebuie să țină cont la calificarea faptelor infracționale care încalcă securitatea informației confidențiale; formularea propunerilor *de lege ferenda* pentru îmbunătățirea cadrului incriminator etc.

Noutatea și originalitatea științifică: derivă din abordarea multiaspectuală, interdisciplinară și de pionierat a protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova, prin consolidarea prevederilor incriminatoare cu aspectele doctrinare, precum și cu instrumentele internaționale și regionale și cu mecanismele care le pun în acțiune pentru combaterea dezvăluirii și a altor încălcări ale secretului profesional. Aceasta constă în cercetarea complexă a răspunderii penale pentru faptele prejudiciabile incriminate de legea penală a ambelor state (a României și a Republicii Moldova) la nivel de teză de doctorat.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante soluționate: fundamentarea științifică a elementelor și semnelor constitutive ale infracțiunilor ce atentează la securitatea și inviolabilitatea informațiilor confidențiale protejate în regim juridic de secret profesional, precum și înaintarea unui set de recomandări sub aspect *de lege ferenda*, de natură să contribuie la sporirea ansamblului de măsuri preventive și de combatere a divulgării sau a altor tipuri de încălcare a secretului profesional prin eficientizarea activității organelor de drept competente, precum și la perfecționarea practicii de aplicare a normelor juridico-penale existente în Codul penal al României și în cel al Republicii Moldova.

Semnificația teoretică: definirea bazelor conceptuale ale studiului științific de drept penal privind protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova; efectuarea unor abordări teoretice referitoare la stabilirea elementelor constitutive obiective și subiective, precum și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor al căror obiect imaterial îl constituie secretul profesional; identificarea unor perspective asupra cadrului științific vizând limitele și condițiile răspunderii penale pentru faptele infracționale săvârșite în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional.

Valoarea aplicativă: studiul efectuat a permis constatarea unor deficiențe ce marchează prevederile art.227 CP Rom. și ale legii penale a Republicii Moldova în general, acestea împiedicând aplicarea și interpretarea corectă a reglementărilor în cauză. Întru a înlătura aceste neajunsuri, comunității științifice îi sunt înaintate concluzii și recomandări menite să contribuie la perfecționarea cadrului normativ.

Implementarea rezultatelor științifice: acestea sunt aplicabile în activitatea organelor de drept, în special în ce privește calificarea corectă a faptelor în conformitate cu prevederile art.227 CP Rom., precum și calificarea faptelor infracționale similare celor contravenționale în legea penală a Republicii Moldova. Ele pot fi utile la elaborarea de publicații științifice cu caracter de îndrumare pentru cadrele didactice, studenți, masteranzi, doctoranzi.

АННОТАЦИЯ

**Моцок Костикэ, «Профессиональная тайна в уголовном законе Румынии и Республики Молдова: уголовно-правовое исследование»,
Диссертация на соискание ученой степени доктора права,
Специальность 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право,
Кишинэу, 2021**

Структура диссертации: Введение, 3 Главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 292 наименований, 2 приложения, 167 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 16 научных работах, из которых одна монография.

Ключевые слова: профессиональная тайна; тайна частной жизни; первичная тайна; вторичная тайна; информационная безопасность; неприкосновенность информации; защита конфиденциальной информации.

Цель диссертации: состоит в выработке научно-практической концепции профессиональной тайны в уголовном законе Румынии и Республики Молдова в свете аспектов *de lege lata* и *de lege ferenda*.

Задачи исследования: аргументация необходимости самостоятельного уголовно-правового санкционирования преступлений, посягающих на безопасность профессиональной тайны, являющихся частью преступлений, посягающих на безопасность конфиденциальной информации; анализ уголовно-правовых норм, обеспечивающих безопасность профессиональных тайн в уголовном законе Румынии и Республики Молдова; установление обстоятельств, подлежащих выяснению судебными инстанциями по уголовным делам о преступлениях, нарушающих профессиональную тайну и т.д.

Научная новизна и оригинальность результатов исследования: многоаспектный, междисциплинарный и новый подход в части уголовно-правовой охраны профессиональных тайн путем установления взаимосвязи законодательных положений внутреннего законодательства с доктринальными позициями, международными инструментами регионального и универсального характера и механизмами их применения в части обеспечения уголовно-правовой защиты профессиональных тайн. Состоит также во всестороннем исследовании уголовной ответственности за совершение преступных деяний, предусмотренных уголовным законом обеих государств (Румынии, Республики Молдова) на уровне настоящего диссертационного исследования.

Полученные результаты, способствующие решению особо значимой научной проблемы, разрешенной в рамках проведенного диссертационного исследования: состоят в научном обосновании элементов и признаков преступных деяний, посягающих на безопасность и неприкосновенность конфиденциальной информации, а также в выработке и предложении целого спектра рекомендаций по совершенствованию содержания действующих уголовно-правовых норм, что, в свою очередь, способствует предупреждению разглашений и иных нарушений профессиональной тайны и борьбе с ними, повышению эффективности деятельности правоохранительных органов и правоприменительной практики в указанной сфере.

Теоретическая значимость: установление теоретических основ научного уголовно-правового исследования профессиональных тайн в уголовном законе Румынии и Республики Молдова; проведение теоретических исследований в части установления объективных и субъективных признаков составов преступлений, а также отягчающих обстоятельств преступлений, предметом преступления которых составляет профессиональная тайна; определение перспектив научного исследования пределов и условий уголовной ответственности в области уголовно-правовой охраны профессиональных тайн.

Практическая применимость исследования: проведенное научное исследование позволило обнаружить законодательные недоработки ст.227 УК Румынии и в целом уголовного закона Республики Молдова, создающие препятствия правильному и единообразному применению и толкованию соответствующих уголовно-правовых норм. В целях их устранения и совершенствования нормативно-правовой базы, автор предлагает научному сообществу свои выводы и рекомендации.

Апробация результатов диссертационного исследования: Полученные результаты используются в учебном процессе, могут быть применены в практической деятельности правовых органов, особенно при квалификации деяний, предусмотренных в ст.227 УК Румынии и ст.177 УК РМ, а также смежных деяний. Они могут быть использованы при разработке научных публикаций для преподавателей, студентов, магистров, аспирантов.

ANNOTATION

**Moțoc Costică „Professional Secrecy in the Criminal Law of Romania and of the Republic of Moldova: Criminal Law Research”,
Ph.D. Thesis, Specialty 554.01 – Criminal law and law of penal execution,
Chisinau, 2021**

Structure of thesis: Introduction, 3 Chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 292 titles, two appendices, 167 basic text pages. The obtained results are published in 16 scientific papers including one monographic study.

Key-words: professional secrecy; privacy secrecy; secondary secrecy; informational security; information's inviolability; protection of confidential information.

The purpose of the Ph.D. thesis: elaboration of the scientific and empirical concept of professional secrecy penal protection in Penal Law of Romania and Republic of Moldova, by approach of *de lege lata* and *de lege ferenda*.

The objectives of investigation: demonstration of necessity of penal sanctioning of criminal misdeeds which violate the professional secrecy as a part of criminal misdeeds which are committed against security of confidential information; analysis of penal norms which provide security of professional secrecy in accordance with the penal legislation of Romania and Republic of Moldova; identification of some circumstances which are important to be found by the judicial courts during examination of those criminal misdeeds.

The scientific novelty and originality of the obtained results: those results are flowing out the multifaceted, interdisciplinary and the newest application of criminal liability for criminal misdeeds which are committed against security of confidential information protected in the regime of professional secrecy, by means of strengthening national incriminating regulations well-adjusted to the doctrine, as well as to the universal and regional international instruments and mechanisms relevant for crimes in this sphere, and consists of a manifold scrutiny of criminal liability for the misdeeds incriminated by those articles of the Criminal code of Romania and Republic of Moldova on a standard of a Ph.D. thesis.

The obtained results which contribute solving of the foremost scientific problem: it consists in groundwork pivotal elements and items of crimes using penal law, along with suggesting recommendations *de lege ferenda* which will contribute to increasing of prevention and its counteraction of violation of professional secrecy by means of fortifying law enforcement authorities' efficiency, as well as improvement of relevant law practice in this domain.

Theoretical importance: it is expressed in the defining the conceptual basis of the scientific research in the Criminal Law concerning criminal liability for the criminal misdeeds of violation of professional secrecy, as well as in identifying some scientific perspectives concerning limits and conditions of the criminal liability for those criminal misdeeds.

Practical value of the research paper: the performed research permitted to establish that there exist several gaps and deficiencies in the art.227 of the Criminal code of Romania and art.177 of the Criminal code of the Republic of Moldova, they create obstacles in the correct application and interpretation of the penal regulations concerning penal protection of professional secrecy. As a result, in order to eliminate those gaps there are proposed several recommendations in order to improve the present penal regulations.

Implementation of the scientific results: the scientific results can be applied in the professional activity of the law enforcement authorities, especially concerning correct legal appreciation of the misdeeds incriminated by the art.227 of the Criminal code of Romania and art.177 of the Criminal code of the Republic of Moldova, as well as the collateral crimes. At the same time, they can be useful during the elaboration of some scientific publications and other issues for the scientific workers, teachers, students, including those who are pleading for master degree and Ph.D.

LISTA ABREVIERILOR

alin.	– alineat
art.	– articol
aut.	– autori
CE	– Consiliul Europei
CF RM	– Codul familiei al Republicii Moldova
col.	– colectiv
coord.	– coordonator
CP RM	– Codul penal al Republicii Moldova
CP Rom.	– Codul penal al României
CPC RM	– Codul de procedură civilă al Republicii Moldova
CPP RM	– Codul de procedură penală al Republicii Moldova
CPP Rom.	– Codul de procedură penală al României
CSJ RM	– Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova
HP	– Hotărâre a Parlamentului
Jud.	– Judecătorie
lit.	– literă
mun.	– municipiu
n.a.	– nota autorului
nr.	– număr
ONU	– Organizația Națiunilor Unite
O.U.G	– Ordonanță de Urgență a Guvernului
pct.	– punct
Rec.	– Recomandare
UE	– Uniunea Europeană

LISTA FIGURILOR

- Figura nr.1.1** – Chestionar-filtru „*Vârsta respondenților*” – p.221.
- Figura nr.1.2** – Chestionar-filtru „*Sexul respondenților*” – p.221.
- Figura nr.1.3** – Chestionar-filtru „*Cetățenia respondenților*” – p.222.
- Figura nr.1.4** – Chestionar-filtru „*Studiile absolvite de către respondenți*” – p.222.
- Figura nr.1.5** – Chestionar-filtru „*Domeniul (actual) de activitate profesională*” – p.223.
- Figura nr.1.6** – Chestionar-filtru „*Reprezentanți ai organelor de drept*” – p.223.
- Figura nr.1.7** – Sondajul de opinii „*Identificarea profesiilor ce implică necesitatea asigurării regimului secret al informațiilor confidențiale furnizate/comunicate de clienți*” – p.224.
- Figura nr.1.8** – Sondajul de opinii „*Reprezentantul unei alte profesii ce presupune asigurarea secretului profesional*” – p.224.
- Figura nr.1.9** – Sondajul de opinii „*Identificarea conținutului secretului profesional*” – p.225.
- Figura nr.1.10** – Sondajul de opinii „*Alegerea măsurii legislative care ar fi cea mai potrivită pentru asigurarea protecției juridice a secretului profesional*” – p.225.
- Figura nr.1.11** – Sondajul de opinii „*Componentele secretului profesional*” – p.226.
- Figura nr.1.12** – Sondajul de opinii „*Aspecte ce formează nucleul vieții private*” – p.226.
- Figura nr.1.13** – Sondajul de opinii „*Identificarea necesității protecției juridice a secretului profesional*” – p.227.
- Figura nr.1.14** – Sondajul de opinii „*Componentele secretului de serviciu*” – p.227.
- Figura nr.1.15** – Sondajul de opinii „*Dacă profesia respondenților presupune prelucrarea datelor cu caracter personal sau a altor informații confidențiale ce aparțin unei alte persoane, încredințate în virtutea profesiei*” – p.228.
- Figura nr.1.16** – Sondajul de opinii „*Indicele victimologic al respondenților în urma încălcării secretului profesional*” – p.228.
- Figura nr.1.17** – Sondajul de opinii „*Nivelul de încredere în slujitorii de cult*” – p.229.
- Figura nr.1.18** – Sondajul de opinii „*Nivelul de încredere în jurnaliști*” – p.229.
- Figura nr.1.19** – Sondajul de opinii „*Nivelul de încredere în lucrătorii medicali*” – p.230.
- Figura nr.1.20** – Sondajul de opinii „*Încălcările intenționate și imprudente ale secretului profesional*” – p.230.
- Figura nr.1.21** – Sondajul de opinii „*Măsuri organizaționale și tehnice pentru protecția secretului profesional*” – p.231.
- Figura nr.1.22** – Sondajul de opinii „*Măsuri legislative relevante pentru asigurarea secretului profesional*” – p.231.

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Potrivit Directivei (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016, „*protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal reprezintă un drept fundamental*” [11]. În Recomandarea Consiliului Europei nr.582(1970) *privind comunicarea media și drepturile omului* este definit dreptul la viață privată, care cuprinde inclusiv „*dreptul la protecție de la destăinuirea informației oferite sau obținute în mod confidențial de la individ*” [21].

Potrivit prevederilor de la *alin.(1) art.22 (Secretul profesional și cooperarea între autorități)* al Directivei 2003/71/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003, „*obligația secretului profesional se aplică tuturor persoanelor care exercită sau au exercitat o activitate pentru autoritatea competentă și pentru instituțiile cărora aceste autorități le-au delegat eventual unele sarcini. Informațiile reglementate de secretul profesional nu se pot divulga niciunei persoane sau autorități, numai în cazul în care legea nu dispune altfel*” [7]. În același timp, în conformitate cu art.198 alin.(12) din Regulamentul de procedură în urma anchetei privind spălarea de bani, evitarea sarcinilor fiscale și evaziunea fiscală (2016/3044(RSP)), „*secretul profesional nu poate fi utilizat pentru protejarea sau ascunderea ilegalităților și nici pentru a acționa în contradicție cu spiritul legii*” [18].

Luând în considerare dezideratul conform căruia, obligația specială de a păstra secretul profesional trebuie să fie conținută în legislația națională a statelor membre sau a organismelor profesionale naționale competente cu puterea de a adopta reguli obligatorii ale profesiei, iar regulile naționale privind secretul profesional trebuie să includă și sancțiunile corespunzătoare în caz de încălcare a lor, *se propune revizuirea cadrului incriminator în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova.*

Actualitatea temei alese poate fi argumentată și prin faptul că, spre deosebire de legea penală a Republicii Moldova, Codul penal al României conține în Partea specială o singură normă juridico-penală care sancționează divulgarea oricărui secret profesional, indiferent de tipul acestuia (fie medical, fie bancar, fie al avocatului etc.) – art.227 („*Divulgarea secretului profesional*” [71]). Totodată, în conținutul Părții speciale a Codului penal român nu vom găsi norme juridico-penale speciale consacrate protecției unor secrete profesionale *specifice*. Astfel, toate formele secretelor profesionale (care pot fi diverse prin natura profesiei exercitate) sunt protejate de legea penală română într-o măsură egală. Însă, aceeași concluzie nu poate fi desprinsă din conținutul legii penale a Republicii Moldova, în ea fiind prevăzută doar răspunderea penală pentru divulgarea anumitor tipuri ale secretelor profesionale (art.204 CP RM; alin.(1) art.245¹⁰

CP RM etc.), ceea ce *ad litteram* conduce la o concluzie logică – *alte tipuri de secrete profesionale ce nu sunt prevăzute de legea penală nu se bucură de protecție juridico-penală corespunzătoare, iar divulgarea acestor secrete derivate nu obține o sancționare promptă*. În prezent există aproximativ șaizeci de tipuri de informații confidențiale.

Constatăm că în Republica Moldova, pe baza caracteristicilor activității profesionale, legislația ramurală stabilește garanții pentru respectarea secretelor profesionale, însă răspunderea penală este asigurată doar pentru tipurile de *secrete primare/inițiale*. Astfel, categoria *infrajeciunilor care încalcă securitatea informației confidențiale (secrete) ce constituie secret profesional* include doar fapte prevăzute de legea penală care asigură protecția juridico-penală a unor forme de *secrete primare*: 1) secretul vieții private a unei alte persoane – alin.(1) art.177 CP RM („Încălcarea inviolabilității vieții personale” [30]); alin.(1) art.178 CP RM („Violarea dreptului la secretul corespondenței”); art.204 CP RM („Divulgarea secretului adopției”); 2) secretul comercial – alin.(1) art.185² CP RM („Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială”); art.245¹⁰ CP RM („Obținerea ilegală și/sau divulgarea informațiilor ce constituie secret comercial sau bancar”); lit.f) alin.(1) art.245¹¹ CP RM („Încălcarea legislației privind activitatea fondurilor nestatale de pensii”); alin.(1) art.245¹² CP RM („Încălcarea legislației privind activitatea birourilor istoriilor de credit”).

În același timp, este inadmisibilă substituirea sensului secretului profesional cu cel al vieții private; prin urmare, nu poate fi operată nici aplicarea normei juridico-penale prevăzute la art.177 CP RM prin analogie, deoarece, în strictă conformitate cu prevederile alin.(2) art.3 CP RM, „interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise” [30].

Necesitatea protecției juridico-penale a secretului profesional în normele de drept ale Republicii Moldova este afirmată prin existența unui număr impunător de profesii în care poate apărea secretul ce urmează a fi protejat de normele de drept, însă în realitate astfel de reglementări nu rareori lipsesc; utilizarea diverselor mijloace tehnice și sisteme informaționale în procesul de prelucrare, stocare și transmitere a datelor care constituie secret profesional, precum și absența reglementărilor normative ce ar asigura protecția acestor date; apariția unor profesii moderne care contribuie la apariția noilor forme de secrete profesionale; lipsa unei autorități speciale care ar asigura legiferarea în domeniul secretului profesional etc.

Informațiile care constituie secretul de natură privată sunt *personale* și garantate de normele dreptului constituțional. Secretele profesionale, în conformitate cu criteriul continuității, aparțin clasei *secretelor derivate*. Pe de o parte, subiectul acestora este *purtătorul profesionist al secretului străin* și anume din acest motiv îi este încredințată informația. Pe de altă parte,

activitatea acestui profesionist, de regulă, posedă *un caracter public*, respectiv relația privind secretul profesional este de natură mixtă (publică-privată). În cazul unui *secret primar*, proprietarul secretului își protejează propriile informații, iar în cazul unui *secret derivat (secundar)* informațiile se obțin din mâinile altora.

Prin conținut, informația cu caracter personal sau familial poate să coincidă cu secretul profesional, însă regimurile juridice în care sunt păstrate astfel de date sunt absolut diferite și de sine stătătoare. În caz de încălcare a inviolabilității vieții personale protecția juridico-penală a secretului de drept privat este asigurată în calitate de secret-obiect (secretul personal sau de familie), iar în cazul în care secretul cu caracter privat este încredințat unei alte persoane în legătură cu particularitățile profesiei acesteia, informația devine protejată în regim de secret-obligație (secret profesional). Când astfel de informații sunt transmise altor subiecți pentru păstrare și uz, ele dobândesc un alt statut juridic (statutul de secret bancar, fiscal, medical, notarial sau de secret al corespondenței etc.) fără ca să-și piardă conținutul primar de secret al vieții private.

În opinia noastră, toate împrejurările sus-menționate vor crea premise sigure de conștientizare a necesității reglementării raporturilor din domeniul secretului profesional și al protecției juridico-penale a acestui tip de secret, inclusiv prin reglementarea listei de date confidențiale protejate care s-ar atribui tipului concret de secret profesional și a condițiilor de acces la acest tip de secrete.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. În reglementările internaționale secretul profesional este fundamentat pe prevederile generale ale normelor consacrate aspectelor vieții private și pe datele cu caracter personal, precum și pe prevederile speciale dedicate reglementării secretelor profesionale. Dreptul fundamental la protejarea datelor cu caracter personal se întemeiază, în esență, pe articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) [3] și pe articolul 8 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (2010/C 83/02) [1]. În spiritul art.8 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, protecția datelor personale, în special a celor medicale, are o importanță fundamentală pentru ca persoana să se bucure de dreptul său la respectarea vieții de familie și private. Obiectul art.8 din Convenție este acela „*de a proteja individul de ingerința arbitrară a autorităților publice*” [3]; el nu obligă statul doar să se abțină de la astfel de ingerințe, ci, suplimentar acestei obligații negative, pot exista obligații pozitive inerente, în vederea respectării efective a vieții private sau de familie.

În conformitate cu art.2 din Regulamentul (CE) nr.45/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 [12], *date cu caracter personal* înseamnă „*orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă; o persoană identificabilă este*

persoana care poate fi identificată, direct sau indirect, în special prin referire la un număr de identificare sau la unul sau mai multe elemente specifice, proprii identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale” [12]. O definiție mai desfășurată găsim la art.3 din Directiva (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 [11], care concretizează un element de identificare prin procedeul de exemplificare „*un nume, un număr de identificare, date de localizare, un identificator online*”, iar pe lista elementelor specifice, proprii identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale se includ elemente specifice, proprii identității sale „*genetice*”.

Regulamentul (CE) nr.223/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 martie 2009 *privind statisticile europene* conține norme fundamentale privind protejarea datelor cu caracter personal în contextul statisticilor oficiale și, în mod logic, devine relevant pentru dispozițiile privind statisticile oficiale la nivel național [22].

În sensul Recomandării 582(1970) *privind comunicarea media și drepturile omului, dreptul la viață privată* cuprinde inclusiv „*dreptul la protecția de la destăinuirea informației oferite sau obținute în mod confidențial de la individ*” [21]. În conformitate cu Rezoluția 1003(1993)1 *cu privire la etica în jurnalism*, „*dreptul indivizilor la viață privată trebuie să fie respectat*” [24]. Persoanele care sunt implicate în viața publică se bucură de dreptul la viața lor privată, cu excepția cazurilor când viața lor privată poate avea un impact asupra vieții lor publice. În pct.18 al Rezoluției 1843(2011) „*Protecția vieții private și a datelor personale pe Internet și în media online*”[25] sunt relatate principiile de protecție a vieții private și a datelor personale în domeniul tehnologiilor informaționale. „*Datele personale nu pot fi folosite de alții „până când persoana la care se referă astfel de date nu și-a exprimat acordul preventiv*” [25] ce solicită exprimarea consimțământului în deplină cunoaștere a acestui uz, în special „*manifestarea voinței libere, specifice și informate, și exclude orice uz automat sau tacit; consimțământul poate fi retras în orice timp, iar din momentul retragerii datele personale nu pot fi utilizate pe viitor*” [25]. Reieșind din analiza art.2 din Regulamentul (CE) nr.45/2001, „*prelucrarea datelor cu caracter personal*” înseamnă „*orice operațiune sau serie de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal, prin mijloace automatizate sau neautomatizate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea prin transmitere, diseminarea sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, precum și blocarea, ștergerea sau distrugerea*” [12]. O definiție analogică este dată și în art.3 din Legea României nr.677/2001 *pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date* [67]. Comparând ambele definiții (cea din Regulamentul (CE) nr.45/2001 și din legislația română, pe de o parte, și cea adoptată de

legislația extrapenală a Republicii Moldova) devine evident că acțiunile de *alăturare, combinare* și *ștergere* nu și-au găsit oglindire în Legea Republicii Moldova nr.17-XVI/2007 [54]. Totodată, în opinia noastră, acțiunile de *alăturare* și *combinare* se vor include perfect în acțiunea de *utilizare*, constituind forme de sine stătătoare ale utilizării.

Conform articolului 4 din Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016, „*încălcarea securității datelor cu caracter personal*” înseamnă „*o încălcare a securității care duce, în mod accidental sau ilegal, la distrugerea, pierderea, modificarea sau divulgarea neautorizată a datelor cu caracter personal transmise, stocate sau prelucrate într-un alt mod, sau la accesul neautorizat la acestea*” [13]. În conformitate cu art.54 (Secretul profesional) al Directivei 2004/39/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 *privind piețele instrumentelor financiare, de modificare a Directivelor 85/611/CEE și 93/6/CEE ale Consiliului și a Directivei 2000/12/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 93/22/CEE a Consiliului*, „*nicio informație confidențială pe care au primit-o ... în exercitarea funcțiilor lor nu poate fi divulgată niciunei persoane sau autorități, decât într-o formă rezumată sau agregată care împiedică identificarea întreprinderilor de investiții, a operatorilor, a piețelor reglementate sau a oricărei persoane în cauză, fără a se aduce atingere cazurilor reglementate de dreptul penal sau de alte dispoziții ale prezentei Directive*” [8].

Potrivit prevederilor de la alin.(1) art.22 (Secretul profesional și cooperarea între autorități) al Directivei 2003/71/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 *privind prospectul care trebuie publicat în cazul unei oferte publice de valori mobiliare sau pentru admiterea valorilor mobiliare la tranzacționare și de modificare a Directivei 2001/34/CE*, „*obligația secretului profesional se aplică tuturor persoanelor care exercită sau au exercitat o activitate pentru autoritatea competentă și pentru instituțiile cărora aceste autorități le-au delegat eventual unele sarcini. Informațiile reglementate de secretul profesional nu se pot divulga niciunei persoane sau autorități, numai în cazul în care legea nu dispune altfel*” [7].

La nivel internațional este stabilită obligativitatea obținerii consimțământului din partea persoanei ale cărei date confidențiale cu caracter personal sunt supuse prelucrării. Astfel, conform articolului 4 din Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016, „*consimțământ* al persoanei vizate înseamnă *orice manifestare de voință liberă, specifică, informată și lipsită de ambiguitate a persoanei vizate prin care aceasta acceptă, printr-o declarație sau printr-o acțiune fără echivoc, ca datele cu caracter personal care o privesc să fie prelucrate*” [13].

Conform Regulii nr.73 din *Regulile de Procedură și Probațiune ale Curții Penale Internaționale (Comunicări și informații privilegiate)*, „relația profesională dintre persoana și consultantul ei juridic urmează a fi privită ca una privilegiată și, prin urmare, nu se supune divulgării, cu excepția cazurilor când (a) persoana și-a formulat consimțământul în scris pentru o astfel de divulgare; (b) persoana, în mod voluntar, divulgă conținutul conversațiilor unui terț și acesta apoi prezintă dovezi referitoare la o astfel de divulgare” [26]. În conformitate cu sub-regula 5, Regula 63 din *Regulile de Procedură și Probațiune ale Curții Penale Internaționale*, „comunicările făcute în contextul raporturilor profesionale sau confidențiale vor fi privite ca privilegiate și, implicit, nesupuse divulgării, dacă Camera va decide că: (a) comunicările au avut loc în cadrul raporturilor confidențiale produse în urma așteptării rezonabile a caracterului lor privat și al nedivulgării; (b) confidențialitatea este esențială reieșind din natura și tipul raportului dintre persoana și confidentul acesteia și (c) recunoașterea privilegiei va contribui la realizarea obiectivelor Statutului de la Roma și a Regulilor de Procedură” [26]. În acest context, „Regulile vor asigura caracterul privilegiat al raporturilor profesionale confidențiale dintre persoană și medicul acesteia, psihiatrul, psihologul sau consultantul juridic, în special raporturile ce vizează victima sau raporturile dintre persoană și membrul cultului religios. Curtea va recunoaște drept privilegiată comunicarea efectuată în cadrul mărturisirii religioase ca parte integrantă a practicii religioase” [26].

În strictă corespundere cu prevederile de la pct.(164) din Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date [13] și de abrogare a Directivei 95/46/CE, „statele membre pot adopta, pe cale legislativă, norme specifice pentru protejarea secretului profesional sau a altor obligații echivalente, în măsura în care acest lucru este necesar pentru a asigura un echilibru între dreptul la protecția datelor cu caracter personal și obligația de păstrare a secretului profesional” [13]. Pe de o altă parte, protecția secretului profesional este amintită în mod expres la articolul 41 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (Dreptul la bună administrare), în cadrul căruia „(1) Orice persoană are dreptul de a beneficia, în ce privește problemele sale, de un tratament imparțial, echitabil și într-un termen rezonabil din partea instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii” [1]. Acest drept include în principal, printre altele „(b) dreptul oricărei persoane de acces la dosarul propriu, cu respectarea intereselor legitime legate de confidențialitate și de secretul profesional și comercial” [1].

Concluzionăm că instituția secretului profesional este reglementată la nivel internațional atât în forma sa generală, cât și în formele sale speciale (secretul profesional al apărătorului, secretul profesional medical, secretul profesional religios).

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale al colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar. Demersul nostru științific în domeniul juridico-penal este inițiat în baza unor surse doctrinare de reputație incontestabilă în doctrina penală și în alte domenii științifice (drept constituțional, drept administrativ, drept informațional, drept civil, drept procesual penal; filosofie, sociologie, informatică etc.), elaborate de: D-S. Chertes, M.Dunea, S.Fusea, C.Jugastru, I.-C. Lucinescu, Al.Mălureanu, V.Moșin, Cr.Nicorici, A.Păunescu, Gr.-M. Preduca (Predișor), G.Roman, V.Sanduța, L.A. Tutunaru, I.-C. Buciu, M.Corlean, E.V. Frâncu, A.Giurgiu, S.Guțan, R.G. Ichim, L.-L. Lăzăroiu, C.-V. Maftai, D.-L. Păun, R.Radoviciu (Lazea), R.Slăvoiu, Cl.-M. Toma, V.R.-E.Voinea, N.Matsaukas, O.Predescu, A.Hărăstășanu, L.Săuleanu, L.Smarandache, A.Dodocioiu (*România*); Gh.Aricov, S.Brînză, A.Bogdan, Ig.Botezatu, M.Botnarenco, M.Bulgaru, D.Cazacu, St.Copețchi, S.Crijanovschi, V.Cușnir, Ig.Dolea, S.Gavajuc, L.Gîrla, N.Grădinaru, V.Iustin, O.Miron, C.Moțoc, Dr.Pădure, V.Stati, R.Ștefănuț, S.Timofei, Cr.Pîntea, Gh.Paladi (*Republica Moldova*); M.Iu. Avdeev, K.M. Andreev, V.V. Artemov, L.V. Astahova, M.V. Baglai, I.A. Bova, M.V. Bundin, S.N. Burdov, D.V. Bușkov, A.V. Dvoretškii, I.Faingold, E.V. Fatkina, Iu.A. Gatcin, Ș.K. Gaiurov, Iu.A. Govenko, S.I. Gutnik, V.M. Elin, M.A. Efreмова, A.V. Ermolaev, M.A. Eršov, V.E. Evseenko, D.A. Kalmâkov, E.V. Klimova, O.M. Manjueva, S.N. Merkulova, E.V. Leoșkevici, A.A. Ojiganov, N.N. Kuniaev, A.S. Diomușkin, A.G. Fabricinov, A.B. Ovcinnikov, Iu.S. Pilipenko, A.N. Prokopenko, A.B. Ragulin, G.B. Romanovskii, I.I. Salihov, V.G. Siomin, A.V. Susloparov, A.A. Strelitov, G.V. Șagara, D.Tatianin, S.A. Toporkova, L.A. Țaturean, E.K. Volcinskaia, I.A. Voroșilin, P.A. Vîrva, L.Zakirova, I.A. Yakovleva (*Federația Rusă*); V.Mislivii, N.Basaraba, I.N. Zubaci (*Ucraina*), Leite Tatiana Henriques de Holanda Henriques, Rodrigo Arruda, Vasconcelos Camila, Lustosa Cátia, Meirelles Ana Thereza, Aranha Anderson Vieira, Garrafa Volnei (*Brazilia*).

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă. Constatăm utilizarea rară a conceptului de secret profesional în știința juridică contemporană, precum și în acte normative. Unii savanți (A.N. Prokopenko, S.V. Golubcikov, V.K. Novikov, A.V. Baranova etc.) se limitează la cele mai generale observații, considerând că „*acest tip de secret se bazează pe specificul activităților în mai multe profesii*” [188, p.24; 173].

În limitele acestui demers științific am acceptat clasificarea secretelor propusă de autorii E.K. Volcinskaia, D.I. Krutikova și S.A. Toporkova. Mai mult, anume această clasificare a servit drept fundament științific pentru cercetarea științifică și studiul empiric realizat în cadrul

acesteia. După cum susțin autorii E.K. Volcinskaia [169, p.205-206], D.I. Krutikova [234, p.9-10] și S.A. Toporkova [256, p.28], secretele pot fi clasificate în funcție de metoda de formare a acestora. Spre exemplu, S.A. Toporkova consideră că, „în funcție de continuitatea secretelor, informațiile confidențiale urmează a fi împărțite în două clase de dimensiuni diferite: 1) secrete inițiale (primare) și 2) secrete derivate” [256, p.28]. „Secrete inițiale (primare) sunt acele secrete ale căror proprietari, inclusiv angajatorii, protejează ei înșiși informațiile confidențiale și solicită angajaților să nu le dezvăluie (date personale, secrete comerciale)” [256, p.28]. „Secrete derivate (secundare) sunt informații obținute de către angajator (mandatar) de la persoanele pe care le are în subordine, acestora impunându-li-se obligația să nu dezvăluie confidențialitatea informațiilor unor terți. Anume această categorie include secrete profesional. Putem distinge următoarele *semne ale unui secret derivat*: 1) prezența a cel puțin doi subiecți; 2) prezența unui obiect juridic complex protejat de legea penală, fiind o combinație de interese private și publice; 3) activitatea persoanei este determinată de un scop specific; 4) activitatea persoanei se întemeiază pe încrederea oferită destinatarului secretului [256, p.28]. După E.K. Volcinskaia, secretele derivate includ: *secrete profesionale* și *secrete de serviciu* [169, p.205-206].

În Republica Moldova, Gh.Aricov a elaborat și a propus spre utilizare unele formulări noi ce vizează atât denumirea, cât și dispozițiile art.177 CP RM. Totodată, în opinia lui Gh.Aricov, se impune ca necesară, pe de o parte, decriminalizarea unor fapte din cauza caracterului lor infracțional nesemnificativ, iar, pe de altă parte, criminalizarea unor fapte prejudiciabile care au fost omise din optica legiuitorului [197, p.4]. Anume acest autor, cercetând răspunderea penală pentru încălcarea inviolabilității vieții personale, a conturat o problemă științifică importantă care necesită a fi studiată cât mai urgent, și anume: „*protecția juridico-penală a secretului profesional, arătând legătura indisolubilă dintre secretul primar al vieții personale și secretul profesional*” [197, p.4]. Majoritatea autorilor studiază cu o deosebită atenție conceptul, structura și tipurile secretului profesional în calitate de obiect imaterial al infracțiunilor care atentează la securitatea informației confidențiale protejate în regim de secret profesional. În mai multe surse doctrinare sunt analizate tipurile distincte de secrete profesionale, cum ar fi, spre exemplu: secretele profesionale religioase, secretele profesionale medicale, secretele profesionale bancare etc. Mulți autori contemporani demonstrează legătura indispensabilă dintre secretul vieții private și secretul profesional.

Scopul lucrării constă în elaborarea conceptului științifico-practic al protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova, în accepțiunea aspectelor *de lege lata* și *de lege ferenda*.

În baza scopului propus au fost elaborate **obiectivele cercetării**, după cum urmează: *cercetarea* doctrinei contemporane consacrate conceptualizării secretului profesional; *analiza* normelor juridico-penale care asigură securitatea secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova; *cercetarea* reglementărilor din legislația extrapenală a României și din cea a Republicii Moldova; *explicarea* conținutului secretului profesional; *cercetarea* semnelor obiective ale infracțiunilor care încalcă securitatea informației confidențiale în **Codul penal al României** (art.226; art.227; alin.(1), (2), (3) art.277; art.302; art.303; art.304; art.305; alin.(2) art.360; art.361; art.362; art.363; art.364; art.365; art.388; art.389; art.395; art.404; art.406; art.407) și în **Codul penal al Republicii Moldova** (alin.(1) art.177; alin.(1) art.178; alin.(1) art.185²; art.204; art.245¹⁰; lit.f) alin.(1) art.245¹¹; alin.(1) art.245¹²; art.260¹; art.260²; alin.(1) art.260³; alin.(1) art.260⁴; alin.(1) art.260⁶; art.315; art.316; alin.(3) art.330¹; alin.(1) art.337; art.338; alin.(1) art.344; art.345); analiza juridico-penală a faptelor infracționale prevăzute la art.227 CP Rom.; *explicarea* coraportului dintre „informație confidențială”, „secret protejat prin lege”, „secret de viață privată”, „secret profesional”; *demonstrarea* viabilității clasificării secretelor în funcție de metoda de formare a acestora în secrete primare și secrete derivate (secundare); *demonstrarea* diferențelor dintre secretele primare și secretele derivate protejate de legea penală; *analiza comparativă* de drept penal a normelor din Codurile penale ale altor state ce asigură inviolabilitatea secretului profesional, precum și inviolabilitatea altor tipuri de secrete conexe; *cercetarea* normelor juridico-penale și procesual penale relevante secretului profesional; *argumentarea* coraportului dintre regimul secretului profesional și regimul secretului de serviciu; *elaborarea* propriei cercetări empirice pentru verificarea ipotezei formulate; *formularea* concluziilor și propunerea recomandărilor menite să îmbunătățească Codul penal al României și Codul penal al Republicii Moldova etc.

Ipoteza de cercetare este bazată pe presupunerea conform căreia *protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova este asigurată prin instituirea unui regim de secret derivat (secundar), iar aplicarea normei care asigură regimul de secret primar al informațiilor confidențiale este inadmisibilă.*

Considerăm că existența doar a unei singure norme juridico-penale în legea penală a Republicii Moldova, care asigură inviolabilitatea vieții private sub forma asigurării protecției juridico-penale a secretului personal sau de familie *în regim de secret primar*, nu este una suficientă și, prin urmare, nu corespunde așteptărilor unei societăți democratice. Secretul profesional asigurând protecția datelor confidențiale ce vizează viața privată a victimei de către alte persoane împuternicite în virtutea profesiei să o protejeze, urmează a fi ocrotit într-un alt regim de

protecție a datelor personale, devenind unul secundar, auxiliar, suprastructural și dependent de cel primar.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Întru realizarea scopului propus și a obiectivelor punctate au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: metoda logică, metoda comparativă, metoda istorică, analiza statistică, metoda interviuării, metoda de cercetare sociologică etc. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei atât juridico-penale, cât și a celei interdisciplinare, a legislației penale și extrapenale în domeniul vizat, precum și a practicii CtEDO, a instanțelor judecătorești din România și din Republica Moldova. În calitate de punct de reper ne-a servit legislația României și cea a Republicii Moldova, precum și a unor state străine (Ucraina, Republica Belarus, Republica Kazahstan, Republica Kârgâză, Suedia, Elveția, Franța, Germania, Italia etc.) ce vizează infracțiunile care încalcă inviolabilitatea secretului profesional.

Conceptului secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova a fost fundamentat prin analiza pluriaspectuală (legea penală și extrapenală a Republicii Moldova și a României, jurisprudența CtEDO, viziunile doctrinare) a datelor confidențiale cu caracter personal ce vizează secretul profesional. Cercetarea propriu-zisă a pornit de la ideea conform căreia informațiile secrete au și o anumită proprietate genetică: *informațiile, documentele și produsele create pe baza unor informații secrete devin, de regulă, secrete*. Specificăm, în acest sens, că definiția corectă a secretului nu poate fi dedusă doar din categoria informației, pentru că orice secret legal constituie nu doar *o informație ca atare*, ci este menținut într-o *stare de prohibițiune/interzicere* (retragere din circuitul informațional accesibil) a accesului la o astfel de informație.

Întru demonstrarea ipotezei a fost întreprinsă *o cercetare empirică* sub formă de chestionar. Scopul acestui chestionar a constat în *identificarea problemei privind asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova prin culegerea de date pentru testarea empirică a ipotezei formulate în teza de doctorat, precum și prin analiza cantitativă și calitativă a datelor întru acceptarea, respingerea sau reformularea respectivei ipoteze științifice*. În acest sens a fost utilizată metoda cantitativă de studiu – *ancheta sociologică în bază de chestionar (chestionar-filtru) și sondajul de opinie*.

În strictă corespundere cu limitele cercetării a fost ales locul (teritoriul) de desfășurare a studiului: Republica Moldova și România, perioada de desfășurare a interviuării fiind încadrată în *lunile mai-august 2019*. Chestionarul elaborat a fost complet anonim și strict confidențial. De asemenea, participarea la el a fost totalmente voluntară. Respondenții au răspuns fiecărei întrebări individual, fiindu-le sugerată preventiv cât mai multă atenție și sinceritate. De asemenea, din

start s-a prevăzut posibilitatea lăsării necompletate a întrebărilor dacă ele, în opinia respondentului, s-au impus a fi inacceptabile din orice motiv. Răspunsurile corespunzătoare puteau fi bifate pe foaia de răspuns, la discreția respondentului puteau fi alese mai multe variante dacă ele erau relevante. Au fost repartizate 505 chestionare pe suport hârtie în strictă corespundere cu mostra anexată. Pentru a obține un portret sociologic cât mai clar al participanților anonimi, am elaborat și am prevăzut un chestionar-filtru care a cuprins: 1) vârsta respondentului (de la 18 la 75 de ani și peste); 2) sexul respondentului (masculin, feminin); 3) cetățenia respondentului (Republica Moldova, România, alta); 4) studiile absolvite (de la studii gimnaziale la studii postdoctorat); 5) domeniul (actual) de activitate profesională a respondentului (gamă largă de autorități locale sau centrale, organele de drept, instituții de învățământ, instituții medicale, ONG-uri, organizații religioase, agenți economici).

În cadrul acestui **studiu empiric**: *au fost identificate* profesiile care, în opinia respondenților, implică necesitatea asigurării regimului secret al informațiilor confidențiale; *a fost precizat* conținutul secretului profesional; *au fost relevate* unele aspecte ale vieții private ce constituie secret profesional; *au fost determinate* trăsăturile comune ale secretelor profesionale care urmează a fi puse sub protecție juridico-penală; *a fost argumentată* necesitatea ocrotirii juridico-penale a secretului profesional; *a fost stabilit coraportul* dintre inviolabilitatea vieții private și inviolabilitatea secretului profesional; *au fost specificate* măsurile/tehnicile/metodele de origine organizațională și tehnică care, în opinia participanților la interviu, sunt relevante pentru protecția secretului profesional; *a fost elaborată* lista aproximativă a datelor confidențiale de natură privată ce formează conținutul secretului profesional; *au fost identificate* metode specifice prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții personale în procesul de divulgare a secretului profesional; *au fost reliefate*, în baza propriei cercetări, trăsăturile caracteristice ale secretului de serviciu; *a fost identificat* indexul victimologic al persoanelor care au avut de suferit în urma faptelor prejudiciabile săvârșite de către subiecții împuțerniciți să asigure integritatea secretului profesional; *a fost verificată măsura în care* respondenții sunt tentați să încredințeze anumite informații de sorginte personală unui slujitor de cult, unui lucrător medical, precum și unui jurnalist; *au fost propuse spre aplicare* măsuri legislative relevante pentru asigurarea secretului profesional, precum și măsuri organizaționale și tehnice relevante pentru protecția secretului profesional; *au fost identificate* încălcări intenționate și imprudente ale secretului profesional.

Sumarul capitolelor tezei, cu axarea pe investigațiile efectuate și necesitatea acestora pentru atingerea scopului și obiectivelor cercetării

În cadrul *Capitolului 1 „MATERIALE ȘTIINȚIFICE REFERITOARE LA PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL”* s-a analizat situația științifică

în domeniu și, ca urmare, s-a cercetat neconcordanța opiniilor autorilor referitor la statutul unor informații confidențiale ce constituie secret profesional; s-a examinat tendința legislativă de a substitui incriminarea faptelor infracționale ce atentează la securitatea informațiilor confidențiale păstrate în regim de secret profesional cu cele comise în sfera informaticii; diversitatea părerilor privind natura juridică a secretului profesional; s-au investigat unele studii științifice în materia răspunderii penale pentru încălcarea secretului profesional atât în România, cât și în Republica Moldova; s-a cercetat detaliat legislația referitoare la protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova. S-a examinat meticolos conceptul secretului profesional în știința juridică contemporană, precum și în acte normative. În limitele acestui demers științific s-a cercetat clasificarea secretelor propusă de autorii E.K. Volcinskaia, D.I. Krutikova și S.A. Toporkova și de Gh.Aricov, care a fost acceptată ulterior în prezenta cercetare. Doctrina contemporană autohtonă și cea de peste hotare a contribuit substanțial la formularea ipotezei de cercetare: presupunerea, conform căreia protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova este asigurată prin instituirea unui regim de secret derivat (secundar), iar aplicarea normei care asigură regimul de secret primar al informațiilor confidențiale este inadmisibilă.

În cadrul **Capitolului 2 „PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL ÎN LEGEA PENALĂ A ROMÂNIEI ȘI ÎN CEA A REPUBLICII MOLDOVA”** am analizat *conceptul confidențialității informației*; am stabilit limitele protecției juridico-penale a *interesului privat* în cadrul asigurării secretului profesional; am cercetat secretul profesional prin prisma apartenenței la secretul derivat; am investigat inadmisibilitatea substituirii secretului profesional cu cel al vieții private; am cercetat statutul subiectului care posedă informații confidențiale despre o altă persoană pe care le-a obținut în virtutea profesiei, fiind o persoană de încredere, căreia victima în mod benevol i-a oferit date despre viața sa privată. Am conceput cercetarea științifică observând că Codul penal al Republicii Moldova nu prevede răspunderea penală pentru divulgarea secretului profesional, cu excepția unei singure norme speciale care prevede *expres* răspunderea penală pentru divulgarea informației păstrate în regim de secret profesional, cum ar fi în cazul divulgării secretului adopției contrar voinței adoptatorului, *„săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret profesional sau de serviciu”* (art.204 CP RM); am analizat *latura obiectivă* a faptei de divulgare a secretului profesional (art.227 CP Rom.);

În cadrul **Capitolului 3 „REZULTATELE OBȚINUTE PRIVIND PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL ÎN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA”**, în urma studiului empiric, am constatat trăsăturile informației care este asigurată

prin regimul secretului profesional; am stabilit condițiile survenirii răspunderii penale pentru divulgarea și alte forme de încălcare a inviolabilității secretului profesional; am identificat trăsăturile caracteristice ale secretului de serviciu și am demonstrat coraportul dintre secretul profesional și secretul de serviciu am identificat componentele vieții private care sunt acoperite de secretul profesional; am cercetat măsurile legislative relevante pentru ocrotirea secretului profesional; am făcut anumite constatări referitoare la semnele obiective și semnele subiective ale divulgării secretului profesional, precum și ale altor fapte prejudiciabile comise față de secretele profesionale. Am demonstrat că lista aspectelor vieții private a persoanei este extrem de diversificată, iar reglementarea juridică exhaustivă a acestora ar deveni absurdă și inutilă. În urma studiului empiric am ajuns la concluzia că majoritatea respondenților pledează pentru interpretarea extensivă a conținutului secretului profesional. Am concretizat că una și aceeași informație poate fi păstrată în regimuri diferite, însă conținutul rămâne același; în funcție de regimul confidențialității impus de legiuitor, apar obligații speciale de a asigura confidențialitatea acestor informații. Acceptând și utilizând experiența pozitivă a unor state străine în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional (Georgia, Franța, Germania, Elveția), am formulat și unele recomandări ce vizează revizuirea atât a legii penale române, cât și a celei moldave.

I. MATERIALE ȘTIINȚIFICE REFERITOARE LA PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL

1.1. Materiale științifice în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional publicate peste hotare

Demersul nostru științific în *domeniul juridico-penal* este inițiat în baza unor surse doctrinare de reputație incontestabilă în doctrina penală, elaborate de V.V. Artemov [216]; D.V. Bușkov [219]; A.V. Ermolaev [228]; M.A. Efremova [230]; M.A. Eršov [229]; S.I. Gutnik [225; 170]; Iu.A. Govenko [224]; D.A. Kalmâkov [231]; O.S. Kolmakova [232]; A.V. Mandrâko [235]; S.N. Merkulova [238]; A.V. Mnațkanean [240]; A.A. Pavlenko [243]; A.N. Prokopenko [188, p.23-27]; A.V. Susloparov [254]; O.M. Safonov [251], I.A. Iurcenko [196]; D.Tatianin; L. Zakirova [193]; etc.

Nu am putea realiza o investigație științifică fără a efectua o cercetare temeinică *interdisciplinară*. Unele concepții de natură interdisciplinară ne-au determinat să formulăm anumite concluzii. Caracterul interdisciplinar al acestor concepții este determinat de faptul că ele sunt formulate de specialiștii în: *Dreptul administrativ* – S.N. Burdov [218]; A.B. Ragulin [247]; Iu.S. Pilipenko [244]; *Dreptul constituțional* – K.M. Andreev [215]; M.Iu. Avdeev [214]; G.B. Romanovskii [248; 189]; G.V. Șagara [261]; S.V. Temnov [255]; K.A. Kiricenکو [182]; *Dreptul informațional* – A.A. Cebotariova [260]; Ponomariova Iu.V. [245] O.A. Potrașkova [246]; *Dreptul financiar* – I.A. Bova [217]; *Dreptul civil* – E.V. Fatkina [257]; Ș.K. Gaiurov [223]; E.I. Melihov [237]; N.V. Nesterova [242]; I.I. Salihov [249]; V.A. Sandalova [250]; L.A. Țaturean [259]; M.A. Vlasiuk [220]; I.A. Yakovleva [262]; *Dreptul muncii* – A.V. Dvoretškii [226]; S.A. Toporkova [256, p.28]; *Dreptul procesual civil* – E.G. Fomenko [258]; *Dreptul procesual penal* – V.E. Evseenko [179]; *Criminalistică* – D.S. Svașenko [252]; *Filologie* – M.M. Naumova [241]; *Sociologie* – L.M. Mkrcean [239]; *Filosofie* – O.M. Manjueva [236]; *Sistemele informaționale* – O.N. Vâbornova [222]; V.D. Fomiciov [195]; *Politologie* – I.A. Vorosilin [221] etc. Polemicile științifice multidisciplinare pe care le scoatem în evidență din literatura de specialitate referitor la adevărata semnificație a protecției juridico-penale a secretului profesional ne-au provocat să consemnăm unele neconcordanțe. Reieșind din acest vast ansamblu de izvoare străine acumulate și analizate, am constatat că sursele de origine extrapenală în materia protecției juridice a secretului profesional sunt numeroase, pe când cele juridico-penale sunt unice. Unii savanți se limitează la cele mai generale observații, considerând că acest tip de secret se bazează pe specificul activităților în mai multe profesii (A.N. Prokopenko, S.V. Golubcikov, V.K. Novikov, A.V. Baranova etc.) [188, p.24; 173].

În limitele acestui demers științific am acceptat clasificarea secretelor propusă de E.K. Volcinskaia [169, p.205-206], D.I. Krutikova [234, p.9-10] și S.A. Toporkova [256, p.28]. S.A. Toporkova consideră că, „în funcție de continuitatea secretelor, informațiile confidențiale urmează a fi împărțite în două clase de dimensiuni diferite: 1) secrete inițiale (primare) și 2) secrete derivate. Secrete inițiale (primare) sunt acele secrete ale căror proprietari, inclusiv angajatorii, protejează ei înșiși informațiile confidențiale și solicită angajaților să nu le dezvăluie (date personale, secrete comerciale). Secrete derivate (secundare) sunt informații obținute de către angajator (mandatar) de la persoanele pe care le are în subordine, acestora impunându-li-se obligația să nu dezvăluie confidențialitatea informațiilor unor terți” [256, p.28]. Anume această categorie include secrete profesionale. Autorii susțin că secretele derivate se bazează pe secretele primare. S.A. Toporkova distinge următoarele *semne ale unui secret derivat*: 1) prezența a cel puțin doi subiecți; 2) prezența unui obiect juridic complex protejat de legea penală, fiind o combinație de interese private și publice; 3) activitatea persoanei este determinată de un scop specific; 4) activitatea persoanei se întemeiază pe încrederea oferită destinatarului secretului [256, p.28]. După E.K. Volcinskaia, secretele derivate includ: *secrete profesionale* și *secrete de serviciu* [169, p.205-206]. În literatura de specialitate străină cercetată o atenție deosebită se acordă *securității informaționale* privite în calitate de obiect juridic special al faptelor informaționale analizate.

Majoritatea autorilor studiază cu o deosebită atenție conceptul, structura și tipurile secretului profesional în calitate de obiect imaterial al infracțiunilor care atentează la securitatea informației confidențiale protejate în regim de secret profesional. În mai multe surse doctrinare sunt analizate tipurile distincte de secrete profesionale, cum ar fi, spre exemplu: secretele profesionale religioase, secretele profesionale medicale, secretele profesionale bancare etc. Mulți autori contemporani demonstrează legătura indispensabilă dintre secretul vieții private și secretul profesional.

Materialele științifice categorizate pe domenii vor fi supuse unei examinări detaliate, iar în analiză ne vom axa pe metoda prezentării acestora pe domenii *în funcție de problematica cercetării*: obiectul imaterial al infracțiunilor ce atentează la securitatea informațiilor confidențiale; conceptul informației protejate; conceptul informației confidențiale ca obiect imaterial al infracțiunii; dreptul la inviolabilitatea vieții private din perspectiva conținutului secretului profesional; determinarea regimului juridic al secretului comercial; tratarea multilaterală a secretului bancar fiind secret de natură mixtă (profesional și de serviciu); protecția juridico-penală a secretului medical; protecția juridico-penală a secretului profesional religios. Le vom analiza *infra*.

Obiectul imaterial al infracțiunilor ce atentează la securitatea informațiilor confidențiale. „Securitatea informațiilor este o stare de securitate a informațiilor în timpul prelucrării prin mijloace tehnice, asigurând păstrarea caracteristicilor de calitate (proprietăți) ale acestora, cum ar fi confidențialitatea, integritatea și disponibilitatea” [158, p.14]. În mod tradițional, „securitatea a fost înțeleasă ca fiind legată direct de aspectele militare, dar revoluția informațională, împreună cu tehnologiile inovative, au creat noi oportunități fiind modificat conceptul securității, iar securitatea informațiilor a devenit o parte integrantă a securității naționale” [191, p.128]. Trebuie remarcat faptul că în literatura de specialitate străină termenii „securitatea informațiilor” și „protecția informațiilor” nu sunt sinonime (A.V. Ovcinnikov, V.G. Siomin [186, p.239-240], D.A. Kalmâkov [231, p.9], V.G. Seidov [191, p.126], A.V. Mnațkanean [240, p.9-10], V.D. Fomichev [195]). Termenul „securitate” include nu doar conceptul de securitate, ci și autentificarea, auditul, precum și detectarea intruziunilor. În opinia noastră, cea mai succintă și completă definiție a securității informaționale este formulată de autorul rus O.M. Manjueva, conform căreia „securitatea informațională reprezintă o stare stabilă a mediului informațional care asigură integritatea și ocrotirea informației de la riscuri interne sau externe” [236, p.17]. În același timp, este acceptabilă definiția propusă de autorul rus D.A. Kalmâkov, conform căreia „o infracțiune în sfera informațiilor ar trebui să fie considerată o faptă prejudiciabilă (acțiune, inacțiune), prevăzută și sancționată de legea penală, săvârșită cu vinovăție de un anumit subiect, care încalcă securitatea informațiilor protejate, prin ce cauzează prejudicii sferei informaționale sau creează o amenințare reală că o astfel de infracțiune va fi săvârșită” [239, p.28]. „Atentate la informație constituie una dintre categoriile infracțiunilor informaționale, în special, ale infracțiunilor în sfera inviolabilității vieții private” [180, p.126]. După cum corect menționează autorul A.V. Mnațkanean, „prejudiciu se cauzează raporturilor informaționale, în special celor care asigură securitatea informației” [240, p.9-10]. În opinia autorului M.A. Eršov, obiectul tuturor atentatelor infracționale împotriva informației îl constituie „relațiile sociale care apar în sfera circuitului și protecției informației confidențiale, ce cuprinde anumite tipuri de secrete” [229, p.7-11]. Reieșind din analiza literaturii de specialitate, considerăm că structura securității informației ca obiect al protecției juridico-penale cuprinde: relațiile sociale care asigură realizarea dreptului la informare și protejarea informației de la accesul neautorizat; relațiile sociale care asigură securitatea resurselor informaționale; relațiile sociale care asigură securitatea utilizării tehnologiilor informaționale și de telecomunicații.

Conceptul informației protejate. Informații sunt date despre lumea și procesele care apar în ea, percepute de o persoană sau un dispozitiv special, sau mesaje care informează despre anumite stări și fenomene. În glosarul termenilor și definițiilor privind problemele de securitate,

„informația” este definită ca „date despre persoane, obiecte, evenimente, fenomene, procese și obiecte (indiferent de forma prezentării lor) folosită pentru a obține cunoștințe, pentru a optima deciziile luate, pentru a gestiona obiectele” [186, p.5-8]. Autorul A.A. Strelitov constată următoarele: „În timp ce informațiile se află în memoria unei persoane, aceasta este ideală. Totodată, transferul pe un suport material (înregistrarea pe hârtie, pe suportul de stocare într-un calculator etc.) nu înseamnă că informațiile se materializează. Numai suportul de informații este material. Informația însăși este perfectă, pentru că a rămas în memoria creatorului său sau a unei persoane care a fost familiarizată cu ea” [192, p.38-41]. În opinia autorilor Iu.A. Gacın, E.V. Klimova și E.V. Ojiganov, „informația este o substanță universală, care pătrunde în toate sferele activității umane, servind ca dirijor al cunoașterii și opiniei, un instrument de comunicare, înțelegere și cooperare reciprocă, de stabilire a stereotipurilor de gândire și comportament. Ca orice produs, informațiile au un cost, care este determinat de costul obținerii lor. Informațiile sunt obținute în scopul unui profit sau al unui alt avantaj față de concurenți, părțile opuse etc.” [172, p.15-18]. În acest mod, „informația ca element integrant al relațiilor sociale devine obiectul imaterial al infracțiunii și se caracterizează prin: 1) imaterialitate; 2) independența sa față de transportator; 3) perceptibilitate; 4) valoare subiectivă; 5) universalitate” [248, p.15]. Ținând cont de natura imaterială a informației, putem susține că informația: este inepuizabilă și neconsumabilă în procesul de utilizare a acesteia; nu poate fi înstrăinată fizic de la posesorul acesteia; poate fi copiată; poate fi multiplicată și reprodusă nelimitat; poate fi utilizată de un cerc nelimitat de persoane. După cum corect susține autorul V.A. Sandalova, „calitățile indicate îngreunează procesul de monitorizare și control asupra procesului de scurgere a informației” [250, p.53-54]. S.N. Merculova constată că „conceptul de mesaje este folosit ca un concept sinonim al informațiilor” [238, p.4-5]. „Mesajul reprezintă un set de caractere cu care informația este transmisă unui alt organism și percepută de acesta. Mesajele au proprietăți precum materialitatea (nu sunt stocate fără media), capacitatea de a fi copiate și capacitatea de a fi distruse” [238, p.4-5].

Conceptul informației confidențiale ca obiect imaterial al infracțiunii. „Confidențialitatea informației presupune păstrarea secretului – cerința de netransmitere a unei asemenea informații unor terțe persoane fără consimțământul posesorului acesteia înaintată față de persoană asupra căreia s-a impus această cerință, ea devine parte indispensabilă a anumitor tipuri de activități profesionale, indiferent dacă este efectuată în numele statului sau pe propriul risc” [253, p.113]. După autorul G.P. Jigulin, „confidențialitatea informațiilor în dreptul informațional presupune un standard, conform căruia persoanele care au acces la anumite informații trebuie să respecte cerința de a nu transfera astfel de informații terților fără consimțământul

proprietarului” [176, p.74]. Dacă pornim de la ipoteza că ceva este ascuns de subiect, de regulă, din motive de protecție a drepturilor și intereselor, atunci „secretul acționează ca o modalitate de a le proteja” (V.M. Elin) [180, p.74]. În final, autorul M.V. Bundin sugerează următoarea definiție a conceptului „secret” – „*aceasta este informația în cele mai variate forme ale manifestării sale (documentată, existentă sub formă de imagini în mintea individului, dar și transmise oral), având o valoare reală sau potențială, accesul la care este limitat pe baza legislației de către proprietar, în legătură cu care sunt luate măsuri de protecție și pentru a căror divulgare este prevăzută răspunderea penală*” [166, p.128-129]. În acest context ne vom solidariza cu autorul M.V. Bundin, conform căruia „*termenul secret poate acoperi nu doar informația documentată, adică cea reflectată în formă materială, dar și într-o formă ideală (existentă în mintea unui individ sub formă de imagini, precum și transmisă oral), ceea ce este adevărat pentru caracterizarea anumitor tipuri de informații secrete, cum ar fi secretele personale, familiale, secretul confesiunii etc.*” [166, p.128-129]. Prin urmare, *identificarea informațiilor cu suportul lor material este inacceptabilă*. Argumentul principal în favoarea unei astfel de concluzii este că în Partea specială a Codului penal al României și în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova într-o serie de norme informațiilor ca atare li se atribuie protecție juridico-penală, fără a ține cont de mijlocul material pe care aceste informații sunt stocate și prin intermediul căruia ele sunt transmise sau supuse altor operațiuni. Suntem de acord cu autorii A.G. Semionov, N.I. Juravlenko care susțin că, „*în calitate de obiect imaterial al infracțiunii, informația confidențială cuprinde diferite categorii de date cu acces limitat indiferent de forma prezentării acestora, față de care sunt stabilite regimuri juridice speciale de utilizare și protecție cu scopul neadmiterii transmiterii unor astfel de date terțelor persoane fără consimțământul posesorului*” [253, p.113]. Conceptul „*informație confidențială*” este un concept generic care cuprinde o serie de termeni, precum: „*date cu acces restricționat*”; „*informații la care accesul este restricționat*”, „*secret*”, „*secret protejat prin lege*”, „*secrete privind producție (know-how)*”, „*secret de viață privată*”, „*secret profesional*”, „*secret de serviciu*” etc. (M.A. Eršov) [229, p.15-18]. Din cele relatate reiese că conceptul de informație confidențială coincide cu cel de secret. Conceptul „*secret*” este identificat cu termenul „*taină*”, iar „*confidențialitatea informațiilor*” este starea de informare într-o anumită perioadă de timp, caracterizată de o restricție privind distribuirea acestora și accesul la ele datorită protecției din partea statului sau a altui deținător de informații documentate [253, p.113]. După autorul L.V. Astahova, „*scopul restricționării este protecția informațiilor împotriva scurgerilor și pierderilor*” [161, p.43]. La rândul său, I.A. Yakovleva susține: „*Secretul este necesar doar atunci când există o amenințare*” [262, p.8-9]. În opinia noastră, cea mai reușită definiție a secretului îi aparține autorului S.N. Merkulova, care definește

secretul ca „*informație despre persoane, obiecte, fapte, evenimente, fenomene și procese, reflectate în forme materializate sau imateriale, încredințată unui cerc restricționat de persoane, iar divulgarea acesteia implică răspunderea juridică*” [238, p.11-12]. Din această afirmație rezultă că, din punct de vedere juridic, *secretul este o categorie subiectivă*, când informația despre orice evenimente, procese, fenomene sau obiecte este ascunsă de alte persoane pentru un motiv sau altul. După autorul S.N. Burdov, „*secretul cuprinde informații care nu sunt supuse dezvăluirii*” [218, p.43-44]. M.A. Kolodeznaia susține că „*caracteristica principală a secretului este trăsătura nepublică a acestuia*” [233, p.15-16]. Într-adevăr, referitor la o persoană, un secret, în forma cea mai generală, este tot ceea ce ea dorește să ascundă. În literatura de specialitate (V.V. Baklanov [163, p.93-98, 240, p.114-116]; D.V. Bușkov [219, c.14-40]; I.N. Zubaci [178]) sunt definite două tipuri de informații confidențiale: „*1) secrete ascunse/necunoscute de înțelegerea sau percepția noastră, în prezent nerealizate de intelectul uman – secrete obiective (mistere ale Universului, pământului, oceanului, naturii, omului, nașterii sale, morții etc., secrete ale cercetării în cunoașterea cărora sunt implicați oamenii de știință și centrele de cercetare); 2) secrete cunoscute, însă ascunse de anumite persoane – așa-numite secrete subiective ce aparțin unui individ, unei organizații, unei întreprinderi etc. (informații despre o persoană, activități profesionale sau de serviciu, relații de familie și de căsătorie etc.)*” [163, p.93-98, 240, p.114-116]. Autorul G.V. Șagara menționează că „*valoarea informațiilor secrete (confidențiale) se realizează prin incertitudinea față de terți; capacitatea de a controla circuitul acestor date*” [261, p.13, 240, p.114-116]. Acest concept se poate materializa în orice intenție sau acțiune de a asigura accesul neautorizat la aceste informații [224, p.6-7]. De aceeași părere sunt și autorii S.V. Temnov [255, p.3], I.A. Yakovleva [262, p.6-8]. În acest mod, „*confidențialitatea informațiilor devine obligație pentru persoana care a obținut acces la ele pentru a nu le transfera terților fără consimțământul proprietarului*” (Iu.A. Gatcin, E.V. Klimova și A.A. Ojiganov) [172, p.5-8]. Prin urmare, definiția corectă a secretului nu poate fi dedusă doar din categoria informației, pentru că orice secret legal constituie nu doar o *informație ca atare*, ci este menținut într-o *stare de prohibițiune/interzicere* (retragere din circuitul informațional accesibil) a accesului la o astfel de informație. Informațiile secrete au, de asemenea, o anumită proprietate genetică: **informațiile, documentele și produsele create pe baza unor informații secrete devin, de regulă, secrete**. Așa fiind, deducem că *secretul*, ca fenomen juridic, reprezintă prohibițiunea (exceptarea) accesului la o informație a cărei obținere, divulgare sau altă formă de utilizare va crea posibilitatea reală de prejudiciere a valorilor și intereselor protejate de lege. Menționăm că secretul poate fi asigurat prin conspirație. În acest sens, *conspirația* fiind o măsură activă (aspectul activ al regimului de păstrare a secretului), exclusiv organizatorică și tactică, este o activitate pe care cineva (o

organizație, o persoană, un angajat al unei unități operaționale) o îndeplinește pentru a păstra secretele activităților sale.

Dreptul la inviolabilitatea vieții private din perspectiva conținutului secretului profesional. *Referindu-ne la conținutul secretului profesional vom constata că acesta este format din informații privind viața privată a individului. Afirmăm că dreptul la inviolabilitatea vieții private este un drept specific care poate fi privit sub aspectul dreptului constituțional și sub aspectul dreptului privat – drepturile personale nepatrimoniale. Această bifurcare definește o listă de particularități și permite să vorbim despre apariția unei sfere specifice a raporturilor care se referă la dreptul privat social (după G.B. Romanovskii, acesta apare la intersecția dreptului privat cu dreptul public [248, p.5-8]). Autorul precitat evidențiază elementele structurale ale dreptului la inviolabilitatea vieții private: „posibilitatea de a se izola (dreptul la singurătate); posibilitatea de a comunica” [248, p.7-8] și consideră că **inviolabilitatea** cuprinde trei elemente principale, 1) lipsa oricărui amestec; 2) protecție; 3) ocrotire” [248, p.8]. În opinia autorului M.A. Efremova, „dreptul la viață privată înseamnă posibilitatea separării vieții private, soluționarea independentă a tuturor problemelor vieții private și interzicerea intervenției în ea a terților, cu excepția cazurilor prevăzute de lege sau convenite cu persoana respectivă” [230, p.167]. Autorul M.V. Baglai consideră că „viața privată constituie acele aspecte ale vieții personale ale unei persoane care, în virtutea libertății sale, nu dorește ca acestea să fie cunoscute altora” [162, p.219]. După M.Iu. Avdeev, „ocrotirea vieții private treptat se îndreaptă spre dreptul la autonomie informațională sau spre dreptul la autodeterminare informațională” [214, p.8-9]. În accepțiunea noastră, o opinie doctrinară care merită atenție aparține autorului Iu.A. Govenko. Autorul precizat definește **viața privată** ca „sferă fizică, spirituală și conexă ale vieții, care sunt controlate de individ, adică sfere libere de influență externă și care determină clasificarea încălcărilor secretului lor privat: încălcarea confidențialității sau interferenței unei persoane în afacerile sale personale (interceptarea convorbirilor telefonice, perceperea corespondenței); publicarea informațiilor personale care, în opinia persoanei, îi afectează imaginea în societate sau îi provoacă durere și suferință morală (mai ales în cazul în care această informație corespunde realității); punerea unei persoane într-o lumină falsă în ochii celorlalți; utilizarea numelui sau a imaginii unei persoane în interesul persoanei care o folosește pentru a obține beneficii materiale” [224, p.7-8]. Autorul G.B. Romanovskii distinge următoarele trăsături caracteristice ale vieții private: „1) este o combinație a formelor de activitate spirituală și fizică pe care persoana le stabilește, dezvoltă și controlează de sine stătător, iar gradul de deschidere/sinceritate îl determină independent; 2) subiectul este nu altcineva decât o persoană psihic sănătoasă, inclusiv un minor; 3) nu poate constitui în niciun caz obiect al reglementării juridice sau al oricărei*

*intervenții din partea statului; depinde de caracteristicile psihologice ale unei anumite persoane, de educație, relații sociale, obiceiuri și de tradițiile sociale; 4) constituie o sferă de comunicare directă a oamenilor. Invazia unui animal în lumea umană nu poate fi considerată o încălcare a vieții private” [189, p.66-67]. În special, autorul precizat distinge următoarele **componente ale vieții private**: „cercul comunicării informale; comunicarea forțată (în anumite împrejurări, o persoană este impusă să comunice cu terții, în special fiind nevoită să dezvăluie unele aspecte ale vieții private, astfel de informații fiind de obicei acoperite de termenul „secret” – fie medical, fie de altă natură profesională); lumea interioară propriu-zisă a unei persoane (experiențe personale, opinii, credințe, viață personală, agrement, hobby-uri, obiceiuri, caracter, simpatie etc.); legături de familie” [189, p.66-67]. În mod separat acest autor evidențiază „convingerile religioase sau lipsa acestora” [189, p.66-67]. După G.B. Romanovskii, „totalitatea secretelor care se referă la date cu privire la viața privată a persoanei poate fi divizată în: secrete care nu sunt încredințate nimănui și secrete care sunt încredințate unui anumit subiect la discreția posesorului acestor taine” [189, p.40]. Autorul A.E. Țaturean susține următoarele: „Secretele personale și familiale reprezintă regimul juridic al informațiilor atât documentate, cât și nedocumentate despre faptele, evenimentele și circumstanțele vieții unui cetățean și al familiei sale” [259, p.4-7]. După cum corect se susține în literatura de specialitate (S.I. Gutnik), „deținerea necontrolată a colectării, distribuirii și utilizării acestor informații creează riscul încălcării nu doar a dreptului la viață privată, dar poate pune în pericol și alte drepturi (de exemplu, dreptul la viață, dreptul la proprietate etc.)” [225, p.9-10]. Autorul Iu.A. Govenko distinge noțiunile „secret personal” și „secret al vieții private”, conceptul de viață personală fiind folosit într-un sens mai restrâns și este asociat doar cu viața spirituală a unei persoane, cu zona emoțiilor și sentimentelor sale [224, c.17]. Autorul precizat susține că „noțiunile de secrete personale și secrete familiale sunt interdependente și în mare parte au același sens. Distincțiile dintre ele constau în apartenența intereselor la una sau la mai multe persoane – la membrii unei familii” [224, p.6-7].*

Determinarea regimului juridic al secretului comercial. În opinia autorilor A.G. Semionov și I.N. Juravlenko, „secretul comercial este regimul confidențial al informației care permite posesorului acesteia să mărească veniturile sau să evite cheltuielile nejustificate, să-și păstreze poziția pe piața mărfurilor și serviciilor sau să obțină un alt venit comercial” [253, p.113]. Secretul comercial presupune informație de natură științifico-tehnică, tehnologică, industrială, economico-financiară sau de altă natură, inclusiv datele know-how, care are o valoare reală sau potențială din cauza că nu este cunoscută terțelor persoane, informație la care nu există acces liber autorizat și față de care posesorul acesteia este introdus regimul secretului comercial. Pentru ca informația să obțină statut de secret comercial, posesorul acesteia trebuie să parcurgă

anumite proceduri legale. După ce secretul comercial obține statut de secret comercial informația începe să fie protejată de lege. Doar informația documentată și fixată pe un suport material poate fi supusă protecției juridice [256, p.28]. După cum arată O.A. Potrașkova, „*informația păstrată și protejată în regim de secret comercial este cu mult mai diversificată decât secretul know-how (secretul industrial). Natura secretului comercial și a secretului know-how este diferită: secretul comercial este varianta-tip a informației confidențiale, iar secretul industrial (know-how) este obiectul proprietății intelectuale*” [245, p.12-14]. Instituția secretului *know-how* face parte din ramura *dreptului informațional* [245, p.12-14]. În special, despre apartenența secretului *know-how* domeniului de proprietate intelectuală ne mărturisesc prevederile art.103 din Codul convențional al Republicii Moldova („*Încălcarea drepturilor de autor asupra invenției, topografiei circuitului integrat sau desenului/modelului industrial*” [30]). În opinia noastră, secretul comercial constituie varianta-tip a secretului primar; prin urmare, această categorie de informații confidențiale nu poate fi egalată cu secretul de serviciu sau cu secretul profesional, deși conținutul acestora deseori se materializează în secretul comercial. Pe de o parte, secretul comercial și secretul bancar sunt asigurate prin regimuri juridice de confidențialitate diferite; pe de altă parte, legiuitorul moldav le unește într-un singur articol. Justificarea acestei tehnici legislative o găsim la M.A. Erșov. Acest autor susține, pe bună dreptate, următoarele: „*Ținând cont de faptul că secretul bancar este o varietate a secretului comercial (conține semne ale acestuia), fiind cuprinse și anumite date ce conțin secret personal, precum și date confidențiale cu privire la operațiuni bancare, conturi și depozite ale organizațiilor non-guvernamentale, legiuitorul a creat un regim de sine stătător al secretului bancar*” [229, p.13-15]. Anume reieșind din aceste considerente legea penală a Republicii Moldova a unit într-un singur articol al Părții speciale a Codului penal atât protecția juridico-penală a secretului comercial, cât și a secretului bancar.

Tratarea multilaterală a secretului bancar fiind secret de natura mixtă (profesional și de serviciu). După M.A. Erșov, „*secretul bancar este informația confidențială despre operațiuni, conturi, depozite ale clienților, precum și informația despre acești clienți, accesul la care este limitat în conformitate cu prevederile legislației*” [229, p.114]. Secretul bancar, în opinia autorului M.A. Vlasiuk, „*este obiect al drepturilor civile imateriale, este un secret de sine stătător, fiind o metodă de asigurare a datelor confidențiale referitoare la secretul personal, familial sau comercial al clientului în sfera financiar-creditară*” [220, p.8-9]. E.V. Fatkina consideră că „*secretul bancar constituie un ansamblu de mijloace pentru asigurarea confidențialității datelor stabilite prin lege despre clienții și corespondenții instituțiilor financiare, precum și despre operațiunile bancare, a căror divulgare necontrolabilă poate să conducă la destabilizarea sistemului bancar*” [257, p.13]. Prin comparație și contrast cu alte regimuri juridice de asigurare a

confidențialității, după cum susține în acest sens D.A. Kalmâkov, „*secretul bancar este secret profesional, însă secretul fiscal este unul de serviciu*” [239, p.174]. În acest sens, definind conceptul de secret bancar autorul I.A. Bova se expune în felul următor: „*Trebuie de atras atenția la calitățile speciale ale subiectului împuternicit în baza legii, apărute în legătură cu executarea obligațiilor sale prevăzute de legislația bancară*” [217, p.15]. Astfel, autorul citat susține că „*raporturile de drept care apar în legătură cu secretul bancar poartă un caracter atât de drept public, cât și de drept privat, iar secretul bancar devine, în acest sens, un instituția legislativă interramurală*” [217, p.15]. Luând în considerare faptul că metoda imperativă de reglementare este caracteristică raporturilor financiare, iar metoda folosită la realizarea raporturilor legate de secretul bancar este una de constrângere, I.A. Bova susține că „*instituția secretului bancar face parte și din dreptul financiar*” [217, p.15]. Se arată că „*în calitate de client al băncii recunoaștem pe fiecare dintre persoanele care se adresează la bancă pentru efectuarea operațiunilor bancare, indiferent de apariția raporturilor contractuale cu bancă*” [217, p.15]. Prin urmare, regimul juridic al secretului bancar produce pentru bancă un efect dezavantajos, cum ar fi răspunderea juridică pentru divulgarea acestuia, iar în calitate de avantaj putem menționa atragerea clienților. În doctrina rusă în calitate de secret bancar este recunoscută doar „*obligația profesională a băncii de a păstra în secret toate datele, inclusiv aspectele financiare ale activității clienților, datele personale ale clienților, precum și aspectele personale și pecuniare ale terțelor persoane, cu condiția obținerii acestor date pe parcursul deservirii bancare adecvate a propriilor clienți*” [250, p.44]. Cu alte cuvinte, în legislația și doctrina rusă secretul bancar constituie în exclusivitate secret profesional, în care sunt păstrate datele confidențiale oferite de client (datele personale ale acestuia). Autorul V.A. Sandalova demonstrează că „*regimul secretului profesional bancar în care sunt păstrate date referitoare la contul bancar al clientului se referă doar la acea informație care i-a devenit cunoscută instituției financiare în procesul de deservire a conturilor bancare ale clienților, în procesul de exercitare a obligațiilor contractuale*” [250, p.12-13]. Solidarizându-ne cu autorul V.A. Sandalova, susținem că „*secretul bancar cuprinde și secretul profesional bancar care, la rândul său, cuprinde informații confidențiale ce vizează clientul băncii și care sunt oferite la discreția și la alegerea clientului*” [250, p.12-13]. În același timp, *alte tipuri de informații ce se includ în secretul bancar sunt păstrate în regim de secret de serviciu*, cum ar fi, de exemplu, păstrarea secretului asupra deciziilor și operațiunilor băncii, dat fiind faptul că accesul la astfel de informații ar putea acorda firmei concurente un avantaj, pe baze neloiiale, astfel fiind lezată libertatea de concurență, informațiile despre angajații băncii, remunerația acestora etc. Reieșind din exemplele aduse *supra*, putem constata că unicitatea terminologică la definirea conceptului de secret în actele normative și în doctrină lipsește. Mai

mult, uneori autorii vorbesc despre secretul profesional bancar în sens *extins*, altele – în sens *restrâns*. Putem constata că în legislație și în doctrină nu s-a format un concept al secretului profesional bancar.

Protecția juridico-penală a secretului medical. În opinia autorului A.V. Pavlov, „secretul medical este unul profesional, însă trebuie să fie interpretat extensiv, în calitate de subiecți fiind recunoscuți nu doar medicii, dar și alți lucrători medicali: moașele, felcerii, asistenții medicali, precum și alți angajați ai instituțiilor medicale la care s-a adresat pacientul. Subiecți ai acestei infracțiuni pot fi lucrătorii medicali și farmaceutici care au acces la astfel de date ce constituie secret medical, precum și alți angajați care cunosc despre rezultatele examinărilor medicale” [187, p.153-154]. P.A. Vârva și S.I. Gutnik susțin că „*garanția confidențialității trebuie să fie asigurată pacientului atât de către lucrătorii medicali și auxiliari, cât și de studenții-medici pe parcursul perioadei de stagiere*” [170, p.6]. Autorul K.Kiricenکو propune introducerea unei măsuri juridice asemănătoare cu protecția secretului adopției – **protecția juridico-penală a secretului reproductiv** și optează pentru „*recunoașterea caracterului de sine stătător al acestui secret*”, precum și pentru „*asigurarea protecției juridice a acestui tip de secret*” [182, p.97-98]. Prin urmare, secretul reproductiv constituie *o instituție specifică de drept care cuprinde mai multe norme juridice de diferită apartenență ramurală, care conțin parțial norme cu privire la secretul medical, pe de o parte, și norme referitoare la secretul adopției, ce doar se intersectează cu secretul profesional medical, însă nu coincid*. Secretul profesional reproductiv, în opinia lui K.Kiricenکو, reprezintă „*datele cu privire la originea reală a copilului, născut prin tehnologii reproductivă*” [182, p.97-98]. Dreptul la „*secretul vieții private*” și la „*identitatea genetică*” și dreptul de a cunoaște „*originea biologică*” sunt minuțios discutate în doctrina braziliană de Camila Vasconcelos, Cátia Lustosa, Ana Thereza Meirelles, Anderson Vieira Aranha și Volnei Garrafa [156, p.508]. Autorii citați arată că ambele drepturi discutate sunt unite sub așa-numitul „*drept la secret*” [156, p.508]. „*Dreptul la identitatea genetică se bazează pe dreptul la confidențialitatea datelor cu caracter personal și la inviolabilitatea vieții private prin care se încalcă principiul fundamental al demnității umane, toate aceste drepturi constituind componente ale dreptului la identitate personală*” [156, p.507]. „*Dreptul la identitatea personală garantează identificarea posibilă a matricei biologice a subiectului, care îi oferă prerogativa de a avea acces la activele biologice care identifică originea persoanei și de a-și cunoaște propria origine biologică*” [156, p.507]. „*Dreptul la secretizare constituie o parte integrantă a dreptului la identitatea personală*” [156, p.507]. Autorii citați *supra* se axează pe problema abordată, catalogând-o ca extrem de sensibilă și delicată, și atestă „*contradicția dintre dreptul donatorului la viață privată și dreptul persoanei generate din acea tehnică reproductivă*”

la cunoașterea originii sale biologice, în măsura în care există dezacord cu privire la dezvoltarea secretului” [156, p.507]. Pe de o parte, anonimatul donatorului este important, având în vedere necesitatea de a preveni viitoare situații anormale emoționale și legale între donatori, destinatari și persoanele născute. Pe de altă parte, autorii apără dreptul la identitate și dreptul persoanei de a-și cunoaște strămoșii, acestea fiind drepturi personale ce decurg din dreptul la demnitatea ființei umane [156, p.507-509]. Reieșind din cele relatate, susținem necesitatea revizuirii legislației române și moldovenești în vigoare prin elaborarea unei norme speciale care ar completa lacuna în drept depistată în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional reproductiv.

Protecția juridico-penală a secretului profesional religios. În literatura de specialitate sociologică, conceptul bisericii este strâns legat de conceptul puterii ce aparține bisericii de a soluționa cauze litigioase în baza propriilor legi și reguli (canoane bisericesti), precum și de a judeca slujitorii pentru încălcarea acestor reguli. *„Biserica dispune de instrumente esențiale fără de care ar fi imposibilă orice fel de intervenție profundă la nivelul sufletului omenesc”* [193, p.140-141]. În acest sens, religia ortodoxă promovează necesitatea deschiderii sufletului (mărturisirea gândurilor). Însă, acest procedeu religios este exercitat sub formă de taină. Cuvântul *„taină”* (are la origine cuvântul *„mister”* (din greacă – *„mistirion”*)) presupune păstrarea procedurii de mărturisire departe de cei străini, fiind asigurată inaccesibilitatea acestei informații. În ce privește mărturisirea, în opinia lui K.V. Bandurovski, pot apărea situații în care *„preotul poate divulga păcatele celui care mărturisește în cazul permisiunii din partea pocăitului”* [164, p.81-82]. Autorul citat abordează mărturisirea ca fiind *„descrierea autobiografică a omului* [164, p.81-82]. În literatura de specialitate teologică tema *pocăinței* și a *tainei mărturisirii*, este analizată punându-se accentul pe rolul lor terapeutic, tămăduitor, *pocăința* fiind definită ca *„o lucrare continuă și o permanentă stare de trezvie”* [201, p.3]. Autorul N.Grădinaru constată *„Mărturisindu-și păcatul oamenii se curăță, urmând ca prin canon (rugăciune, post) să primească iertare și vindecare”* [109, p.212]. O situație discutabilă din punctul de vedere al tehnicii legislative este provocată de diversitatea culturilor religioase, pe de o parte, și de recunoașterea procedurii spovedaniei doar în creștinism și în unele religii analoage, pe de altă parte. Nu toate religiile presupun exercitarea riturilor religioase bazate pe mărturisire/spovedanie. În special, spovedania ca mărturisire se întâlnește doar în anumite religii: ortodoxie, catolicism și protestantism [108, p.212]. *„În diferite religii mărturisirea păcatului și pocăința au loc în mod diferit, însă doar în creștinism se prezumă participarea preotului. Buddismul și islamul nu acceptă spovedania în varianta analizată. Pocăința are loc prin rituri speciale esența cărora se reduce doar la rugăciunea de iertare care este indicată direct lui Dumnezeu. În iudaism spovedania se*

exprimă în așa-numita recunoaștere colectivă a păcatelor” [179, p.188-189]. „În creștinism, taina spovedaniei presupune pocăință în păcate săvârșită în fața unui preot (duhovnic) ca reprezentant al Dumnezeuului, care prin cuvinte speciale dezleagă păcatele tuturor persoanelor care s-au pocăit sincer. O astfel de procedură presupune un raport special de încredere apărut între cel care se pocăiește și preot” [241, p.5-6]. Autorul M.M. Naumova distinge mai multe funcții ale comunicării interpersonale în scopul de a asigura sinceritatea mesajului transmis: „*funcția empatică* (de compătimire și înțelegere); *funcția emotivă* (de provocare a trăirilor emoționale specifice); *funcția stabilirii relațiilor* (conștientizarea și fixarea propriului loc în sistemul relațiilor sociale)” [241, p.11-12].

Natura normativă a secretului religios este determinată de recunoașterea la nivel legislativ a acestuia în calitate de obiect care urmează a fi protejat și ocrotit, reieșind din necesitatea asigurării libertății de credință proclamate de normele constituționale, precum și din legitimitatea prevederilor „*lex canonica*” [215, p.7-8]. Pentru prima dată, noțiunea de *secret religios* o întâlnim la autorul rus K.M. Andreev. Autorul citat propune spre soluționare următoarea ipoteză: „noțiunea de secret religios nu coincide cu taina mărturisirii și nu poate fi tălmăcită într-un sens redus la această taină” [215, p.11]. „*Dreptul la secret religios în toată pluralitatea tipurilor acestuia constituie componenta indispensabilă și importantă a libertății de credință privită ca obiect al protecției constituționale ce decurge din garanțiile libertății de credință*” [215, p.11].

În funcție de originea informației protejate în calitate de secret religios, autorul K.M. Andreev evidențiază următoarele tipuri ale secretului religios [215, p.11]: informații ce sunt obținute din împrejurări și condiții de comunicare duhovnicească între slujitorul de cult religios și cel credincios: secretul informațional ce apare din taina pocăinței și din taina spovedaniei (mărturisirii) în creștinism sau analoagele acestora în alte religii; secretul informațional apărut din comunicarea duhovnicească directă dintre slujitorul de cult și cel credincios în afara tainei pocăinței și a mărturisirii; informații ce sunt legate de dreptul constituțional la protecția informației personale, familiale și corporativiste și a organizației religioase care ese protejată de lege: secretul personal și secretul familial al credincioșilor; secretul personal al trăirilor sufletești ale credinciosului (spre exemplu, în timpul participării la un rit religios, în partea interzicerii la fixarea video a feței persoanei); secretul informației cu privire la datele personale ale celui care a jertfit în fondul organizațiilor religioase anumite resurse financiare și/sau materiale sau ale reprezentantului acestuia; secretul corporativ intern al organizației religioase; obligația religioasă de a nu divulga informația cu privire la propria persoană, precum și cu privire la alte persoane; secretul votării în procesul de alegere a conducătorului organizației; secretul informațional cu privire la activitatea instanțelor religioase care este condiționată de cerințele ritului religios și de

prevederile statutului; secretul informațional ce decurge din exercitarea ritului religios; secretul religios apărut din regulile de contactare cu locurile și obiectele materiale sfinte. În opinia autorilor D.Tatianin și L.Zakirova, „dacă preotul poate și este motivat să asigure denunțarea infracțiunilor, atunci urmează a fi prevăzută o excepție care ar putea accepta divulgarea secretului spovedaniei în interesele procesului penal. În interesele statului urmează a fi create condiții favorabile pentru preot în așa mod, încât el să comunice informația fără frica că va fi supus pedepsei din partea instanței, însă o astfel de garanție poate fi obținută doar prin modificarea legislației bisericești” [193, p.142]. Reieșind din cele relatate, autorii citați propun de lege ferenda „introducerea modificărilor în legea procesual penală, astfel încât să-i garanteze preotului că în procesul de colaborare cu autoritățile competente să desfășoare urmărirea penală el nu va fi pedepsit” [193, p.142]. Un alt autor, V.E. Evseenko, opinează: „Dacă religia nu presupune vreun rit secret de pocăință, atunci slujitorul cultului nu are nevoie să ascundă ceva și, prin urmare, taina spovedaniei este absentă” [179, p.191-192]. Autorul precitat subliniază următoarele: „Dacă nu-i pocăință – nu există nici mărturisire, dacă nu-i taina mărturisirii – nu există imunitatea preotului” [179, p.191-192]. Nefiind de acord cu opiniile formulate în doctrină, ne solidarizăm cu autorul rus N.Iu. Volosova care consideră că „orice influențare asupra slujitorului de cult este inadmisibilă atât din punctul de vedere al dreptului procesual penal și contravențional, cât și din punctul de vedere al dreptului canonic (*lex canonica*)” [168, p.95]. După acest autor, se primește că „statul în genere nu poate fi responsabil de încălcarea tainei spovedaniei” [168, p.95]. În special, autorul Iu.K. Orlova susține că „taina spovedaniei este stabilită prin canoanele bisericești și nu prin actele normative ale statului. Statul nu poartă nicio răspundere pentru încălcarea tainei spovedaniei de către cineva și nu aplică careva sancțiuni față de cei vinovați. Din aceste considerente, interdicția categorică de a depune mărturii într-o cauză poate fi apreciată ca amestecul statului în treburile bisericii” [193, p.142]. Nu împărtășim opiniile radicale formulate de acești reprezentanți ai științei juridice moderne, conform cărora atât timp cât taina spovedaniei este stabilită de canoanele religioase și nu de actele normative ale statului, iar Biserica este separată de Stat, încălcarea obligației profesionale a preotului nu poate fi apreciată conform regulilor statului laic. Nefiind de acord cu această formulare, considerăm că *cercul de informații încredințate la spovedanie preotului nu pot fi divulgate*. Aceste norme sunt de origine canonică, unde este expres prevăzută obligația slujitorului de cult de a păstra taina spovedaniei. Prevederile la care ne referim trebuie să fie respectate de cei credincioși. Interdicția de a interoga preotul trebuie să fie interpretată în calitate de atitudine respectuoasă față de sentimentele religioase ale credincioșilor. Mai mult, „garanțiile suplimentare ale tainei spovedaniei le putem găsi atât în prevederile interne ale organizațiilor

religioase, cât și în normele canonice care impun obligația asupra slujitorilor de cult să evite întreprinderea acțiunilor ce constau în abuz de încredere, deoarece astfel de acțiuni sunt incompatibile cu statutul lor” [179, p.190].

Preotul nu poate încălca taina spovedaniei în niciun caz. Pentru divulgarea păcatului celui care a mărturisit, preotul este înlăturat de la slujbele bisericești pe un termen de trei ani, iar în fiecare zi el trebuie să bată câte o sută de plecăciuni. Canoanele catolice sunt la fel de dure și conțin reguli severe de acest gen. La momentul actual, pentru încălcarea secretului spovedaniei sunt prevăzute următoarele pedepse bisericești: „interzicerea exercitării riturilor pe un anumit termen; decăderea din clasa duhovnicească; demisia” [193, p.142]. Toate aceste măsuri sunt disciplinare.

Într-o altă ordine de idei, „secretul profesional al avocatului presupune caracterul de încredere între un specialist în jurisprudență (avocat) și beneficiarul acestuia, un sistem de garanții și norme etice profesionale, precum și protecția unui ansamblu determinat de interese publice și private ce constituie obiectul acestui secret profesional. Clientul este nevoit să informeze o persoană străină (avocat) despre împrejurările vieții sale care nu întotdeauna au un caracter pozitiv” [190, p.121]. Autorul A.Voinarovich observă „...grație acestui secret profesional este posibilă interconexiunea dintre avocat și client, care îl motivează pe client să ofere informație completă și veridică în cadrul solicitării asistenței juridice fără careva temeri că informația respectivă va fi divulgată” [167, p.138]. „Din momentul creării avocaturii, practica trădării clientului a fost și rămâne interzisă” [171, c.53]. Cea mai amorală este încălcarea săvârșită în scopul de a ajuta partea învinuirii, deoarece astfel de încălcări se comit din cauza legăturii corupte dintre participanții la procesul penal. „Grație acestui secret profesional este posibilă interconexiunea dintre avocat și client, care îl motivează pe client să ofere informație completă și veridică în cadrul solicitării asistenței juridice fără careva temeri că informația respectivă va fi divulgată” [167, p.138].

Autorii A.P. Gusikova și O.G. Dașițarenova consideră că „cercul informațiilor care constituie secretul avocatului cuprinde: 1) secretul comercial al participantului în procesul de acordare a asistenței juridice pe marginea dosarului; 2) secretul vieții personale” [174, p.40].

*Mijloacele juridice prin care se asigură funcționarea regimului juridic al secretului profesional al avocatului sunt: 1) interdicțiile adresate avocatului, precum și altor persoane ce garantează confidențialitatea acordării/obținerii asistenței juridice, dreptul avocatului la secret profesional și obligația de a păstra acest secret; 2) răspunderea juridică a avocatului și a terților pentru încălcarea nesancționată a secretului profesional al avocatului. În acest mod, în opera sa științifică autorul Iu.S. Pilipenko definește **secretul avocatului** ca „starea accesului interzis la*

informație prin stabilirea regimului special” [244, p.8-9]. În opinia autorului citat, „regimul special al secretului profesional al avocatului reprezintă ordinea specială de reglementare juridică care acționează în sfera de acordare a asistenței juridice calificate, îndreptată spre formarea și protecția imunității beneficiarului prin stabilirea interdicțiilor pentru obținerea și divulgarea nesancționată a oricărei informații ce a devenit cunoscută avocatului” [244, p.8-9].

În doctrina rusă sunt evidențiate două opinii referitor la posibilitatea destăinuirii secretului profesional de către avocat: *conform primei opinii, secretul profesional al avocatului nu poate fi divulgat în niciun caz (spre exemplu, autorul A.V.Ragulin propune, cu titlu de lege ferenda, „instituirea imposibilității tragerii la răspundere a avocatului pentru neprezentarea datelor (informațiilor) ce constituie secret al avocatului la solicitarea autorităților publice sau a altor persoane” [247, p.15]), iar conform celei de a doua opinii, „secretul poate fi divulgat doar în situații excepționale, spre exemplu, în cazul în care beneficiarul comunică avocatului despre infracțiunea a cărei săvârșire poate fi prevenită sau contracarată” [177, p.177]. Astfel, autorul rus M.Iu. Barșevskii a subliniat că „secretul profesional al avocatului nu este unul absolut, deoarece acesta a fost instituit în interesele societății; respectiv, gradul de protecție al acestuia trebuie să fie corelat cu interesele aceleiași societăți” (Citat după: [177, p.177-178]).*

Cu toate acestea, posibilitatea divulgării secretului avocatului reiese din Principiul I pct.6 al Recomandării nr.(2000)21 a Comitetului de Miniștri către Statele membre UE *privind libertatea de a exercita profesia de avocat [20], potrivit căruia, „excepțiile de la principiul confidențialității pot fi admise, dacă ele sunt compatibile cu preeminența legii” [20].* Autorul ucrainean I.Faingold, consideră că *„riscurile de divulgare a secretului profesional al avocatului urmează a fi minimizezate, dar totuși caracterul absolut al protecției de date confidențiale nu poate fi acceptat din următoarele considerente: lipsa oricăror excepții de la regimul secret al rapoartelor dintre avocat și client conduce de facto la imposibilitatea de a supraveghea această sferă, inclusiv de către organele avocaturii, precum și de a verifica calitatea serviciilor juridice prestate privite în calitate de formă de realizare a drepturilor omului” [194, p.90].* În opinia noastră, divulgarea secretului profesional al avocatului nu poate fi operată nici sub o condiție, ca și în cazul tainei spovedaniei.

Un alt aspect sensibil conex secretului profesional al avocatului ar fi secretului profesional al unui translator. Analizând legislația în domeniul reglementării regimului juridic al secretului profesional și doctrina contemporană (E.V. Leoșkevici), ajungem la concluzia că este necesar să fie introdus un nou termen – *„secret de traducere” [184, p.231-232].* Prin urmare, introducerea în legislație a termenului *„secret de traducere”* va permite clasificarea acestui tip de secrete ca fiind profesional, ceea ce, la rândul său, va spori eficacitatea protecției juridice a

confidențialității informațiilor ce constituie secret profesional. În plus, va permite persoanelor care nu vorbesc limba de stat să se simtă mai protejate atunci când acestea contactează, de exemplu, un avocat sau un notar, un medic sau un preot, cu participarea unui interpret.

Determinarea regimului juridic al secretului fiscal. În opinia întâlnită în literatura de specialitate (I.A. Belișko), „*secretul fiscal coincide parțial, cu secretul de serviciu*” [165, p.45-46]. Excepție de la secretul fiscal fac datele publice care au devenit accesibile cu acordul posesorului acestor date, cum ar fi, spre exemplu, informațiile fiscale prezentate în mod public ale candidaților la alegeri, la ocuparea posturilor de demnitate publică etc. Pe de altă parte, secretul fiscal coincide cu secretul profesional, în special datele confidențiale cu caracter personal obținute de la contribuabili [165, p.45-46]. În literatura de specialitate (M.A. Kolodeznaia) se pledează pentru „*introducerea unei norme speciale care să prevadă răspunderea penală pentru divulgarea secretului fiscal, ceea ce ar asigura protecția juridico-penală a datelor cu caracter fiscal*” [233, p.17-18]. În același timp, constatăm că secretul fiscal ca formă specială a secretului de serviciu nu se regăsește în mod expres în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova. În acest scop aducem drept exemplu protecția juridico-penală distinctă a secretului fiscal în legea penală germană (*alin.(1) din Secțiunea 355 (Încălcarea secretului fiscal) CP german*) [78].

Reieșind din ansamblul de definiții și caracteristici aduse, putem evidenția următoarele semne ce permit identificarea informațiilor confidențiale:

- (1) sunt informații specificate (mesaje, date), care constituie o valoare subiectivă considerabilă pentru proprietarul acestora (fie persoană fizică, fie persoană juridică, fie statul) – informațiile sunt considerate confidențiale tocmai pentru că fac obiectul deținerii și utilizării exclusive de către o anumită persoană;
- (2) restricționarea accesului la acest gen de informații este stabilită în conformitate cu prevederile normative;
- (3) informațiile sunt încredințate și, respectiv, cunoscute unui cerc restricționat și apriori definit de persoane;
- (4) persoanele cărora li se încredințează aceste informații trebuie să exercite anumite atribuții într-un anumit domeniu de activitate, inclusiv să dispună de anumite competențe legate de prevenirea difuzării/diseminării acestor categorii de date (spre exemplu, proprietarul informațiilor confidențiale are dreptul să solicite ca informația să nu fie transmisă terților fără consimțământul/autorizația acestuia);
- (5) încălcarea regimului confidențial al informațiilor conduce la încălcarea drepturilor și intereselor legitime ale proprietarului acestor informații sau ale altor beneficiari;

- (6) divulgarea neautorizată a informațiilor confidențiale implică survenirea răspunderii (penale, administrative, civile, disciplinare).

Rezumând la cele analizate putem conchide că literatura de specialitate străină ne-a ajutat enorm la construirea demersului nostru științific, în special la formularea conceptului de secret profesional, precum și la structurarea tezei de doctorat. O valoare incontestabilă pentru cercetarea în cauză are clasificarea secretelor protejate de lege în primare și derivate, unde secretul profesional devine unul derivat din secretul primar al vieții private și protejat într-un regim special. Cu toate acestea, am observat că unii autori preferă să analizeze tipurile speciale ale secretului profesional fără a efectua o analiză juridico-penală a secretului profesional. Mulți savanți abordează problematica secretului profesional din perspectiva dreptului constituțional, dreptului informațional și, mai cu seamă, în lumina dreptului civil. Aceeași situație persistă și în cazul coraportului dintre legea extrapenală și cea penală a Republicii Moldova, suntem în fața unui fenomen juridic inadmisibil din punctul de vedere al sistemului de drept – legea extrapenală reglementează și garantează protecția juridică a secretului profesional, însă, din careva motive neclare – nu asigură protecția juridico-penală de sine stătătoare a secretului profesional, încălcarea acestuia nefiind incriminată direct de lege.

1.2. Materiale științifice referitoare la protecția juridico-penală a secretului profesional publicate în România și în Republica Moldova

Doctrina penală română nemijlocit consacrată protecției juridico-penale a secretului profesional este formată din lucrările următorilor savanți: D.-S. Cherteș [91]; M.Dunea [98]; Cr.Nicorici [139]; Gr.-M. Preduca (Predișor) [143]; R.Slăvoiu [211] etc.

Doctrina interdisciplinară română a inclus cercetări științifice ale următorilor savanți: I.C. Buciu [88, p.226-232]; M.Cananău [200]; Al.-L.Csanád [95]; Gh.Florea [100]; E.V. Frâncu [202]; S.Fusea [101]; A.Giurgiu [204]; L.Săuleanu, L.Smarandache, A.Dodocioiu [146]; C.Jugastru [113]; C.-V. Maftei [208]; L.-L. Lăzăroiu [207]; I.-C.Lucinescu [114]; A.Păunescu [138]; O.Pedescu, A.Hărăstășanu [139]; L.Pleş, S.Păun [140]; R.Radoviciu (Lazea) [210]; V.Sanduța [145]; Fr.Tobă [153] Cl.-M. Toma [212]; L.A. Tutunaru [154]; V.R.-E.Voinea [213] etc. (*drept constituțional, drept administrativ, drept informațional, drept civil*); M.Corlean [201]; N.Matsaukas [116]; Al.Mălureanu [117]; G.Roman [144]; S.Gușan [205] etc. (*teologie, culturologie, biomedicină și bioetică*).

Știința penală a Republicii Moldova în materia protecției juridico-penale a secretului profesional este susținută în unele lucrări ce aparțin reputaților autori în domeniu: Gh.Aricov

[197]; M.Botnarenco [198]; S.Brînza, Ig.Botezatu [87]; St.Copețchi [93]; S.Crijanovschi, Al.Bogdan [94]; V.Cușnir [96]; S.Gavajuc [203]; L.Gîrla [102; 103; 104; 105; 106; 107; 123;124; 125; 126; 127;129]; V.Iustin [112]; C.Moțoc [134; 122; 130; 135; 121; 120; 128; 132; 133]; V.Stati [147; 148; 149]; S.Timofei [152]; R.Ștefănuț [151, p.99] etc.

La nivel interdisciplinar o reputație incontestabilă o dobândește lucrarea științifică a profesorului Ig.Dolea [97] (*drept procesual penal*). Alte lucrări aparțin autorilor R.-G. Ichim [206, p.138] (*drept*); M.Bulgaru [89] (*sociologie*); D.Cazacu [90] (*științe ale educației*); N.Grădinaru [108, p.40; 109, p.212] (*culturologie*); V.Moșin și A.Eșanu [119] (*bioetică*); Gh.Paladi [137] (*bioetică*).

Securitatea informației. În doctrina română *securitatea informației* este definită ca stare de siguranță în care se află informația – „*se realizează prin măsuri de protecție, a căror implementare duce la înlăturarea riscului de securitate*” [284]. Securitatea informațiilor înseamnă „*protejarea informațiilor față de o gamă largă de amenințări și vulnerabilități pentru a asigura continuitatea activității și reducerea riscului organizațional*” [207, p.24]. Autorii români C.Ionuț, K.Istvan și R.Doru definesc secretul după cum urmează: „*Secretul se poate astfel defini ca fiind, în primul rând, realitatea retrasă prin învăluire asigurată. Prin însuși sensul lui, „secretul” se referă la ceva al cărui conținut nu-l cunoaștem, ci știm doar atât că el există, adică e real*” [111, p.18-22]. În acest sens, în sociologia contemporană profesorul M.Bulgaru susține următoarele: „*Principiul confidențialității exprimă dreptul beneficiarilor la intimitate, dreptul ca informațiile pe care le dezvăluie să fie păstrate confidențial de către practicieni și protejate de către agenție. Aceste informații se referă la identitatea beneficiarului, conținutul discuțiilor cu el, opiniile personale și materialele scrise. Confidențialitatea este un drept fundamental al beneficiarului. Acesta are dreptul de a decide cât de mult poate să dezvăluie din problemele sale, are, deci, dreptul la secretele sale*” [89, p.96-97].

Dreptul la viață privată. Un aport științific deosebit în cercetarea juridico-penală a dreptului persoanei la viață personală aduce la autorul moldav Gh.Aricov, care constată următoarele: „*Individul este în drept să stabilească de sine stătător și în mod autonom doza propriei participări în controlul exercitat asupra timpului, locului și împrejurărilor de comunicare cu alte persoane. Sfera acestui control cuprinde: în primul rând, dreptul individului de a-și controla informația privind propria persoană, ca o avere personală; în al doilea rând, așteptarea rezonabilă că informația personală confidențială (fapte, evenimente, opinii înjositoare și ponegri-toare etc.) nu va fi divulgată terțelor persoane fără consimțământul acestuia. Pe cale de consecință, faptul că persoana este văzută de către zeci sau sute de oameni nu permite altor persoane (cum ar fi reprezentanții mass-media) să răspândească fără permisiune o astfel de informație (să*

facă poze, însemnări etc.)” [197, p.11]. „*Stricto sensu, dreptul la viață privată poate fi divizat în 6 secțiuni: dreptul la viață intimă, dreptul la viață personală, dreptul la integritate morală, dreptul la viață socială, dreptul la un mediu înconjurător sănătos, precum și aspecte ce țin de viața sexuală ca obiect de protecție a dreptului la viață intimă. Stilul de viață aparține domeniului privat*” [197, p.11]. În acest context, în domeniul științelor educației autorul moldav D.Cazacu concretizează: „*Stilul de viață al omului exprimă modul său general de a trăi, raportul dintre condițiile în care el își duce traiul și condițiile de activitate, de asemenea, și modelele individuale de comportament determinate în anumită măsură de factorii socioculturali, caracteristicile personale și educaționale. Stilul de viață se referă la decizii, acțiuni și la condiții de viață*” [90, p.75]. Autorul român V.R.-E.Voinea susține că *viața privată* implică „*abilitatea unui individ de a se exclude sau de a exclude informații despre sine și de a le dezvălui numai selectiv. Când regulile de morală nu se respectă, pot fi aplicate reglementări legale pentru echilibrarea ordinii sociale*” [213, p.4-5]. Alt autor român, G.M. Preduca (Predișor), concluzionează că „*noțiunea de viață privată este un concept sintetic care înglobează în conținutul său tot ce ține de viața privată a persoanei, de individualitatea sa, de ceea ce exprimă individualitatea și libertatea cuiva*” [143, p.138]. În opinia autorului român Cr.Nicorici, „*viața privată este înțeleasă ca o parte din viața individului, în care nu este permis accesul terților, trebuind să includă și dreptul persoanei de a dezvolta relații cu semenii săi*” [139, p.19]. Susținem autoarea și în ce privește definiția vieții private care trebuie să fie înțeleasă ca „*o parte din viața individului, în care nu este permis accesul terților, trebuind să includă și dreptul persoanei de a dezvolta relații cu semenii săi*” [139, p.19]. După Cr.Nicorici, „*categoria viața privată cuprinde lumea interioară a unei persoane concrete, precum și relațiile acesteia cu persoanele din jur*” [139, p.19]. În conformitate cu viziunea autorului citat, „*există două criterii după care s-ar putea aprecia dacă o anumită manifestare a unei persoane aparține sau nu de sfera intimă a acesteia: 1) primul criteriu vizează locul unde s-a petrecut această manifestare, despre care se spune că trebuie să aibă caracter privat. Aplicând acest criteriu convorbirilor vădit private dintre două persoane, desfășurate pe stradă, acestea nu s-ar mai încadra în această categorie; 2) cel de-al doilea criteriu ar fi acela al caracterului manifestării, neținându-se cont de locul unde aceasta s-a produs*” [139, p.20].

Cea mai cunoscută definiție doctrinară dată noțiunii *viață privată* aparține autorului R.Slăvoiu, aceasta fiind „*dreptul individului la o viață restrânsă și anonimă*” [211, p.9]. „*Această delimitare a conceptului nu mai poate fi de actualitate în contextul unei societăți informatizate și cu tendințe clare de transferare a vieții private în mediul social digital*” [211, p.9]. Autorul precitat susține că *viața privată* reprezintă „*dreptul de a nu fi privit și dreptul de a*

nu fi ascultat, aspecte care prin analogie apar și în cazul dreptului de proprietate” [211, p.9]. În opinia autorului român, „teoria acumulărilor de intimitate promovează o definiție a vieții private ca sumă a intimității informaționale, intimității privind accesul și intimității legate de exprimare; cu alte cuvinte, va reprezenta viață privată orice aspect care este caracterizat prin controlul exercitat asupra informației, accesul limitat și autodeterminare individuală” [211, p.9-10]. Autorul român G.M. Preduca (Predișor), operează cu noțiunea de „liniște și libertate personală” [211, p.9-10]. Cr.Nicorici analizează „**dreptul la intimitate**” [139, p.138]. Ne solidarizăm cu autorul precitat care susține că „starea de intimitate cuprinde nu doar un spațiu propriu inviolabil în care individul poate să-și manifeste personalitatea intimă, dar și un domeniu propriu al gândurilor, al convorbirilor, comunicărilor confidențiale, nespuse niciunei cenzuri” [139, p.138].

Într-un al pasaj de cercetare ne aprofundăm în lucrarea ce îi aparține autorilor S.Crijanovschi și A.Bogdan care, la rândul lor, concretizează că „aspectele din sfera intimității sunt strâns legate de dreptul fiecăruia de a trăi fără a fi supus publicității și de a determina ce anume se cunoaște despre el și de către cine. Problemele ce țin de alegerea personală sunt cele care se referă la autonomia individului și la personalitate (precum modul de viață, prenumele, orientarea sexuală, îmbrăcămintea, decizia de a avea sau nu un animal de companie, dreptul de a avea legături personale sau de a interacționa cu exteriorul)” [94, p.24-25]. Pe de altă parte Gh.Aricov abordează problema privind protecția juridico-penală a vieții personale ca forma particulară de manifestare a vieții private în general. Astfel, potrivit definiției propuse de Gh.Aricov, „viața personală reprezintă un ansamblu de împrejurări ale vieții individului, care nu se atribuie activității de serviciu, de muncă, obștești sau politice, aceasta cuprinzând doar sfera vieții personale și familiale: relații de rudenie și de prietenie, specificul obișnuințelor casnice, deprinderi personale și obiceiuri familiale, modalitatea de gândire a individului, maniera comportamentului, concepțiile despre lume, pasiunile, atracțiile etc.” [197, p.11]. Ne solidarizăm cu opinia lui Gh.Aricov potrivit căreia „**dreptul la viață personală e primar, dreptul la inviolabilitatea vieții personale apare în baza acestuia, iar dreptul la inviolabilitatea informației privind viața personală e suprastructural. Ambele categorii sunt secundare în raport cu dreptul fundamental la viața personală. Spre deosebire de modelul european de asigurare a vieții personale, modelul american presupune nu doar recunoașterea componentei informaționale, ci și a componentei faptice a vieții personale**” [197, p.4]. Gh.Aricov susține că „inviolabilitatea vieții personale cuprinde două componente: 1) inviolabilitatea informației privind viața personală a individului; 2) altă formă de inviolabilitate care nu este legată de componența ei informațională” [197, p.4]. Autorul Gh.Aricov susține că „inviolabilitatea vieții personale cuprinde două componente: 1) inviolabilitatea informației privind viața personală a individului;

2) *altă formă de inviolabilitate care nu este legată de componența ei informațională*” [197, p.4]. În acest mod, inviolabilitatea informațională va suferi, spre exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute la art.173 CP RM, săvârșite prin *amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale ale victimei*. Se presupune că „*prin acest act făptuitorul îi inspiră victimei temerea că anumite informații, constituind secretul ei personal, ar putea fi destăinuite familiei ori altor persoane, ceea ce ar pune-o într-o lumină nefavorabilă în raport cu aceste persoane, astfel reducându-i la minimum resursele psihice pentru a rezista constrângerii*” [198, p.110]. Autorul M.Botnarenco subliniază: „*Deși astfel de informație poate să nu defăimeze neapărat victima, însă aceasta poate să-și dorească să o păstreze în taină. Deopotrivă, astfel de informații pot viza răspândirea secretului comercial, bancar, fiscal, de familie, secretul urmăririi penale etc.*” [198, p.110].

În opinia autorului Gh.Aricov, „*dreptul la secretul vieții personale* presupune dreptul absolut și indispensabil al individului la tănuirea de la terțele persoane a informațiilor referitoare la particularitățile lui de automanifestare în societate, cu respectarea obligatorie a unei din două condiții: 1) *a standardului general*: astfel de informații sunt prevăzute de legislație ca fiind secrete; 2) *a standardului personificat*: purtătorul acestui drept întreprinde anumite măsuri pentru ca o anumită informație să nu fie divulgată” [197, p.15]. Fiind de acord cu opiniile expuse, considerăm că viața privată este un concept sintetic care înglobează în conținutul său sferile fizică, spirituală și conexă ale unei persoane care nu dorește ca acestea să nimerească în vizorul altora, libertatea unui individ de a-și trăi viața după propriile convingeri fiind asigurat un control asupra acestor sfere cu scopul de a proteja informațiile cu caracter personal. Într-un alt perimetru al cercetării literaturii de specialitate constatăm că asigurarea juridico-penală a inviolabilității informaționale a vieții personale nu poate fi redusă doar la inviolabilitatea informațională a secretului personal și familial, aceasta fiind cu mult mai largă.

În unele surse extrapenale din Republica Moldova putem găsi chiar încercări de a aduce o listă exhaustivă a datelor personale ce pot intra în cercul informațiilor ce vizează „*viața privată a individului*” [286]. Însă, în opinia noastră, ținând cont de natura sintetică a vieții private, se impune concluzia conform căreia ar fi imposibil de a reglementa o listă precisă și exhaustivă a datelor personale ce fac parte din viața privată a unei persoane. Autorul Gh.Aricov argumentează că „*libertatea vieții personale* de la reglementarea juridică se datorează prezenței unui secret, care formează condiția indispensabilă a *autonomiei personale*; totodată, semnul distinctiv al vieții personale printr-un obiect al protecției juridico-penale constituie *confidențialitatea vieții personale*” [197, p.11]. Asigurarea juridico-penală a inviolabilității informaționale a vieții personale nu poate fi redusă doar la inviolabilitatea informațională a secretului personal și familial, aceasta fiind cu mult mai largă. În acest context ne solidarizăm cu autorul precitat care a

argumentat raționalitatea excluderii din alin.(1) art.177 CP RM a sintagmei „*ce constituie secret personal sau familial*” prin faptul că „*inviolabilitatea vieții personale aflată sub protecția juridico-penală se referă la orice informație pe care persoana o consideră confidențială, și nu doar la date care constituie secret personal sau familial. De iure, altă informație privind viața personală care nu constituie secret personal sau familial nu poate forma obiectul imaterial al infracțiunii, ceea ce în final contrazice prevederilor Constituției și titulaturii art.177 Cod penal*” [197, p.11]. În viziunea acestui autor, o alternativă oportună ar fi introducerea în textul legii penale a sintagmei „*informație confidențială privind viața personală a individului*” [197, p.11]. În final, Gh.Aricov pledează pentru „*recunoașterea faptului că informația confidențială cu caracter personal despre persoană obținută în virtutea îndeplinirii obligațiilor profesionale nu se încadrează în obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art.177 CP RM*” [197, p.11] și, printre primii, propune *de lege ferenda* „*introducerea unei norme de sine stătătoare care ar asigura protecția juridico-penală a secretului profesional ca varietate a secretului derivat din secretul primar al vieți private*” [197, p.11]. Pe cale de consecință, prezenta teză de doctorat se poziționează ca o continuitate științifică a cercetărilor ce au avut loc până în prezent în materia protecției secretului primar, extrapolării acestuia în secrete derivate, printre care și secretul profesional.

Protecția juridico-penală a secretului bancar. După I.C. Buciu, „*dezvăluirea de către angajați a unor date și informații cu caracter confidențial sau secret privind activitatea băncii sau oferirea de servicii unui concurent, ori acceptarea unei oferte în acest sens constituie un act de concurență neloială și o abatere de la prevederile legale în materie*” [88, p.229]. Autorul citat susține că „*din perspectiva clientului, relația sa cu banca are un caracter intuitu personae, acesta având dreptul ca operațiunile bancare pe care le desfășoară să aibă un caracter confidențial. Având în vedere faptul că respectul pentru confidențialitatea informațiilor despre client se numără printre principiile fundamentale ale băncii, orice persoană care desfășoară o activitate de administrare sau de conducere, care participă la activitatea unei instituții de credit are obligația de a păstra confidențialitatea asupra oricărui fapt, date sau informații ce intră sub incidența obligației de discreție, de care a luat cunoștință în cursul exercitării activității bancare*” [88, p.229]. Secretul bancar are o natură mixtă, informații din el fiind și de natura secretului profesional. Astfel, Gh.Aricov consideră că „*secretul bancar asigură secretul personal al cetățeanului privind starea lui financiară (informația cu privire la operații, depozite și conturi bancare ale clienților), totodată acoperind și alte secrete, spre exemplu secretele comerciale ale băncii, alte informații stabilite de instituția financiară*” [160, p.62]. Autorii români disting secrete bancare și secrete profesionale bancare. În opinia autorului român V.Sanduța, „*secretul profesional bancar*

ca parte componentă a secretului bancar reprezintă un mijloc de protecție a persoanei clientului, dar și de apărare a confidențialității afacerilor acestuia, având un rol esențial în consolidarea încrederii clientului în relația sa cu banca” [145, p.67]. În doctrina contemporană română (L.Săuleanu, L.Smarandache și A.Dodocioiu) obligația păstrării secretului profesional în domeniul bancar, instituită pentru pluralitatea și natura informațiilor încredințate de clientelă și de terți componentelor sistemului bancar, este catalogată drept „*obligație civilă de discreție*” [146, p.136]. Prin urmare, în doctrină se face distincție între: „*informațiile confidențiale cu privire la titularii conturilor bancare; informațiile confidențiale cu privire la conturile bancare propriu-zise; informațiile confidențiale cu privire la operațiunile bancare efectuate de către titularii conturilor*” [145, p.67]. „*Conceptul secretului bancar în accepțiunea doctrinei și legislației românești este mai extins decât cel rus, cuprinzând nu doar secretul profesional al băncii în regimul căruia sunt păstrate date confidențiale ale clienților care i-au încredințat benevol astfel de date, ci și date confidențiale ce aparțin nemijlocit băncii cu scopul de a se proteja de la practici neloiale ale altor bănci și instituții financiare*” [145, p.67]. Protecția juridico-penală a secretului bancar este minuțios analizată în lucrările savantului moldav V.Stati. Autorul vine cu soluții concrete de încadrare juridică a faptelor prevăzute la art. 245¹⁰ CP RM: „*Sustragerea de informații, inclusiv folosirea mijloacelor tehnice speciale ca modalitate de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.245¹⁰ CP RM, presupune luarea ilegală și gratuită a purtătorilor materiali de informație ce conțin informații confidențiale protejate în regim de secret comercial sau bancar din posesia altuia (în cazul nostru, posesorul informațiilor confidențiale ce constituie secret comercial sau bancar sau o altă persoană autorizată), care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia, săvârșită în scop de cupiditate*” [147, p.6]. În opinia acestui autor, „*în sensul legii, se consideră sustragere luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia, săvârșită în scop de cupiditate*” [147, p.6], o astfel de definiție a sustragerii fiind chiar recomandată pentru reformularea explicației de la alin.(1) pct.2 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor nr. 23 din 28.06.2004 [266]. Într-un alt context, analizând problema protecției juridico-penale a secretului bancar și cel comercial am constatat că sustragerea informației confidențiale presupune ridicarea și deplasarea acesteia. În acest sens, V.Stati subliniază: „*...bazată pe teoria aprehensiunii, concepția normativă a sustragerii din legea penală a Republicii Moldova presupune necesarmente ridicarea bunurilor din locul aflării lor și deplasarea acestora*” [147, p.5]. În opinia noastră, nu formează componenta de colectare prin sustragere faptele ilegale de obținere a informației ce constituie secret bancar care sunt îndreptate nu spre însușirea, ci spre folosința temporară a

acestor date. Uzul temporar al acestor informații confidențiale, în funcție de circumstanțele cauzei, se va califica conform alin.(2) art.245¹⁰ CP RM. Fapta infracțională săvârșită prin această modalitate se consideră consumată din momentul obținerii purtătorului de informație care conține informație confidențială protejată în regim de secret comercial sau bancar. Obținerea secretului bancar *prin acte de corupție* se va califica în baza alin.(1) art.245¹⁰ CP RM în modalitatea colectării prin sustragere și, în funcție de împrejurările cauzei, ca corupere pasivă (art.325 CP RM) sau, după caz, ca dare de mită (art.334 CP RM). În această situație, are loc mituirea persoanei care posedă informații confidențiale protejate în regim juridic de secret comercial sau bancar sau a persoanei care posedă accesul autorizat la această informație protejată, prin promisiunea, oferirea sau darea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, cu scopul de a obține informație confidențială protejată în regim juridic de secret bancar. Acțiunile de mituire se întreprind cu scopul de a transmite în favoarea făptuitorului informații protejate de lege. În acest caz, transmiterea informațiilor confidențiale către subiecții neautorizați prin acte de corupție reprezintă divulgare în sensul alin.(2) art.245¹⁰ CP RM prin concurs cu fapta infracțională de corupere pasivă (art.324 CP RM), sau, după caz, de luare de mită (art.333 CP RM). Infracțiunea de divulgare se consideră consumată din momentul transmiterii parțiale unei persoane neautorizate chiar și a unui fragment al informațiilor ce constituie secret bancar. „*Extorcarea, ca modalitate a colectării, poate fi formulată direct ori recurgându-se la anumite mijloace în mod indirect*” [203, p.12]. Conform opiniilor doctrinare expuse (S.Gavajuc [203, p.12], V.Cușnir [96, p.95]), „*extorcarea în modalitatea infracțională analizată presupune săvârșirea uneia dintre următoarele fapte: 1) cererea informației protejate în mod insistent prin amenințarea săvârșirii acțiunilor care vor cauza un prejudiciu intereselor legale ale persoanei interesate în acțiunea (inacțiunea) persoanei respective; 2) punerea intenționată a persoanei în cauză în așa condiții, care o impun să dea informații confidențiale în scopul preîntâmpinării consecințelor nefaste pentru interesele sale legale*” [203, p.12, 96, p.95]. Prin urmare, concret delimităm *extorcarea directă* (cererea intenționată și direct exprimată de către un cetățean de a i se oferi informațiile solicitate ce constituie secret bancar) și *extorcarea indirectă* (crearea unor condiții în care persoana este nevoită să ofere informații protejate de lege pentru a exclude anumite daune ce pot fi cauzate intereselor sale legitime). Extorcarea în cadrul acestei infracțiuni constituie doar o modalitate de colectare, însă colectarea se consideră a fi consumată din momentul obținerii chiar și a unui fragment al informației confidențiale protejate în regim de secret bancar. Amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ca modalitate de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.245¹⁰ CP RM reprezintă o formă de influențare psihică îndreptată spre intimidarea

posesorului de informații confidențiale ce constituie secret bancar sau a persoanei care are acces autorizat la o astfel de informație cu scopul de a obține astfel de date protejate. Infracțiunea se consideră consumată din momentul exteriorizării amenințărilor de așa natură în adresa posesorului de informații cu scopul de a obține informațiile vizate.

În acest perimetru de cercetare provoacă dubii rezonabile sintagma legislativă „*extorcare sau amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei*” [30]. Analizând, din punct de vedere conceptual, sintagmele „*colectarea prin extorcare*” [30] și „*colectarea prin amenințare*” [30], nu putem împărtăși poziția legiuitorului de a distinge modalitățile de colectare. Argumentul este următorul: amenințarea constituie parte componentă a extorcării și întotdeauna presupune un scop (o finalitate) – intimidarea victimei pentru a o impune să transmită informații, în scopul preîntâmpinării consecințelor neplăcute pentru interesele sale legale. Cu alte cuvinte, sensul acestor două modalități coincid – influența asupra psihicului victimei pentru a o convinge, impune să transmită informații la solicitarea făptuitorului. Dintr-o altă perspectivă, prin *divulgarea secretului bancar* se înțeleg „*acțiunile intenționate sau din imprudență ale funcționarilor publici, demnitarilor de stat, lucrătorilor agentului economic, precum și ale altor persoane care dispun de informații ce constituie secret, care le-au fost încredințate sau le-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca lor, ce au condus la dezvăluirea prematură, folosirea și răspândirea necontrolată a acestora*” [112, p.31].

În opinia autorului V.Iustin, „*divulgarea informațiilor poate fi făcută în scris, oral, prin executarea și remiterea de copii, fotografii, imagini, prin scanare etc. În situația în care fapta de divulgare se realizează prin corespondență, infracțiunea se consumă în momentul în care cel cărui i-a fost destinată corespondența a luat cunoștință de conținutul ei. Divulgarea informației se poate realiza și prin acțiuni sau inacțiuni repetate, caz în care vom avea și un moment de epuizare ce va interveni la data săvârșirii ultimei acțiuni incriminate*” [112, p.31]. Divulgarea informațiilor se poate realiza fie direct de către făptuitor, fie indirect, prin intermediul altei persoane care cunoaște sau nu cunoaște ce reprezintă acele date. „*Acțiunea de divulgare a informațiilor ce constituie secret trebuie să se realizeze în intervalul cuprins între data de secretizare a acestor documente ca secret și data când documentul ce constituie secret a fost desecretizat*” [112, p.31]. „*În situația în care o persoană divulgă informațiile cuprinse în mai multe documente ce constituie secrete, de la diferiți agenți economici, vor exista tot atâtea infracțiuni câți agenți economici au fost prejudiciați; totodată, nu prezintă relevanță dacă divulgarea s-a făcut de către o persoană sau mai multe și nici dacă s-a făcut în totalitate sau numai parțial*” [112, p.32]. În cazul în care „*divulgarea unor asemenea date sau informații are loc din*

vina unei persoane care le cunoștea prin natura atribuțiilor sale de serviciu, cele comise se vor califica doar ca neglijență în serviciu sau, după caz, ca o abatere disciplinară” [112, p.32].

În opinia autorului V.Stati, „alin.(2) art.107 din Codul contravențional poate fi considerat normă de rezervă în raport cu alin.(2) art.245¹⁰ CP RM. La alin.(2) art.107 din Codul contravențional se stabilește răspunderea, printre altele, pentru divulgarea informațiilor ce constituie secret bancar de către un funcționar public ori de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul ei” [149, p.14]. Drept urmare, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat numai dacă nu este aplicabilă această normă contravențională [149, p.14]. După cum susține V.Stati, „la fel ca și fapta prevăzută la alin.(2) art.245¹² CP RM, nerespectarea de către participantul profesionist la piața valorilor mobiliare a obligațiilor de păstrare a secretului comercial și profesional atrage răspunderea conform alin.(5) art.304² din Codul contravențional” [149, p.14]. În consecință, „alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat numai dacă nu sunt aplicabile nici art.246¹ CP RM, nici alin.(5) art.304² din Codul contravențional. Mai concret, precizează autorul citat, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat în cazul în care subiectul infracțiunii nu are calitatea de participant profesionist la piața valorilor mobiliare, căruia îi revin obligațiile de păstrare a secretului comercial și profesional” [149, p.14].

Printre altele, secretul comercial este detaliat cercetat de autorul moldav C.Timofei. În special, autorul citat optează în continuare pentru formula „informații ce constituie secretul comercial al unui alt agent economic” [152, p.41]. Secretul comercial posedă anumite caracteristici, și anume: „are un caracter tehnic; este aplicabil industrial; poate fi transmisibil; trebuie să fie nou; trebuie să aibă caracter secret” [112, p.27-28]. Autorul precizat nu consideră oportună „stabilirea răspunderii penale pentru obținerea sau divulgarea ilegală a informațiilor care constituie secret comercial în afara cadrului reglementar al protecției împotriva concurenței neloiale, de asemenea, nu consideră adecvată incriminarea obținerii sau divulgării ilegale a informațiilor care constituie secret comercial laolaltă cu obținerea sau divulgarea ilegală a informațiilor care constituie secret fiscal sau bancar” [112, p.27-28].

Protecția juridico-penală a secretului avocatului. Într-un alt perimetru de doctrină vom sublinia că „secretul profesional al avocatului nu are o natură juridică contractuală, ci una legală, el izvorăște din lege și face parte din statutul profesional al avocatului” [282]. „Raportul avocat-client se poate concretiza în comunicările orale sau scrise, întâlnirile dintre aceștia, transmiterea documentelor utile cauzei clientului etc.” [115]

Cum corect se arată în doctrina română, „Divulgarea secretului profesional de către avocat ar dăuna exercițiului însuși al unei profesii a cărei existență depinde esențial de

încrederea între cel care o exercită și cel care beneficiază de serviciul profesional respectiv” [291]. *„Privilegiul avocat-client constituie un mijloc de protecție a secretului profesional și a confidențialității profesionale ce caracterizează relația avocat-client”* [115]. Potrivit acestui principiu, *„avocații nu pot divulga informațiile obținute de la clienții lor în urma asistenței juridice acordate și nu pot fi constrânși de către alte persoane ori autorități să divulge asemenea informații”* [115].

„Pentru ocrotirea secretului profesional al avocatului legea instituie garanții privind dreptul de a refuza depunerea mărturiei, inviolabilitatea sediului profesional, regimul particular al perchezițiilor și ridicării de înscrisuri de la sediul profesional al avocatului. Există, de asemenea, norme specifice privind protecția asigurată în timpul și pe parcursul valorificării controalelor efectuate de autorități statale competente în domenii ale administrației sau în domeniul fiscal la sediul avocatului” [291, p.11-13].

Autorul român D.-S. Cherteș [91. p.10-11] cercetează sfera informațiilor care intră sub incidența incriminării analizate conțin (cu condiția ca acestea să nu fi devenit publice în alt mod), inclusiv informații, date, de orice tip, în orice formă și pe orice suport, documente redactate de avocat, înscrisurile care conțin comunicări între avocat și clientul său strategiile, tacticile și acțiunile preconizate, secretul comercial al clientului.

După cum susține autorul român A.Păunescu, *„avocatul este, în primul rând, confidentul clientului sau”* [138, p.324]. În consecință, *„este firesc și necesar ca acesta din urmă să încredințeze avocatului său toate și cele mai intime secrete legate de cauză pentru care l-a angajat, iar avocatul, la rândul său, este dator să păstreze secretul profesional cu privire la orice aspect al cauzei pentru care a fost angajat”* [138, p.324].

Cu toate că unii autori români admit *„posibilitatea divulgării a secretului avocatului”* [138, p.324] constatând că *„acesta nu este unul absolut”* [138, p.324], legea nu permite nicio excepție prin care secretul profesional al avocatului s-ar divulga, iar organul de urmărire penală, ori instanța să aibă acces nerestricționat la astfel de date și informații [291, p.11].

Pe parcursul operei sale științifice M.Mareș fundamentează postulatul avocaturii contemporane: *„Avocatul trebuie protejat împotriva oricărei ingerințe publice, care ar putea împieta asupra apărării și consilierii clientului, indiferent de natura cauzei în care acesta a acordat asistență juridică ori în care a prestat servicii de reprezentare juridică și indiferent de forma sau natura suportului care conține sau reflectă datele și informațiile schimbate între client și avocat și, respectiv, rezultatul serviciului avocațial”* [115]. Susținerea acestui principiu o găsim și la autorul Doina Stupariu care subliniază: *„...avocatul nu ar fi în măsură să îndeplinească misiunea de consiliere, de apărare și de reprezentare a clientului să într-un mod*

corespunzător, iar acesta ar fi deci lipsit de drepturile care îi sunt conferite de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dacă avocatul, în cadrul unei proceduri judiciare sau al pregătirii acesteia, ar fi obligat să coopereze cu autoritățile publice transmițându-le informații obținute cu ocazia consultațiilor juridice acordate în cadrul unei asemenea proceduri” [291].

Într-o altă ordine de idei, savantul M.Mareș constată „Confidențialitatea și secretul profesional sunt reglementate de legislația din România dintr-o dublă perspectivă, respectiv atât ca drepturi, cât și ca obligații ale avocatului în cadrul serviciului profesional” [115]. Potrivit art.114 alin. (3) din Codul de procedură penală al României, „calitatea de martor are întâietate față de cea de avocat cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate” [115]. În acest context autorul precitat constată: „...cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care avocatul le-a cunoscut înainte de a începe raportul de asistență juridică cu clientul său, interdicția audierii avocatului în calitate de martor cu privire la cele cunoscute nu este aplicabilă, avocatul putând fi, de principiu, obligat să depună mărturie chiar împotriva clientului său” [115].

În legislația extrapenală română se precizează că „obligația de a păstra secretul profesional nu împiedică avocatul să folosească informațiile cu privire la un fost client, dacă acestea au devenit publice” [291, p.11-13].

Articolul 227 CP Rom. cuprinde „toate datele și informațiile privind viața privată a persoanei, inclusiv pe cele care, având o astfel de natură, au fost aduse la cunoștința avocatului fără a se solicita păstrarea confidențialității, precum și cele care nu au legătură cu consultanța juridică acordată sau cu cauza încredințată” [91, p.10-11]. Din acest motiv, este corectă opinia expusă de D.-S. Cherteș, potrivit căreia „e posibilă comiterea de către avocat a infracțiunii în forma ei de bază. În acest mod, dacă clientul furnizează avocatului informații din viața sa privată care nu au nicio importanță pentru acordarea asistenței juridice sau pentru stabilirea strategiei de apărare și referitor la care clientul nu a solicitat păstrarea confidențialității, divulgarea acestora nu ar trebui să intre sub incidența ind.1) alin.4 art.46, ci sub incidența art.227 CP Rom.” [91, p.11-13]. De altfel, în acest sens s-a exprimat și doctrina. Astfel, „în situația unui client acuzat de evaziune fiscală, informația furnizată de acesta avocatului legat de infidelitatea sa față de soție nu este o informație care, divulgată, nu ar trebui sancționată în temeiul textului din Legea nr.51/1995, ci, eventual, în temeiul textului art.227 CP Rom.” [91, p.11-13]. D.-S. Cherteș subliniază, în primul rând, calitatea secretului divulgat (caracterul informațiilor dezvăluite), iar, în al doilea rând, autorul analizează modalitatea în care elementul confidențial a ajuns la cunoștința subiectului, art.46 alin.4 ind.1 prevăzând suplimentar ipoteza

încredințării directe a acestuia. Mai mult, trebuie să fie reținută obligatia păstrării confidențialității cu privire la elementul nedivulgabil [91, p.10-11].

Savantul moldav Igor Dolea utilizează termenul „*secretul apărării*” și aduce argumente solide pentru caracterul absolut al acestuia [97, p.334]. Din punct de vedere procesual penal, „*imunitatea apărător-client este recunoscută ca cea mai veche, fiind prevăzută încă în dreptul roman. Aplicarea imunității este determinată în fiecare caz concret de caracterul raporturilor dintre client și avocatul său*” [97, p.334]. Din lucrarea științifică ce-i aparține, intitulată „*Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*” [97, p.334], putem distinge patru condiții de operare a imunității dintre apărător și client, după cum urmează: „1) *dacă între aceștia a avut loc comunicarea care poate purta un caracter diferit (verbal sau în scris); 2) scopul comunicării – scopul comunicării trebuie să fie asistența juridică, iar în cazul în care comunicarea a avut un alt scop imunitatea nu se aplică; 3) caracterul informației – dacă aceasta este sau nu confidențială*” – aici autorul vine cu o precizare: „...se consideră confidențială informația care nu trebuie divulgată unor terțe persoane... Prezența unor terțe persoane în timpul comunicării impune nulitatea imunității. Aceleași consecințe survin atunci când clientul informează o terță persoană asupra conținutului comunicării” [97, p.334]; 4) conținutul subiectiv al comunicării – „*clientul este considerat o persoană fizică care solicită o consultanță din partea unui jurist. Juristul este o persoană care are anumite atribuții privind acordarea asistenței juridice. Deținătorul imunității este clientul*” [97, p.334-335]. După cum constată profesorul Ig.Dolea în opera sa științifică, „*există totuși și unele opinii care admit devieri de la privilegiul dat și pe care el nu le împărtășește. Profesorul N.Volonciu, recunoscând în tratatul său faptul că, potrivit regulii generale, avocatul nu poate divulga informațiile și cuprinsul actelor ce i-au fost încredințate în activitatea profesională, consideră că acesta are totuși obligația de a comunica organelor competente datele, informațiile și actele ce le deține, dacă acestea privesc fapte îndreptate împotriva statului și împotriva păcii. Desigur, dacă informația respectivă avocatul o deține până la exercitarea funcției de apărător, acesta poate fi ascultat în calitate de martor. O altă situație ar fi și obligația avocatului de a comunica despre o infracțiune care este în curs de pregătire. Însă obligarea lui de a divulga informația pe care o deține este inadmisibilă*” [97, p.334-335]. Potrivit art.90 alin.(5) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, apărătorul, ca și reprezentantul părții vătămate, civile sau civilmente responsabile, poate căpăta calitatea de martor, caz în care o pierde pe cea de apărător. „*Condițiile impuse de norma menționată sunt imperative*” [38]. În primul rând, persoanele trebuie să cunoască anumite circumstanțe despre cauza respectivă în legătură cu participarea lor la procesul penal în calitate de apărător. Prin urmare, „*circumstanțele au devenit cunoscute persoanei după pornirea*

urmăririi penale, reținerea bănuțului sau punerea sub învinuire, implicarea în proces a avocatului, fie prin contract, fie în calitate de avocat public. Circumstanțele care pot fi cunoscute nu țin neapărat de comunicarea acestora de către bănuț, învinuit, inculpat” [97, p.334]. „Apărătorul poate cunoaște informația respectivă prin orice modalitate neinterzisă de lege, inclusiv utilizând prevederile art.100 alin.(2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, de la detectivi particulari etc.” [97, p.334] „În al doilea rând, pentru realizarea atribuției date este necesar să se constate o situație excepțională. Legea procesual penală nu identifică noțiunea de *cazuri excepționale* lăsând acest fapt la discreția subiecților procesuali. Este imposibil de a prevedea întreaga gamă de cazuri când o situație poate fi considerată *excepțională*” [38]. În opinia profesorului Igor Dolea, „aceasta trebuie să țină de o probă concludentă în apărare care poate fi unica și poate fi administrată doar prin audierea apărătorului. Într-o asemenea situație poate apărea un conflict de drepturi între organul de urmărire penală sau procuror și apărător sau făptuitor în constatarea cazului excepțional” [97, p.334]. Ig.Dolea susține că „persoana apărută trebuie să aibă abilitatea de a decide dacă în circumstanța dată se poate de constatat un caz excepțional, iar în caz de refuz, de a audia apărătorul, această împrejurare constituind temei de utilizare a prevederilor art.298 și 313 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova” [97, p.334]. Autorul Ig.Dolea constată: „Clientul este considerat o persoană fizică care solicită o consultanță din partea unui jurist. Juristul este o persoană care are anumite atribuții privind acordarea asistenței juridice. Deținătorul imunității este clientul” [97, p.334]. În acest context suntem de acord cu autorul K.Severin care consideră: „Clientul este nevoit să informeze o persoană străină (avocat) despre împrejurările vieții sale care nu întotdeauna au un caracter pozitiv” [190, p.121]. Iu.E. Gerasimov și M.E. Cerveakov consideră: „...din momentul creării avocaturii, practica trădării clientului a fost și rămâne interzisă” [171, p.53]. Fiind de acord cu autorii precitați considerăm că cea mai amorală este încălcarea săvârșită în scopul de a ajuta partea învinuirii, deoarece astfel de încălcări se comit din cauza legăturii corupte dintre participanții la procesul penal.

Am concluzionat că în doctrina română secretul avocatului este analizat detaliat și prin prisma protecției juridico-penale a secretului profesional, pe când în doctrina juridico-penală a Republicii Moldova o astfel de abordare lipsește totalmente, excepție fiind analiza secretului „apărător-client” în conformitate cu legislația procesual penală. Pe bună dreptate, imunitatea „apărător-client” din perspectiva procedurii penale este analizată la un nivel avansat, însă doctrina penală evită în mod tacit analiza juridico-penală și calificarea faptelor de divulgare sau alt abuz informațional din partea avocatului.

Protecția juridico-penală a secretului profesional religios. În acest segment de cercetare găsim multe surse de conotație teologică și culturologică (N.Matsaukas [116, p.366]; Protos. Ioachim Pârvulescu [288]; N.Grădinaru [109, p.212]). În literatura juridică de specialitate, autorul Ig.Dolea în opera sa științifică utilizează termenii „*imunitatea preot-pocăit*” și „*taina mărturisirii*” [97, p.342]. După cum constată acest autor, „*scopul imunității preot-pocăit este de a asigura taina mărturisirii, deoarece raporturile în aceste ritualuri se prezumă a fi confidențiale*” [97, p.342]. Imunitatea în acest caz se răsfrânge doar asupra datelor enunțate de persoană în timpul mărturisirii și nu asupra altor împrejurări. Această imunitate nu este revocabilă, cum este și firesc. În concluzie, Ig.Dolea menționează: „*Imunitățile și privilegiile au menirea de a proteja anumite relații, recunoscute de societate drept cele mai valoroase. În cazul imunităților, persoana nu poate să participe, în nicio situație, în calitate de martor, chiar având această dorință. Privilegiul acordă persoanei dreptul discrețional de participare în probatoriu.*” [97, p.342].

Reieșind din analiza literaturii de specialitate juridico-penală și interdisciplinară în materia protecției secretului religios am constatat că *convingerile religioase constituie parte componentă a secretului personal și sunt supuse protecției și ocrotirii juridice egale cu alte forme ale secretului personal*. Anterior am constatat, de asemenea că, din diferite motive, cetățenii încredințează propriile secrete personale reprezentanților diferitor profesii, care, în virtutea atribuțiilor sale, sunt obligați să păstreze tainele încredințate [116, p.366]. În acest mod, *încrederea se impune a fi condiția indispensabilă a oricărui raport social, mai cu seamă în cazul raporturilor sociale apărute între persoană și slujitorul de cult religios, căruia aceasta îi încredințează propriile informații confidențiale*. Anume de calitatea acestor raporturi de încredere va depinde caracterul intim și personal al informației oferite în procesul spovedaniei. Prin urmare, interdicția de a interoga preotul trebuie să fie examinată în calitate de condiție necesară a atitudinii respectuoase pentru sentimentele religioase ale credincioșilor.

Cercetând cu meticulozitate doctrina teologică și culturologică, am concluzionat că religia este o formă specială de cunoaștere a lumii care este condiționată de credință în fenomene supranaturale, cuprinzând norme morale și anumite tipuri de comportament, rituri, acțiuni de cult, persoanele unindu-se în anumite organizații religioase.

Comparând mai multe religii, în literatura de specialitate se ajunge la concluzia că „*spovedania nu este caracteristică tuturor religiilor, ci se întâlnește doar în creștinism; prin urmare, obligația preotului de a păstra în taină informația care a fost obținută în procesul mărturisirii există doar în cadrul acestei religii*” [193, p.141]. Prin urmare, slujitorii altor culte religioase se află în condiții ilegale, chiar discriminatorii. Mai mult, literatura teologică și

culturologică ne-a orientat spre concluzia că, spre deosebire de taina mărturisirii/spovedaniei, secretul religios cuprinde mai multe părți componente. În opinia noastră, protecția juridico-penală urmează a fi asigurată nu doar în cazul încălcării tainei mărturisirii/spovedaniei în cadrul raportului „*preot-pocăit*”, dar și în alte situații ce pot forma secretul profesional religios.

Într-o altă ordine de idei, **secretul profesional al jurnalistului** este tratat cu o deosebită atenție din perspectiva dreptului procesual penal. Autorul Igor Dolea observă că în pct.5) alin.(3) art.90 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova se stabilește privilegiul *sursa de informare – jurnalistul*. Acest privilegiu determină dreptul de a nu răspunde la întrebări în instanță, dacă aceasta ar conduce la descoperirea sursei de informare. De remarcat că acest drept are atât conotație de imunitate, cât și de privilegiu. Dintr-un punct de vedere, jurnalistul, pentru a asigura protecția sursei, nu ar avea dreptul s-o descopere, pornind de la faptul că persoana care a pus la dispoziția jurnalistului sursa respectivă era convinsă că identitatea sa va fi protejată de confidențialitate. În acest mod, apare un drept al persoanei-sursă de informație de a-și păstra în anonimată identitatea. Dintr-un alt punct de vedere, însăși legea procesual penală permite jurnalistului de a divulga sursa, menționând în pct.5) alin.(3) art.90 „*cu excepția cazului în care persoana benevol dorește să depună mărturie*”. În cazul de față, determinant, în opinia lui Ig.Dolea, „este raportul dintre jurnalist și sursa de informare” [97, p.339-340]. „*Dacă între ei există o convenție de păstrare în secret a identității sursei de informare, atunci nu s-ar permite să i se divulge identitatea*” [97, p.339-340]. Acest privilegiu este însă revocabil, legea stabilind că „*jurnalistul poate fi totuși citat și ascultat ca martor, dacă este vorba despre prevenirea sau descoperirea infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave*” [97, p.339-340].

Am constatat că careva expuneri teoretice pe marginea protecției juridico-penale a secretului profesional al jurnalistului în doctrina română lipsesc. Totuși deseori, sub pretextul interesului public, jurnaliștii încalcă drepturile individuale ale pacientului, publicând date de identificare sau chiar fotografii ale victimelor, ceea ce reprezintă o intruziune în viața acestora, care nu întotdeauna se justifică. Cel mai adesea, acest tip de articole sunt fie pe prima pagină, fie foarte bine plasate în paginile ziarelor. Nu de puține ori, informațiile sunt oferite, în mod surprinzător, chiar de către medicul curant ori de către purtătorii de cuvânt ai spitalelor. Cu toate acestea, protecția juridico-penală a secretului profesional al jurnalistului este abordată de autorul moldav L.Gîrla [103]. Autoarea nu face deosebire între expresiile „*secretul profesional al jurnalistului*” [103] și „*secretul profesional al redacției*”, utilizându-le în paralel [103]. În opinia noastră, această abordare este una relevantă, iar pentru a nu se produce repercusiuni negative cu privire la activitatea sa profesională, relațiile sociale ori personale, sau chiar referitoare la integritatea fizică și viața sa, jurnalistul sau redacția este nevoită adesea să nu divulge identitatea sursei.

L.Gîrla constată „necesitatea revizuirii urgente a legii penale moldovenești, luând în considerație dezideratul conform căruia obligația specială de a păstra secretul profesional trebuie să fie conținută în legislația națională a statelor membre sau a organismelor profesionale naționale împuternicite să adopte reguli obligatorii ale profesiei, iar regulile naționale privind secretul profesional trebuie să includă și sancțiunile corespunzătoare în caz de încălcare a lor” [105, p.61].

În literatura de specialitate cu caracter interdisciplinar găsim relevantă și abordarea interdisciplinară a **secretului profesional reproductiv**. „Apariția, implementarea în practică și expansiunea noilor tehnologii medicale în domeniul reproducerii umane implică luarea deciziei asupra vieții produsului de concepție și utilizarea informației genetice etc.” [129, p.150] (A se vedea autorii: Gh.Paladi [137, p.20]; A.Popescu [142, p.15-16], S.Guțan [205, p.7]). „În scop de protecție a informației ce constituie secret profesional reproductiv, avem nevoie de concretizarea regimului respectiv de confidențialitate în actele normative extrapenale care reglementează raporturile sociale legate de tehnologii reproductive și care stabilesc răspundere pentru divulgarea secretului profesional reproductiv” [104]. După cum susține autorul R.G. Ichim „dreptul la ocrotirea vieții intime, familiale și private trebuie tratat ca formă a inviolabilității individului” [206, p.138]. La rândul lor, V.Moșin și A.Eșanu menționează că „medicul care utilizează tehnica reproductivă va păstra anonimatul donatorului, precum și secretul asupra tehnologiilor de procreare artificială. Numai în caz de necesitate, pentru sănătatea copilului, se pot furniza date privind caracteristicile genetice ale donatorului” [119, p.97].

În opinia noastră, „secretul profesional reproductiv vizează dreptul la viață privată nu doar al cuplului care a purces la tehnici reproductive medical asistate, dar și dreptul la viață privată al donatorului, precum și dreptul persoanei generate din acea tehnică reproductivă la cunoașterea originii sale biologice” [129, p.157]. De asemenea, se consideră important ca „persoana născută să cunoască identitatea părinților săi biologici, fără consecințe juridice conexe, cum ar fi moștenirea și dreptul la un nume” [129, p.157]. „Devine logic că secretul reproductiv (orice secret cu privire la reproducerea umană asistată medical) constituie secret personal și, îndeosebi, familial al unui cuplu de persoane” [129, p.157]. „Totodată, la fel de indiscutabilă rămâne situația legislativă deficitară în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova – lipsește orice protecție specială a secretului profesional” [129, p.157]. În publicațiile noastre precedente am menționat că în legea penală a Republicii Moldova s-a creat o situație inadmisibilă: „legea penală a Republicii Moldova ocrotește informația confidențială doar în regim de secret primar al beneficiarului (fie secret personal, fie secret de familie), secretul profesional fiind omis din optica legiuitorului” [129, p.157].

Protecția juridico-penală a secretului adopției. În literatura de specialitate secretul adopției prin prisma protecției juridico-penale a acestuia este tratat în lucrarea ce îi aparține autorilor S.Brînza și Ig.Botezatu cu titlul „*Răspunderea penală pentru infracțiunile în materie de adopție (art.204 și art.205 CP RM)*”. Astfel, autorii menționează „*Având în vedere garantarea confidențialității în ceea ce privește datele de identificare ale adoptatorului și respectarea interesului superior al copilului, hotărârea judecătorească privind adopția se pronunță în ședință închisă. La publicarea hotărârii judecătorești privind adopția pe pagina web a instanței de judecată se indică doar inițialele participanților la proces*” [118, p.132]. Cu siguranță, susțin autorii citați „*soluția adopției este preferabilă instituționalizării copiilor în casa de copii, deoarece oferă posibilitatea dezvoltării personalității copiilor într-un mediu firesc al familiei*” [87, p.115]. Dar, pentru păstrarea acestui mediu, se cere ocrotirea secretului adopției, inclusiv ocrotirea pe cale penală. „*Factorul care are menirea de a asigura existența normală a familiei, dezvoltarea benefică a copilului adoptat, păstrarea liniștii persoanelor care nu-i sunt rude de sânge, este tocmai secretul adopției*” [87, p.115].

Autorii S.Brînza și Ig.Botezatu precizează: „*În cazul în care divulgarea secretului adopției a adus la urmări grave sub formă de sinuciderea victimei sau tentativă de sinucidere a victimei în urma traumei psihice sau a unui prejudiciu fizic etc., atunci fapta infracțională prevăzută la art.204 CP RM trebuie să fie calificată prin concurs cu alte fapte prejudiciabile care conduc la astfel de urmări. Acest gest lărgeste considerabil posibilitățile de individualizare a răspunderii penale a făptuitorilor, inclusiv prin adunarea pedepselor. Adopția, adică forma specială de protecție aplicată în interesul superior al copilului prin care se stabilește filiația între copilul adoptat și adoptator, precum și legăturile de rudenie între copilul adoptat și rudele adoptatorului, este una dintre instituțiile importante care contribuie în mod esențial la consolidarea familiei*” [87, p.115].

Cu toate acestea constatăm că autorii români evită în mod tacit analiza juridico-penală de sine stătătoare a divulgării secretului adopției. Identificând o lacună în cercetarea științifică a protecției juridico-penale a secretului adopției din perspectiva regimului secretului profesional și din cea a regimului secretului de serviciu, precum și din perspectiva secretului vieții private, ne-am propus în calitate de obiectiv al studiului nostru clarificarea acestui aspect.

Protecția juridico-penală a secretului profesional medical. „*În relația medic-pacient, secretul medical este esența comunicării dintre cei doi, pentru că protejează informațiile cu caracter privat și respectă demnitatea pacienților*” (M.Canănu) [200, p.18]. Deși legea penală a Republicii Moldova nu conține norme juridico-penale speciale care ar incrimina divulgarea secretului medical profesional, în doctrina procesual penală găsim unele reflecții privind

imunitatea medicului de familie-pacient în cadrul procesului penal. După cum susține profesorul Ig.Dolea, „în ce privește raportul medic de familie-pacient, este necesar a accentua că primul nu poate fi audiat în nicio situație. Prin urmare, putem considera că, de fapt, este vorba despre imunitate. Această imunitate se referă însă, potrivit art.90 alin.(3) pct.7) din Codul de procedură penală, la viața privată a persoanelor deservite” [97, p.341-342]. Autorul precitat concretizează: „Imunitatea este deținută de pacient. Dacă în cadrul procesului pacientul dă publicității date pe care le deține împreună cu medicul, acesta din urmă nu mai este obligat să păstreze confidențialitatea” [97, p.341-342]. „În cazul de față, ca și în raportul jurnalistul-sursă de informații, imunitatea este revocabilă. Imunitatea sau privilegiul sunt deținute de o persoană obișnuită (și nu de avocat, medic, oficialitate religioasă), care decide de a da sau de a nu da publicității conținutul comunicării, deoarece secretul i-a aparținut inițial” [97, p.341-342]. În ceea ce ține de secretul profesional medical, obligația lucrătorilor medicali de a păstra secretul informațiilor aflate pe parcursul exercitării funcțiilor de serviciu și de a respecta viața privată a pacienților este în strânsă legătură cu dreptul pacienților la viață privată și la confidențialitate: „Fiecare persoană are dreptul la confidențialitatea informațiilor personale, referitoare la starea lui de sănătate, procedurile terapeutice sau de diagnostic, precum și la protecția datelor private din cadrul examinărilor de diagnostic, despre vizitarea specialiștilor și, în genere, despre tratamentele medicale/chirurgicale primite” [144, p.81]. În publicațiile noastre anterioare am constatat că „un pacient ar trebui să aibă întotdeauna posibilitatea să prevină dezvăluirea datelor sale medicale, dobândite de către un cadru medical în timpul tratamentului, către alte cadre medicale, dacă dorește acest lucru” [127, p.203]. Prin urmare, „dacă este posibil, astfel de date trebuie transferate exclusiv sub formă anonimă sau de pseudonim” [127, p.203-204]. Mai mult, am pledat pentru „incriminarea încălcării secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova” [127, p.203-204].

1.3. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute

În calitate de concluzii am identificat situația științifică în domeniu, constatând: neconcordanța opiniilor autorilor referitor la statutul unor informații confidențiale constituie secret profesional; tendința legislativă de a substitui incriminarea faptelor infracționale ce atentează la securitatea informațiilor confidențiale păstrate în regim de secret profesional cu cele comise în sfera informaticii; diversitatea părerilor privind natura juridică a secretului profesional; lipsa unor studii științifice temeinice și integrale în materia răspunderii penale pentru încălcarea secretului profesional atât în România, cât și în Republica Moldova; absența prevederilor legislative

referitoare la protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova.

Demersul nostru științific în domeniul juridico-penal este inițiat în baza unor surse doctrinare de reputație incontestabilă în doctrina penală și în alte domenii științifice (drept constituțional, drept administrativ, drept informațional, drept civil, drept procesual penal; filosofie, sociologie, informatică etc.), elaborate de: D-S. Chertes, M.Dunea, S.Fusea, C.Jugastru, I.-C. Lucinescu, Al.Mălureanu, V.Moșin, Cr.Nicorici, A.Păunescu, Gr.-M. Preduca (Predișor), G.Roman, V.Sanduța, L.A. Tutunaru, I.-C. Buciu, M.Corlean, E.V. Frâncu, A.Giurgiu, S.Guțan, R.G. Ichim, L.-L. Lăzăroiu, C.-V. Maței, D.-L. Păun, R.Radoviciu (Lazea), R.Slăvoiu, Cl.-M. Toma, V.R.-E.Voinea, N.Matsaukas, O.Predescu, A.Hărăstășanu, L.Săuleanu, L.Smarandache, A.Dodocioiu (*România*); Gh.Aricov, S.Brînza, A.Bogdan, Ig.Botezatu, M.Botnarenco, M.Bulgaru, D.Cazacu, St.Copețchi, S.Crijanovschi, V.Cușnir, Ig.Dolea, S.Gavajuc, L.Gîrla, N.Grădinaru, V.Iustin, O.Miron, C.Moțoc, Cr.Pîntea, Gh.Paladi, V.Stati, R.Ștefănuț, S.Timofei, (*Republica Moldova*); M.Iu. Avdeev, K.M. Andreev, V.V. Artemov, L.V. Astahova, M.V. Baglai, I.A. Bova, M.V. Bundin, S.N. Burdov, D.V. Bușkov, A.V. Dvoretškii, I.Faingold, E.V. Fatkina, Iu.A. Gatcin, Ș.K. Gaiurov, Iu.A. Govenko, S.I. Gutnik, V.M. Elin, M.A. Efremova, A.V. Ermolaev, M.A. Erșov, V.E. Evseenko, D.A. Kalmâkov, E.V. Klimova, O.M. Manjueva, S.N. Merkulova, E.V. Leoșkevici, A.A. Ojiganov, N.N. Kuniaev, A.S. Diomușkin, A.G. Fabricinov, A.B. Ovcinnikov, Iu.S. Pilipenko, A.N. Prokopenko, A.B. Ragulin, G.B. Romanovskii, I.I. Salihov, V.G. Siomin, A.V. Susloparov, A.A. Strelitov, G.V. Șagara, D.Tatianin, S.A. Toporkova, L.A. Țaturean, E.K. Volcinskaia, I.A. Voroșilin, P.A. Vîrva, L.Zakirova, I.A. Yakovleva (*Federația Rusă*); V.Mislivii, N.Basaraba, I.N. Zubaci, (Ucraina), Leite Tatiana Henriques de Holanda Henriques, Rodrigo Arruda, C.Vasconcelos, C.Lustosa, A.-Th. Meirelles, Aranha Anderson Vieira, Garrafa V. (*Brazilia*).

Analiza literaturii de specialitate referitor la conceptul „*secret profesional*” ne permite să formulăm următoarele particularități cu privire la informația ce devine secret profesional: 1) *informația este una confidențială* (se referă la aspecte ale vieții private a beneficiarului, dar și la alte date confidențiale, destăinuirea cărora devine nedorită pentru posesorul acestei informații [160, p.63]; 2) datele confidențiale *vizează* secretul „*străin*”, adică *secretul personal*, *secretul familial* sau *secretul comercial* al unei alte persoane fizice (nu se referă la persoana care este obligată să păstreze secretul [238, p.19-20]), precum și datele elaborate în scop de asigurare informațională a activității efectuate (secretul „*propriu*”). Proprietarul primar al informațiilor protejate în acest regim este întotdeauna un alt subiect (o altă entitate), adică nu persoana care este obligată să păstreze secretul [238, p.8-12]; 3) informația *nu se referă la datele publice sau la*

secretele de stat [238, p.19-20]; 4) este prezentă *transmiterea* informațiilor în adresa unei alte persoane străine; 5) transmiterea datelor confidențiale *este una necesară* pentru succesul prognozat și scontat al cooperării dintre profesionist și clientul acestuia; 6) datele confidențiale sunt transmise *benevol* și la *discreția* beneficiarului – *discreția și încrederea* stau la baza unei relații temeinice și de lungă durată dintre beneficiar și consultant [199]; 7) informația i-a devenit cunoscută sau i-a fost încredințată unei persoane numai *în virtutea îndeplinirii îndatoririlor sale profesionale* (în acest caz nu este vorba despre poziția sa oficială, ci despre o profesie ca tip de activitate); 8) persoana căreia deținătorul îi încredințează informația confidențială *este aleasă benevol* – deseori se caută ajutor de la un profesionist, ținându-se cont de imaginea și reputația acestuia, de cunoștințele lui, experiența de lucru, de succesele obținute și de planurile de perspectivă; alegerea se face în mod independent, *fără constrângere din partea statului* [230, p.163], și persoana nu face parte a unui serviciu de stat sau municipal (în caz contrar informația este considerată secret de serviciu); 9) persoana care oferă asistență profesională poate refuza să o presteze din cauza lipsei de echipament necesar, a capacităților tehnice specifice, a calificării necesare, volumului excesiv de muncă și din alte motive semnificative; 10) *natura contractuală a relației* – acordarea asistenței profesionale, în cursul căreia funcționează regimul secretului profesional, este adesea contra plată (plata serviciilor, onorariul etc.), suma plății pentru serviciile profesionale prestate fiind stabilită pe bază contractuală și reciproc acceptabilă; 11) protecția interesului privat al persoanei care recurge la asistență profesională devine o prioritate pentru subiecții raporturilor de protecție juridică a secretului profesional; 12) secretul profesional este exclus totalmente din circuitul civil [249, p.14-15]. Există *o interdicție privind difuzarea* informațiilor încredințate sau cunoscute ce ar putea prejudicia drepturile și interesele legitime ale beneficiarului (posesorului) [230, p.163], iar persoana căreia i-au fost încredințate informații confidențiale datorită activității sale profesionale ia măsuri pentru a-și proteja secretul [160, p.68]; 13) dezvăluirea ilegală a informațiilor confidențiale are un impact negativ asupra proprietarului informațiilor sau a succesorilor acestuia. Asemenea trăsături specifice ce vizează obținerea informațiilor nu se referă la informația protejată în regim special de secret de serviciu.

Am constatat că majoritatea autorilor studiază cu o deosebită atenție conceptul, structura și tipurile secretului profesional în calitate de obiectul imaterial al infracțiunilor care atentează la securitatea informației confidențiale protejate în regim de secret profesional. În mai multe surse doctrinare sunt analizate tipurile distincte de secrete profesionale, cum ar fi, spre exemplu: secretele profesionale religioase, secretele profesionale medicale, secretele profesionale bancare etc. Mulți autori contemporani demonstrează legătura indispensabilă dintre secretul vieții private și secretul profesional. Prin urmare, în demersul nostru științific am decis să fundamentăm

conceptul secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova, să demonstrăm coraportul dintre secretul profesional și secretul de serviciu, să propunem soluții de încadrare juridico-penală a secretului profesional, precum și de delimitare a unor fapte infracționale conexe în materia protecției juridico-penale a secretului profesional, în cele din urmă fiind formulate propuneri *de lege ferenda*.

Datorită tratării complexe și exhaustive a obiectului de cercetare, a fost soluționată ***problema științifică actuală de importanță majoră*** care constă în: fundamentarea științifică a regimului juridic de secret profesional (derivat) în care sunt păstrate datele confidențiale ce vizează viața privată a persoanei (secret primar) în calitate de obiect juridic special de atentare prin prisma legii penale a României și celei a Republicii Moldova, precum și în înaintarea unui set de recomandări sub aspect *de lege ferenda*, de natură să contribuie la sporirea ansamblului de măsuri preventive și de combatere a infracțiunilor ce atentează la securitatea și integritatea datelor confidențiale păstrate în regim de secret profesional. Lipsa unor cercetări științifice juridico-penale aprofundate, pe care am reținut-o în literatura de specialitate din România și din Republica Moldova, precum și în doctrina de peste hotare, semnificația ei științifică și practică incontestabilă la etapa contemporană de dezvoltare a legii penale argumentează necesitatea investigării protecției juridico-penale a secretului profesional.

Analiza doctrinei contemporane autohtone și de peste hotare a contribuit substanțial la formularea ipotezei de cercetare: presupunerea, conform căreia protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova „este asigurată prin înstituirea unui regim de secret derivat (secundar), iar aplicarea normei care asigură regimul de secret primar al informațiilor confidențiale este inadmisibilă” [132, p.229].

2. PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL ÎN LEGEA PENALĂ A ROMÂNIEI ȘI ÎN CEA A REPUBLICII MOLDOVA

2.1. Răspunderea penală pentru încălcarea secretului profesional în legea penală a României

2.1.1. *Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom.*

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom. îl constituie raporturile sociale ce asigură dreptul la securitatea și confidențialitatea informației privind viața privată a persoanei păstrate în regim de secret profesional, iar *obiectul juridic secundar* – drepturile și libertățile conexe ale persoanei cărora li se aduce atingere prin încălcarea regimului juridic de confidențialitate. În caz de încălcare a inviolabilității vieții personale protecția juridico-penală a secretului de drept privat este asigurată în calitate de secret-obiect (secretul personal sau de familie) și se va asigura prin aplicarea prevederilor art.226 CP Rom., iar în cazul în care secretul cu caracter privat este încredințat unei alte persoane în legătură cu particularitățile profesiei acesteia, informația devine protejată în regim de secret-obligație (secret profesional), cele comise fiind încadrate juridic în baza prevederilor art.227 CP Rom.

Recomandarea 582(1970) privind comunicarea media și drepturile omului distinge următoarele împuterniciri incluse în dreptul la viață privată: dreptul unei persoane de a-și trăi propria viață cu un amestec minim adus dreptului la viață personală, familială și domestică, integritatea fizică și psihică, onoare și reputație; dreptul de a evita apariția în lumină falsă, neadmiterea prezentării datelor irelevante și jenante; publicarea neautorizată a fotografiilor private; protecția împotriva uzului neautorizat al corespondențelor private; protecția de la destăinuirea informației oferite sau obținute în mod confidențial de la individ [21].

În conformitate cu alin.(1) art.33 al Deciziei Consiliului Național al Audiovizualului din România privind *Codul de reglementare a conținutului audiovizual*, nr.220/2011 din 24 februarie 2011, „*orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Informațiile privind adresa unei persoane sau a familiei sale, numerele lor de telefon sau adresele de e-mail nu pot fi dezvăluite fără permisiunea acestora; utilizarea datelor cu caracter personal este permisă în condițiile legii speciale*” [41]. Potrivit prevederilor alin.(3) art.33 al Deciziei, „*este interzisă difuzarea de știri, debateri, anchete sau de reportaje audiovizuale care constituie imixtiuni în viața privată și de familie a persoanei, fără acordul acesteia*” [41]. Fac excepție de la prevederile alin.(3) art.33 situațiile în care sunt întrunite cumulativ următoarele condiții: „*a) existența unui interes public justificat; b) existența unei legături*

semnificative și clare între viața privată și de familie a persoanei și interesul public justificat” [41].

Jurisprudența CtEDO afirmă: „*Fiind pluridisciplinar și cuprinzând mai multe direcții (posibilitatea de a-și controla informația privind propria persoană; instituția secretului; inadmisibilitatea unor alte forme de imixtiune în viața personală), instituția inviolabilității vieții private nu poate fi supus unei evidențe stricte, iar formele de manifestare a vieții personale sunt diferite*” (Cazul *Vukota-Bojic împotriva Elveției*, 18 octombrie 2016” [270]). Viața privată nu poate fi reglementată de stat, ci doar poate fie ocrotită.

Constatăm că ***dreptul la inviolabilitatea informațiilor privind viața privată*** este dreptul natural al persoanei care îi aparține datorită naturii specifice a acestui drept. Semnele principale sunt inalienabilitatea și inseparabilitatea acestuia. *Inalienabilitatea* presupune imposibilitatea transmiterii acestui drept unei alte persoane. Inseparabilitatea desemnează existența dreptului subiectiv indiferent de legislație, chiar și în cazul în care lipsește sancțiunea juridică, precum și posibilitatea cetățeanului de a apela la acest drept în demersurile sale împotriva statului. Statul nu trebuie să se implice în viața privată a unei persoane, să-i dezvăluie secretele personale, să-i controleze comportamentul în afara serviciului. Acest drept oferă persoanei posibilitatea de a controla informația despre sine, de a se opune divulgării datelor cu caracter personal, de a se afla în afara mediului de serviciu, în afara mediului social, deci posibilitatea de a se afla în așa-numita stare a „*independenței*”, asigurându-i-se garanțiile juridice privind lipsa oricărei forme de amestec în realizarea acestui drept.

În dreptul civil român dreptul la viață privată este structurat în trei părți, fiecare dezvoltând cele trei mari instituții pe care am hotărât să le abordăm. Astfel, „*dreptul la viață privată poate fi definit ca totalitatea prerogativelor recunoscute de legea civilă fiecărei persoane – subiect activ de drept, de a pretinde de la ceilalți subiecți de drept – subiect pasiv de drept să aibă o conduită corespunzătoare în legătură cu viața ei privată, cu viața intimă, personală sau de familie, cu domiciliul, reședința sau corespondența sa, manuscrisele sau cu alte documente personale, precum și cu informațiile din viața privată sub rezerva apelării la forța coercitivă a statului atunci când sunt atinse limitele exercitării acestui drept*” [213, p.3].

Potrivit autorului român Cr.Nicorici, categoria ***viață privată*** „*cuprinde lumea interioară a unei persoane concrete, precum și relațiile acesteia cu persoanele din jur*” [139, p.20]. „*Individul posedă dreptul la propria viață privată, iar acțiunile acestuia, comportamentul nu trebuie să încalce drepturile, libertățile și interesele legitime ale altor persoane*” [139, p.20].

Viața privată este un concept sintetic care înglobează în conținutul său sferile fizică, spirituală și conexă ale unei persoane care nu dorește ca acestea să devină cunoscute altora,

libertatea persoanei de a-și trăi viața după propriile convingeri fiind asigurat un control asupra acestor sfere cu scopul de a proteja informațiile cu caracter personal. „Principiile protecției datelor ar trebui să nu se aplice informațiilor anonime, adică informațiilor care nu sunt legate de o persoană fizică identificată sau identificabilă sau datelor cu caracter personal care sunt anonimizate, astfel încât persoana vizată nu este sau nu mai poate fi identificabilă. Legiuitorul român impune o obligație de discreție, orice persoană care ia cunoștință de o informație de acest tip fiind constrânsă la tăcere, dacă informația nu a intrat în spațiul public” [13]. Când informația „va viza mai multe persoane, pentru fiecare dintre acestea se va reține o infracțiune de violare a vieții private” [139, p.31].

Dreptul la securitatea informațiilor privind viața privată. Conceptul *securitate* poate fi definit ca în afara pericolului, o stare în care pericolul nu există, este protecția împotriva pericolului, fiind interpretat ca absența unei amenințări pentru oricine, pentru orice. În schimb, conceptul *pericol* înseamnă *posibilitatea, amenințarea cu ceva periculos, adică capabil să cauzeze vreun rău*, iar noțiunea *amenințare* trebuie înțeleasă ca *posibil pericol, intimidare, promisiunea de a face cuiva rău, de a-i provoca un necaz*.

Confidențialitatea și securitatea informației privind viața privată a persoanei păstrate în regim de secret profesional se fundamentează pe confidențialitatea și securitatea prelucrării datelor cu caracter personal, în sensul art.19 din Legea României nr.677 din 21 noiembrie 2001 *pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date* [67]. Potrivit alin.(1) art.20 al Legii nr.677/2001, „*securitatea prelucrărilor presupune aplicarea măsurilor tehnice și organizatorice adecvate pentru protejarea datelor cu caracter personal împotriva distrugerii accidentale sau ilegale, pierderii, modificării, dezvăluirii sau accesului neautorizat, în special dacă prelucrarea respectivă comportă transmitii de date în cadrul unei rețele, precum și împotriva oricărei alte forme de prelucrare ilegală*” [67]. În conformitate cu prevederile alin.(5) art.20 al Legii nr.677/2001, „*efectuarea prelucrărilor prin persoane împuternicite trebuie să se desfășoare în baza unui contract încheiat în formă scrisă, care va cuprinde în mod obligatoriu: a) obligația persoanei împuternicite de a acționa doar în baza instrucțiunilor primite de la operator; b) faptul că îndeplinirea obligațiilor prevăzute la alin.(1) revine și persoanei împuternicite*” [67].

Securitatea informațională poate fi privită ca o combinație a unei largi varietăți de raporturi sociale ce conține componenta informațională ca parte integrantă a acestor raporturi, reprezentată de un număr de termeni juridici speciali folosiți în legea penală referitor la diferite elemente ale infracțiunii în care obiectul cercetat este proliferat (fie în calitate de obiect imaterial al infracțiunii, fie în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii, fie în calitate de rezultat al

activității infracționale). „Domeniile sau interesele de securitate se află în strânsă legătură cu principiul necesității de a cunoaște” [284]. „Securitatea informațională (INFOSEC – Information Security) reprezintă protecția și apărarea informațiilor și sistemelor informaționale împotriva accesului neautorizat, a modificării conținutului informațiilor aflate în faza de stocare, prelucrare sau transport și pentru asigurarea accesului utilizatorilor autorizați către aceste informații. INFOSEC cuprinde acele măsuri destinate pentru descoperirea, informarea și contracararea acestor tipuri de acțiuni” [141, p.91]. Din literatura de specialitate constatăm că „Securitatea informației este un concept mai larg care se referă la asigurarea integrității, confidențialității și disponibilității informației” [141, p.91].

În acest context suntem de acord cu autorul rus A.A. Cebotariova, în opinia căreia „securitatea informațională a acesteia constituie starea de siguranță a acesteia care este determinată de capacitatea persoanei de a rezista impactului informațional intern și extern, precum și de capacitatea statului de a asigura securitatea informațională a persoanei” [260, p.113]. În pofida faptului că în legea penală a României lipsește un astfel de obiect de atentare ca *securitatea informațiilor într-o formă pură*, conceptul efectiv studiat este dizolvat într-o serie de reguli situate în diferite capitole și secțiuni ale Părții speciale, fiind prezente în dispozițiile relevante sub formă de termeni care alcătuiesc esența sa – componente, cum ar fi *divulgarea, distribuirea, datele, documentele etc.*

Securitatea oricărei informații confidențiale este asigurată prin instituirea anumitor regimuri secrete în care sunt păstrate astfel de date. În acest sens, *regimul juridic* reprezintă o ordine specială de reglementare juridică ce se exprimă în coraportul determinat al mijloacelor juridice, prin ce se creează o stare socială dorită și un grad concret de bunăstare pentru satisfacerea intereselor subiecților de drept. *Regimul juridic de confidențialitate* este unul relevant pentru identificarea esenței juridice a categoriei de secret, fiind definit ca „un regim juridic îndreptat spre asigurarea securității informației prin stabilirea mijloacelor juridice de protecție și ocrotire a informației cu scop de restricționare a accesului terților la datele confidențiale” [250, p.47].

Regimul juridic de confidențialitate se realizează prin procedeul de clasificare. La rândul său, *procedeul de clasificare* se realizează în scopul „protejării informației împotriva acțiunilor de spionaj, compromitere sau acces neautorizat, alterării sau modificării conținutului acestora, precum și împotriva distrugerilor neautorizate” [65]. Sistemul de protecție prin clasificare subzistă atât timp cât „dezvăluirea sau diseminarea neautorizată a informației poate prejudicia siguranța națională, apărarea țării, ordinea publică sau interesele persoanelor juridice de drept public sau privat” [74].

Confidențialitatea informației presupune *păstrarea secretului*, ceea ce înseamnă cerința de netransmitere a unei asemenea informații unor terțe persoane fără consimțământului posesorului acesteia. Confidențialitatea devine parte indispensabilă a anumitor tipuri de activități profesionale, indiferent dacă este efectuată în numele statutului sau pe propriul risc. Principalul criteriu definitoriu pentru clasificarea informațiilor ca fiind confidențiale și protejarea acestora împotriva scurgerilor este posibilitatea de a obține beneficii de la utilizarea informațiilor datorită necunoașterii acestora unor terți. Acest criteriu implică două componente: 1) informațiile trebuie să nu fie cunoscute terților; 2) primirea de beneficii de la utilizarea informațiilor (obținerea de beneficii, prevenirea daunelor politice, economice sau morale). În absența criteriilor de mai sus, nu există niciun motiv pentru a transfera informațiile în categoria celor protejate.

În opinia noastră, *regimul juridic de protecție a informațiilor* poate fi recunoscut drept temei juridic pentru realizarea dreptului la informație. Acesta desemnează normele stabilite în lege care determină gradul de deschidere, procedura de documentare, accesare, stocare, distribuire și protecție a informațiilor. Tipuri ale regimurilor juridice de protecție a informației: tipul de acces liber – conține *regimul drepturilor exclusive*, *regimul informațiilor clasificate în domeniul public*, *regimul mass-media*; tipul de acces restricționat – conține *regimul confidențial*.

Scopul protecției regimului juridic al secretului profesional este asigurarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor care se adresează profesioniștilor pentru anumite tipuri de asistență profesională calificată, precum și asigurarea condițiilor de exercitare a unor tipuri de activități profesionale social importante și justificate.

Specificul raporturilor juridice cu privire la secretul profesional constă în obligația subiectului raporturilor juridico-civile de a garanta și a asigura confidențialitatea informațiilor care i-au devenit cunoscute în virtutea asistenței profesionale acordate în baza contractului, pe de o parte, precum și în dreptul beneficiarului de a solicita securitatea necesară a acestor date, pe de altă parte.

Subiectul autorizat, adică posesorul acestor informații confidențiale, deține dreptul subiectiv absolut de a solicita îndeplinirea obligației de a nu dezvălui informațiile devenite cunoscute pe parcursul și în legătură cu specificul activității sale profesionale. Un scop suplimentar al instituirii regimului juridic al secretului profesional ar trebui să fie recunoscută *protejarea intereselor statului*. Astfel, spre exemplu, instituirea secretului bancar împreună cu protecția drepturilor persoanelor fizice și juridice, ale instituțiilor financiare asigură stabilitatea sistemului bancar în stat, eficiența și siguranța funcționării acestuia, protejează împotriva destabilizării, adică rezolvă problema asigurării securității financiare a statului.

Victimă a infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom. poate fi orice persoană a cărei informație confidențială privind viața privată este asigurată prin regim de secret profesional. Pluralitatea victimelor va atrage o pluralitate de infracțiuni. Tot din discuțiile purtate s-a desprins ideea că pentru client este foarte importantă latura legată de discreție și de **secretul profesional**. „Discreția și încrederea este la baza unei relații temeinice și de lungă durată dintre beneficiar și consultant. Legat de acest aspect se recomandă ca firma de consultanță să prevadă acest aspect în contractul de prestări servicii de consultanță pe care îl încheie cu clientul, pentru a întări încrederea potențialilor clienți legată de aceste aspecte” [199, p.27].

În acest context, în literatura de specialitate se arată că: „Secretul este condiția încrederii care favorizează confidențialitatea și conduce la aflarea adevărului și la îndeplinirea dreptății, însă, pe de altă parte, prin obiectul pe care îl protejează, acesta apare ca o componentă esențială a dreptului la respectarea vieții private” [92]. Avocatul Poiares Maduro opinează: „Secretul protejează cetățeanul de dezvăluirile indiscrete care ar putea aduce atingere integrității morale și reputației acestuia” [92]. Autorul precitat concretizează: „Regula secretului profesional este concepută, din acest punct de vedere, ca o obligație de discreție care este parte a eticii profesiei” [92]. Ne solidarizăm cu autorul Poiares Maduro care subliniază dubla utilitate a relației de încredere între client și profesionist.

Prin urmare, putem conchide că secretul profesional este util și necesar nu doar pentru client (depozitar al secretului), dar și pentru societatea noastră în ansamblu. Totuși, orice relație de încredere dintre client și profesionist este extrem de fragilă. Secretul profesional ca valoare nu ar putea fi considerată proprietatea profesionistului, ci o obligație de nedivulgare a anumitor informații ce vizează viața privată a clientului.

2.1.2. Obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom.

Obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom. îl constituie *unele date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane*, cu alte cuvinte informațiile confidențiale privind viața privată a persoanei protejate în regim de secret profesional.

În unele norme penale este protejată informația de orice natură, iar în alte norme penale – doar informația confidențială protejată în anumite regimuri secrete. Prin norma prevăzută la art.227 CP Rom. se ocrotește anume informația confidențială într-un anumit regim – regimul secretului profesional. De aceea, în titlul art.227 CP Rom. ar fi binevenită modificarea sintagmei „secretului profesional” în sintagma „informației confidențiale păstrate în regim de secret

profesional”. Secretul profesional nu este informația ca atare, ci regimul special prin care o astfel de informație confidențială își asigură integritatea.

Una și aceeași informație poate fi păstrată în regimuri diferite, însă conținutul rămâne același; în funcție de regimul confidențialității impus de legiuitor apar obligații speciale de a asigura confidențialitatea acestor informații. Același fenomen îl observăm și în cazul faptei infracționale incriminate în art.227 CP Rom. Spre exemplu, conform opiniei formulate de autorul L.Gîrla, *„secretul vieții private constituie un tip de sine stătător al informației confidențiale, însă, în unele cazuri, când astfel de informații sunt transmise altor subiecți pentru păstrare și uz, ele dobândesc un alt statut (statutul secretului bancar, fiscal, medical, notarial sau secretul corespondenței etc.) fără ca să piardă statutul primar al secretului vieții private. Prin urmare, devine indiscutabil că informația cu caracter personal sau familial prin conținut poate să coincidă cu secretul profesional, însă regimurile juridice în care sunt păstrate astfel de date sunt absolut diferite și de sine stătătoare”* [102, p.61].

În doctrină se menționează: *„Exercitarea unor profesii implică, în multe cazuri, și obținerea de către profesionistul respectiv, de la o altă persoană, a unor informații în legătură cu aceasta și care, dacă ar fi divulgate altcuiva, i-ar putea produce un prejudiciu. Toate aceste informații obținute de o persoană în exercitarea profesiei sau practicarea meseriei sale intră în conceptul mai larg de secret profesional”* [99, p.85]. Principala diferență între aceste categorii de secrete rezidă în faptul că pentru secretele *primare* subiecții (deținătorii de informații relevante) au dreptul să stabilească confidențialitatea, iar pentru secretele *derivate* persoana căreia i se încredințează accesul limitat la ele are obligația de a asigura confidențialitatea adecvată a informațiilor străine. În cazul unui *secret primar*, proprietarul secretului își protejează propriile informații, **iar în cazul unui secret derivat (secundar) informațiile se obțin din mâinile altora**. Or, *„în cazul în care informația secretă constituie grija persoanei care o deține, ea se recunoaște a fi secret primar; când persoana dispune de un secret străin, această informație obține un caracter secundar”* [130, p.260].

Obiectul imaterial îl constituie un ansamblu de date/informații privind viața privată a unei persoane, însă legiuitorul deja le protejează într-un alt regim juridic de confidențialitate – *„regimul secretului profesional”* [104, p.143]. Secretele profesionale, în conformitate cu criteriul continuității, aparțin clasei *secretelor derivate*. Secretele profesionale diferă de celelalte secrete derivate prin faptul că subiectul acestora este *purtătorul profesionist al secretului străin* [121, p.139; 131, p.34] și anume din acest motiv îi este încredințată informația. În raport cu alte tipuri de secrete *inițiale (primare)* statul cedează și nu se implică în reglementarea regimului confidențial de protecție, sarcina statului fiind doar de a asigura protecția drepturilor și intereselor

persoanelor care dețin aceste secrete. În ceea ce privește secretele *derivate*, statul obligă subiecții (în exercitarea atribuțiilor lor profesionale sau în îndeplinirea anumitor activități) să protejeze aceste informații pentru a proteja drepturile și interesele persoanelor care furnizează informații în mod confidențial. Substituirea secretului profesional derivat cu cel primar al vieții private este inadmisibilă [122, p.164]. Prin urmare, deducem următoarele: *informația privind viața privată a unei alte persoane prin conținut poate să se suprapune cu secretul profesional, însă regimurile juridice în care sunt operate astfel de date sunt categoric diferite și separate.*

Protecția juridico-penală a secretului de drept privat este asigurată în calitate de secret-obiect (secretul personal sau de familie, alt secret de natură privată) prin intermediul normei juridico-penale prevăzute la art.226 CP Rom., în caz de încălcare a inviolabilității vieții private, iar în cazul în care secretul cu caracter privat este încredințat unei alte persoane în legătură cu particularitățile profesiei acesteia, informația devine protejată în regim de secret-obligație (secret profesional), cum ar fi în cazul art.227 CP Rom.

Sintagma „unele date sau informații”. Statutul special al informației este asociat cu natura informațiilor care nu pot fi recunoscute drept un bun material și, prin urmare, nu intră sub incidența dreptului material, ci este un obiect independent al legii care nu depinde de gadgetul portabil pe care este fixat. În prezent există aproximativ șaiszeci de tipuri de informații confidențiale, ceea ce, la rândul său, conduce la necesitatea unei anumite clasificări a informațiilor confidențiale. Informațiile protejate pot fi de diferite categorii: informații politice, economice, militare, informații de contraintelligence, științifice, tehnologice și comerciale.

Conform Directivei 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE, **date** înseamnă „datele de trafic și localizare, precum și datele necesare pentru identificarea abonatului sau a utilizatorului” [9]. Potrivit Anexei la Recomandarea nr.R(2000)7 *Principii cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație* (adoptată de Comitetul de Miniștri la 8 martie 2000, în cadrul celei de-a 701-a reuniuni a Comitetului de Miniștri), termenul **informație** desemnează „orice expunere de fapt, de opinie sau de idee, sub formă de text, de sunet și/sau de imagine” [19]. În sensul acestui act normativ internațional, noțiunea **sursă** desemnează „orice persoană care furnizează informații unui jurnalist” [19]. Noțiunea „**informație care identifică o sursă**” desemnează, în măsura în care aceasta riscă să ducă la identificarea unei surse: „numele și datele personale, precum și vocea și imaginea unei surse; circumstanțele concrete ale obținerii de informații de către un jurnalist de la o sursă; partea nepublicată a informației furnizate de către o sursă unui jurnalist,

și datele personale ale jurnaliștilor și ale patronilor lor, legate de activitatea lor profesională” [19].

În conformitate cu lit.a) art.15 din Legea României privind protecția informațiilor clasificate, nr.182 din 12 aprilie 2002, informații reprezintă „*orice documente, date, obiecte sau activități, indiferent de suport, formă, mod de exprimare sau de punere în circulație*” [65]. Potrivit Regulamentului Autorității de supraveghere Financiară din România privind obligația păstrării secretului profesional și a protejării informațiilor nedestinate publicității ale Autorității de Supraveghere Financiară, nr.14/2020, informații constituie „*orice documente, date, obiecte sau activități, indiferent de suport, formă, mod de exprimare sau de punere în circulație*” [73].

Potrivit alin.(2) art.181 Cod penal român prin date informatice se înțelege „*orice reprezentare a unor fapte, informații sau concepte într-o forma care poate fi prelucrata printr-un sistem informatic*” [61].

Una dintre formele de prezentare a informațiilor sunt datele. Acest concept înseamnă prezentarea informațiilor într-o formă formalizată, adecvată pentru transmisie, prelucrare sau interpretare. „*Datele pot fi procesate prin mijloace automate sau prin persoane*” [185, p.39].

Din literatura de specialitate am identificat că „*informațiile pot exista sub diferite forme: tipărite sau scrise pe hârtie, stocate electronic, transmise prin poștă sau prin mijloace electronice, prezentate în filme sau rostite în cadrul unor conversații. Orice formă ar avea informațiile și indiferent de mijloacele utilizate pentru a fi distribuite sau stocate, trebuie întotdeauna să fie protejate corespunzător*” [287].

Ținând cont de natura imaterială a informației, putem susține că **informația**: este inepuizabilă și neconsumabilă în procesul de utilizare a acesteia; nu poate fi înstrăinată fizic de la posesorul acesteia; poate fi copiată; poate fi multiplicată și reprodusă nelimitat; poate fi utilizată de un cerc nelimitat de persoane. Se poate afirma că proprietățile fundamentale și cele mai semnificative ale informațiilor ca concepte, care reflectă esența acestui fenomen, sunt următoarele patru: 1) intangibilitatea (idealitatea) naturii informațiilor; 2) independența informațiilor față de transportator; 3) valoarea subiectivă a informațiilor; 4) universalitatea informației.

Una dintre formele de prezentare a informațiilor sunt *datele*. Acest concept înseamnă, după D.A. Lovțov și A.V. Fedicev, „*prezentarea informațiilor într-o formă formalizată, adecvată pentru transmisie, prelucrare sau interpretare. Datele pot fi procesate prin mijloace automate sau prin persoane*” [185, p.39].

Sintagma „unele date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane”. Protejarea informației este asigurată prin instituirea de regimuri secrete. *Protecția informației private coincide cu protecția datelor cu caracter*

personal. Datele personale sunt protejate în regim de informații confidențiale. În acest sens, date cu caracter personal sunt orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă (subiect al datelor cu caracter personal). **Datele cu caracter personal** pot include informații a căror utilizare, fără consimțământul subiectului datelor cu caracter personal, poate aduce atingere onoarei, demnității, reputației de afaceri, bunei denumiri, altor beneficii intangibile și intereselor de proprietate: 1) datele biografice și de identificare (inclusiv despre circumstanțele nașterii, adopției, divorțului etc.); 2) caracteristicile personale (inclusiv obiceiurile și înclinațiile personale); 3) informații privind starea civilă; 4) informații despre proprietate, situația financiară (cu excepția cazurilor stabilite direct de lege); 5) informații privind sănătatea.

În conformitate cu Directiva (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016, **datele cu caracter personal prelucrate** sunt „date care dezvăluie originea rasială sau etnică, opiniile politice, religia sau convingerile filosofice, ori apartenența sindicală, date genetice sau date biometrice pentru identificarea singulară a unei persoane sau date privind sănătatea sau viața sexuală și orientarea sexuală, sau condamnările penale și infracțiunile, sau măsurile de securitate conexe, aspecte de natură personală (de exemplu, analizarea și previzionarea unor aspecte privind randamentul la locul de muncă, situația economică, starea de sănătate, preferințele sau interesele personale, fiabilitatea sau comportamentul, localizarea sau deplasările, în scopul de a se crea sau de a se utiliza profiluri personale), date cu caracter personal ale unor persoane vulnerabile, în special ale copiilor” [11].

Potrivit art.3 din Legea României nr.677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, **date cu caracter personal** sunt „orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă; persoană identificabilă este acea persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulți factori specifici identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale” [67].

În conformitate cu lit.(a) art.2 din Legea României nr.544/2001, prin **informație cu privire la datele personale** se înțelege „orice informație privind o persoană fizică identificată sau identificabilă”[63].

Conform alin.(2) art.1 din Decizia Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din România, nr.132/2011 din 20/12/2011, privind condițiile prelucrării codului numeric personal și a altor date cu caracter personal având o funcție de identificare de aplicabilitate generală, **datele cu caracter personal cu funcție de identificare de aplicabilitate generală** sunt „acele numere prin care se identifică o persoană fizică în anumite sisteme de evidență și care au aplicabilitate generală, cum ar fi: codul numeric personal, seria și

numărul actului de identitate, numărul pașaportului, al permisului de conducere, numărul de asigurare socială sau de sănătate” [40].

Conform Deciziei Curții Constituționale a României nr.440 din 8 iulie 2014, prin **date cu caracter personal** se înțeleg „acele informații care pot fi puse direct sau indirect în legătură cu o persoană fizică identificată sau identificabilă, cum ar fi, cu titlu de exemplu, numele, prenumele, codul numeric personal, adresa, telefonul, imaginea, vocea, situația economico-financiară, profesia” [264]. Pentru a se determina „dacă o persoană fizică este identificabilă” [23], ar trebui să se ia în considerare toate mijloacele, cum ar fi individualizarea, pe care este probabil, în mod rezonabil, să le utilizeze fie operatorul, fie o altă persoană, în scopul identificării, în mod direct sau indirect, a persoanei fizice respective. Pentru a se determina „dacă este probabil, în mod rezonabil, să fie utilizate mijloace pentru identificarea persoanei fizice”, ar trebui luați în considerare toți factorii obiectivi, precum „costurile și intervalul de timp necesare pentru identificare, ținându-se seama atât de tehnologia disponibilă la momentul prelucrării, cât și de dezvoltarea tehnologică” [281]. Spre exemplu, datele cu caracter personal introduse în Sistemul Informatic Schengen (o bază de date electronică de interes polițienesc care permite autorităților competente din statele membre să coopereze în vederea menținerii ordinii publice și securității naționale pe teritoriile statelor membre, folosind informații comunicate prin intermediul acestui sistem) cuprind următoarele elemente: „numele și prenumele, numele la naștere și numele anterior, orice pseudonime care pot fi introduse separat; semnele fizice particulare, obiective și inalterabile; data și locul nașterii; sexul; fotografiile; amprentele digitale; cetățenia; mențiunea că persoana vizată este înarmată, violentă sau evadată; motivul semnalării; autoritatea care emite semnalarea; decizia sau hotărârea care a stat la baza semnalării; măsurile care trebuie luate; legătura cu alte semnalări emise; tipul infracțiunii” [69].

Nici Constituția României și nici jurisprudența Curții Constituționale „nu interzic stocarea preventivă, fără o ocazie anume, a datelor de trafic și de localizare, cu condiția însă ca accesul la aceste date și utilizarea lor să fie însoțite de garanții și să respecte principiul proporționalității” [264].

Categorii speciale de date cu caracter personal formează „datele care dezvăluie originea rasială sau etnică a persoanei, convingerile ei politice, religioase sau filosofice, apartenența socială, datele privind starea de sănătate sau viața sexuală, precum și cele referitoare la condamnările penale, măsurile procesuale de constrângere sau sancțiunile contravenționale” [13]. În acest mod, **informațiile care identifică un individ** trebuie înțelese ca un set de informații logic legate care reflectă proprietățile și semnele de evenimente, fapte, fenomene, obiecte ale realității înconjurătoare, care permit subiectului cognitiv să conștientizeze această persoană fizică.

Documente care conțin date cu caracter personal trebuie considerate documentele: „necesare în momentul încheierii unui contract de muncă; cu privire la componența familiei angajatului, pentru a-i oferi garanții posibile, luând în considerare statutul său civil cu privire la starea de sănătate, dacă, în conformitate cu cerințele legii, el trebuie să facă obiectul unor examene medicale; care confirmă dreptul la garanții suplimentare oferite de legislație (privind gradul academic, titlul onorific, dizabilitatea, donarea etc.); sub formă de ordine de personal (privind admiterea la muncă, modificarea condițiilor contractului de muncă, rezilierea contractului de muncă, stimulentele și sancțiunile disciplinare aplicate salariatului), materiale de securi oficiale, note de curs și note analitice; cu privire la vârsta copiilor sau la sarcina unei femei pentru a-i crea condiții respective de muncă, a-i asigura garanții și despăgubiri stabilite” [256, p.28].

Reieșind din cele expuse, concluzionăm că **viața privată** este întotdeauna legată de confidențialitatea informațiilor referitoare la o persoană, familie și la date cu caracter personal, a căror divulgare, în formă orală sau documentară, devine periculoasă sau chiar prejudiciabilă pentru acestea și, prin urmare, este protejată de lege; proprietarului acestui secret i se acordă dreptul de a-l proteja în conformitate cu legea. Cu toate acestea, formă separată a informației, privită în calitate de obiect imaterial al infracțiunii, o constituie **informațiile confidențiale**.

În acest context, *orice informație confidențială constituie informație protejată de lege, inclusiv de legea penală, însă nu orice informație protejată de lege trebuie să fie neapărat confidențială*.

Potrivit lit.b) art.15 din Legea României privind protecția informațiilor clasificate, nr.182 din 12 aprilie 2002 [65], și în acord cu Hotărârea Guvernului României pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România, nr.585/2002 din 13 iulie 2002, „informații clasificate constituie informațiile, datele, documentele de interes pentru securitatea națională, care, datorită nivelurilor de importanță și consecințelor care s-ar produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate, trebuie să fie protejate” [44].

Conceptul de **informație confidențială** coincide cu cel de **secret**. Conceptul *secret* este identificat cu termenul *taină*, iar *confidențialitatea informațiilor* este „starea de informare într-o anumită perioadă de timp, caracterizată de o restricție privind distribuirea acesteia și accesul la ea datorită protecției din partea statului sau a altui deținător de informații documentate” [253].

Sunt secrete acele informații confidențiale, indiferent de forma în care sunt prezentate, care, în virtutea unei legi sau a altui act de însemnătate juridică, sunt disponibile numai unui anumit cerc restricționat de persoane (stat, cetățeni, lucrători, angajator) care nu au dreptul să

transmită astfel de informații către terți fără consimțământul titularului său și pentru care a fost stabilit un regim juridic de diferite grade de secret.

Pornind de la sensul filosofic, *secretul* are două semnificații semantice: ceva *complet necunoscut*, *misterios* și ceva *relativ necunoscut* pentru orice persoană. Noțiunea *informații cu acces restricționat* înseamnă informații necunoscute terțelor persoane în legătură cu titularul, utilizarea neautorizată, furnizarea și difuzarea cărora i-ar putea încălca drepturile și interesele. Astfel, în opinia noastră, *secretul*, ca fenomen juridic, reprezintă prohibițiunea (exceptarea) accesului la o informație a cărei obținere, divulgare sau altă formă de utilizare va crea posibilitatea reală de prejudiciere a valorilor și intereselor protejate de lege.

Devine relevantă observația autorilor români C.Ionuț, K.Istvan și R.Doru care au remarcat următoarele: „...interdicțiile sunt chemate să asigure netrădarea și nedivulgarea secretului și să constituie, în același timp, rezistență și protecție față de încercările exterioare de a sparge secretul. De aceea, interdicțiile sunt generate și transmise cu și prin inițierea însăși și, tot de aceea, însăși inițierea va conține, ca element tematic obligatoriu, angajamentul la păstrarea asigurată continuă a secretului, adică – cel puțin – la tăcere” [111, p.18].

Unii savanți (I.N. Zubaci, Ucraina) încearcă să abordeze chiar „fenomenul tacitismului care este definit prin adjectivul *nerostit*, și anume: *necunoscut altora, neexplicit, secret*” [178]. De fapt, în opinia autorului I.N. Zubaci „*nerostitul este cel care este ascuns de oricine, esența și nucleul unui secret*” [178]. Autorul opinează pentru „*asigurarea inviolabilității secretului prin conspirație, privită ca o măsură activă (aspectul activ al regimului de păstrare a secretului), exclusiv organizatorică și tactică, o activitate pe care cineva (o organizație, o persoană, un angajat al unei unități operaționale) o exercită în scopul păstrării secretelor activității sale profesionale sau de serviciu. Întrucât un astfel de regim juridic e secret, pe lângă motivele și condițiile existenței sale, are și măsuri de menținere a acestuia*” [178]. Conținutul secretului nu este conținutul unei simple informații, ci este o informație confidențială. După cum am menționat în publicațiile noastre anterioare, „*confidențialitatea informației presupune caracterul secret al acesteia, necunoașterea acesteia de către un cerc larg de persoane; luarea de măsuri speciale de către posesorul acestei informații pentru asigurarea protecției acesteia de la divulgare; exprimarea informației într-o formă obiectivă; posibilitatea încălcării drepturilor și a intereselor legitime ale posesorilor de informație, precum și cauzarea de prejudicii în caz de divulgare a datelor confidențiale*” [127, p.195]. Or, confidențialitatea informațiilor devine obligație pentru persoana care a obținut acces la ele pentru a nu le transfera terților fără consimțământul proprietarului.

Informații confidențiale ce constituie secret profesional. Secretul profesional există de-a lungul timpului și se naște împreună cu o serie de profesii semnificative din punct de vedere social și domenii profesionale relevante de activitate, cum ar fi asistența medicală, asistența juridică (avocatură, notariat), precum și alte tipuri de activități ce implică profesioniștii în cunoașterea și prelucrarea datelor confidențiale cu caracter personal. „*Secretul profesional este o categorie generică a mai multor tipuri de secrete, respectarea cărora este determinată prin caracterul de încredere al profesiilor specifice și al unor activități specifice*” [122, p.164].

Activitatea profesionistului împuternicit, de regulă, are un caracter public, respectiv relația privind secretul profesional este de natură mixtă (publică-privată). Profesia este un tip de muncă umană care necesită cunoștințe speciale și abilități practice. Informațiile confidențiale sunt încredințate reprezentanților diferitor profesii cu scopul de a exercita sau de a ocroti propriile drepturi sau interese legitime. Astfel, mai mulți autori se consideră: La temelia secretelor profesionale se poziționează „*secretele personale străine*” [178; 253, p.113] care sunt protejate de la divulgare prin prohibițiunile juridice ce sunt adresate celui căruia astfel de taine sunt încredințate.

Din moment ce secretul profesional aparține, în primul rând, posesorului acestuia (unei persoane fizice), divulgarea informațiilor confidențiale obținute în virtutea profesiei este posibilă numai cu **consimțământul acestui posesor**. De regulă, posesorul acestei informații permite divulgarea datelor cu caracter personal atunci când destăinuirea devine necesară, în interesul cauzei, unei alte persoane care este legată prin clauza confidențialității. *Concentrarea asupra protecției interesului privat* devine o trăsătură indispensabilă a secretului profesional – prin regimul juridic de păstrare a secretului profesional este protejat interesul privat al persoanei care recurge la asistență profesională și, prin urmare, devine o prioritate pentru subiecții raporturilor de protecție juridică a secretului profesional. Această categorie de secrete, în conformitate cu criteriul continuității, aparține *secretelor derivate*. Secretele profesionale sunt scoase din circuitul civil sau circuitul lor este restricționat.

Reieșind din ansamblul de definiții și caracteristici aduse, putem evidenția următoarele semne ce permit *identificarea informațiilor confidențiale*: sunt informații specificate (mesaje, date), care constituie o valoare subiectivă considerabilă pentru proprietarul acestora (fie persoană fizică, fie persoană juridică, fie statul) – informațiile sunt considerate confidențiale tocmai pentru că fac obiectul deținerii și utilizării exclusive de către o anumită persoană; restricționarea accesului la acest gen de informații este stabilită în conformitate cu prevederile normative; informațiile sunt încredințate și, respectiv, cunoscute unui cerc restricționat și apriori definit de persoane; persoanele cărora li se încredințează aceste informații trebuie să exercite anumite atribuții într-un anumit domeniu de activitate, inclusiv să dispună de anumite competențe legate de prevenirea

difuzării/diseminării acestor categorii de date (spre exemplu, proprietarul informațiilor confidențiale are dreptul să solicite ca informația să nu fie transmisă terților fără consimțământul/autorizația acestuia); încălcarea regimului confidențial al informațiilor conduce la încălcarea drepturilor și a intereselor legitime ale proprietarului acestor informații sau ale altor beneficiari; divulgarea neautorizată a informațiilor confidențiale implică survenirea răspunderii (penale, administrative, civile, disciplinare).

Informația confidențială încredințată și transmisă reprezentanților unor profesii care efectuează protecția drepturilor și a intereselor legitime ale persoanelor (secretele profesionale) posedă următoarele caracteristici:

1. *Datele sunt transmise în mod benevol de către proprietarul acestor informații unei alte persoane și ele nu pot fi divulgate terților* (date confidențiale) și se caracterizează prin relații de încredere între persoana care deține vreun secret și persoana căreia ea îl încredințează;
2. *Transmiterea acestor date către terți constituie consecința inevitabilă de utilizare a serviciilor (asistenței) prestate de către terți – datele care sunt plasate (stocate) pe un suport material sau exprimate într-o formă obiectivă și sunt transmise adresatului prin intermediul terților pe cale de prestare a serviciilor de corespondență (corespondență electronică, rețele de telecomunicații fixe sau mobile etc.);*
3. *Datele confidențiale vizează o persoană fizică concretă (datele pe care această persoană nu consideră de cuviință să le divulge);*
4. *Datele sunt obținute, fără ca persoana să cunoască, prin intermediul unei colectări intenționate. Acest din urmă tip de date poate constitui obiect de activitate a structurilor de forță ale statului.*

Această categorie de secrete nu sunt încredințate nimănui, însă au o însemnătate social-politică extrem de importantă. Datele respective pot fi obținute în afara voinței persoanei sau sub amenințarea pedepsei, iar în urma acestor acțiuni persoana poate fi deprivată de anumite bunuri (spre exemplu, datele care sunt obținute în rezultatul măsurilor speciale de investigații).

Obiectul material al infracțiunii ar trebui să fie considerat accesibil percepției, măsurării, fixării și evaluării fenomenelor lumii exterioare, inclusiv a celor care afectează infractorul, încălcând relațiile publice protejate de legea penală. „*Infracțiunile care atentează la securitatea informațiilor confidențiale au obiect material în ipoteza în care informațiile secrete sunt materializate într-un suport fizic concret*” [209, p.9]. Astfel, *tipurile de obiecte materiale ca purtători de informații sunt diferite*. Ele pot fi suporturi de hârtie (înscrisuri, desene, fotografii), benzi magnetice, discuri magnetice și laser, benzi foto, filme înregistrate pe casete video, CD ori DVD,

diferite tipuri de produse industriale, procese tehnologice, sisteme informatice automatizate etc. Ne solidarizăm cu autorul S.N. Burdov care constată că „*statutul special al informației este asociat cu natura informațiilor care nu pot fi recunoscute drept un bun material și, prin urmare, nu intră sub incidența dreptului material, ci este un obiect independent al legii care nu depinde de gadgetul portabil pe care este fixat*” [218, p.43-44]. „*Orice informație este supusă protecției juridico-penale, indiferent de forma ei de manifestare și stocare, manipularea necorespunzătoare a acesteia poate prejudicia interesele victimei (proprietarului, utilizatorului sau ale unei alte persoane)*” [218, p.43-44]. Reiterăm că informațiile care formează **obiectul imaterial** al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom. pot fi stocate pe orice dispozitiv, purtător de materiale, dar nu au nicio legătură dură cu acest dispozitiv. Prin urmare, nu are relevanță dacă suportul informației este original ori o copie sau o reproducere. Dacă informațiile ce constituie secret profesional sunt transmise de către făptuitor nemijlocit, prin grai viu, obiectul material va lipsi.

2.1.3. Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom.

Norma prevăzută la art.227 CP Rom. incriminează „*divulgarea, fără drept, a unor date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane, de către acela care a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției și care are obligația păstrării confidențialității cu privire la aceste date*” [61].

Latura obiectivă constă în acțiunea de *divulgare* a secretului profesional, adică aducerea la cunoștința altor persoane a unor date secrete privind viața privată a unei persoane, de către făptuitorul căruia i-au fost încredințate sau de care acesta a luat cunoștință prin natura profesiei sau funcției. Acțiunea de divulgare trebuie să aibă loc *fără drept*, ceea ce înseamnă fără consimțământul persoanei pe care o privesc aceste date.

Din punct de vedere etimologic, **divulgarea** înseamnă „*acțiunea de transmitere în mod nemijlocit a conținutului informației către o altă persoană; a destăinui, a dezvălui sau a da în vileag lucruri și date care nu trebuie să fie publice, a comunica unei persoane sau publicului aceste date*” [139, p.30].

Înainte de a reține componența de infracțiune prevăzută la art.227 CP Rom. justițiabilul urmează să aplice următorul algoritm de identificare: dacă informațiile confidențiale pot fi divulgate, trebuie avute în vedere mai multe aspecte. Și anume: „*când divulgarea este autorizată de client; dacă interesele tuturor părților (cu deosebire terților) pot fi lezate; când divulgarea este cerută de lege sau când există obligații profesionale de divulgare; profesionistul trebuie să facă apel la judecata sa pentru a determina tipul de informații care pot fi divulgate; trebuie să se evite situațiile care implică fapte sau opinii nejustificate sau nejustificabile; profesionistul*

trebuie să se asigure că persoanele care primesc informațiile sunt destinatarii corecți ai unor astfel de informații, adică cu abilități să primească astfel de informații; profesionistul trebuie să stabilească dacă divulgarea și consecințele acesteia implică responsabilitatea sa” [283]. Interdicția de divulgare, ca regulă generală, este valabilă pe o perioadă nedeterminată de timp, adică rămâne în vigoare nu doar după terminarea raporturilor juridice directe dintre subiecți (de exemplu, la sfârșitul reprezentării legale, finalizarea auditului, finalizarea asistenței medicale etc.), dar și după decesul persoanei, conform prevederilor contractuale în baza cărora, în timpul vieții beneficiarului, reprezentantul profesiei respective a devenit proprietarul informațiilor confidențiale furnizate de acesta.

Pentru a efectua o analiză detaliată a conceptului de divulgare ne vom adresa întâi de toate legislației extrapenale. Așadar, reieșind din formularea legală extrapenală întâlnită la lit.b) art.3 din Legea României *pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date*, nr.677/2001, prelucrarea datelor cu caracter personal constituie „*orice operațiune sau set de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal, prin mijloace automate sau neautomate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea către terți prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea*” [67].

Supunând noul text incriminator unui examen comparativ cu norma de incriminare anterioară corespondentă, observăm că acestea au conținut diferit. Este vorba despre alin.(1) art.196 CP Rom. (anterior), conform căruia „*divulgarea, fără drept, a unor date, de către acela căruia i-au fost încredințate sau de care a luat cunoștință în virtutea profesiei ori funcției, dacă fapta este de natură a aduce prejudicii unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă*” [31]. În noua redactare a textului legal fapta de divulgare este incriminată numai dacă privește „*date sau informații privind viața privată, elemente de care cel ținut să păstreze secretul a luat cunoștință cu acordul persoanei vizate de aceste date sau informații, fie că i-au fost încredințate nemijlocit (spre exemplu, datele încredințate avocatului de către client – n.a.), fie că le-a constatat în virtutea profesiei sau funcției, având consimțământul celui în cauză (de pildă, în cazul medicului)*” [110].

Considerăm că prin *divulgare* se înțelege *transferul* de date confidențiale ce constituie secret profesional către cel puțin o persoană care nu este autorizată să dețină aceste informații secrete. În acest sens, o definiție completă a divulgării datelor cu caracter personal ce constituie secret profesional întâlnim la savanții ruși N.N. Kuniaev, A.S. Diomușkin și A.G. Fabricinov: „*Acțiuni care vizează transferul acestora către un anumit cerc de persoane sau familiarizarea*

unui număr nelimitat de persoane cu conținutul acestor informații, inclusiv dezvăluirea datelor cu caracter personal în mass-media, plasarea lor în rețele de informare și de telecomunicații sau furnizarea în alt mod a accesului la acestea” [183, p.22].

În opinia noastră, „divulgarea secretului presupune comunicarea în orice formă cel puțin unei singure persoane a informațiilor confidențiale, însă nu se limitează doar la acțiunea propriu-zisă de comunicare” [128, p.142]. Divulgarea poate fi manifestată în acțiune de publicare, acțiune de comunicare orală, acțiune de transmitere sau acțiune de prezentare, precum și în „orice acțiune de transfer” [127, p.197] al informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional către terți (o persoană, un cerc nedeterminat de persoane), fără consimțământul persoanei despre care sunt comunicate aceste date, ceea ce în final va conduce la ieșirea informației din posesia subiecților împuterniciți și la *perceperea* conținutului acestora de către alte persoane neîmputernicite.

Rezumativ conchidem că nu contează deloc *cum se transmite informația* – fie oral, fie în forma scrisă, tactil sau în orice alt mod. Principalul este că, atunci când persoana transmite informații, destinatarul poate percepe conținutul mesajului cel puțin în termeni generali, așa cum a fost formulat de către cel care a expediat informațiile. În acest sens, cel care expediază mesajul și cel care obține acest mesaj (destinatarul informației) trebuie să opereze cu concepte identice sau similare, altfel comunicarea pur și simplu nu are loc, subiecții nu vor fi în măsură să se înțeleagă reciproc. În acest context, *perceperea* presupune, *în primul rând*, posibilitatea de a înțelege conținutul datelor; *în al doilea rând*, capacitatea de a percepe semnificația acestora. Dacă, spre exemplu, datele sunt comunicate unei persoane surde sau unei persoane care nu posedă limba în care făptuitorul comunică informația vizată, atunci divulgarea secretului nu va avea loc, deoarece aceste persoane nu pot înțelege conținutul informației. Dacă datele sunt comunicate unei persoane bolnave care suferă de o boală psihică și această persoană nu este capabilă să perceapă adecvat realitatea obiectivă, sau unui copil de vârstă fragedă, atunci componenta infracțiunii la fel va lipsi, deoarece astfel de persoane nu pot înțelege însemnătatea datelor comunicate.

Vom fi în prezența unei *tentative* în cazul în care datele sunt comunicate unei persoane surde sau unei persoane care nu posedă limba în care făptuitorul comunică informația vizată, însă făptuitorului nu-i este cunoscută această împrejurare. Cele comise vor fi calificate în baza regulilor cu privire la eroarea de fapt, ca tentativă la infracțiune. În situația din urmă trebuie de menționat că capacitatea persoanei de a percepe semnificația informației trebuie să fie stabilită în fiecare situație în parte. În funcție de împrejurare, dacă persoana cunoștea despre imposibilitatea percepției informației de către adresatul acesteia, atunci cele săvârșite urmează a fi calificate ca tentativă la infracțiune sau ca absență a componentei acesteia. Nu constituie componentă de

infracțiune dacă informația comunicată deja a fost cunoscută adresatului și persoana care a divulgat informația vizată cunoștea despre această împrejurare.

Divulgarea informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional nu poate fi justificată prin existența interesului social. Divulgarea informațiilor cu caracter privat ce constituie secret profesional într-o lucrare publică constituie expresia anonimată în formă artistică, publicistică sau științifică a gândurilor, ideilor și a intențiilor autorului. Cu toate acestea, „*fapta infracțională va exista doar în cazul în care lucrarea respectivă va fi demonstrată public*” [102, p.60-61]. O demonstrație publică a unei opere ar trebui să fie interpretată drept fapta de expunere, difuzare, precum și orice altă reproducere a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional devenite accesibile unui cerc indefinit de persoane. Evident, vom fi în prezența unei fapte infracționale prevăzute la art.227 CP Rom. în cazul în care fotografiile sau imaginile video ale persoanelor ce constituie secret profesional vor fi publicate în sursele mass-media fără consimțământul acestor persoane. Prezentarea informației se referă la situațiile în care aceasta este comunicată unui număr de persoane (sau doar unei persoane) în mod nemijlocit: „*înfățișarea, arătarea, aducerea spre examinare, expunerea*” [139, p.32]. În privința acțiunii de divulgare autorul român Cr.Nicorici argumentează: „*Este inacceptabilă urmărirea penală a zvonurilor, a exprimării opiniei personale chiar dacă acestea coincid cu anumite fapte referitoare la viața privată a unei persoane etc.*” [139, p.32].

Noțiunea de divulgare este mai extinsă decât difuzarea, ce implică „*transmiterea informației unui număr nedeterminat de persoane (sau doar către o singură persoană) prin mijloace de comunicare în masă, și ar presupune distribuirea, punerea în vânzare, propagarea, răspândirea, emiterea pe calea undelor radio, punerea în vânzare*” [139, p.32]. Coraportul difuzării și divulgării ar fi coraportul de „*parte-întreg*”. Difuzarea întotdeauna este forma divulgării, pe când divulgarea poate avea loc în alte forme decât difuzarea.

Conform regulii generale, divulgarea informației întotdeauna presupune un comportament activ din partea făptuitorului (*divulgare activă*). În același timp, secretul profesional este considerat divulgat prin omisiune (*divulgare pasivă*) în cazul în care făptuitorul nu comunică astfel de date în mod direct unei persoane străine, însă asigură sau contribuie la obținerea accesului la aceste date. Spre exemplu, oferă acces liber la informații de acest gen persoanelor străine, expune rezultatele investigațiilor într-un loc public nesecurizat (spre exemplu, într-un ghișeu cu acces comun unde se depun și se păstrează rezultatele investigațiilor de laborator fără vreo verificare și identificare prealabilă a persoanei, se permite cauzarea, identificarea și extragerea de sine stătătoare a certificatelor medicale de către oricare persoană care intenționează să-și găsească propriul certificat etc.). Observăm că în ultimul caz, de fapt, sunt încălcate regulile de

păstrare și procesare a datelor personale medicale cu caracter confidențial prin omisiune, iar lucrătorul medical nu a asigurat confidențialitatea actului de căutare, identificare și transmitere a datelor, deși era împuternicit, trebuia și putea să asigure. Omisiunea va avea loc în cazul de nerespectare intenționată a regulilor de protecție a informațiilor confidențiale în urma căreia persoanele neautorizate obțin acces la această informație. Or, cele săvârșite prin omisiune se vor încadra în prevederile de la art.227 CP Rom.

Metodele de săvârșire a infracțiunii analizate nu au vreo însemnătate juridico-penală pentru calificarea infracțiunii și pot fi cele mai diverse, cum ar fi: transmiterea informației într-o discuție verbală; oferirea accesului neautorizat al terților la informații confidențiale privind viața privată; preluarea totală sau parțială a conținutului documentului confidențial; publicarea sau transferul către terți a documentului propriu-zis sau a copiei sale; primirea neautorizată a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional de către o persoană străină; utilizarea neautorizată a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional de către persoanele străine; comunicarea în presă sau în sursele mass-media; relatarea orală în cadrul unui discurs public; transmiterea unui mesaj prin poștă electronică, prin SMS sau MMS etc.

În sensul Directivei 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 *privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice* (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice), „*poștă electronică înseamnă orice mesaj text, vocal, sau conținând sunete sau imagini trimis prin intermediul unei rețele de comunicații publice care poate fi stocat în rețea sau în echipamentul terminal al destinatarului până la deschiderea sa de către acesta*” [6]. Totodată, divulgarea va avea loc și „*în cazul punerii la dispoziție a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional când făptuitorul oferă altor persoane posibilitatea de a accesa ori de a achiziționa online materialele*” [6]. Identificarea adresatului nu are însemnătate pentru calificare. Făptuitorul poate și să nu cunoască cui la concret îi transmite informații. Pentru prezența componentei de infracțiune adresatul trebuie să aibă capacitatea de a percepe informația ce este transmisă lui.

Fapta săvârșită *fără drept* presupune că fapta infracțională este săvârșită fără consimțământul persoanei a cărei informații confidențiale ce vizează viața ei privată sunt divulgate. Într-adevăr, cauza care exclude răspunderea penală ar trebui să fie consimțământul persoanei (persoanelor) la încălcarea propriilor sale secrete, voința titularului de informații private. Astfel, în cazul în care este obținut consimțământul persoanei, componenta de infracțiune va lipsi.

Consimțământul subiectului datelor cu caracter personal reprezintă orice manifestare de voință liberă, necondiționată, concretă și conștientă, prin care subiectul permite de a se efectua prelucrarea datelor cu caracter personal. În conformitate cu alin.(1) art.5 (Condiții de legitimitate

privind prelucrarea datelor) din Legea României nr.677/2001 [67], „*consimțământul trebuie să fie dat în mod expres și neechivoc*” [67].

Conform articolului 4 din Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 [13], *consimțământ* al persoanei vizate înseamnă „*orice manifestare de voință liberă, specifică, informată și lipsită de ambiguitate a persoanei vizate prin care aceasta acceptă, printr-o declarație sau printr-o acțiune fără echivoc, ca datele cu caracter personal care o privesc să fie prelucrate*” [13]. Potrivit Recomandării nr.R(2000)7 a Comitetului de Miniștri către Statele-membre cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu dezvălui sursele de informație „*trebuie să fie dovedită legătura de cauzalitate dintre divulgare și interesul legitim. Divulgarea nu ar trebui să fie justificată decât dacă alte mijloace sau surse au fost în prealabil epuizate fără succes de către părțile la o procedură de divulgare. S-ar putea să nu se țină cont de interesul public de nedivulgare, în special dacă divulgarea este necesară pentru protecția vieții umane, prevenirea unei crime grave, sau pentru apărarea, în cadrul unei proceduri judiciare, a unei persoane acuzate sau inculpate de comiterea unei crime grave*” [19].

În acest context autorul Gh.Aricov susține că confidențialitatea informațiilor cu caracter privat se fundamentează pe „*așteptarea rezonabilă a confidențialității ce decurge din relațiile de încredere stabilite anterior faptei de imixtiune infracțională în viață personală*” [197, p.14]. Dacă secretul profesional îi vizează pe mai mulți posesori ai acestuia, atunci este necesar să fie obținută *voința lor comună* [197, p.14].

Legea extrapenală română reglementează o listă întreagă de situații în care consimțământul persoanei pentru prelucrarea informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional nu valorează. Astfel, în conformitate cu alin.(2) art.5 din Legea României nr.677/2001, consimțământul persoanei vizate nu este cerut în următoarele cazuri: „*când prelucrarea este necesară în vederea executării unui contract sau antecontract la care persoana vizată este parte ori în vederea luării unor măsuri, la cererea acesteia, înaintea încheierii unui contract sau antecontract; când prelucrarea este necesară în vederea protejării vieții, integrității fizice sau sănătății persoanei vizate ori a unei alte persoane amenințate; când prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale a operatorului; când prelucrarea este necesară în vederea aducerii la îndeplinire a unor măsuri de interes public sau care vizează exercitarea prerogativelor de autoritate publică cu care este investit operatorul sau terțul căruia îi sunt dezvăluite datele; când prelucrarea este necesară în vederea realizării unui interes legitim al operatorului sau al terțului căruia îi sunt dezvăluite datele, cu condiția ca acest interes să nu prejudicieze interesul sau drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei vizate; când prelucrarea privește date obținute din documente accesibile publicului, conform legii; când prelucrarea este făcută*

exclusiv în scopuri statistice, de cercetare istorică sau științifică, iar datele rămân anonime pe toată durata prelucrării” [67]. Potrivit prevederilor de la alin.(3) art.5 din Legea României nr.677/2001, „prevederile alin.(2) art.5 nu aduc atingere dispozițiilor legale care reglementează obligația autorităților publice de a respecta și de a ocroti viața intimă, familială și privată” [67].

O normă specială în acest sens este păstrată în prevederile art.7 din Legea României nr.677/2001. Astfel, *„prelucrarea datelor cu caracter personal legate de originea rasială sau etnică, de convingerile politice, religioase, filozofice sau de natură similară, de apartenența sindicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate sau viața sexuală este permisă nu doar în prezența consimțământului persoanei, dar și în următoarele cazuri, suplimentare celor expuse supra: când prelucrarea se referă la date făcute publice în mod manifest de către persoana vizată; când prelucrarea este necesară pentru constatarea, exercitarea sau apărarea unui drept în justiție; când prelucrarea este necesară în scopuri de medicină preventivă, de stabilire a diagnosticelor medicale, de administrare a unor îngrijiri sau tratamente medicale pentru persoana vizată ori de gestionare a serviciilor de sănătate care acționează în interesul persoanei vizate, cu condiția ca prelucrarea datelor respective să fie efectuată de către ori sub supravegherea unui cadru medical supus secretului profesional sau de către ori sub supravegherea unei alte persoane supuse unei obligații echivalente în ceea ce privește secretul” [67]. „Dacă sunt divulgate date sau informații încredințate în relațiile particulare (de pildă, între rude sau prieteni), fapta nu este infracțiune, cu excepția cazului în care un particular înregistrează fără drept și fără un interes legitim conversația în cadrul căreia o altă persoană îi dezvăluie aspecte din viața privată și apoi le aduce la cunoștință altor persoane, ipoteză în care va fi realizată componenta respectivă de infracțiune” [67].*

Totodată, în conformitate cu prevederile alin.(1) art.44 al Deciziei Consiliului Național al Audiovizualului din România nr.220/2011 din 24 februarie 2011, *„nu pot fi difuzate înregistrări realizate și puse la dispoziția furnizorilor de servicii media audiovizuale de către autoritățile polițienești sau judiciare, indiferent de suportul informatic utilizat, fără acordul persoanelor care sunt victime ale unor infracțiuni, fără acordul familiilor acestora sau, după caz, al reprezentanților legali” [41]. Potrivit alin.(2) art.44, „nu poate fi dezvăluită în niciun mod identitatea persoanelor care sunt victime ale infracțiunilor privitoare la viața sexuală; se exceptează situațiile în care victimele și-au dat acordul scris, sub condiția respectării limitelor de identificare stabilite prin acordul încheiat anterior difuzării; acordul prealabil nu poate justifica încălcări ale drepturilor și libertăților altor persoane, ordinea publică sau bunele moravuri și nici nu poate înlătura răspunderea furnizorului de servicii media audiovizuale pentru conținutul programelor, prevăzută la art.3 al Legii audiovizualului” [41].*

La pct.(85) al Regulamentului UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor) se prevede: „*Dacă nu este soluționată la timp și într-un mod adecvat, o încălcare a securității datelor cu caracter personal poate conduce la prejudicii fizice, materiale sau morale aduse persoanelor fizice, cum ar fi pierderea controlului asupra datelor lor cu caracter personal sau limitarea drepturilor lor, discriminare, furt sau fraudă de identitate, pierdere financiară, inversarea neautorizată a pseudonimizării, compromiterea reputației, pierderea confidențialității datelor cu caracter personal protejate prin secret profesional sau orice alt dezavantaj semnificativ de natură economică sau socială adus persoanei fizice în cauză*” [13].

Momentul de consumare a infracțiunilor îl constituie momentul în care informația ce constituie secret profesional este adusă cel puțin la cunoștință unei singure persoane care nu are dreptul de a obține astfel de informație, deși a obținut-o.

Acțiunea de divulgare trebuie să fie de natură să aducă prejudicii patrimoniale sau nepatrimoniale unei persoane. Nu este necesar ca aceste prejudicii să se producă efectiv, fiind suficient că s-a creat pericolul producerii lor. Prejudiciabilitatea faptei de divulgare a secretului profesional se exprimă în pierderea totală sau parțială, permanentă sau temporară de către victimă a monopolului real asupra informațiilor sale confidențiale privind viața privată încredințate unei alte persoane în legătură cu profesia acesteia, cu așteptarea rezonabilă a respectării intimității acesteia. Susținem că prin divulgarea informațiilor confidențiale privind viața privată a unei persoane se aduce atingere raporturilor sociale de încredere în siguranța și integritatea asistenței profesionale pentru care se adresează victima.

Gravitatea urmărilor prejudiciabile este o categorie subiectivă, relativă și în fiecare caz urmează a fi evaluată și măsurată, iar conținutul acestor consecințe se stabilește de către organul de urmărire penală. Prejudiciile grave pot fi exprimate în: cauzarea unor daune materiale considerabile; sistarea temporară sau permanentă a activității întreprinderilor, instituțiilor sau a organizațiilor; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a unei persoane; pierderea informațiilor confidențiale etc. În literatura de specialitate se indică că „*Divulgarea datelor de altă natură, alte regimuri de păstrare a informației confidențiale (cum sunt informațiile nepublice, secretele de serviciu etc.) face obiectul unor incriminări distincte (art.304 și art.407 CP Rom.) al căror subiect nu poate fi avocatul. Dezvăluirea fără drept a altor tipuri de date confidențiale (de pildă, cele privitoare la informațiile legate de o cauză judiciară) realizează componenta infracțiunii de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice (art.304 CP Rom.)*” [134, p.189].

Spre deosebire de art.227 CP Rom., art.226 CP Rom., se face deosebire dintre faptă de *divulgare, difuzare, prezentare*, precum și de *răspândire* a informațiilor.

Considerăm că în procesul de calificare a faptelor infracționale care atentează la securitatea informației confidențiale asigurate prin secret profesional instanțele trebuie să țină cont de următoarele împrejurări: dacă informațiile dezvăluite de către un subiect reprezintă un secret protejat de lege; dacă într-adevăr a existat o divulgare a secretului profesional, cu alte cuvinte, dacă acesta a devenit cunoscut terților fără consimțământul persoanei pe care o vizează (fără autorizație) sau contrar interdicțiilor stabilite ca urmare a acțiunii (omisiunii) prejudiciabile săvârșite de către subiect; dacă făptuitorul și-a asumat obligația de a nu divulga un secret profesional protejat de lege; dacă făptuitorul a avut acces la un secret profesional protejat de lege în conformitate cu prevederile unui act normativ.

2.1.4. Semnele subiective prevăzute la art.227 CP Rom.

Latura subiectivă a infracțiunilor care atentează la securitatea informațiilor confidențiale poate fi manifestată prin vinovăție atât sub forma de intenție, cât și sub forma de imprudență. Motivele pot fi dintre cele mai diverse, de la dorința de „*a demonstra cunoștințele*” într-un domeniu până la răzbunare, gelozie, interese materiale etc. Scopurile la fel pot fi diferite.

Subiectul posedă informații confidențiale despre o altă persoană pe care le-a obținut în virtutea profesiei, fiind o persoană de încredere, căreia „*victima în mod benevol i-a oferit date despre viața sa privată*” [134, p.192]. „*Prin profesie se înțelege o îndeletnicire permanentă, având ca obiect prestarea de servicii și care presupune o pregătire specială*” [155]. Nu fiecare profesie corespunde cerințelor legii, ci numai profesia care se află „*în legătură directă cu ascultarea unor confidențe sau cu divulgarea unor secrete personale*” [155].

Subiecții raportului juridic privind asigurarea secretului profesional sunt două părți egale: persoana care desfășoară în mod profesional anumite activități (de exemplu, un notar, un medic, o instituție financiară, un avocat etc.); clientul acestei persoane (beneficiar) care îi încredințează informații despre viața privată.

La nivel internațional, Regulamentul UE nr.2016/679 stabilește următoarele definiții ale persoanelor care pot fi antrenate în proces de prelucrare, inclusiv neautorizată, a datelor cu caracter personal: „*operator, persoană împuternicită de operator, destinatar, parte terță. Operator – persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, agenția sau alt organism care, singur sau împreună cu altele, stabilește scopurile și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal; atunci când scopurile și mijloacele prelucrării sunt stabilite prin dreptul Uniunii sau dreptul intern, operatorul sau criteriile specifice pentru desemnarea acestuia pot fi prevăzute în*

dreptul Uniunii sau în dreptul intern” [13]. „**Persoană împuternicită de operator** – persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, agenția sau alt organism care prelucrează datele cu caracter personal în numele operatorului. **Destinatar** – persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, agenția sau alt organism căreia (cărui) îi sunt divulgate datele cu caracter personal, indiferent dacă este sau nu o parte terță. **Parte terță** – o persoană fizică sau juridică, autoritate publică, agenție sau organism altul decât persoana vizată, operatorul, persoana împuternicită de operator și persoanele care, sub directa autoritate a operatorului sau a persoanei împuternicite de operator, sunt autorizate să prelucreze date cu caracter personal” [13].

La nivel național, definițiile acestor persoane sunt date în Legea României nr.677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (art.3): „**terț** – orice persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autoritățile publice, instituțiile și structurile teritoriale ale acestora, alta decât persoana vizată, operatorul ori persoana împuternicită sau persoanele care, sub autoritatea directă a operatorului sau a persoanei împuternicite, sunt autorizate să prelucreze date; **operator** – orice persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autoritățile publice, instituțiile și structurile teritoriale ale acestora, care stabilește scopul și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal; dacă scopul și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal sunt determinate printr-un act normativ sau în baza unui act normativ, operator este persoana fizică sau juridică, de drept public ori de drept privat, care este desemnată ca operator prin acel act normativ sau în baza acelui act normativ” [56].

Am identificat că în calitate de subiecți principali ai raporturilor juridice în acest domeniu sunt: 1) proprietarii/posesorii; 2) deținătorii și 3) utilizatorii secretelor profesionale. În acest mod, anterior am constatat că „*Subiecții principali ai acestor raporturi sunt beneficiarii (posesorii informației confidențiale), pe de o parte, și utilizatorii/deținătorii secretului profesional, pe de altă parte. Beneficiarul este o persoană fizică (indiferent de cetățenia acesteia) care i-a încredințat datele sale personale unei alte persoane, precum și succesorii (cesionarii, descendenții) acesteia. Deținătorul secretului profesional este persoana fizică sau juridică, cărora în legătură cu activitatea lor exclusiv profesională (obligații exclusiv profesionale) i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute date ce constituie secret profesional*” [122, p.161]. În opinia noastră, utilizatorul (utilizatorii) este persoana sau persoanele cărora în mod legal i-au devenit cunoscute anumite date ce constituie secret profesional în legătură cu exercitarea de către aceasta a obligațiilor de serviciu în cazurile și în modalitatea prevăzută de lege. Cu toate acestea, posesorul secretului – persoană (indiferent de cetățenie) care a încredințat unei alte persoane unele informații ce vizează viața sa privată sau a succesorilor săi.

Deținătorii și utilizatorii secretului profesional trebuie să respecte următoarele obligații: „să-i confirme beneficiarului garantarea protecției secretului profesional; să stabilească regulul de protecție a secretului profesional; să asigure păstrarea datelor ce constituie secret profesional, precum și să solicite asigurarea acestei protecții din partea tuturor persoanelor cărora această informație le-a devenit cunoscută de la ei în baza temeiurilor legitime; să respingă orice solicitare de a oferi date ce constituie secret profesional fără acordul beneficiarului oricărei persoane, dacă aceste cerințe nu sunt prevăzute expres de lege” [173].

Obligația păstrării confidențialității cu privire la secretul profesional se întâlnește în legislația extrapenală. În acest mod, spre exemplu, în conformitate cu alin.(1) art.15 din Legea României nr.455/2001 privind semnătura electronică, „persoanele fizice care prestează, conform legii, în nume propriu, servicii de certificare, precum și personalul angajat al furnizorului de servicii de certificare, persoană fizică sau juridică, sunt obligate să păstreze secretul informațiilor încredințate în cadrul activității lor profesionale, cu excepția celor în legătură cu care titularul certificatului acceptă să fie publicate sau comunicate terților” [66]. În același timp, potrivit alin.(3) art.39 din O.U.G. nr.97/2001 privind reglementarea producției, circulației și comercializării alimentelor, „inspectorii sunt obligați să păstreze secretul profesional și să nu divulge unei terțe părți secretele comerciale sau alte informații confidențiale ori particulare obținute în timpul sau în legătură cu inspecția, dacă nu li se cere să facă aceasta de către o autoritate judecătorească sau de către partea inspectată” [72].

La nivel național, spre exemplu, în conformitate cu art.7 din Statutul al Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești și al profesiei de executor judecătoresc din România din 03.09.2010, „datoria fiecărui executor judecătoresc este să păstreze secretul profesional, cu excepția dispozițiilor legale sau statutare contrare” [75]. Se mai precizează că „această obligație nu este limitată în timp” [75]. Potrivit alin.(1) art.26 (Confidențialitatea și secretul profesional) din Legea României privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative, nr.162 din 6 iulie 2017, „toate informațiile și documentele la care are acces auditorul financiar sau firma de audit în situația în care efectuează un audit statutar trebuie să fie protejate potrivit politicilor și procedurilor emise de auditorul financiar sau firma de audit în conformitate cu reglementările naționale specifice și cu prevederile Codului etic privind confidențialitatea și secretul profesional” [70]. Normele privind confidențialitatea și secretul profesional aplicabile auditorilor financiari sau firmelor de audit nu împiedică aplicarea dispozițiilor Legii României nr.162 din 6 iulie 2017 sau ale Regulamentului (UE) nr.537/2014 [15]. Potrivit pct.(28) din acest Regulament, „autoritățile competente ar trebui să respecte normele corespunzătoare de confidențialitate și de păstrare a secretului profesional”

[15]. În conformitate cu art.8 din acest Regulament (Evaluarea controlului calității misiunii), „furnizarea de documente sau de informații către evaluatorul independent în sensul acestui articol nu constituie o încălcare a secretului profesional. Documentele sau informațiile furnizate evaluatorului în sensul respectivului articol fac obiectul secretului profesional” [15]. „Informațiile protejate trebuie să aibă o anumită valoare și să-l ajute pe proprietar, justificând forțele și mijloacele utilizate pentru a le proteja” [253, p.113].

Subiect al relațiilor informaționale este cel care deține dreptul de a utiliza resursa informațională care îi este încredințată drept – *utilizator de informație*. Pe bună dreptate, cel căruia îi este încredințată informația confidențială ce vizează viața privată a unei alte persoane nu este altcineva decât utilizatorul acestor date.

Subiect al infracțiunii prevăzute la art.227 CP Rom. poate fi „numai persoana care, luând cunoștință de informații în virtutea profesiei ori funcției, are și obligația de a păstra confidențialitatea acestora, cum ar fi, de pildă, avocatul căruia clientul îi aduce la cunoștință anumite date sau informații despre viața sa privată. Subiectul este calificat, adică trebuie să fie o persoană care exercită o anumită funcție (magistrat, polițist, notar etc.) sau profesie din domeniul public sau privat (medic, avocat, farmacist etc.) și care are obligația de a păstra secretul profesional” [110].

În linii generale, subiectul infracțiunilor, care atentează la securitatea informațiilor confidențiale presupune o persoană fizică, responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani, sau persoană juridică, și care are un status special: a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției; are obligația de a păstra confidențialitatea cu privire la aceste date.

Fapta de divulgare nu are însă caracter penal atunci când obligația de confidențialitate este înlăturată fie prin efectul legii, fie cu acordul persoanei interesate. Participația penală este posibilă sub forma complicității și instigării. Coautoratul nu este posibil, fiecare persoană comițând fapta în nume propriu.

Pe cale de consecință, la identificarea coraportului dintre titulatura articolului și conținutul acestuia vom constata următoarele:

1. legiuitorul egalează secretul profesional cu date sau informații privind viața privată a unei persoane despre care ia cunoștință persoana împuternicită în virtutea profesiei sau funcției;
2. datele sau informațiile privind viața privată a unei persoane posedă o caracteristică specifică – sunt de natură să aducă un prejudiciu unei persoane, deci legiuitorul operează cu prezumția prejudiciabilității potențiale a divulgării acestor date; în acest caz se va stabili că divulgarea datelor de acest gen este aptă să cauzeze prejudicii persoanei căreia îi aparțin;

3. legiuitorul prevede doar o singură formă de încălcare a informațiilor confidențiale despre viața privată a persoanei păstrate în regim de secret profesional – divulgarea, pe când alte forme de încălcare a secretului profesional (pierderea, nimicirea, utilizarea, modificarea, interceptarea, alterarea, însușirea, sustragerea, transferul, înregistrarea, prezentarea, ștergerea, colectarea etc.) sunt omise;
4. divulgarea este săvârșită de un subiect special: 1) persoana a luat cunoștință despre astfel de date în virtutea profesiei ori funcției (persoana cunoștea caracterul privat al datelor încredințate) și 2) persoana are obligația de a păstra confidențialitatea acestor date (persoana trebuia și putea să asigure securitatea și inviolabilitatea unor astfel de date);
5. sintagma „*în virtutea profesiei ori funcției*” în mod neîntemeiat egalează informații confidențiale păstrate în regim de secret profesional cu cele păstrate în regim de secret de serviciu, deoarece cuvântul „*funcție*” presupune specificul raporturilor de serviciu care stau la baza obținerii informațiilor confidențiale ce aparțin altor persoane, pe când secretul de serviciu presupune doar existența raporturilor de acordare a asistenței profesionale specifice, iar astfel de date au fost obținute anume datorită profesiei exercitate și nu funcției. Prin urmare, depistăm discordanța dintre titulatura articolului și conținutul noimei incriminătoare, deci prima fiind mai restrânsă.

Prin urmare, se cere o revizuire completă a noimei juridico-penale prevăzute la art.227 CP Rom. în așa fel încât conținutul acesteia să corespundă raporturilor sociale existente și asigurării prompte a protecției juridico-penale a informațiilor confidențiale asigurate prin regim de secret profesional.

2.2. Secretul profesional în legea penală și extrapenală a Republicii Moldova

În *cadrul normativ extrapenal* constatăm că *obligația asigurării și nedivulgării secretului profesional* este asigurată la nivel de legislație extrapenală, în acest scop fiind prevăzute norme speciale consacrate reglementării regimului juridic al confidențialității activității profesionale specifice: Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002 [29]; Legea Republicii Moldova *privind accesul la informație*, nr.982 din 11.05.2000 [57]; Legea Republicii Moldova *cu privire la protecția datelor cu caracter personal*, nr.17-XVI din 15.02.2007 [54]; Legea Republicii Moldova *cu privire la administratorii autorizați*, nr.161 din 18.07.2014 [46]; Legea Republicii Moldova, nr.69 din 14.04.2016 *cu privire la organizarea activității notarilor* [52]; Legea Republicii Moldova *cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*, nr.68 din 14.04.2016 [50]; Legea Republicii Moldova *privind activitatea băncilor*, nr.202 din 06.10.2017 [58]; Legea Republicii Moldova *privind auditul situațiilor financiare*, nr.271 din

15.12.2017 [59]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova *pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice*, nr.1176 din 22.12.2010 [42]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova *cu privire la Regulamentul privind activitatea mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală*, nr.541 din 18.07.2011 (Anexă „*Codul de etică și conduită al mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală*” la acest Regulament) [43] etc.

Protejarea informației este asigurată prin instituirea de **regimuri secrete**. *Regimul secret* este un sistem de norme juridice care reglementează relațiile sociale pentru protecția, obținerea, precum și utilizarea informației confidențiale. Spre exemplu, în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova *pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice*, nr.1176 din 22.12.2010, „*regimul secret al informației reprezintă ansamblul de măsuri organizatorico-juridice, care fac parte din sistemul național de protecție a secretului de stat, privind metodele și mijloacele utilizate de protejare a informațiilor și a purtătorilor materiali de informații atribuite la secret de stat, precum și acțiunile întreprinse în acest domeniu*” [42].

În conformitate cu prevederile de la lit.a) alin.(1) art.7 (Informațiile oficiale cu accesibilitate limitată) din Legea Republicii Moldova *privind accesul la informație*, nr.982 din 11.05.2000, „*exercitarea dreptului de acces la informație poate fi supusă doar restricțiilor reglementate prin lege organică și care corespund necesităților: respectării drepturilor și reputației altei persoane. Accesul la informațiile oficiale nu poate fi îngădit, cu excepția: informațiilor cu caracter personal, a căror divulgare este considerată drept o imixtiune în viața privată a persoanei, protejată de legislația privind protecția datelor cu caracter personal*” [57]. Potrivit alin.(1) art.8 (Accesul la informația cu caracter personal), „*informația cu caracter personal face parte din categoria informației oficiale cu accesibilitate limitată și constă din date referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă, a căror dezvăluire ar constitui o violare a vieții private, intime și familiale*” [57].

Am observat că **în Republica Moldova**, posesorul unor informații confidențiale are dreptul subiectiv absolut de a solicita îndeplinirea obligației de a nu dezvălui informații, în conformitate cu prevederile de la alin.(1) art.1026 CC RM, „*indiferent dacă contractul a fost sau nu încheiat*” [29], precum și potrivit garanțiilor juridico-civile expuse la alin.(2) art.1026 CC RM, la alin.(1) și alin.(2) art.1491 CC RM [29]. În conformitate cu alin.(1) art.1026 CC RM (Obligația de confidențialitate), „*dacă în cursul negocierilor o persoană oferă o informație confidențială, persoana care a primit-o are obligația de a nu dezvălui acea informație și nici de a o utiliza în scopuri proprii, indiferent dacă contractul a fost sau nu încheiat*” [29]. Conform alin.(2)

art.1026 CC RM, confidențialitatea informației oferite se prezumă: „...partea care a primit informația cunoștea sau, în mod rezonabil, trebuia să cunoască că este confidențială pentru persoana care a oferit-o...” [29]. Potrivit prevederilor de la alin.(1) art.1491 CC RM (Confidențialitatea informației cunoscute de mandatar), subzistă două condiții de asigurare a confidențialității privite în cumul: „a) prezența interesului justificat în păstrarea informației în secret și b) obligația de dezvăluire nu există, în baza dispozițiilor legale, sau dezvăluirea nu este permisă de mandant” [29]. Secretul profesional durează și după încetarea mandatului, ceea ce direct reiese din prevederile de la alin.(2) art.1491 CC RM – „obligația de păstrare a confidențialității subzistă și după încetarea mandatului” [29]. Interdicția de divulgare, ca regulă generală, este valabilă pe o perioadă nedeterminată de timp, adică rămâne în vigoare nu doar după terminarea relațiilor directe dintre subiecți (de exemplu, la sfârșitul reprezentării legale, finalizarea auditului etc.), dar și după decesul persoanei, conform prevederilor contractuale în baza cărora, în timpul vieții beneficiarului, reprezentantul profesiei respective a devenit proprietarul informațiilor confidențiale furnizate de acesta. „Natura absolută a interzicerii încălcării confidențialității informațiilor este păstrată numai de secrete ale avocaților și de secretele mărturisirii (spovedaniei)” [175, p.92-94]. În alte cazuri, la cererea organismelor autorizate, persoana care deține informații confidențiale trebuie să le furnizeze la cerere.

Un exemplu relevant, în opinia noastră, al obligației de păstrare a secretului profesional întâlnim în prevederile art.30 din Legea Republicii Moldova *cu privire la administratorii autorizați*, nr.161 din 18.07.2014. Așadar, „pe perioada de exercitare a mandatului și după terminarea acestuia, administratorul este obligat să nu divulge secretul comercial și să respecte confidențialitatea informației de care a luat cunoștință în exercitarea obligațiilor sale profesionale” [46].

În unele cazuri, actele normative subordonate legii la fel conțin indicații cu privire la secretul profesional. Spre exemplu, în conformitate cu pct.13 din Secțiunea a 3-a (*Secretul profesional. Confidențialitatea*) a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova, nr.541 din 18.07.2011, *cu privire la Regulamentul privind activitatea mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală*, mandatarul autorizat este obligat „să păstreze confidențialitatea oricăror date, inclusiv a celor cu caracter personal, și informații care îi devin cunoscute direct sau indirect de la clientul său, fie ele legate nemijlocit, fie nu de angajamentul asumat” [43]. El nu poate divulga aceste informații atât pe parcursul angajamentului, cât și după încetarea acestuia decât cu acordul expres al clientului său. Potrivit pct.14 din Secțiunea a 3-a a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.541 din 18.07.2011, „dreptul și obligația de a păstra confidențialitatea se aplică cu privire la toate informațiile dobândite pe parcursul exercitării profesiei și vor trebui respectate chiar și ulterior soluționării angajamentului, cu excepția cazurilor prevăzute expres de lege”

[43]. Mai mult, conform pct.15 din aceeași Secțiune, *„mandatarul autorizat nu poate să transmită unor terțe persoane niciun înscris primit de la clientul său, cum ar fi, de exemplu, documente, fișiere în format tipărit sau electronic, eșantioane și modele, fără consimțământul clientului”* [43]. În pct.16 al actului normativ citat se prevede că *„obligația de confidențialitate implică un rol activ al mandatarului autorizat în asigurarea păstrării acestei confidențialități inclusiv de către persoanele pe care le angajează în vederea îndeplinirii unui angajament determinat sau în vederea desfășurării activității sale profesionale în general”* [43]. Totodată, în conformitate cu pct.17 al aceleiași hotărâri, *„între clienții reprezentați în comun, regula confidențialității nu se aplică, decât dacă părțile nu decid altfel”* [43].

În conformitate cu alin.(1) art.9 (Principiul păstrării secretului profesional) din Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr.68 din 14.04.2016, *„informațiile, faptele și documentele de care expertul a luat cunoștință și pe care le deține ca urmare a exercitării atribuțiilor sale în vederea efectuării expertizei judiciare nu pot fi divulgate și nu pot fi utilizate în interes personal ori în interesul unui terț”* [50]. În același timp, potrivit lit.a) art.58 din același lege, *„nerespectarea secretului profesional constituie abateri disciplinare ale expertului judiciar ce țin de activitatea de expertiză judiciară”* [50].

Potrivit prevederilor de la alin.(1) art.7 (Secretul profesional) din Legea Republicii Moldova, nr.69 din 14.04.2016 cu privire la organizarea activității notarilor, *„notarul este obligat să păstreze secretul profesional cu privire la actele îndeplinite și faptele ce i-au devenit cunoscute în cadrul activității sale, indiferent de modul de obținere ori sursa informației, inclusiv după încetarea activității sale”* [52]. În conformitate cu alin.(4) art.7 din aceeași Lege, *„persoanele cărora le-au devenit cunoscute informații deținute de notar în legătură cu îndeplinirea obligațiilor lor de serviciu sau de muncă sînt obligate să păstreze confidențialitatea acestor informații”* [52]. Potrivit alin.(6) din același articol *„eliberarea de obligația de a păstra secretul profesional se aplică în cazul în care comunicarea informațiilor respective nu lezează drepturile și interesele legitime ale altor persoane”* [52]. În acord cu lit.c) alin.(2) art.19 din respectiva lege *„divulgarea secretului profesional constituie abatere disciplinară”* [52]. În acest segment al în doctrina se constată că *„secretul notarial nu contribuie la apariția și crearea raporturilor de încredere, cum ar fi în cazul secretului profesional al avocatului sau în cazul secretului profesional medical; el devine doar garantul ce asigură inviolabilitatea vieții private, deoarece persoana care s-a adresat notarului trebuie să-i prezinte anumite informații cu privire la viața sa privată, în caz contrar actul notarial nu va fi efectuat”* [160, p.67-68]. Deseori, pe parcursul efectuării actului notarial, persoana este nevoită să prezinte documente din care se pot conține date ce constituie secret medical sau bancar ori a căror dezvăluire nu ar fi una dorită. În

acest mod, putem susține că există secretul notarial propriu-zis și alte date ce i-au devenit cunoscute notarului în legătură cu activitatea notarială. Conținutul secretului notarial reprezintă orice informație ce este legată de executarea de către notar a atribuțiilor sale profesionale, precum și datele cu privire la viața privată și familială a beneficiarului ce au fost obținute în urma discuției cu acesta. Savanții contemporani atribuie la secretul notarial „*conținutul actului notarial; date despre persoane în interesul cărora este săvârșită acțiunea notarială; faptul adresării persoanei la notar sau lipsa acestui fapt; actele solicitate de către notar; alte date*” [230, p.399-400]. Totodată, luând în considerare faptul că acțiunile notariale, în anumite situații excepționale, pot fi executate de către alte persoane împuternicite, putem vorbi despre „*secretul profesional notarial în sens restrâns și secretul profesional notarial în sens larg*” [221, p.11-13].

Un alt exemplu relevant ar servi prevederile de la art.96 (Obligativitatea păstrării confidențialității) din Legea Republicii Moldova *privind activitatea băncilor*, nr.202 din 06.10.2017 [58]. Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.96 din această lege, „*banca este obligată să păstreze confidențialitatea asupra tuturor faptelor, datelor și informațiilor referitoare la activitatea sa, precum și asupra oricăror fapte, date sau informații, aflate la dispoziția sa, referitoare la persoana, bunurile, activitatea, afacerea, relațiile personale sau de afaceri ale clienților băncii ori informațiile referitoare la conturile clienților (solduri, rulaje, operațiuni derulate), tranzacțiile încheiate de clienți, precum și a altor informații despre clienți care i-au devenit cunoscute*” [58]. În sensul prezentului capitol, informațiile prevăzute la alin.(1) art.96 din Legea nr.202 din 06.10.2017 „*constituie secret bancar*” [58]. În sensul alin.(4) din același articol, „*se interzice furnizarea de către bancă a informației referitoare la clienții altei bănci, chiar dacă numele/denumirea acestora sunt indicate în documentele și contractele clientului sau figurează în cadrul operațiunilor acestuia*” [58].

În conformitate cu prevederile de la alin.(1) art.126 din Legea nr.202 din 06.10.2017, „*membrii organelor de conducere și salariații Băncii Naționale a Moldovei, precum și salariații societăților de audit sau experții numiți de Banca Națională a Moldovei, potrivit prevederilor de la alin.(5) art.106, sunt obligați să păstreze secretul profesional asupra oricărei informații confidențiale de care iau cunoștință în cursul exercitării atribuțiilor lor în aplicarea prezentei legi*” [58]. „*Membrii organelor de conducere și salariații Băncii Naționale a Moldovei sunt obligați să păstreze secretul profesional și după încetarea activității în cadrul băncii*” [58]. Potrivit alin.(2) art.126 din Legea nr.202 din 06.10.2017, persoanele prevăzute la alin.(1) art.126 „*nu pot divulga informații confidențiale niciunei persoane sau autorități, cu excepția furnizării acestor informații în formă sumară sau agregată, astfel încât banca să nu poată fi identificată*” [58].

Potrivit alin.(1) art.22 (Confidențialitatea și secretul profesional) din Legea Republicii Moldova privind auditul situațiilor financiare, nr.271 din 15.12.2017 [59], „*auditorul și entitatea de audit respectă confidențialitatea și secretul profesional privind informațiile referitoare la activitatea entității auditate, obținute în timpul exercitării auditului. Obligația de a respecta confidențialitatea și secretul profesional rămâne în vigoare și după încetarea contractului de audit*” [59]. Mai mult, potrivit prevederilor de la alin.(2) același articol, „*auditorul și entitatea de audit asigură respectarea confidențialității și a secretului profesional și din partea personalului care își desfășoară activitatea sub controlul său, precum și din partea persoanelor care oferă consultanță și asistență*” [59].

Într-o altă ordine de idei, potrivit pct.4.1 (Viața privată) din Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, „*jurnalistul este dator să respecte dreptul la viață privată și demnitate al persoanelor. Imixtiunea în viața privată este permisă numai atunci când interesul public în dezvăluirea faptelor prevalează în fața protecției imaginii persoanei*” [32].

Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane publice, fără consimțământul acesteia, doar atunci când un atare comportament îi afectează capacitatea de exercitare a funcției publice. Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane private doar dacă acest comportament tulbură ordinea publică sau încalcă drepturile altor persoane. Jurnalistul nu furnizează publicului detaliile morbide ale crimelor, accidentelor și catastrofelor naturale sau detaliile privind tehnicile suicidare. Aceleași reguli se aplică și materialelor vizuale (fotografii, materiale video). În acest context autorul Georgeta Stepanov atenționează: „*Nu sunt rare cazuri când instituțiile de presă, în goană după ratinguri și tiraje, dar contrar bunelor practici jurnalistice, postează fotografii sau imagini în care personajul apare parțial dezgolit (anumite părți intime ale corpului acestuia) sau chiar gol. Jurnaliștii pun în circuitul informațional imagini ce reprezintă nuduri pentru a amplifica efectele relatărilor mediatice. Dar această practică este una vicioasă și contravine prevederilor deontologice...Divulgarea, fără temei legal, a informațiilor, fotografiilor despre viața personală, intimă a personajelor reprezintă grave abateri de la standarde jurnalismului de calitate și serioase încălcări ale normelor de drept*” [150, p.62-65]. „*Jurnalistul respectă intimitatea persoanelor și cere permisiunea de a le fotografia/filma, cu excepția cazului în care acestea se află într-un loc public. Imaginile reprezentând nuduri trebuie procesate electronic, pentru protejarea zonelor intime. Excepție fac imaginile artistice. Imaginile trebuie să reprezinte realitatea cu acuratețe. Procesarea electronică nu trebuie folosită pentru a crea o impresie falsă asupra persoanelor și evenimentelor*” [105].

Protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova.

În Codul penal al Republicii Moldova răspunderea penală pentru divulgarea secretului profesional lipsește, iar destăinuirea de către posesor a informațiilor confidențiale ce constituie secret personal sau familial al persoanei care s-a adresat unui profesionist (medic, avocat, slujitorul de cult, notar etc.) pentru asistență profesională nu-și găsește sancționare promptă. Fapta infracțională prin care se încalcă dreptul constituțional al persoanei la respectarea vieții personale se încadrează în alin.(1) art.177 CP RM, însă protecția informației confidențiale cu caracter privat păstrată în regim de secret profesional nu este prevăzută. *De lege lata*, potrivit prevederilor de la art.4 din Legea Republicii Moldova *cu privire la protecția datelor cu caracter personal*, nr.17-XVI din 15.02.2007, „*date cu caracter personal sunt datele despre o persoană fizică ce permit identificarea ei directă sau indirectă*” [54].

În conformitate cu Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale*, nr.1 din 02.04.2007, pentru ca informația să fie considerată cu caracter personal, este necesară întrunirea următoarelor condiții: „*informația să se refere la o persoană privată. Dreptul la viață privată aparține numai persoanelor fizice, dar nu și persoanelor juridice. Concomitent, este exclusă din acest criteriu informația despre activitatea publică a persoanelor fizice, activitate care nu se încadrează în noțiunea de viață privată. Totodată, reieșind din raționamentul CEDO, persoanele „publice” trebuie să accepte ingerințe în viața lor privată în mai mare măsură decât persoanele obișnuite; persoana privată să fie identificată sau identificabilă. Se consideră că persoana este identificabilă atunci când se cunosc datele de identificare ale acesteia (nume, prenume, patronimic).*”

Se consideră identificabilă persoana în privința căreia există suficiente indicii pentru a fi identificată; *dezvăluirea informației să constituie o violare a intimității persoanei*, prin care se înțelege că divulgarea informației deținute de posesor ar fi în măsură să aducă atingere vieții particulare și de familie a persoanei fizice vizate. Întrunirea criteriilor enunțate califică informația ca fiind „*informație confidențială despre persoane*”, fapt ce îi obligă pe posesorii acestor informații să le protejeze, adică să nu le divulge. Informația ce se referă strict la datele de identificare ale persoanei nu constituie informație confidențială, fiind pasibilă de a fi divulgată. Această informație nu ține exclusiv de identificare în cazul în care este însoțită de alte împrejurări, care oferă datelor de identificare un caracter confidențial (spre exemplu: secretul referitor la datele de identificare ale adoptatorilor, conform art.134 din Codul familiei)” [266].

În legea penală a Republicii Moldova există o singură normă care prevede *expres* răspunderea penală pentru divulgarea informației păstrate în regim de secret profesional, cum ar fi în cazul divulgării secretului adopției contrar voinței adoptatorului, „*săvârșită de o persoană*”

obligată să păstreze faptul adopției ca un secret profesional sau de serviciu” [30] (art.204 CP RM). Din conținutul dispoziției putem sesiza că una și aceeași taină, informație secretă este protejată de legiuitor în unul din două regimuri de confidențialitate: fie în regim de secret profesional, fie în regim de secret de serviciu.

Obiectul juridic special constă în realizarea drepturilor omului cu privire la exercitarea liberă a dezvăluirii legitime a informației protejate de lege. „*Obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale ce asigură condiții imateriale pentru dezvoltarea normală și formarea personalității minorului*” [230, p.183]. În opinia noastră, în calitate de *obiect juridic special* trebuie să fie recunoscută securitatea informațională privită ca starea de protecție a persoanei de la acțiuni ilegale de orice natură, în special – *protecția de la dezvăluirea ilegală a datelor confidențiale ce constituie secretul de serviciu sau secretul profesional*.

Spre deosebire de Codul penal al Republicii Moldova (unde divulgarea secretului adopției este infracțiune contra familiei și minorilor), fapta infracțională de divulgare a secretului de adopție este plasată în Titlul V al Părții speciale a Codului penal al Ucrainei „*Infracțiuni contra drepturilor electorale, muncii sau altor drepturi și libertăți personale ale omului și ale cetățeanului*” [86], fiind incriminată în art.168 (Divulgarea secretului de adopție). La alin.(1) art.168 din acest Cod se prevede răspundere penală pentru „*dezvăluirea secretului de adopție contra voinței adoptatorului*” [86]. Iar, la alin.(2) din același articol se prevede varianta agravată a acesteia – „*același act comis de un funcționar sau de un angajat al unei instituții medicale căruia informațiile despre adopție au devenit cunoscute în virtutea obligațiilor de serviciu sau de muncă sau dacă au condus la urmări grave*” [86]. În opinia noastră, această abordare este oportună, luând în considerare specificul obiectului de atentare al faptei infracționale în cauză.

Obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.204 CP RM îl reprezintă informațiile ce conțin secretul adopției. *Datele divulgate* trebuie să fie concrete, să conțină informații care permit identificarea unei persoane concrete. În conformitate cu legea penală răspunderea penală pentru divulgarea secretului de adopție survine doar în cazul în care aceasta este săvârșită contrar voinței adoptatorului. În opinia autorului rus M.A. Eršov, „*secretul adopției cuprinde date (informații) cu privire la orice fapt ce vizează adopția copiilor, inclusiv până la adoptarea deciziei judecătorești ce reprezintă valoare pentru adoptator, iar accesul la astfel de date este limitat în conformitate cu dispozițiile legislației în vigoare*” [229, p.105].

Din cele expuse putem deduce definiția secretului adopției privit în calitate de „informație protejată de lege ce vizează faptul adopției, precum și alte împrejurări conexe adopției, a cărei încălcare nesancționată, exprimată în perturbarea regimului de confidențialitate, conduce la urmări negative pentru posesorii acestei informații” [124, p.157-158]. În opinia noastră,

dispoziția articolului ar trebui să fie laconică, fiind exclusă sintagma privind concretizarea statutului subiectului infracțiunii, cum ar fi, spre exemplu „*divulgarea secretului de adopție contrar voinței adoptătorului, a celui adoptat sau a altor persoane cointeresate în păstrarea secretului de adopție, săvârșită din interes material sau din alte motive josnice*” [124, p.157-158]. În conformitate cu prederile alin.(1) art.46 (Confidențialitatea adopției) din Legea Republicii Moldova *privind regimul juridic al adopției*, „*persoanele competente cărora le este cunoscut faptul adopției sunt obligate să păstreze confidențialitatea informațiilor obținute în procesul de adopție, inclusiv în ceea ce privește datele de identificare ale adoptatorului, precum și ale părinților biologici. În caz contrar, ele poartă răspundere juridică conform legislației în vigoare*” [60]. La alin.(2) art.46 din această lege se prevede că „*părintele adoptiv va informa copilul că este adoptat, de îndată ce vârsta și gradul lui de maturitate o permit*” [60]. „*Părintele adoptiv și copilul adoptat au dreptul să obțină din partea autorității centrale extrase din Registrul de stat al adopțiilor al căror conținut atestă faptul, data și locul nașterii, dar nu dezvăluie în mod expres adopția și nici identitatea părinților biologici ai adoptatului*” [60] (alin.(3) art.46). Totodată, potrivit alin.(4) din același articol, „*identitatea părinților biologici ai copilului adoptat poate fi dezvăluită înainte ca acesta să dobândească capacitate deplină de exercițiu numai din motive medicale, cu autorizarea instanței de judecată, la cererea oricărui dintre părinții adoptivi, a copilului adoptat, a autorității teritoriale ori a reprezentantului unei instituții medicale*” [60].

În prezența unor condiții necesare, „*subiecții sunt obligați să păstreze faptul adopției: ca pe un secret profesional – preoții (în ce privește secretul confesiunii); lucrătorii medicali (în ce privește secretul medical); notarul (în ce privește secretul notarial); ca pe un secret de serviciu – judecătorul; unii participanți la procesul judiciar de încuviințare a adopției copilului (de exemplu, procurorul); reprezentantul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei; reprezentantul secției/direcției de asistență socială și de protecție a familiei sau al Direcției municipale Chișinău pentru protecția drepturilor copilului; managerul de caz (adică, specialistul din secția/direcția de asistență socială și de protecție a familiei, din Direcția municipală Chișinău pentru protecția drepturilor copilului sau din instituția socială în care este plasat copilul, responsabil de elaborarea și de implementarea planului individualizat de asistență a copilului); reprezentantul autorității tutelare; reprezentantul organului de stare civilă; reprezentantul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova; reprezentantul Consiliului Consultativ pentru Adopții Internaționale al Republicii Moldova; persoana cu funcție de răspundere din cadrul instituției sociale în care este plasat copilul; reprezentantul unei organizații*”

străine cu atribuții în domeniul adopției internaționale în Republica Moldova etc.” [124, p.157-158].

În calitate de *subiect* al acestei infracțiuni poate fi oricare persoană. „*Deseori, pentru săvârșirea infracțiunii analizate pot fi urmăriți penal: 1) reprezentanții organelor de tutelă și curatelă; 2) părinții biologici ai celui adoptat; 3) pedagogii etc.*” [124, p.157-158].

Conform textului legii penale, „*secretul adopției, în funcție de împrejurările cauzei, poate fi privit în trei ipostaze: datele confidențiale ce țin de viața privată a adoptatorului și a celui adoptat păstrate în regim general de secret familial*” [30] în sensul art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții private); datele confidențiale păstrate în regim general de „*secret profesional*” [30] (taina mărturisirii, secret medical, secret notarial etc.) în sensul art.204 CP RM (Divulgarea secretului adopției); datele confidențiale păstrate în regim general de „*secret de serviciu*” [30] (secretul de serviciu al organelor de tutelă/curatelă; secretul procesual al judecătorului, al secretarului ședinței etc.) în sensul art.204 CP RM (Divulgarea secretului adopției) [124, p.157-158].

În cazul în care sunt dezvăluite datele confidențiale ce țin de viața privată a adoptatorului și a celui adoptat, de către o persoană care nu era obligată să păstreze astfel de date confidențiale în virtutea profesiei sau atribuțiilor de serviciu (al doilea adoptator, rudele acestuia etc.), cele comise urmează a fi încadrate în alin.(1) art.177 CP RM („*culegere ilegală sau răspândirea cu bună știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei*” [30]). O atare soluție este determinată prin faptul că datele confidențiale cu privire la adopție sunt păstrate în regim general de *secret familial* în sensul art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții private). „*În fiecare caz în care persoana nu era obligată să păstreze acest secret în regim de secret profesional sau de serviciu, ea va răspunde în baza unei norme generale prevăzute la alin.(1) art.177 CP RM*” [124, p.157-158].

În același timp, dacă informațiile confidențiale cu privire la adopție sunt păstrate în regim de secret profesional sau secret de serviciu, ele formează obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.204 CP RM, deoarece despre această soluție ne informează în mod expres conținutul dispoziției analizate: „*divulgarea secretului adopției contrar voinței adoptatorului, săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret profesional sau de serviciu*” [30] (sublinierea ne aparține – *n.a.*), unde calitatea subiectului special este prevăzută direct de legiuitor, având un caracter alternativ: persoana obligată să păstreze faptul adopției ca secret profesional; persoana obligată să păstreze faptul adopției ca secret de serviciu. Reiterăm în acest sens că în cazul în care persoana nu era obligată să păstreze acest secret în regim de secret

profesional sau de serviciu, ea va răspunde în baza unei norme generale ce prevede răspunderea penală pentru „răspândirea cu bună știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei” [124, p.157-158] (alin.(1) art.177 CP RM).

Care ar fi soluția legiuitorului moldav în cazul în care informația ce constituie secret profesional este divulgată prin mesajele electronice? În primul rând, normele juridico-penale din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova nu prevăd expres o astfel de situație, însă legiuitorul operează cu termenii „informație protejată de lege” (lit.g) alin.(2) art.259 CP RM „Accesul ilegal la informația computerizată” [124, p.157-158]), „date informatice care nu sunt publice” (art.260¹ CP RM „Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice” [124, p.157-158]) și „date informatice cu acces limitat” (art.260² CP RM „Alterarea integrității datelor informatice ținute într-un sistem informatic” [124, p.157-158]).

„Secretul corespondenței electronice, în conformitate cu legea penală actuală a Republicii Moldova, nu constituie obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.178 CP RM, iar divulgarea acestuia va fi încadrată potrivit prevederilor unei alte norme juridico-penale care asigură protecția juridico-penală a secretului primar care este transmis prin corespondență” [128, p.145]. Spre exemplu, „în cazul în care este încălcat secretul corespondenței personale (divulgarea conversației personale, distribuirea pozelor sau a secvențelor video cu caracter personal fără consimțământul persoanei) cele săvârșite urmează a fi calificate în baza art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții personale) și, în funcție de împrejurările cauzei, în baza alin.(1) art.259 CP RM (Accesul ilegal la informația computerizată), după caz, prin concurs cu art.260¹ CP RM (Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice)” [128, p.149-150]. „Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova oferă protecția juridico-penală a datelor confidențiale cu caracter personal în regim de secret primar în sensul normei juridico-penale prevăzute la alin.(1) art.177 CP RM. Acest răspuns este relevant pentru informațiile cu privire la viața privată, cu condiția că ele nu sunt acoperite de alte regimuri secundare” [128, p.149-150]. „Încălcarea secretului corespondenței ce a constat în divulgarea secretului adopției prin mijloace electronice (spre exemplu, luarea cunoștinței de conținutul mesajului electronic privat pe Messenger Facebook) se va încadra în fapta prevăzută la alin.(1) art.204 CP RM și, după caz, prin concurs cu alin.(1) art.259 sau art.260¹ CP RM” [128, p.149-150]. În cazul în care datele personale confidențiale sunt păstrate în regim secundar de secret bancar sau comercial, încălcarea secretului corespondenței (spre exemplu, accesul neautorizat la informația computerizată ce constituie secret bancar sau comercial și interceptarea ilegală a transmisiei de date informatice confidențiale ce constituie secret bancar sau comercial) se va califica prin concurs de

infracțiuni prevăzute la art.245¹⁰ CP RM (Obținerea ilegală și/sau divulgarea informațiilor ce constituie secret comercial sau bancar) [30] și la alin.(1) art.259 sau la art.260¹ CP RM.

Considerăm că „infracțiunea prevăzută la lit.g) alin.(2) art.259 CP RM va avea loc doar în cazul în care sunt respectate câteva condiții obligatorii: 1) informația este computerizată; 2) subiectul faptei infracționale este o persoană neautorizată; 3) accesul este însoțit de alte acțiuni; 4) accesul a cauzat daune în proporții mari; 5) obiectul imaterial îl constituie *informația protejată de lege*” [128, p.149-150]. „*Informația confidențială cu privire la viața privată a persoanei, protejată atât în regim de secret primar, cât și în regim de secret secundar (spre exemplu, profesional), fiind informație protejată de lege, va constitui obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la lit.g) alin.(2) art. 259 CP RM*” [128, p.149-150]. Informațiile confidențiale asigurate în regim de secret profesional se acoperă de sintagma „*date informatice ce nu sunt publice*” [128, p.149-150] în sensul art.260¹ CP RM.

În opinia noastră, categoria „*datele informatice cu acces limitat*” [128, p.149-150] în sensul art.260² CP RM, fiind o categorie mai extinsă, acoperă inclusiv și datele informatice ce constituie secret profesional, deoarece „informațiile confidențiale asigurate prin regim de secret profesional sunt date cu acces limitat” [128, p.149-150].

2.3. Concluzii la Compartimentul 2

Confidențialitatea informației presupune păstrarea secretului, ceea ce înseamnă cerința de netransmitere a unei asemenea informații unor terțe persoane fără consimțământului posesorului acesteia. Principalul criteriu definitoriu pentru clasificarea informațiilor ca confidențiale și protejarea acestora împotriva scurgerilor este posibilitatea de a obține beneficii de la utilizarea informațiilor datorită necunoașterii acestora unor terți.

*Concentrarea asupra protecției interesului privat devine o trăsătură indispensabilă a secretului profesional – prin regimul juridic de păstrare a secretului profesional este protejat interesul privat al persoanei care recurge la asistență profesională și, prin urmare, devine o prioritate pentru subiecții raporturilor de protecție juridică a secretului profesional. Această categorie de secrete, în conformitate cu criteriul continuității, aparține *secretelor derivate*. Secretele profesionale, în conformitate cu criteriul continuității, aparțin clasei *secretelor derivate*. Subiectul acestora este *purtătorul profesionist al „secretului străin”* și anume din acest motiv îi este încredințată informația. Substituirea secretului profesional cu cel al vieții private este inadmisibilă.*

Conform **legii penale a României**, *latura obiectivă* a faptei de divulgare a secretului profesional (art.227 CP Rom.) constă în acțiunea de *divulgare* a secretului profesional, adică „aducerea la cunoștința altor persoane a unor date secrete privind viața privată a unei persoane,

de către făptuitorul căruia acesteia i-au fost încredințate sau de care acesta a luat cunoștință prin natura profesiei sau funcției” [129, p.150]. Acțiunea de divulgare trebuie să aibă loc *fără drept*, adică fără consimțământul persoanei pe care o privesc. Subiectul infracțiunilor care atentează la securitatea informațiilor confidențiale presupune o persoană fizică, responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani, sau persoană juridică, care are un status special: a luat cunoștință de acestea în virtutea profesiei ori funcției; are obligația de a păstra confidențialitatea acestor date. Considerăm că subiectul posedă informații confidențiale despre o altă persoană pe care le-a obținut în virtutea profesiei, fiind o persoană de încredere, căreia victima în mod benevol i-a oferit date despre viața sa privată.

În *Codul penal al Republicii Moldova* răspunderea penală pentru „divulgarea secretului profesional lipsește” [122, p.165], iar destăinuirea de către posesor a informațiilor confidențiale ce constituie secret personal sau familial al persoanei care s-a adresat unui profesionist (medic, avocat, slujitor de cult, notar etc.) pentru asistență profesională nu-și găsește sancționare promptă. Fapta infracțională prin care se încalcă dreptul constituțional al persoanei la respectarea vieții personale se încadrează în alin.(1) art.177 CP RM, însă protecția informației confidențiale cu caracter privat păstrată în regim de secret profesional nu este prevăzută. În legea penală a Republicii Moldova există o singură normă care prevede *expres* răspunderea penală pentru divulgarea informației păstrate în regim de secret profesional, cum ar fi în cazul divulgării secretului adopției contrar voinței adoptatorului, „*săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret profesional sau de serviciu*” (art.204 CP RM). Anterior am constatat în publicațiile noastre că „*Din conținutul dispoziției putem sesiza că una și aceeași taină, informație secretă este protejată de legiuitor în unul din două regimuri de confidențialitate, fie în regim de secret profesional, fie în regim de secret de serviciu*” [124, p.157-158].

În procesul de calificare a faptelor infracționale care atentează la securitatea informației confidențiale asigurate prin secret profesional, instanțele trebuie să țină cont de următoarele împrejurări: dacă informațiile dezvăluite de către un subiect reprezintă un secret protejat de lege; dacă într-adevăr a existat o divulgare a secretului profesional, cu alte cuvinte, dacă acesta a devenit cunoscut terților fără consimțământul persoanei pe care o vizează (fără autorizație) sau contrar interdicțiilor stabilite ca urmare a acțiunii (omisiunii) prejudiciabile săvârșite de către subiect; dacă făptuitorul și-a asumat obligația de a nu divulga un secret profesional protejat de lege; dacă făptuitorul a avut acces la un secret profesional protejat de lege în conformitate cu prevederile unui act normativ.

3. REZULTATELE OBȚINUTE PRIVIND PROTECȚIA JURIDICO-PENALĂ A SECRETULUI PROFESIONAL ÎN ROMÂNIA ȘI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

3.1. Rezultatele obținute privind datele cu caracter personal ocrotite în regim de secret profesional

După cum am stabilit anterior în publicațiile noastre, secretele profesionale, în conformitate cu criteriul continuității, aparțin clasei „*secretelor derivate*” [121, p.157-158]. Secretele profesionale diferă de celelalte secrete derivate prin faptul că, pe de o parte, subiectul acestora este „*purtătorul profesionist al secretului străin și anume din acest motiv îi este încredințată informația*” [124, p.158]. Pe de altă parte, activitatea acestui profesionist, de regulă, posedă „*un caracter public, respectiv relația privind secretul profesional este de natură mixtă (publică- privată)*” [130, p.260].

Protecția secretelor profesionale începe atunci când deținătorul/titularul secretului profesional obține informații de la posesorul acestora. Mai multe secrete profesionale pot fi descrise din punctul de vedere al unui specialist prin expresia „*acesta nu este secretul meu, el nu mă vizează*”. În publicațiile noastre precedente am demonstrat că „*protecția secretului profesional poate fi stabilită prin lege sau din momentul încheierii unui contract între posesorul și deținătorul (titularul secretului profesional) care va deține astfel de informații, în cazul în care protecția secretului profesional nu este prevăzută de normele de drept*” [127, p.197]. În opinia noastră, toate împrejurările sus-menționate vor crea premise sigure de conștientizare a necesității reglementării raporturilor din domeniul secretului profesional și al protecției juridico-penale a acestui tip de secret, inclusiv prin reglementarea listei de date confidențiale protejate care s-ar atribui tipului concret de secret profesional și a condițiilor de acces la acest tip de secrete.

Susținem că informațiile confidențiale pot fi considerate un secret profesional numai cu respectarea următoarelor condiții: „*informațiile relevante au fost încredințate sau au devenit cunoscute reprezentantului unei anumite profesii în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor sale profesionale*” [122, p.165]; persoana care, în virtutea statutului său profesional, a obținut acces la informații confidențiale nu este membru al serviciului de stat sau municipal; interzicerea difuzării informațiilor confidențiale este stabilită prin lege sau prin alt act normativ subordonat legii; dezvăluirea ilegală a informațiilor confidențiale a căror distribuție neautorizată poate aduce atingere drepturilor și intereselor proprietarului informațiilor sau succesorilor săi are un impact negativ asupra proprietarului informațiilor sau a succesorilor acestuia.

În cadrul sondajului de opinie (a se vedea: **Compartimentul nr.1** din Anexa 1 la prezenta teză de doctorat) respondenților li s-a propus să identifice domeniile de activitate profesională

care implică protecția informațiilor obținute în regim de secret profesional. Respondenții puteau să aleagă o singură sau mai multe opțiuni. În special (*a se vedea Figura nr.1.7*) din numărul total de respondenți 87,72% – profesia lucrătorului medical; 86,34% au ales profesia de avocat; 79,01% – profesia de notar; 54,46% – profesia slujitorului de cult; 26,73% – profesia agentului de asigurare; 34,26% – profesia jurnalistului, precum și 18,61% – alte profesii.

Am constatat că participanții la sondaj au evidențiat trei categorii de funcții deținătorii cărora contactează în mod nemijlocit datele confidențiale ce vizează viața privată a persoanelor, ce constituie secretul profesional (secretul de judecător – 75,84%; secretul funcționarului bancar – 65,74%; secretul funcționarului fiscal – 46,53% din numărul total de respondenți [132, p.230]). Cu toate acestea, pe lângă informațiile ce vizează viața privată a persoanelor, categoriile enumerate de funcționari posedă și participă la diferite acțiuni de prelucrare a datelor păstrate și obținute în regim de secret de serviciu. Alegerea acestor categorii de funcționari din partea respondenților denotă că ei manifestă anumite dificultăți și incertitudini în identificarea regimului juridic de protecția a secretului profesional.

La discreția respondenților, ei au propus și alte profesii care, în opinia lor, implică necesitatea protecției secretului profesional (*a se vedea Figura nr.1.8*): *psiholog/psihoterapeut; secretar(ă); lucrător poștal; greșier; operator dispecerat; cadru didactic; moașă; chinetoterapeut; agricultor; funcționar public; expert-criminalist; cosmetolog; inginer; șofer; agent de penitenciare detectiv particular* [132, p.231].

După cum reiese din prevederile de la art.227 CP Rom., conținutul secretului profesional îl constituie datele sau informațiile confidențiale privind viața privată a unei persoane. Prin cercetarea noastră empirică ne-am propus obiectivul să elucidăm categoriile de date private ce formează nucleul secretului profesional. Astfel, rezumând sarcinile propuse spre realizare în **Compartimentul nr.4** și în **Compartimentul nr.7**, respondenților li s-a propus să evidențieze aspecte ale vieții private ce constituie secret profesional. Ei au evidențiat mai multe aspecte ale acesteia.

Am observat că un număr impunător al respondenților consideră că secretul profesional coincide cu viața privată a persoanei, atribuind la aceste modul de viață și viciile acesteia, imaginea persoanei în ochii altora, sentimentele trăite, viața în afara orelor de serviciu etc. Cu toate că răspunsurile respondenților au fost extrem de diversificate am încercat să le grupăm și să sintetizăm următoarele componente ale vieții private ce pot fi protejate în regim de secret profesional (*a se vedea Figura nr.1.12*): 1) 81,39% din cei intervievați au pledat pentru *datele de identificare* (cazierul judiciar, coduri, parole, pinuri etc.); 2) 75,84% – au subliniat – importanța *datelor medicale* (starea sănătății a persoanei, terapii, cauzele adresării la medic, rezultatele

investigațiilor medicale, numărul de avorturi și de sarcini); 3) 58,61% – au pledat pentru *datele intime* (orientarea și preferințele sexuale, viața intimă etc.); 4) 55,25% – au ales *datele familiale* (secrete și conflicte de familie, informații despre rude, maladii ereditare, numărul de căsătorii și divorțuri, aspecte ce țin de infidelitate, informații medicale despre membrii familiei etc.); 5) 36,04% au pledat pentru date ce descriu *situația financiară* (*venitul lunar și anual, cheltuielile suportate, bunurile deținute, salariul, datoriile persoanei etc.*); 6) 14,65% – au ales *datele biografice* (relații din viața personală, reputația persoanei, traseul biografic al acesteia); 7) 10,69% – s-au expus în favoarea *datelor religioase* (opinia religioasă, apartenența la un cult religios etc.); 8) 6,34% din respondenți au ales *datele politice* (opinii și preferințe politice) [132, p.233-234].

În urma cercetării empirice efectuate, ajungem la concluzia, conform căreia „lista aspectelor vieții private a persoanei este extrem de diversificată, iar reglementarea juridică exhaustivă a acestora ar deveni absurdă și inutilă” [132, p.248]. Pe cale de consecință, am reușit să demonstrăm ipoteza conform căreia „secretul vieții private nu coincide cu secretul profesional. Prin urmare, protecția juridico-penală a inviolabilității vieții private nu este în stare să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional” [123, p.231].

Cu ajutorul sondajului efectuat am stabilit componentele indispensabile secretului profesional (*a se vedea Figura nr.1.11*): 1) 73,47% din numărul total de respondenți consideră că secretul profesional este bazat pe și derivă din secretele vieții private [123, p.231]; 2) 65,15% din numărul total de respondenți consideră că acest tip de secret e strâns legat de profesia exercitată, se obține în timpul exercitării și/sau prin natura profesiei (la locul de muncă, în timpul întâlnirilor profesionale/consultațiilor/ședințelor terapeutice etc.) [123, p.231]; 3) 61,58% din numărul total de persoane intervievate consideră că secretul profesional include anumite informații confidențiale obținute întru exercitarea profesiei (dialog, mărturisire, alt format de deschidere personală pentru a relata informații *pentru a beneficia de un serviciu*); 4) 49,11% din numărul total de persoane intervievate consideră că secretul profesional implică competențe specifice/capacitățile prestatorului de servicii legate de prelucrarea datelor cu caracter personal; 5) 15,05% din numărul total al persoanelor intervievate constată că secretul profesional urmează a fi asigurat prin instituirea obligațiilor contractuale specifice (clauze de confidențialitate etc.); 6) 8,12% din numărul total de persoane intervievate consideră că secretul profesional este bazat pe și derivă din secretele comerciale și secretele „know-how”; 7) 5,35% din numărul total de persoane consideră că secretul profesional implică etică și morală; 8) 4,75% din numărul total de persoane intervievate consideră că încălcarea secretului profesional devine prejudiciabilă nu doar în mod particular (punând în pericol securitatea informațională a individului), precum și pentru

societate, în general; 9) 3,56% din numărul total de persoane intervievate consideră că secretul profesional este destinat prevenirii atitudinii discriminatorii din partea altor persoane și există pentru beneficiul clientului.

Într-o altă ordine de idei, în **Compartimentul nr.2** reprezentanților le-a fost propusă sarcina de a identifica conținutul secretului profesional; ei trebuiau să aleagă unul din cele trei răspunsuri propuse: 1) 46,53% din numărul total de respondenți au ales opțiunea conform căreia *secretul profesional este compus atât din obiecte, procese sau fenomene propriu-zise, cât și din informația cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene*; 2) 44,95% au susținut că *secretul profesional este compus din informația cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene*; 3) 6,73% din numărul total de respondenți s-au abținut și nu au oferit niciun răspuns la sarcina formulată; 4) 1,78% din numărul total de respondenți au ales opțiunea conform căreia *secretul profesional este compus din obiecte, procese sau fenomene propriu-zise* [123, p.231].

Prin această întrebare am intenționat să clarificăm care laturi ale vieții private a persoanei sunt vizate de secretul profesional: 1) în exclusivitate latura informațională; 2) atât latura informațională, cât și cea faptică a vieții private sau 3) latura informațională și latura faptică în ansamblu. Treptat, am ajuns la concluzia că majoritatea respondenților pledează pentru interpretarea extensivă a conținutului secretului profesional. Urmărind logica acestui obiectiv, având susținerea respondenților, considerăm că *poziția legiuitorului român pe care o sesizăm din dispoziția de la alin.(1) art.227 CP Rom. de a trata conținutul secretului profesional doar din perspectiva laturii informaționale nu este una suficientă pentru asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional, prevederile juridico-penale urmând a fi extinse în așa mod, încât să fie asigurată protecția juridico-penală atât a laturii informaționale, cât și a laturii factice a vieții private ce vizează o altă persoană.*

Prin întrebarea formulată în **Compartimentul nr.12** am încercat să identificăm situația reală privind răspândirea fenomenului divulgării sau încălcării în alt mod a secretului profesional, cât de latent este acest fenomen. Luând în considerare faptul că la sondaj a participat un număr impunător de respondenți atât din România, cât și din Republica Moldova, am observat că acest fenomen prejudiciabil este răspândit în egală măsură atât în România, unde este asigurată protecția juridico-penală a informațiilor confidențiale păstrate în regim de secret profesional, cât și în Republica Moldova, unde lipsește vreo protecție a acestor categorii de informații. În acest mod, respondenții au avut posibilitatea de a se abține de la orice răspuns.

Au fost obținute următoarele rezultate (a se vedea: **Figura nr.1.16**): 1) 58,81% din numărul total de respondenți au relatat că *nu au cunoscut cazuri de încălcare a inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional*; 2) 36,44% din numărul total de respondenți au

recunoscut că au avut de *suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional, ceea ce înseamnă că fiecare al treilea fiind client/ beneficiar/ consumător de servicii a suportat prejudicii în urma divulgării datelor ce constituie secret profesional*; 3) 4,75% din numărul total de respondenți *s-au abținut și nu au oferit niciun răspuns* [123, p.238].

Într-un alt registru, am propus respondenților să specifice măsurile sau metodele organizaționale și tehnice relevante pentru protecția secretului profesional [123, p.238] (*a se vedea Figura nr.1.21*): 55,64% din numărul total de persoane intervievate au ales măsuri de clasificare a informației; 42,38% din numărul total de persoane intervievate au pledat pentru măsuri de supraveghere și monitorizare; 34,46% din numărul total de persoane intervievate au pledat pentru măsuri de creare a bazelor, sistemelor și programelor informatice speciale; 32,08% din numărul total de persoane intervievate au ales măsuri aplicabile în procedura de lucru; 29,31% din numărul total de persoane intervievate au ales măsuri de arhivare specială; 19,01% din numărul total de persoane intervievate au ales măsuri generale de educație și instruire; 18,02% din numărul total de persoane intervievate au ales măsuri juridico-civile și administrative [123, p.238].

Pe parcursul cercetării noastre empirice, în cadrul **Compartimentului nr.3**, respondenților li s-a propus să aleagă prin *metoda multiopțională* (respondentul avea dreptul să aleagă mai multe opțiuni) din lista stabilită una sau mai multe măsuri legislative care, în opinia lor, ar fi cea mai potrivită în asigurarea protecției juridice a secretului profesional. Rezultatele obținute s-au repartizat în felul următor (*a se vedea Figura nr.1.10*): 69,70% din numărul total de respondenți au optat pentru *legislația penală*; 41,98% din numărul total de respondenți au optat pentru *legislația constituțională*; 9,90% din numărul total de respondenți au optat pentru *legislația civilă*; 14,46% din numărul total de respondenți au optat pentru *legislația muncii*; 10,89% din numărul total de respondenți au pledat pentru *legislația contravențională* [123, p.231].

În **Compartimentul nr.18** al sondajului de opinii respondenților li s-a propus să specifice prin aceeași *metodă multiopțională* măsurile legislative relevante pentru asigurarea secretului profesional. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit opțiunea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod încât respondentul să fie liber în constatări și propuneri. Rezultatele obținute în urma acestui sondaj le-am grupat în mai multe categorii, astfel încât să fie corect reflectate sugestiile și concluziile participanților la sondaj (*a se vedea Figura nr.1.22*): majoritatea respondenților (74,85%) consideră că protecția secretului profesional trebuie asigurată doar prin normele juridico-penale speciale, indiferent de tipul secretului profesional; cu toate acestea, 61,78% din numărul total de respondenți admit concomitent protecția juridică a secretului profesional atât de norme contravenționale speciale cât și de norme juridico-

penale speciale; doar 1,19% din numărul total de respondenți pledează pentru introducerea măsurilor de siguranță introduse în Partea generală a Codului penal ce ar consta în înlăturarea din funcție a persoanelor condamnate pentru divulgarea și prelucrarea deficitară a datelor confidențiale și în restricționarea accesului la astfel de informații. 12,67% din numărul total de respondenți au pledat pentru înăsprirea pedepselor penale pentru divulgarea datelor ce constituie secret profesional sau personal [123, p.231]; 18,22% din numărul total de respondenți au optat pentru norme extrapenale speciale prevăzute în acte subordonate legii [123, p.231].

Reiterăm ca astfel de date au fost obținute prin oferirea posibilității răspunsului multiplu a fiecărui participant la sondaj, majoritatea au pledat atât pentru protecția juridico-penală, cât și pentru protecția de natură mixtă – juridico-penală și contravențională, în funcție de prejudiciabilitatea încălcării secretului profesional. Însă, după cum putem observa reieșind din analiza actelor normative în domeniu, marea parte a chestiunilor referitoare la realizarea serviciilor informaționale în domeniul asigurării confidențialității informațiilor obținute în virtutea profesiei sunt reglementate de normele dreptului civil (privat).

Am constatat că 93,07% din numărul total de respondenți consideră că categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice (în unele cazuri trebuie să survină răspunderea penală, în alte cazuri – răspunderea contravențională etc.) (*Compartimentului 6*) [123, p.231].

Am observat că „majoritatea absolută a respondenților *fără studii juridice* consideră că încadrarea faptei de încălcare a secretului profesional *este corectă* în baza normei juridico-penale prevăzute la art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții personale)” [123, p.236]; „*totodată, reprezentanții profesiilor juridice pledează pentru instituirea unor norme juridico-penale speciale care ar asigura protecția distinctă a secretului profesional (Compartimentul nr.9)*” [123, p.236].

Secretul profesional fiind unul secundar conține informații confidențiale cu privire la viața privată a unei sau a mai multor persoane. Astfel, în opinia noastră, **secretul profesional** este informația confidențială ce constituie secret personal, secret familial, secret comercial, precum și alte date confidențiale ale unei alte persoane, transmise în mod „*benevol*” [121, p.156] de către această persoană în scopul de asigurare informațională necesară a profesiei exercitate, „în virtutea îndeplinirii îndatoririlor profesionale” [121, p.156], cu condiția că astfel de date nu sunt date publice, date de serviciu sau secret de stat, iar dezvăluirea neautorizată a acestora și fără consimțământul proprietarului aduce atingere drepturilor și intereselor persoanei fizice sau juridice.

În urma investigațiilor noastre *privind legea penală a Republicii Moldova* constatăm că legiuitorul moldav omite protecția juridico-penală a secretului-obligație (a secretului profesional)

al persoanei care este obligată să asigure confidențialitatea datelor încredințate în legătură cu exercitarea de către aceasta a activității pur profesionale [121, p.156]. Suntem de acord cu autorul Gh.Aricov, care consideră că „*datele care constituie secret profesional pot include nu doar informații cu privire la viața privată a unei persoane concrete, dar și alte date confidențiale, divulgarea cărora devine nedorită pentru posesorul acestei informații*” [160, p.63-64]. În opinia autorului L.Gîrla, „*existența doar a unei singure norme juridico-penale care asigură inviolabilitatea vieții private sub forma asigurării protecției juridico-penale a secretului personal sau de familie în regim de secret primar nu este una suficientă și, prin urmare, nu corespunde așteptărilor unei societăți democratice*” [105, p.53]. În acest mod, „secretul profesional, asigurând protecția datelor confidențiale ce vizează viața privată a victimei de către alte persoane împuternicite în virtutea profesiei să o protejeze, urmează a fi ocrotit într-un alt regim de protecție a datelor personale, devenind unul secundar, auxiliar, suprastructural și dependent de cel primar” [105, p.53]. Apodictic, informația cu caracter personal sau familial prin conținut poate să coincidă cu secretul profesional, însă regimurile juridice în care sunt păstrate astfel de date sunt absolut diferite și de sine stătătoare [128, p.140-143].

Asigurarea acestor regimuri juridice ale secretelor (secretul profesional, secretul vieții private) trebuie să fie distinctă. În funcție de regimul confidențialității impus de legiuitor, apar obligații speciale de a asigura confidențialitatea acestor informații. Putem face o paralelă cu două forme diferite de sustrageri, spre exemplu: furtul unui bun al unei alte persoane (art.186 CP RM) și delapidarea averii străine (art.191 CP RM) – dacă în calitate de subiect al furtului devine oricare persoană, atunci în cazul delapidării averii străine subiectul dobândește un statut special, și anume, în sensul legii (alin.(1) art.191 CP RM), „*cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop*” [30]. Aceeași legitate se va menține în cazul culegerii/ răspândirii, precum și a altor forme de prelucrare neautorizată a datelor confidențiale ce constituie secret personal. În acest context, culegerea și divulgarea informațiilor confidențiale reproductive ale unei persoane sau ale întregii familii de către o persoană căreia astfel de date i-au fost încredințate în baza unui temei legal sau contractual și obligatoriu cu un anumit scop (scopul acordării asistenței profesionale specifice și solicitate) va constitui divulgarea secretului profesional.

Culegerea și divulgarea informațiilor confidențiale reproductive ale unei persoane sau a întregii familii de către o persoană căreia datele respective nu i-au fost încredințate va constitui fapta infracțională de încălcare a inviolabilității vieții personale în sensul prevederilor de la alin.(1) art.177 CP RM, iar în conformitate cu legea penală română, în baza alin.(2) art.226 CP Rom., chiar și în cazul în care persoana care a răspândit sau a cules informații protejate de lege este medic – important este ca anume acestui medic informațiile confidențiale nu i-au fost

încredințate. Spre exemplu, medicul angajat al unui spital sustrage din biroul vecin al colegului informații cu privire la efectuarea fecundării artificiale a unei paciente (o persoană mediatizată, publică etc.) care s-a adresat acestui coleg, și le transmite jurnaliștilor. În acest caz, fapta infracțională a medicului care a sustras documente ce conțin informații confidențiale cu privire la pacient se va încadra în prevederile alin.(1) art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții private), iar în conformitate cu legea penală română – în baza alin.(2) art.226 CP Rom., deoarece informațiile confidențiale cu privire la viața personală a pacientului nu i-au fost încredințate, regimul juridic de protecție a informației nu suferă careva modificări, iar medicul încalcă dreptul la inviolabilitatea vieții private a unei alte persoane. Specificăm că vreun raport juridic de asigurare a confidențialității dintre medic și pacient nu precedează comiterea faptei infracționale săvârșite. Pentru recunoașterea încălcării secretului profesional este obligatoriu să se stabilească că proprietarul secretului l-a transmis și l-a încredințat subiectului infracțiunii cu un anumit scop. În cazul nostru – cu scopul acordării asistenței medicale specifice. Astfel, conform legii penale române (art.227 CP Rom.) vom fi în prezența faptei de divulgare a secretului profesional doar în cazul în care subiectului *i s-a încredințat această informație cu un anumit scop și în virtutea profesiei* [122, p.168]. Prin urmare, norma juridico-penală generală ce incriminează încălcarea inviolabilității vieții personale nu este în stare să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional.

Sistematizarea secretelor protejate de legea penală în *secrete primare* și *secrete derivate* (profesionale etc.) ne permite să concluzionăm că în textul legii penale nu există incriminare uniformă a elementelor constitutive ale încălcării confidențialității anumitor date și nu sunt stabilite măsuri de constrângere statală aplicate față de persoanele care au divulgat secretele profesionale; prin urmare, divulgarea unor date confidențiale se recunoaște a fi mai periculoasă în comparație cu divulgarea altor date.

În Republica Moldova, legislația ramurală stabilește garanții pentru respectarea secretelor profesionale, însă răspunderea penală este asigurată doar pentru tipurile de *secrete primare/inițiale*. Astfel, categoria infracțiunilor care încalcă securitatea informației confidențiale (secrete) include doar fapte prevăzute de legea penală care asigură protecția juridico-penală a unor forme de secrete primare: *secretul vieții private a unei alte persoane* – alin.(1) art.177 CP RM („Încălcarea inviolabilității vieții personale” [30]); alin.(1) art.178 CP RM („Violarea dreptului la secretul corespondenței” [30]); art.204 CP RM („Divulgarea secretului adopției” [30]); *secretul know-how* – alin.(1) art.185² CP RM („Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială” [30]); *secretul comercial* – art.245¹⁰ CP RM („Obținerea ilegală și/sau divulgarea informațiilor ce constituie secret comercial sau bancar” [30]); lit.f) alin.(1) art.245¹¹ CP RM

(„Încălcarea legislației privind activitatea fondurilor nestatale de pensii” [30]); alin.(1) art.245¹² CP RM („Încălcarea legislației privind activitatea birourilor istoriilor de credit” [30]).

În opinia respondenților, printre metode prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții personale în procesul de divulgare a secretului profesional le-am grupat după cum urmează (*a se vedea Figura nr.1.20*) se înscriu *diverse forme de dezvăluire intenționată neautorizată* a informațiilor confidențiale (au optat 52,08% din numărul total de persoane intervievate) [120, p.238]. În opinia respondenților, dezvăluirea intenționată neautorizată cuprinde fapte de răspândire, publicare, transmitere, divulgare, punerea în discuție, expunerea datelor, transmiterea, vânzarea, furnizarea, confirmarea unor date confidențiale etc. Printre forme de obținere ilegală a informațiilor confidențiale respondenții au numit supravegherea, constrângerea, obținerea prin șantaj, scoaterea documentelor, interceptarea audio, accesarea fără drept, înregistrarea audio/foto/video, prelucrarea, copierea/multiplicarea, obținerea prin observație, convorbire etc. Cu toate acestea, 10,49% din numărul total de persoane intervievate au optat pentru încălcarea din imprudență a integrității și a inviolabilității secretului profesional (neglijență, manipulare deficitară a documentelor, nesecurizarea informațiilor și a documentelor, lipsa de profesionalism, manifestarea neatenției și neseriozității în discuții cu persoane apropiate, neatenție, nepregătire profesională, pierderea documentelor, nerespectarea condițiilor de păstrare și prelucrare etc.) [120, p.238]

Participanții la sondaj au manifestat lipsa de încredere personală specialității de jurnalist și au arătat că nu ar încredința propriul secret unui jurnalist, rezultatele fiind de 66,73% din numărul total de respondenți (*a se vedea Figura nr.1.18*) [120, p.237].

Prin urmare, am obținut următoarele rezultate sintetizate: însăși fapta de dezvăluire ilegală a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional cuprinde faptele de răspândire, publicare, povestire, transmitere, divulgare, punerea la dispoziție, expunere, informare a altor persoane, vânzare, furnizare a unor astfel de informații. În acest sens, în articolul 2 din Regulamentul (CE) nr.45/2001 sunt utilizate conceptele *dezvăluirea prin transmitere, diseminarea, dezvăluirea în orice alt mod*.

În opinia noastră, conceptul de cel de *dezvăluire* și *divulgare* sunt similare și semnifică deconspirare sau destăinuire, împărtășire, o oarecare trădare, descoperire (scoatere la iveală), ceea ce înseamnă că informația încetează a mai fi secretă, pe când diseminarea reprezintă o formă de sine stătătoare a faptei de divulgare/dezvăluire și presupune doar o repartizare în masă, împrăștiere, difuziune. Cu siguranță, în urma acțiunii de diseminare informația deja nu mai este secretă, necunoscută.

În urma studiului empiric efectuat am constatat existența diferitor forme de obținere ilegală a informațiilor confidențiale, printre care supravegherea (inclusiv prin rețelele de socializare), filmarea, obținerea prin constrângere, extragerea din baze de date, fotografierea, interceptarea, accesarea, înregistrarea, prelucrarea, convorbirea, observația, culegerea [120, p.237].

În articolul 2 din Regulamentul (CE) nr.45/2001 sunt specificate și forme de *prelucrare a datelor cu caracter personal*, după cum urmează: „*colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea*” [12]. Pe de altă parte, consultând legislația penală a ambelor state (România și Republica Moldova) și analizând **semnele obiective** ale infracțiunilor care atentează la securitatea informației confidențiale am constatat că la construirea normelor juridico-penale în cauză ambii legiuitori (al României și al Republicii Moldova) utilizează următorii termeni: *divulgare, culegere, răspândire, comunicare, acces, interceptare, pierdere, alterare, obținere, sustragere, transfer, fotografiere, captare, înregistrare, ascultare, difuzare, prezentare, transmite, introduce, modificare, ștergere, dezvăluire, deschidere, sustragere, distrugere, reținere, colectare* etc., însă nu toți sunt utilizați la descrierea laturii obiective a faptelor infracționale ce atentează la securitatea și inviolabilitatea datelor confidențiale protejate în regim de secret profesional. Totuși, de cele mai multe ori legiuitorii utilizează termenii: *divulgare, dezvăluire, difuzare, răspândire, culegere, obținere*. În opinia noastră, ar fi de dorit ca în lista faptelor prejudiciabile în domeniul asigurării securității informației confidențiale să fie incluși următorii termeni ce semnifică astfel de fapte: *publicare, denunț, demonstrare*.

Este unanim recunoscut că informațiile pot fi obținute în trei modalități: prin efectuarea de cercetări; prin cumpărarea informațiilor; prin obținerea ilegală a acestora. Cu toate acestea, practica denotă că securitatea informațiilor protejate de lege poate fi prejudiciată prin: *sustragerea* mijloacelor de informare în masă sau *sustragerea* informațiilor afișate prin intermediul acestora; *pierderea* suportului de informații; *scurgerea* de informații; *distrugerea* neautorizată a suportului de informații sau a informațiilor stocate pe acest suport; *denaturarea* informațiilor (modificări neautorizate, falsuri, fraudări); *blocarea* informațiilor; *divulgarea* informațiilor (distribuire, diseminare, destăinuire). *Însușirea* presupune obținerea informației, *denaturarea* constituie modificarea esențială a informației, iar *distrugerea* informației desemnează nimicirea acesteia, pe când reconstruirea ei devine imposibilă sau, din punct de vedere tehnic sau economic, irezonabilă.

Din perspectiva analizei juridic-penale comparative prezintă interes pentru doctrina contemporană din ambele state (România și Republica Moldova), experiența legislativă a Georgiei care, în opinia noastră, este una dintre cele mai progresive. Astfel, legiuitorul georgian la nivel extrapenal purcede la clasificarea secretelor profesionale în Legea Georgiei *cu privire la*

libertatea cuvântului și a exprimării, nr.6328 din 25.05.2012 (lit.o) art.1) [80]. În conformitate cu acest act normativ extrapenal, **secretul profesional** constituie „*secretul mărturisirii, informația încredințată membrului Parlamentului, medicului, jurnalistului, apărătorului în legătură cu activitatea lor profesională, precum și informația care posedă valoare profesională și care i-a devenit cunoscută persoanei, cu condiția că i-a fost asigurată confidențialitatea, și a cărei divulgare poate să cauzeze prejudiciu reputației profesionale a persoanei. Informația care nu conține date personale, secret de stat sau secret comercial, precum și informația cu privire la activitatea unui organ administrativ nu constituie secret profesional*” [122, p.168].

Legea penală a Georgiei conține un articol separat (art.157) consacrat asigurării protecției juridico-penale a secretului personal sau familial, inclusiv în regim juridic de secret profesional [82]. Este relevantă structura (în opinia noastră, reușită) acestui articol, intitulat „*Încălcarea secretelor personale sau familiale, informații care reflectă viața personală sau datele cu caracter personal*” [82]. Aceasta poate fi prezentată în felul următor:

– *Două norme juridico-penale speciale prevăzute la alin.(1) și (2) art.157*: Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.157, constituie infracțiune de „*încălcarea secretelor personale sau familiale, a informațiilor care reflectă viața personală sau datele cu caracter personal, obținerea, stocarea, utilizarea sau difuzarea ilegală a secretului personal sau familial, a informațiilor care reflectă viața privată sau a datelor cu caracter personal, precum și asigurarea accesului la acestea, provocând daune semnificative*” [82]. Conform alin.(2) art.157, constituie infracțiune „*utilizarea ilegală și/sau distribuirea secretului personal sau familial, a informației confidențiale sau a datelor cu caracter personal într-o lucrare distribuită, într-un fel sau altul, prin intermediul internetului, inclusiv prin rețelele sociale, prin difuzarea în masă sau în cadrul unui discurs public, care au cauzat un prejudiciu considerabil*” [82].

– *Normă ce conține circumstanțe agravante (alin.(3) art.157)*. La acest alineat se prevăd două agravante: a) săvârșite din interes material; b) săvârșite în mod repetat.

– *Normă ce conține circumstanțe deosebit de grave prevăzute la alin.(4) art.157*: Faptele prevăzute la alin.(1), (2) sau (3) din acest articol, săvârșite de persoane obligate, în virtutea atribuțiilor de serviciu, „*în virtutea profesiei sau în virtutea altor circumstanțe, să păstreze acest secret sau săvârșirea acestei fapte prin folosirea situației de serviciu*” [82].

– *Anexă la art.157 care prevede cauza ce înlătură caracterul penal al faptei comise*: „*Persoana nu va răspunde penal pentru săvârșirea faptei prevăzute la alin.(1) art.157 în cazul în care ea a transmis organului de urmărire penală informație obținută (stocată) cu privire la infracțiunea comisă sau așteptată*” [82].

În opinia noastră, „o astfel de structură a articolului este nu doar comodă pentru justițiabili, dar și corectă din punctul de vedere al tehnicii legislative” [122, p.164]. „Suntem de acord cu spiritul legii penale georgiene, din care reiese că încredințarea datelor confidențiale cu caracter personal unor terțe persoane majorează riscul de divulgare sau de altă formă a procesării abuzive a informațiilor ce vizează viața privată, având un grad de prejudiciabilitate cu mult mai avansat” [122, p.164].

Cu toate acestea, „legiuitorul georgian corect distinge diferite regimuri juridice de protecție a informației confidențiale referitoare la viața privată a persoanei. Datele confidențiale ce constituie obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) sunt protejate în regimul juridic al secretului primar (personal sau familial), iar circumstanța deosebit de gravă constituie săvârșirea acestor fapte infracționale față de informația confidențială asigurată prin secretul încredințat unei terțe persoane (derivat din secretul primar). Prin urmare, în sensul alin.(4) art.157 contează calitatea subiectului infracțiunii– persoana care are anumite obligații de păstrare a secretului privat străin. Norma analizată prevede o listă (neexhaustivă) a secretelor derivate din secretele primare ce asigură inviolabilitatea datelor confidențiale cu caracter personal sau familial: în virtutea atribuțiilor de serviciu; în virtutea profesiei; în virtutea altor circumstanțe. Trăsătura comună a acestor temeuri este preexistența unei împuterniciri speciale prevăzute de contractul individual de muncă, de contractul de prestare a serviciilor, de specificul profesiei etc.” [122, p.165] O circumstanță de sine stătătoare este „săvârșirea acestei fapte prin folosirea situației de serviciu” [82]. În opinia noastră, această agravantă poate fi aplicată în cazul în care subiectul nu a fost împuternicit să păstreze confidențialitatea informației ce vizează viața privată străină (nu avea obligații), dar, folosindu-se de situația de serviciu (acționând în detrimentul intereselor de serviciu), a săvârșit una sau mai multe fapte infracționale prevăzute la alin.(1)-(3) art.157 din Codul penal al Georgiei [82].

Legiuitorul kârgâz folosește în textul legii penale sintagma „încălcarea confidențialității profesionale” [83]. în conformitate cu Capitolul 20 privind abuzul de serviciu din **Codul penal al Republicii Kârgâzstan** (Secțiunea a 3-a), „persoana care dezvăluie informații pe care este obligată să le păstreze prin lege sau alt act statutar sau prin ordin ori dispoziție emisă în temeiul unei legi sau al unui act legal de păstrare a secretului sau dacă această persoană folosește în mod ilegal acest secret, ea va fi supusă pedepsei penale pentru încălcarea confidențialității profesionale – cu amendă sau închisoare de cel mult un an. Persoană care, din neglijență, comite un act descris în primul paragraf, va fi pedepsită cu amendă. Cu toate acestea, în cazurile minore, pedeapsa nu se aplică” [83]. Cu alte cuvinte, legiuitorul kârgâz distinge fapte

de încălcare a secretului profesional care ating pragul de prejudiciabilitate și cele care, în esența lor, nu prezintă pericol social și, prin urmare, nu pot constitui infracțiune.

Spre deosebire de Codul penal al României, **Codul penal al Franței** [77] conține mai multe articole unite într-o secțiune întregă consacrată protecției juridico-penale a secretului – Secțiunea a IV-a. Încălcarea secretului este prevăzută la art.226-13, art.226-14, art.226-15 [77]. În conformitate cu articolul 226-13, *destăinuirea informației secrete către persoana autorizată în virtutea profesiei sau postului ocupat, inclusiv în virtutea unei funcții sau misiuni temporare, se pedepsește cu închisoare și cu amendă în mărime de €15,000* [77]. Potrivit prevederilor din art.226-14, nu se aplică art.226-13 în cazurile în care legea impune sau autorizează destăinuirea secretului. Adicional, prevederile articolului nu se aplică: „1) față de o persoană care informează autoritatea medicală, judiciară sau administrativă referitor la cruzimi sau deprivăriuni, la abuz sexual, despre care persoana cunoștea și care au fost săvârșite asupra unui minor sau unei alte persoane care nu este în stare să se autoprotejeze din cauza vârstei sau stării sale fizice ori psihice; 2) față de medic, cu condiția consimțământului din partea victimei, care aduce la cunoștința organelor procuraturii despre cruzimi sau deprivăriuni, inclusiv fizice sau psihice, pe care le-a observat în procesul de exercitare a profesiei despre care medicul are convingerea că a fost aplicată violența fizică, sexuală sau psihologică ori de altă natură. În cazul în care victima este minoră, consimțământul acesteia nu este necesar; 3) față de profesioniștii din domeniul ocrotirii sănătății sau din domeniul asigurării sociale care informează prefectul și șeful poliției de la Paris despre faptul că cineva care li s-a adresat prezintă pericol pentru sine sau pentru alte persoane, dacă ei cunosc că această persoană poartă asupra sa armă sau a manifestat intenția de a procura o armă. Alertarea autorităților competente în condițiile expuse în acest articol nu conduce la aplicarea sancțiunilor disciplinare” [77].

În acest perimetru de doctrină considerăm oportună împărtășirea experienței legislative în materia protecției juridico-penale a secretului profesional luând ca exemplu **Codul penal al Germaniei** [78] care în Secțiunea 203 incriminează încălcarea secretelor private. În acest mod, în conformitate cu alin.(1) art.203, persoana care dezvăluie în mod ilegal un secret al unei alte persoane, în special un secret ce aparține sferei vieții private sau un secret industrial ori comercial, ce i-a fost mărturisit sau i-a devenit cunoscut în alt mod în calitatea sa de: „1. medic, dentist, medic-veterinar, farmacist sau reprezentant al unei alte profesii de natură medicală, care necesită o instruire autorizată de stat pentru angajarea în profesie sau pentru folosirea titlului profesional; 2. psiholog-profesionist care a susținut un examen științific final, recunoscut de stat; 3. avocat, avocat de brevetare, notar, avocat în proceduri legale reglementate, contabil autorizat, auditor jurist, consultant fiscal, agent fiscal sau un organ ori membru al unui organ

prevăzut de legislație în domeniul brevetelor, sub forma unei societăți; 4. consilier pentru căsătorie, familie, educație sau tineret, precum și consilier care face parte dintr-o astfel de agenție recunoscută de o autoritate publică, un organism, instituție sau fundație de drept public; 4a. membru sau agent al unei agenții de consiliere recunoscut în conformitate cu secțiunile 3 și 8 din Legea privind sarcinile în situații de conflict; 5. lucrător social autorizat de stat sau lucrător educațional social autorizat de stat; sau 6. membru al unei societăți private de asigurări de sănătate, asigurări de accident ori de asigurări de viață sau membru al unei consultanțe medicale private, consultanțe fiscale sau avocat, este pasibilă de închisoare de cel mult un an sau de amendă” [78]. Potrivit alin.(2) art.203 din Codul penal german, persoana care dezvăluie în mod ilegal un secret al altuia, în special un secret ce ține de sfera vieții private sau un secret industrial ori comercial ce i-a fost mărturisit sau care i-a devenit cunoscut în alt mod în calitatea sa de „1. funcționar public; 2. persoană care are atribuții speciale de serviciu public; 3. Persoană care exercită atribuții sau competențe în temeiul legii privind reprezentarea personalului; 4. membru al unui comitet de investigații care lucrează pentru un organ legislativ al Federației sau al unui stat, al unui alt comitet sau al unui consiliu din care ea însăși nu face parte sau activează în calitate de asistent pentru un astfel de comitet sau consiliu; sau 5. expert desemnat public, care este obligat, în mod oficial, prin lege, să-și îndeplinească conștiincios îndatoririle, este supusă aceleiași pedepse” [78]. Conform alin.(2a) art.203, subsecțiunile (1) și (2) de mai sus se aplică *mutatis mutandis* atunci când un agent de protecție a datelor dezvăluie, fără autorizație, secretul unei alte persoane (în înțelesul acestor dispoziții), care a fost încredințat sau dezvăluit uneia dintre persoanele menționate în subsecțiunile (1) sau (2) de mai sus, în calitatea lor profesională și despre care acestea i-au devenit cunoscute în cursul îndeplinirii atribuțiilor sale de ofițer de protecție a datelor. În alin.(3) art.203 legiuitorul german a prevăzut următoarele: „Alți membri ai unei asociații juridice vor fi considerați echivalenți cu un avocat numit în subsecțiunea (1) nr.3 de mai sus. Persoanele desemnate în subsecțiunea (1) și prima teză de mai sus sunt echivalate din punct de vedere profesional cu asistenții lor și cu persoanele care lucrează cu aceștia în cadrul exercitării profesiei lor. După moartea persoanei obligate să păstreze secretul, oricine a dobândit secretul defunctului va fi echivalat cu persoanele menționate în subsecțiunea (1) și în prima și a doua propoziție de mai sus” [78]. Potrivit alin.(4) art.203, subsecțiunile (1)-(3) de mai sus se aplică și în cazul în care infractorul dezvăluie ilegal secretul unei alte persoane după moartea persoanei respective. Conform alin.(5) art.203, „în cazul în care infractorul acționează cu scopul de a obține câștiguri materiale sau cu intenția de a se îmbogăți, pedeapsa este închisoarea, care nu depășește doi ani, sau amendă” [78].

Anterior am stabilit că *Codul penal al Elveției* incriminează în art.179novies „*obținerea neautorizată a datelor cu caracter personal*” [79]. Conform prevederilor de la art.179novies din Codul penal elvețian, „*oricare persoană care, în mod neautorizat, obține dintr-o bază de date cu caracter personal aspecte deosebit de vulnerabile care nu sunt prezentate accesului liber, va răspunde în baza unei plângeri prelabile și va fi condamnată la o pedeapsă privativă de libertate care nu depășește trei ani sau la o amendă*” [79]. Potrivit prevederilor de la art.322bis (Omisiunea de prevenire a unei publicații ilegale), „*orice persoană care, în calitate de persoană responsabilă, în mod conștient nu previne publicarea materialelor a căror publicare constituie o infracțiune este condamnată la o pedeapsă privativă de libertate care nu depășește trei ani sau se pedepsește cu amendă. Dacă persoana în cauză acționează din neglijență, pedeapsa este doar amendă*” [79].

Deducem că principalele metode de comitere a infracțiunilor în sfera informațiilor confidențiale prevăzute în codurile penale străine sunt: achiziționarea, primirea, colectarea, utilizarea, dezvăluirea, difuzarea și publicarea informațiilor, încălcarea diferitelor tipuri de secrete, divulgarea informațiilor. Unele reguli indică la ilegalitatea acțiunilor comise (colectarea ilegală, stocarea, încălcarea) – săvârșirea lor neautorizată. În unele țări, colectarea și difuzarea informațiilor confidențiale ar trebui să se efectueze fără consimțământul persoanei care deține informațiile. În același timp, în cazul incriminării încălcării informațiilor confidențiale, în legea penală a acestor state, legiuitorii folosesc termeni asemănători: informații, date, secret, informații confidențiale, informații cu caracter secret, informații secrete.

În codurile penale străine componentele de infracțiune sunt construite diferit: în unele cazuri sunt componente formale, în alte cazuri – formal-materiale. În practica străină astfel de metode juridice sunt folosite pentru a proteja interesele proprietarilor de secrete comerciale, cum ar fi acordurile de neconcurență (*Noncomplete Agreements*), printre care acordurile cu privire la inviolabilitatea bazelor de date ale clienților (*Nonsolicitation Agreements, Nonsolicitation clauses*), concepute pentru a împiedica concurenții să folosească informații despre clienții organizației. Pe cale de consecință, luând în considerare dezideratul conform căruia obligația specială de a păstra secretul profesional trebuie să fie conținută în legislația națională a statelor membre sau a organismelor profesionale naționale competente investite cu puterea de a adopta reguli obligatorii ale profesiei, iar regulile naționale privind secretul profesional trebuie să includă și sancțiunile corespunzătoare în caz de încălcare a lor, se propune revizuirea cadrului incriminator atât în legea penală a României, cât și în cea a Republicii Moldova.

Pierderea de informații și scurgerea de informații reprezintă forme de sine stătătoare de manifestare a vulnerabilității informațiilor. *Furtul* mijloacelor de stocare, precum și *distrugerea*

neautorizată a acestora sau doar a informațiilor stocale în ele, *destăinuirea* și *blocarea* informațiilor conduc la *pierderea* informațiilor documentate. Pierderea poate fi completă sau parțială, irevocabilă sau temporară (în cazul blocării informațiilor), dar în orice caz este în detrimentul proprietarului informațiilor. *Pierderea* este ieșirea din posesia persoanei care are acces la secret a documentelor ce conțin informații secrete. Spre deosebire de fapta de pierdere, *distrugerea* documentelor secrete exclude posibilitatea ca alții să se familiarizeze cu conținutul acestora. Conceptul de „*scurgere*” este asociat doar cu informații de acces restricționat (confidențial) și este în general interpretat ca ieșirea din sfera circuitului. Termenul „*scurgeri de informații confidențiale*” nu este, probabil, cel mai armonios, dar este mai succint decât alți termeni, reflectă esența fenomenului și de mult timp este înrădăcinat în literatura științifică și în actele de reglementare. Scurgerea informațiilor confidențiale are loc în cazul accesului ilegal al persoanelor autorizate la acestea informații, în afara zonei protejate, ieșirea cărora a condus la obținerea informațiilor confidențiale (familiarizarea cu acestea) de către persoanele neautorizate [225, p.16-17]. Scurgerea informațiilor documentate confidențiale conduce la *dezvăluirea lor*. În actele de reglementare, termenul „*scurgeri de informații confidențiale*” este adesea înlocuit sau identificat cu termenii „*dezvăluirea informațiilor confidențiale*”, „*diseminarea informațiilor confidențiale*”. Însă, această abordare, în opina noastră, nu este una corectă.

Dezvăluirea sau diseminarea informațiilor confidențiale presupune comunicarea neautorizată cu consumătorii care nu au acces la astfel de date. Se primește că o astfel de comunicare ar trebui să fie efectuată de cineva (o persoană), să provină de la cineva. Indiscutabil, scurgerea se produce atunci când are loc divulgarea (distribuirea neautorizată) a informațiilor confidențiale, dar, în opinia noastră, nu se limitează la aceasta. Scurgerile pot apărea și ca urmare a pierderii purtătorului de informații confidențiale documentate, precum și a furtului informațiilor protejate de lege.

Furtul informațiilor confidențiale documentate nu întotdeauna este legat de obținerea acestor informații de către persoanele neautorizate. Uneori se întâmplă că furtul informațiilor confidențiale „*este săvârșit de către colegii de la locul de muncă (persoane autorizate) din alte motive personale: invidie, ură, răzbunare*” [128, p.142-143]. În astfel de cazuri, purtătorii de informații confidențiale se nimicesc de persoanele care au săvârșit acest furt de date confidențiale [128, p.147]. Cu toate acestea, pierderea și furtul informațiilor confidențiale, chiar dacă nu conduc la scurgerea lor, întotdeauna creează un pericol iminent de scurgere. Prin urmare, putem concluziona că divulgarea informațiilor confidențiale conduce, în mod inevitabil, la o scurgere, iar furtul și pierderea „*pot rezulta în scurgeri*” [128, p.142] (cu alte cuvinte, există doar o probabilitate).

Anterior am constatat că „Termenul „distrugere” înseamnă orice tip de impact asupra informațiilor confidențiale, în urma căruia se pierde posibilitatea utilizării ulterioare a acestor date de către oricine fără posibilitatea de a le recupera. Transferul informațiilor pe un alt suport informatic nu este considerat, în contextul dreptului penal, faptă de distrugere a informației confidențiale, cu excepția cazurilor când, în urma acestor fapte, accesul utilizatorilor legitimi la informații a fost semnificativ împiedicat sau totalmente exclus” [128, p.141]. Distrugerea informațiilor nu poate fi manifestată în redenumirea fișierului în care este conținută, precum și în „ștergerea automată” a vechilor versiuni ale fișierelor. Sub aspect juridico-penal, unele forme de vulnerabilitate a informațiilor documentate pot fi realizate ca urmare a unor efecte destabilizatoare intenționate sau accidentale. Astfel, surse de vulnerabilitate pot fi persoane, mijloace tehnice de prelucrare a transmisiunii de informații, mijloace de comunicare, dezastre naturale. Integritatea și securitatea informațiilor poate fi prejudiciată prin încălcarea modului de funcționare a mijloacelor tehnice de procesare și transmitere a informațiilor, pe de o parte, și prin impactul fizic asupra informațiilor, pe de altă parte. Fiind o noțiune generică, *vulnerabilitatea informațiilor* exprimă efectele destabilizatoare ce pot influența integritatea informațiilor.

Prin urmare, comparând ambele definiții (cea din Regulamentul (CE) nr.45/2001 și din legislația română, pe de o parte, și cea adoptată de legislația extrapenală a Republicii Moldova (Legea Republicii Moldova *cu privire la protecția datelor cu caracter personal*, nr.17-XVI din 15.02.2007 [54]), pe de altă parte), devine evident că acțiunile de *alăturare*, *combinare* și *ștergere* nu și-au găsit oglindire în Legea Republicii Moldova nr.17-XVI/2007. Totodată, în opinia noastră, acțiunile de alăturare și combinare se vor include perfect în acțiunea de utilizare, unde alăturarea și combinarea ar constitui forme de sine stătătoare ale utilizării.

Utilizare ilegală înseamnă folosirea informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional în interese personale sau interesele altor persoane neîmputernicite, deși cointeresate în obținerea acestor informații. În același timp, nu are însemnătate dacă subiectul a obținut informațiile secrete nemijlocit sau prin intermediari, gratuit sau contra plată. În cazul unei *vânzări* de informații ce constituie secret profesional există un „*transfer compensat*” ce presupune câștig de bunuri materiale. *Furnizarea* de informații confidențiale ce constituie secret profesional reprezintă oferirea sau transmiterea de informații confidențiale ce constituie secret profesional unui anumit cerc de persoane. *Diseminarea* informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional înseamnă acțiuni ce presupun ca finalitate obținerea de informații de către un cerc nedeterminat (indefinit) de persoane sau transmiterea de informații unui cerc nedeterminat de persoane.

Rămâne nesoluționată reflectarea în textul normei internaționale și în al celei din România a acțiunii de *acordare a accesului* care este expres prevăzută de Legea Republicii Moldova

nr.17-XVI/2007. În opinia noastră, acțiunea de *precizare* ar fi realizată doar prin acces la astfel de date protejate și ar trebui să fie percepută și la nivel internațional. Conchidem că *activitatea de prelucrare a datelor cu caracter personal* este cu mult mai vastă decât acțiunile incriminate de legea penală a Republicii Moldova și de cea a României. Pe cale de consecință, optăm pentru extinderea prevederilor incriminătoare din art.227 CP Rom. în așa mod, încât dispoziția alin.(1) art.227 CP Rom. să prevadă nu doar fapta de divulgare (prin acțiune sau omisiune), dar și alte forme de încălcare a informației confidențiale despre viața privată a unei persoane păstrate în regim de secret profesional, în special sustragerea prin furt sau însușire, distrugerea intenționată, denaturarea, blocarea, utilizarea, înstrăinarea, acordarea accesului unei alte persoane, distrugerea intenționată, precum și pierderea unor astfel de date. Considerăm necesară o definiție legislativă a noțiunii de divulgare care ar consta în fapte de publicare, denunț, demonstrare, diseminare, acordare a accesului, înstrăinare prin orice mijloc.

Rezumând la cele expuse, considerăm că principalele căi de încălcare a secretelor profesionale sunt: *divulgarea secretelor profesionale, adică aducerea în atenția uneia sau mai multor persoane neautorizate a conținutului informațiilor confidențiale despre o anumită persoană; pierderea documentelor ce conțin informații referitoare la această categorie de informații confidențiale.*

Astfel, ținând cont de gradul avansat de prejudiciabilitate al faptei de divulgare, totuși poziția legiuitorului de a incrimina fapta intenționată de divulgare și nu fapta imprudentă de pierdere are o temelie logică – atitudinea față de consecințe în cazul divulgării întotdeauna este una pozitivă: se dorește sau se admite în mod conștient survenirea acestor urmări ori atitudinea făptuitorului este una indiferentă. Totodată, manifestarea neglijenței sau sineîncrederii exagerate este insuficientă pentru survenirea răspunderii penale. Reieșind din cele expuse, acceptând și utilizând experiența pozitivă a unor state străine în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional, recomandăm operarea unor modificări substanțiale atât în legea penală română, cât și în cea moldavă. Or, o nouă normă juridico-penală din Codul penal al României ar avea următorul conținut:

„Articolul 227. Încălcarea secretului profesional

(1) *Divulgarea, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional, precum și sustragerea, utilizarea sau distrugerea intenționată, se pedepsește*

(2) *Utilizarea ilegală și/sau divulgarea informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional prin intermediul internetului, inclusiv prin rețelele sociale, prin difuzarea în masă sau în cadrul unui discurs public, care au cauzat un prejudiciu considerabil victimei, se pedepsește*

(3) *Divulgarea, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional, a categoriilor speciale de date medicale încredințate sau obținute în virtutea îndeplinirii competențelor profesionale.*

se pedepsește....

(4) *Informațiile confidențiale de protecție specială cuprind date privind infecția HIV/SIDA; date privind boală venerică; date privind boală psihică; date privind alcoolismul, narcomania, toxicomania; date privind maladii din sfera urogenitală; date privind intervențiile chirurgicale legate cu funcția reproductivă a persoanei.*

(5) *Răspunderea penală pentru faptele prevăzute la alin.(1),(2),(3) nu se aplică:*

(a) *față de orice persoană care informează instituția medicală, organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la tratamentul inuman sau degradant, abuz sexual, despre care persoana a aflat și care au fost săvârșite asupra unui minor sau unei alte persoane care nu este în stare să se autoprotejeze din cauza vârstei sau stării sale fizice ori psihice vulnerabile;*

(b) *față de lucrătorul medical, care informează organele de drept despre tratamentul inuman sau degradant, ce aduce suferințe fizice sau psihice, pe care le-a observat în procesul de exercitare a profesiei și despre care medicul are convingere că victima a fost supusă violenței fizice, sexuale sau psihologice ori de altă natură.*

(c) *față de orice persoană care alertează organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la persoana care prezintă pericol pentru sine sau pentru alte persoane”.*

Totodată, ținând cont de specificul raporturilor sociale îndreptate spre reglementarea regimului informațiilor confidențiale păstrate în regim de secret profesional, nu putem accepta inserarea unui nou articol în Capitolul V al Părții speciale din Codul penal al Republicii Moldova „*Infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor*” [30], deoarece în cazul încălcării secretului profesional nu se aduce atingere drepturilor constituționale ale persoanei, ci securității informației asigurate în regim de secret profesional. Prin urmare, propunem crearea Capitolului V¹ „*Infracțiuni contra securității regimului de protecție a secretului profesional*”, care să includă o normă de sine stătătoare:

Articolul 185⁴. Încălcarea secretului profesional

- (1) *Divulgarea, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional, precum și sustragerea, utilizarea sau distrugerea intenționată a unor astfel de date, se pedepsește.....*
- (2) *Utilizarea ilegală și/sau divulgarea informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional prin intermediul internetului, inclusiv prin rețelele sociale, prin difuzarea în masă sau în cadrul unui discurs public, care au cauzat un prejudiciu considerabil victimei, se pedepsește.....*
- (3) *Divulgarea, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional a categoriilor speciale de date medicale încredințate sau obținute în virtutea îndeplinirii competențelor profesionale, se pedepsește.....*
- (4) *Răspunderea penală pentru faptele prevăzute la alin.(1), (2), (3) nu se aplică:*
- (d) *față de orice persoană care informează instituția medicală, organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la tratamentul inuman sau degradant, abuz sexual, despre care persoana a aflat și care au fost săvârșite asupra unui minor sau unei alte persoane care nu este în stare să se autoprotejeze din cauza vârstei sau stării sale fizice ori psihice vulnerabile;*
- (e) *față de lucrătorul medical, care informează organele de drept despre tratamentul inuman sau degradant ce aduce suferințe fizice sau psihice, pe care l-a observat în procesul de exercitare a profesiei și despre care medicul are convingere că victima a fost supusă violenței fizice, sexuale sau psihologice ori de altă natură;*
- (f) *față de orice persoană care alertează organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la persoana care prezintă pericol pentru sine sau pentru alte persoane.*

3.2. Rezultatele obținute privind coraportul dintre secretul profesional și alte tipuri de secrete (secret de serviciu, secret al vieții private)

Informația devenită cunoscută în baza temeiurilor legale și a cărei divulgare altor persoane aduce atingere inviolabilității vieții private, urmează a fi protejată în următoarele regimuri: *în regim de secret profesional*, dacă ea este obținută de către aceste persoane exclusiv în virtutea exercitării obligațiilor profesionale, care nu sunt legate cu activitatea în autoritățile publice locale

sau centrale; *în regim de secret de serviciu*, dacă ea este obținută de către reprezentanții autorităților publice locale sau centrale, în virtutea atribuțiilor lor de serviciu, în cazurile și în modul stabilit de lege. Dacă vom reieși doar din calitatea „profesiei”, deci a activității exercitate, se primește că secretele de serviciu și cele profesionale se pot corela ca parte și întreg. Utilizatorii secretului profesional din autoritățile publice sau locale urmează să asigure *nedivulgarea secretului profesional* și să instituie protecția acestuia în cadrul propriei instituții în regim de secret de serviciu [134, p.192].

Secretul profesional nu poate fi legat de serviciul în autoritățile publice centrale sau locale. Acest lucru se explică prin faptul că informațiile confidențiale aflate la dispoziția funcționarilor publici sunt protejate nu din cauza specificului profesiei, ci din cauza cerințelor de serviciu. Prezentarea informației confidențiale către organele autorizate, de regulă, nu este una benevolă, cum ar fi în cazul secretului fiscal sau vamal. În consecință, în cazul în care informațiile ce inițial constituiau secrete profesionale (de exemplu, secret de asigurare), ulterior devenind disponibile unei autorități publice centrale sau locale, trec din secret profesional în categoria secretului de serviciu. Atât secretele profesionale, cât și cele de serviciu asigură protecția integrală a datelor confidențiale care sunt obținute de subiectul secretului pe parcursul exercitării atribuțiilor sale profesionale sau de serviciu (secrete „străine”), precum și a datelor elaborate în scop de asigurare informațională a activității executate (secrete „proprii”). *Regimul secretului de serviciu* poate fi definit ca un ansamblu de reguli care reglementează rapoartele informaționale dintre colaboratorii autorităților publice și alte persoane. Autorul rus G.P. Jigulin oferă definiția proprie a secretului de serviciu, precum și a secretului profesional, evidențiind trăsăturile comune ale acestora: „1) caracterul profesional al activității; 2) ocrotirea complexă a secretului „propriu” și „străin”; 3) coincidența parțială a regimului în care este păstrată informația secretă; 4) aplicarea normelor etice” [176, p.44]. În acest context, I.I. Salihov menționează că „secretul de serviciu poate fi examinat în calitate de tip de sine stătător al secretului profesional și anume acest secret asigură protecția relațiilor sociale la nivel local, departamental” [249, p.14-15].

Secretul de serviciu este tipul de secret ce include informația obținută de către autoritățile publice centrale sau locale [42]. Include în sine trei categorii de date confidențiale: date încredințate autorității de stat de către alte persoane cu condiția păstrării acestora în regim de confidențialitate (date cu privire la persoane fizice și persoane juridice); date cu privire la activitatea internă a autorității publice centrale sau locale, limitarea diseminării cărora este determinată de necesitatea de serviciu; date create de către autoritățile de stat în procesul de executare a propriei activități, iar răspândirea acestor date poate să conducă la consecințe negative. *Obiectul secretului de serviciu* îl constituie informația îndreptată spre asigurarea securității informaționale a

acestor autorități. În cazul în care informația referitoare la secretul comercial, secretul know-how, secretul profesional etc. este prezentată în autoritățile împuternicite, aceasta va deveni secret de serviciu al acestor autorități [183, p.153].

Informația poate fi recunoscută drept secret de serviciu în cazul în care ea va corespunde următoarelor cerințe: potrivit prevederilor legale se referă la informația cu privire la activitatea autorităților publice sau locale, accesul la care este restricționat în baza legii sau în baza necesității de serviciu (secretul de serviciu propriu-zis); această informație nu constituie secret de stat și nu cade sub lista datelor publice (accesul la care nu poate fi restricționat); această informație este primită de către reprezentantul autorității publice sau locale doar în legătură cu executarea obligațiilor de serviciu în cazurile și în ordinea prevăzute de lege; informația vizată conține o valoare potențială din cauza necunoașterii acesteia de către terți. Informația care nu corespunde acestor cerințe nu poate fi recunoscută secret de serviciu și nu se poate bucura de o protecție juridică specială. Este rezonabil ca secretul de serviciu să fie privit în calitate de una dintre categoriile informației cu acces limitat [181, p.12-15].

În România informațiile secrete de serviciu sunt definite printr-o normă extrapenală (art.15 lit.e) din Legea României nr.182/2002 privind protecția informațiilor clasificate), conform căreia acestea sunt: „*informațiile a căror divulgare este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat*” [65]. Potrivit Legii nr.182/2002, **secret de serviciu** reprezintă informații, date sau documente care nu constituie secret de stat, dar nu sunt destinate publicității și nu pot fi divulgate și, prin urmare, nu pot fi publicate. În conformitate cu alin.(4) art.31 din Legea României, nr.182/2002, neglijența în păstrarea informațiilor secrete de serviciu atrage, potrivit legii penale, răspunderea persoanelor vinovate [65]. În temeiul prevederilor art.107 din Constituția României, precum și ale alin.(1) art.31, art.32 și ale lit.h) art.42 din Legea nr.182/2002, informații secrete de serviciu constituie „*informațiile protejate de stat în domeniile de activitate a autorităților publice, a căror divulgare sau pierdere poate cauza prejudicii autorităților publice și / sau statului și accesul la care este limitat în interes de serviciu*” [65]. Potrivit art.46 din Legea României privind Statutul funcționarilor publici, nr.188 din 8 decembrie 1999, „*funcționarii publici au obligația să păstreze secretul de stat, secretul de serviciu, precum și confidențialitatea în legătură cu faptele, informațiile sau documentele de care iau cunoștință în exercitarea funcției publice, în condițiile legii, cu excepția informațiilor de interes public*” [61]. Legea penală a României cuprinde două norme speciale care prevăd răspunderea penală pentru *divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice* (art.304) și *neglijența în păstrarea informațiilor* (art.305). În conformitate cu prevederile legii penale a României, divulgarea secretelor de serviciu, dacă este de natură să aducă atingere intereselor

obștești, constituie infracțiune și se sancționează potrivit legii penale; încălcarea normelor privind secretul de serviciu, care nu întrunește elementele infracțiunii, atrage, după caz, răspunderea administrativă, disciplinară, materială sau civilă. În ansamblu, constatăm că de-a lungul timpului faptele de divulgare neautorizată a informațiilor secrete de stat au fost incriminate în principiu ca infracțiuni contra securității naționale.

Potrivit alin.(1) art.304 CP Rom. (*Divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice*), constituie infracțiune „*divulgarea, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, de către cel care le cunoaște datorită atribuțiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane*” [61]. Mai mult, în funcție de subiect, legiuitorul român a prevăzut în alin.(2) art.304 CP Rom. și modalitatea sub formă de divulgare, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, *de către cel care ia cunoștință de acestea* (cursivul ne aparține – *n.a.*). Mai mult, observăm că legiuitorul român acordă o protecție specială unor categorii de victime și, prin urmare, a prevăzut agravarea răspunderii penale în cazul în care dacă, urmare a faptei prevăzute la alin.(1) și (2), s-a săvârșit o infracțiune împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul de protecție a martorilor (alin.(3) art.304 CP Rom.). Spre exemplu, înmânarea în copie a unui set de documente ridicate de angajații Gărzii Financiare în cursul unui control, documente care aveau caracter confidențial, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice, prevăzute de alin.(1) art.304 CP Rom. [263].

Datorită asemănărilor între infracțiunea de divulgare a secretului profesional și cea de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice (art.304 CP Rom.), se ridică problema privind încadrarea juridică a faptei atunci când subiectul a luat cunoștință de secretele unei persoane fizice în exercițiul atribuțiilor *specifice funcției publice* pe care o ocupă. Spre exemplu, cu ocazia ascultării unui martor, polițistul află despre relația extraconjugală pe care acesta o întreține cu soția inculpatului, informație pe care o furnizează apoi colegilor săi. O atare faptă constituie *divulgarea secretului profesional*, nu însă *divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice*. Chiar dacă aspectele privind viața privată a unei persoane sunt prin esența lor nedestinate publicității, diferența dintre cele două infracțiuni este dată de obiectul juridic special.

O altă normă juridico-penală prevede răspunderea penală pentru neglijența în păstrarea informațiilor. În acest mod, în conformitate cu alin.(1) art.305 CP Rom., constituie infracțiune neglijența care are drept urmare distrugerea, alterarea, pierderea sau sustragerea unui document ce conține informații secrete de stat, precum și neglijența care a prilejuit altei persoane aflarea unei asemenea informații. Aceeași faptă săvârșită din culpă este prevăzută la alin.(2) art.304 CP Rom.

Spre deosebire de legea penală a României, în *Codul penal al Republicii Moldova* norma juridico-penală *generală* care ar incrimina divulgarea secretului de serviciu lipsește, deși există o normă aparte în Partea Specială a Codului penal, și anume norma juridico-penală prevăzută la art.330¹ CP RM (Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale) [30] în varianta divulgării informațiilor din declarațiile de avere și interese personale de către persoanele cărora aceste informații le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului. Din conținutul dispoziției putem deduce că informația este protejată în regimul special de secret de serviciu, iar subiectul la fel este unul special, și anume persoana căreia aceste informații le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului.

În acest context ne întrebăm: *ce este informația de serviciu?* În căutarea soluției la problema privind reglementarea secretului de serviciu în legea extrapenală a Republicii Moldova am observat că, în conformitate cu Legea Republicii Moldova *cu privire la secretul de stat*, nr.245 din 27.11.2008 [55], *secret de stat* constituie informațiile protejate de stat în domeniul apărării naționale, economiei, științei și tehnicii, relațiilor externe, securității statului, asigurării ordinii de drept și activității autorităților publice, a căror divulgare neautorizată sau pierdere este de natură să aducă atingere intereselor și/sau securității Republicii Moldova. Astfel, observăm că la lit.k¹) art.(5) (Atribuțiile autorităților publice în domeniul protecției secretului de stat) din această lege introdusă prin Legea Republicii Moldova nr.270 din 09.12.2016, se conține următoarea prevedere: „*Serviciul de Informații și Securitate asigură curieratul diplomatic și exercită controlul asupra circuitului informațiilor atribuite la secret de stat și al informațiilor de serviciu între Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din străinătate*” [55].

Cu titlu de exemplu, în legislația Federației Ruse [81] se întâlnește definiția *informației de serviciu de diseminare limitată*, care cuprinde orice informație nesecretă ce se referă la activitatea organizațiilor, iar restricționarea pentru diseminarea acesteia este dictată de necesitatea de serviciu (sublinierea ne aparține – *n.a.*), precum și informație lipsită de caracter secret, parvenită în această organizație, accesul la care este restricționat în conformitate cu legislația în vigoare. Din perspectivă doctrinară, putem prelua această definiție pentru a interpreta relevant conceptul secretului de serviciu. În acest mod, legiuitorul moldav distinge: secret de stat și informații de serviciu. Pe cale de consecință, se primește că informațiilor de serviciu și secretului de stat le este acordată o reglementare specială, însă distinctă. În opinia noastră, secretul de stat este o formă a secretului de serviciu, iar informațiile de serviciu care pot fi secrete sau nesecrete la fel se bucură de protecție juridică specială, însă doar în cazurile prevăzute expres de lege.

Dacă vom analiza atent conținutul Părții speciale a Codului penal, putem găsi câteva norme care prevăd răspunderea penală pentru divulgarea anumitor informații ce constituie secret de serviciu. Cu titlu de exemplu: divulgarea secretului adopției contrar voinței adoptatorului, *săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret de serviciu* (art.204 CP RM. Divulgarea secretului adopției); divulgarea sau publicarea intenționată a informațiilor din declarațiile de avere și interesele personale de către persoanele cărora aceste informații le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului (alin.(3) art.330¹ CP RM. Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale). Însă, normele speciale identificate nu asigură protecția integrală și deplină a informațiilor secrete de serviciu ce pot fi păstrate în diferite forme speciale.

Utilizarea poziției oficiale presupune următoarele: 1) persoana facilitează accesul la informații care constituie secret de serviciu; 2) persoana creează condiții pentru a ascunde încălcarea secretului; 3) persoana dăunează nu doar victimei, dar și intereselor serviciului. În cazul în care acțiunile enumerate au fost efectuate de către un funcționar pentru o recompensă, acestea fac obiectul unei calificări suplimentare, ca corupere pasivă, dacă a fost primită recompensa corespunzătoare pentru aceasta. Dacă un angajat al unui serviciu privat de securitate sau de detectiv, prin atingerea ilegală a convorbirilor telefonice sau prin citirea corespondenței altcuiva, va folosi violența sau va amenința persoanele care pot împiedica această activitate (de exemplu, amenințarea cu violența postului, dacă nu îl lasă să citească scrisoarea pe care o aduce cetățeanului), atunci aceste acțiuni trebuie calificate în conformitate cu alin.(1) art.335 CP RM (Abuzul de serviciu). Mai mult, în cazul în care a fost încălcat secretul corespondenței cele săvârșite urmează a fi încadrate prin concurs – faptă infracțională prevăzută la lit.a) alin.(2) art.178 CP RM.

O altă problemă importantă ar fi, considerăm, aprecierea juridico-penală a faptelor infracționale ce țin de divulgarea/răspândirea/destăinuirea informațiilor ce constituie secret personal sau secret familial **prin folosirea intenționată a situației de serviciu**. Indubitabil, din punctul de vedere al teoriei generale a dreptului, suntem în prezența normei juridico-penale ce asigură protecția unui tip specific al secretului de serviciu (deoarece secretul de serviciu nu se limitează doar la asigurarea confidențialității unor date cu caracter personal sau familial ale clientului, pacientului etc.). O vom cerceta în detalii.

Încălcarea inviolabilității vieții personale săvârșită **prin folosirea intenționată a situației de serviciu** urmează a fi calificată în baza prevederilor de la lit.b) alin.(2) art.177 CP RM. În raport cu prevederile de la lit.b) alin.(2) art.177 CP RM, norme generale sunt art.327 și 328 CP RM. Deci, la calificare se va reține doar lit.b) alin.(2) art.177 CP RM, nu însă un concurs (ideal) de infracțiuni. Infracțiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu (art.327 CP RM) urmează a fi

delimitată de încălcarea inviolabilității vieții personale săvârșită prin folosirea intenționată a situației de serviciu (lit.b) alin.(2) art.177 CP RM). Astfel, instanțele trebuie să țină cont de faptul că prevederile de la lit.b) alin.(2) art.177 CP RM vor fi invocate atunci când abuzul de putere sau abuzul de serviciu reprezintă metode de încălcare a inviolabilității vieții personale și, din acest punct de vedere, se atestă o concurență dintre o parte și un întreg, potrivit art.118 CP RM, în care parte din prezenta normă este art.327 CP RM. Așadar, norma de la lit.b) alin.(2) art.177 CP RM reprezintă „întregul”, în raport cu art.327 CP RM, care este „partea”. În acest context, este necesară existența prealabilă a unui serviciu, în care persoana publică, respectiv, persoana cu funcție de demnitate publică, își desfășoară activitatea și în competențele căreia intră efectuarea actelor de natura celor care ocazional săvârșesc abuzul împotriva intereselor publice ori private.

Folosirea situației de serviciu presupune „comiterea de către persoana publică, respectiv, de către persoana cu funcție de demnitate publică, a unor acțiuni sau inacțiuni prejudiciabile, care derivă din atribuțiile sale de serviciu, fiind în limitele competenței sale funcționale” (pct.4.1. din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu*). În cazul dat, în ipoteza prevăzută la lit.b) alin.(2) art.177 CP RM, făptuitorul folosește situația sa de serviciu, în detrimentul persoanei fizice, pentru a realiza culegerea sau răspândirea datelor confidențiale cu privire la persoană ce constituie secret personal sau familial. Folosind autoritatea funcției ocupate ori anumite atribute de serviciu sau chiar o anumită informație, în virtutea competenței de serviciu, făptuitorul înlătură obstacole și obține posibilitatea de a culege și de a disemina informații protejate de lege ce vizează viața privată a persoanei. Spre exemplu, persoana publică, care culege neautorizat în interesul personal sau în interesul unei alte persoane informații cu privire la viața privată ce constituie secret personal sau secret familial al unei alte persoane, săvârșește încălcarea inviolabilității vieții personale, cu folosirea situației de serviciu (lit.b) alin.(2) art.177 CP RM), întrucât tocmai la situația de serviciu recurge făptuitorul pentru realizarea faptei. Abuzul de serviciu va avea loc și atunci când informația confidențială protejată de lege a fost încredințată făptuitorului în virtutea atribuțiilor de serviciu. Dacă însă abuzul de putere sau abuzul de serviciu nu este legat de încălcarea inviolabilității vieții personale, cele comise vor constitui abuz de putere sau abuz de serviciu, în varianta agravată prevăzută la lit.b) alin.(2) art.327 CP RM. Totodată, încălcarea inviolabilității vieții personale săvârșită de către o persoană publică prin acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau

drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, se va încadra prin concurs de infracțiuni prevăzute la alin.(1) art.177 CP RM și la alin.(1) art.328 CP RM.

Reiterăm că dispoziția art.177 CP RM conține o normă penală generală ce prevede răspunderea penală pentru *divulgarea diferitelor tipuri de secrete personale și de familie, fără consimțământul proprietarului al acestor date*. Această normă asigură protecția secretului vieții private în regim de secret primar, pe când regimul secretului profesional în care poate fi asigurată protecția secretului vieții private devine unul secundar, în miezul căruia se află datele confidențiale cu caracter personal (date cu privire la o persoană identificată sau identificabilă ce se referă la aspecte sensibile ale vieții ei personale sau de familie). Într-o lucrare ce ne aparține am menționat: „*În cazul în care informația secretă constituie grija persoanei care o deține, ea se recunoaște a fi secret primar; când persoana dispune de un secret străin, această informație obține un caracter secundar*” [130]. Pe cale de consecință, protecția secretului profesional nu poate fi asigurată de protecția secretului vieții private în regimul juridic al secretului de serviciu, ceea ce avem în cazul lit.b) alin.(2) art.177 CP RM.

Într-un alt perimetru de cercetare vor fi analizate *secretele procesuale ca variantă-tip a secretelor de serviciu*. Această categorie de secrete reprezintă o categorie aparte a secretelor de serviciu. În **legea penală a României** secretele procesuale constituie obiectul imaterial al faptelor infracționale prevăzute la art.277 (Compromiterea intereselor justiției). Potrivit alin.(1) art.277, „*constituie infracțiune divulgarea, fără drept, de informații confidențiale privind data, timpul, locul, modul sau mijloacele prin care urmează să se administreze o probă, de către un magistrat sau un alt funcționar public care a luat cunoștință de acestea în virtutea funcției, dacă prin aceasta poate fi îngreunată sau împiedicată urmărirea penală*” [61]. În conformitate cu alin.(2) art.277, constituie infracțiune „*dezvăluirea, fără drept, de mijloace de probă sau de înscrisuri oficiale dintr-o cauză penală, înainte de a se dispune o soluție de netrimitere în judecată ori de soluționare definitivă a cauzei, de către un funcționar public care a luat cunoștință de acestea în virtutea funcției*” [61]. O normă specială de dezvăluire, fără drept, de informații dintr-o cauză penală, de către un martor, expert sau interpret, atunci când această interdicție este impusă de legea de procedură penală este prevăzută la alin.(3) art.277. Totodată, la alin.(4) art.277 se prevede că nu constituie infracțiune fapta prin care sunt divulgate ori dezvăluite acte sau activități vădit ilegale comise de autorități într-o cauză penală.

Legea penală a Republicii Moldova incriminează două categorii de fapte infracționale: *divulgarea datelor urmăririi penale* (art.315) și *divulgarea datelor privind măsurile de asigurare a securității aplicate față de judecător, executorul judecătoresc, participantul la procesul penal sau angajatul organului abilitat cu protecția martorilor* (art.316). Consemnăm că, în special,

datele privind măsurile de asigurare a securității aplicate față de judecător, executorul judecătoresc, participantul la procesul penal sau angajatul organului abilitat cu protecția martorilor este o noțiune mai restrânsă decât noțiunea de secret judiciar de serviciu; prin urmare, lista altor date ce constituie secret judiciar de serviciu nu va constitui obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.316 CP RM. Pe de altă parte, în art.325 din Codul contravențional al Republicii Moldova este prevăzută răspunderea contravențională pentru divulgarea datelor despre măsurile de securitate care va fi aplicat cu condiția „*dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii*” [28]. În norma procesual-penală prevăzută la alin.(1) art.214 din Codul de procedură penală (Păstrarea secretului comercial și a altor informații oficiale cu accesibilitate limitată) legiuitorul distinge a) secretul comercial și b) altă informație oficială cu accesibilitate limitată. În opinia noastră, reieșind din analiza legislației extrapenale în vigoare, categoria „*altă informație oficială cu accesibilitate limitată*” cuprinde atât *secretul de serviciu*, cât și *secretul profesional*.

În **Codul penal al Cehiei**, în conformitate cu alin.(1) Secțiunea 180 (Disponerea ilicită a datelor cu caracter personal) din Titlu 2 „Infracțiuni contra drepturilor de protecție a personalității, confidențialității și secretului corespondenței”, *oricine publică, comunică, pune la dispoziție, inclusiv din neglijență sau în alte moduri procesează sau sustrage datele cu caracter personal culese de la o altă persoană în legătură cu exercitarea atribuțiilor sale de serviciu și, prin urmare, cauzează un prejudiciu grav drepturilor sau intereselor legitime ale persoanei interesate datele este condamnat la închisoare de până la trei ani sau la interzicerea activității* [77]. Potrivit alin.(2) Secțiunea 180, „*aceeași pedeapsă va fi impusă oricărei persoane care, chiar și în mod neglijent, încalcă o obligație de tăcere prin publicarea neautorizată a datelor cu caracter personal obținute în virtutea exercitării atribuțiilor de serviciu, a profesiei sau a funcției sale și, prin urmare, provoacă un prejudiciu grav drepturilor sau intereselor legitime ale persoanei vizate de datele cu caracter personal*” [77]. Variantele agravate sunt prevăzute la alin.(3) Secțiunea 180. În acest mod, persoana va fi condamnată la închisoare de la unu la cinci ani, la pedeapsă pecuniară sau la interzicerea activității, dacă a) comite, ca membru al unui grup organizat, un act menționat la subsecțiunea (1) sau (2); b) comite un astfel de act prin presă, film, radio, televiziune, rețea informatică accesibilă publicului sau într-un alt mod eficient; c) provoacă pagube substanțiale printr-un astfel de act sau d) săvârșește un astfel de act în intenția de a câștiga un profit substanțial pentru el sau pentru altul.

În plan comparativ, **Codul penal al Elveției** conține o normă de sine stătătoare care incriminează fapta de divulgare a secretului de serviciu. Conform art.320 din Codul penal elvețian (Divulgarea secretului de serviciu) [79], *orice persoană care dezvăluie informații secrete care i-au fost încredințate în virtutea situației de serviciu în calitatea sa de membru al unei autorități*

sau de funcționar public sau care i-au fost cunoscute în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu, este supusă unei pedepse privative de libertate care nu depășește trei ani sau la o pedeapsă pecuniară. Încălcarea secretului de serviciu rămâne infracțiune și după pierderea statutului de membru al autorității publice sau a calității de funcționar public. Infracțiunea nu este pasibilă de nicio sancțiune dacă a divulgat informațiile secrete cu acordul scris al autorității sale superioare.

În cadrul cercetării noastre empirice, am examinat coraportul dintre secretul de serviciu și secretul profesional. Prin intermediul sondajului de opinii ne-am propus reliefa diferențelor dintre secretul profesional și secretul de serviciu (**Compartimentul 7**). Menționăm că respondenții în majoritatea cazurilor doar au formulat definiția secretului de serviciu (*A se vedea Figura nr.1.14*):

- (1) 69,70% din numărul total de persoane intervievate consideră că informațiile secrete se conțin în diferite documente de serviciu, pentru asigurarea protecției cărora fiind utilizată metoda clasificării (documentele clasificate ale instituției, liste întregi de documente interne, planuri de acțiuni, indicații de serviciu, statistici, informații secrete de stat ca forma specială a secretului de serviciu);
- (2) 64,75% din numărul total de persoane intervievate constată că informații confidențiale cu privire la activitățile desfășurate la serviciu, la structura și securitatea instituției (date privind proceduri de lucru, informații despre specificul muncii exercitate, date ce vizează bunurile, resursele instituției, obiectul muncii, precum și despre securitatea acesteia);
- (3) 48,32% din numărul total de persoane intervievate au constatat că secretul de serviciu constituie o obligație a angajatului (obligația salariatului de a nu destăinui date despre instituție divulgarea cărora poate periclita siguranța serviciului);
- (4) 32,08% din numărul total de persoane intervievate au constatat că secretul de serviciu reprezintă informații confidențiale interne de la locul de muncă (date inaccesibile publicului larg; informații interne divulgarea cărora este interzisă prin ordine interne);
- (5) 25,35% din numărul total de persoane intervievate au constatat că secretul de serviciu constituie informații confidențiale a căror divulgare poate cauza prejudicii siguranței, integrității, securității, încrederii, imaginii juridice și reputației instituției sau prejudicii societății în general, în funcție de categoria secretului de serviciu (spre exemplu, în cazul divulgării datelor confidențiale *în domeniul militar, este afectată siguranța națională; informații ce pot leza imaginea sau integritatea instituției emitente*);

- (6) doar 0,79% sin numărul total de persoane intervievate consideră că secretul de serviciu se bazează pe etică și morală cultivate la serviciu;
- (7) 0,59% din numărul total de persoane intervievate consideră că secretul de serviciu există pentru a preveni abordarea discriminatorie a angajaților.

Totuși, unii respondenți (în special, polițiștii, notarii și medicii) au relatat următoarele:

- 1) „*dacă în cazul secretului profesional se pot cauza daune unei persoane concrete ale cărei informații au fost divulgate sau în alt mod i-a fost încălcată integritatea informației, atunci în cazul secretului de serviciu se pot cauza prejudicii întregii societăți*”;
- 2) „*secretul de serviciu este limitat temporar, iar secretul profesional este limitat perpetuu*”;
- 3) „*în cazul secretului profesional informațiile sunt obținute în timpul activității profesionale, iar în cazul secretului de serviciu datele obținute pot prejudicia imaginea instituției*”;
- 4) „*secretul profesional ține de pregătirea specifică a profesionistului, iar secretul de serviciu ține de natura serviciului*”.

Putem conchide că **secretul de serviciu** este un regim juridic de protecție a datelor confidențiale specifice obținute în legătura cu serviciu, la serviciu, și pentru asigurarea bunului mers al acestui serviciu. În opinia noastră, urmează a fi evidențiate informațiile obținute de către persoană în procesul de exercitare a activității sale manageriale, precum și a acțiunilor organizatorice.

Meditând asupra deosebirilor dintre secret profesional și secret de serviciu, ne vom adresa prevederilor de la art.8 din Hotărârea Guvernului României *privind protecția informațiilor secrete de serviciu*, nr.781 din 25 iulie 2002 [45]. Astfel, dacă autorizația de acces la informații secrete de serviciu se face la la încetarea raporturilor de muncă ori de serviciu, după caz, „*dintre unitate și deținătorul autorizației sau a calității de demnitate publică*” [45] (art.8), atunci în cazul secretului profesional, reieșind din *specificul raportului de încredere dintre client și profesionist*, persoana împuternicită în virtutea profesiei să o păstreze, nu o poate divulga nici după încetarea raportului de acordare a asistenței profesionale specifice (juridice, medicale, etc.). În cazul secretului de serviciu, *persoana este admisă la informații deja existente ce constituie secret de serviciu*. Mai întâi de toate apare secretul, apoi, printr-un ordin special, persoana este împuternicită să facă cunoștință cu astfel de date. Spre deosebire de secret de serviciu, informațiile ce constituie secret profesional apar și se formează pe parcursul activității profesionale, adică

profesionistul participă în cel mai direct mod la crearea informațiilor protejate în regim de secret profesional.

În conformitate cu lit.b) alin.(1) art.8 din Hotărârea Guvernului nr.781/25 iulie 2002, „*autorizația de acces poate fi retrasă când atribuțiile specifice postului pe care este încadrat deținătorul autorizației nu mai presupun accesul la astfel de informații*” [45]. Prin contrast, în cazul secretului profesional accesul deținătorului acestuia nu poate fi controlat și/sau restricționat de vreo persoană cu funcție de răspundere, deoarece presupune un element de încredere sau chiar alegere din partea clientului (consumătorului de servicii, pacientului, etc.).

Potrivit alin.(2) art.8 din Hotărârea Guvernului nr.781/25 iulie 2002, „*după retragerea autorizației de acces la informații secrete de serviciu structura/funcționarul de securitate procedează la distrugerea acesteia, pe bază de proces-verbal*” [45], totodată, în cazul secretului profesional, actele ce conțin date confidențiale obținute în urma activității profesionale, spre exemplu, în urma îngrijirilor medicale, se păstrează într-un regim special de confidențialitate.

În opinia noastră, ***secretele profesionale și de serviciu reprezintă diferite instituții și regimuri juridice ale informației cu acces restricționat, luând în considerare diferențele dintre regimuri și specificul reglementării juridice.***

Datele ce se referă la secretul de serviciu și la secretul profesional posedă următoarele proprietăți: specificul datelor ce constituie secret profesional este legat de sfera activității profesionale a celui care obține informația (avocat, notar, medic etc.); în comparație cu noțiunea „*secret profesional*”, noțiunea „*secret de serviciu*” este mai extinsă după conținut, deoarece, în afară de informația internă de serviciu cu acces restricționat, legată de activitatea propriu-zisă a autorității publice, și poate cuprinde în sine anumite date ce pot fi atribuite la secret profesional; din punctul de vedere al caracterului profesional al activității de serviciu a persoanelor publice, caracteristica subiecților care sunt împuterniciți să dețină informația vizată coincide [176, p.42]; în regim de secret profesional sunt protejate nu doar drepturile persoanelor fizice – beneficiarii datelor, dar și interesele subiecților activității profesionale, precum și ale statului în susținerea activităților de interes social; dacă în cazul secretului profesional posesorul acestor date confidențiale *în mod benevol* le transmite subiecților activității profesionale, atunci în cazul secretului de serviciu persoana este *obligată*, în temeiul și în cazurile prevăzute de lege, să prezinte informații ce se referă la viața ei privată, iar pentru neprezentarea datelor respective *este prevăzută răspunderea penală sau contravențională*; secretul profesional se asigură prin – regim de secret privat, iar secretul de serviciu prin regim de secret public. Prin urmare, secretul profesional și secretul de serviciu sunt diferențiate în funcție de elementele regimului juridic. Totodată, utilizatorii secretului profesional din autoritățile publice sau locale urmează să asigure

nedivulgarea secretului profesional și să instituie protecția acestuia în cadrul propriei instituții în regim de secret de serviciu.

Reieșind din cele expuse și ținând cont de necesitatea stringentă de înlăturare a deficiențelor legislative în materia încălcării regimului de păstrare a secretului de serviciu, propunem introducerea în Partea specială a Codului penal al Republica Moldova a unei norme de sine stătătoare care ar asigura integritatea informațiilor ce constituie secret de serviciu, după cum urmează:

Articolul 330². Încălcarea regimului de protecție a secretului de serviciu

(1) Orice operațiune sau set de operațiuni efectuate asupra datelor ce constituie secret de serviciu sau asupra seturilor de date ce constituie secret de serviciu, cu sau fără utilizarea de mijloace automatizate, săvârșite prin colectarea, înregistrarea, organizarea, structurarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, divulgarea prin transmitere, diseminarea sau punerea la dispoziție în orice alt mod, alinierea sau combinarea, restricționarea, ștergerea sau distrugerea datelor confidențiale care constituie secret de serviciu, cu excepția secretului de stat, se pedepsește....

3.3. Rezultatele obținute privind necesitatea protecției juridico-penale a secretelor profesionale speciale

Protecția juridico-penală a secretului al avocatului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a corelat în mod repetat respectarea secretului profesional cu respectarea articolelor 6 și 8 din CEDO. Conform regulii generale, avocații trebuie să se asigure, în toate cazurile, de respectarea secretului profesional. Articolul 8 din Convenție, care prevede: „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.” [3]

După cum se arată în jurisprudența CtEDO, „dreptul fiecăruia la un proces echitabil depinde de relația de încredere care există între avocat și client” [285]. „Subminarea secretului profesional poate reprezenta o încălcare a articolului 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului care protejează dreptul la respectarea vieții private și de familie” [157]. Articolul respectiv „...permite o protecție mai puternică a schimburilor de informații dintre avocați și

clientii săi” [289]. În același spirit, Curtea stabilește: „*Acest lucru este justificat prin faptul că avocaților li se atribuie un rol fundamental într-o societate democratică, acela de a apăra părțile la litigiu. Cu toate acestea, este imposibil să ducă la îndeplinire această sarcină esențială dacă nu pot să garanteze celor pe care îi apără că schimburile lor de informații vor fi confidențiale*” [289].

În conformitate cu *Principiul (b) din Carta principiilor fundamentale ale avocatului european*: „...respectarea secretului profesional și a confidențialității cauzelor ce i-au fost încredințate” [2], esența profesiei de avocat include și faptul că acestuia i se vor comunica lucruri, pe care clientul nu i le-ar spune altei persoane – „...cele mai intime detalii ale vieții private sau cele mai valoroase secrete comerciale – și că avocatul ar trebui să fie receptiv la informațiile obținute pe bază de încredere” [2]. Carta principiilor fundamentale ale avocatului european în mod special accentuează *dualitatea naturii principiului* – „...respectarea confidențialității nu este doar obligația avocatului, ci este un drept fundamental uman al clientului” [2]. Regulile privilegiului profesional interzic ca „...informația comunicată avocatului să fie folosită împotriva clientului” [2].

În sensul Recomandării Consiliului Europei Rec (2000) 21 din 25 octombrie 2000 despre libertatea exercitării profesiei de avocat în Europa care prevede: „...trebuie luate toate măsurile pentru a asigura respectarea confidențialității relației avocat-client. Excepțiile de la acest principiu ar trebui permise doar dacă sunt compatibile cu statul de drept” [20] (Principiul I, alineatul 6) în plus: „Secretul profesional trebuie respectat de către toți avocații în conformitate cu normele, regulamentele și standardele profesionale. Orice încălcare a acestei confidențialități fără acordul clientului ar trebui să facă obiectul unor sancțiuni corespunzătoare” [20] (Principiul III, alineatul 2). În conformitate cu pct.2.3.3. (Secretul profesional) din Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană, „...această obligație privind secretul profesional nu este limitată în timp” [34].

Prin **Legea României nr.25/2017** a fost modificată *Legea României nr.51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat* [64].

Articolul 46 a fost completat prin acest act normativ cu alin. 4 ind. 1, introducându-se următorul text de incriminare: „Divulgarea de către avocat, fără drept, a unei informații confidențiale din sfera privată a clientului său ori care privește un secret operațional sau comercial care i-a fost încredințat în virtutea aceleiași calități sau de care a putut să ia cunoștință în timpul desfășurării activităților specifice profesiei constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani” [64]. Tot prin același act normativ modificator s-a prevăzut la alin.4 ind. 2 că: „Sunt obligați să respecte secretul profesional și membrii organelor de conducere ale

profesiei de avocat cu privire la aspectele de care au luat cunoștință în virtutea exercitării prerogativelor cu care au fost investiți” [64].

Spre deosebire de România, în **Republica Moldova**, secretul profesional al avocatului este abordat în legislație doar prin prisma aspectelor etico-morale, reglementările extrapenale existente fiind modeste, iar careva prevederi penale lipsesc. Această concluzie reiese din interpretarea prevederilor art.54 (Obligațiile avocatului) din Legea Republicii Moldova *cu privire la avocatură*, nr.1260 din 19.07.2002 [47]. În acest mod, există unica prevedere generală inserată la lit.k) alin.(1) art.54, conform căreia: „...*avocatul este obligat să respecte normele Codului deontologic al avocatului și prevederile Statutului profesiei de avocat*” [47]. În acest context ne solidarizăm cu autorul N.Iu. Akinina care susține că o atare situație nu este una corectă [159, p.95].

În conformitate cu prevederile alin.(1) art.3 „*Confidențialitatea*” al Codului deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova, „*natura misiunii avocatului este prezumată a fi depozitarul secretelor clienților săi și al comunicărilor confidențiale, fiind un drept și o datorie fundamentală a avocatului. Obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp*” [33]. În Comentariul la Codul Deontologic al Avocaților din Republica Moldova, se arată că o regulă de bază care pretinde respectarea confidențialității este, că „...*avocatul trebuie să respecte secretul oricărei informații confidențiale de care ia cunoștință în cadrul activității sale profesionale*” [282]. Cu toate acestea, „*Avocatul este obligat să nu divulge informația privind circumstanțele și faptele aflate de la client sau care i-au devenit cunoscute în rezultatul îndeplinirii obligațiilor profesionale*” [282]. Aceste informații privesc: 1) viața privată a clientului; 2) viața personală sau familială; 3) chestiunile cu care o persoana s-a adresat pentru asistență juridică; 4) esența consultațiilor oferite de avocat; 5) procedeele de strategie și tactică a apărării sau reprezentării; 6) datele privind persoana care s-a adresat după asistență și alte împrejurări care rezultă din activitatea profesională a avocatului.

Caracterul imperativ al acestei norme derivă din „*obligația legală și morală pe care o are avocatul în legătură cu divulgarea informației*” [282]. „*Avocatul este dator să aducă la cunoștință această obligație, el nu poate fi dezlegat de secretul profesional nici de către clientul său și nici de către o alta autoritate sau persoană. Avocatul nu este și nu poate fi denunțatorul propriului client. Nici activitățile și obligațiile ce revin avocatului nu pot fi îndeplinite în contra sau cu ignorarea secretului profesional. Obligația păstrării confidențialității durează toată viața, inclusiv după ce, din orice motiv, persoana care a avut acces la informații în calitate de avocat nu mai exercită profesia de avocat*” [290].

Reieșind din analiza legislației internaționale și naționale (România și Republica Moldova), fiind de acord cu postulatul reflectat în Codul deontologic al avocatului român, conform căreia „*Prin însăși natura misiunii sale, avocatul este depozitarul secretelor clientului sau și destinatarul comunicărilor de natură confidențială*” [34], concluzionăm că scopul principal al realizării principiului de confidențialitate se realizează prin asigurarea raporturilor de încredere dintre avocat și clientul său. Inițial, secretul profesional este instituit în beneficiul clientului. Prin urmare, constatăm că ***secretul profesional al avocatului*** reprezintă starea de interdicție a accesului la informație ce formează conținutul acestui secret prin instituirea unui regim special de protecție. Informația vizată nu doar este păstrată în secret, dar și este utilizată de către avocat pe parcursul comunicării acestuia cu terțele persoane. Acest tip de secret profesional presupune caracterul de încredere între un specialist în jurisprudență (avocat) și beneficiarul acestuia, un sistem de garanții și norme etice profesionale, precum și protecția unui ansamblu determinat de interese publice și private ce constituie obiectul acestui secret profesional.

Secretele profesionale apar atunci când o persoană împărtășește date confidențiale unui specialist în legătură cu executarea de către acesta a obligațiilor sale profesionale. Această categorie de secrete se caracterizează prin: „1) crearea relațiilor de fidelitate dintre subiecți (beneficiarul secretului personal (*deținătorul primar*) și specialistul căruia i se încredințează informația confidențială (*deținătorul secund*)); 2) existența normelor etice caracteristice profesiei anumite; 3) prezența unui obiect complex care constituie un ansamblu de interese și valori publice și private cărora li se poate cauza un prejudiciu în cazul divulgării unei astfel de informații” [125, p.47].

Anterior, în publicațiile noastre am menționat că „*secretele profesionale apar atunci când o persoană împărtășește date confidențiale cu un specialist care află conținutul acestei informații în legătură cu executarea obligațiilor sale profesionale*” [125, p.47]. Suntem de părere că obligația de a păstra secretul profesional al avocatului se bazează pe următoarele teze: „este absolută și nelimitată în timp; se extinde asupra tuturor activităților avocatului, ale asociațiilor săi, ale avocaților colaboratorilor, ale avocaților salariați din cadrul formei de exercitare a profesiei, inclusiv asupra raporturilor cu alți avocați; revine și persoanelor cu care avocatul conlucrează în exercitarea profesiei, precum și salariaților săi, și tuturor organelor profesiei de avocat și salariaților acestora cu privire la informațiile cunoscute în exercitarea funcțiilor și atribuțiilor ce le revin” [126, p.184].

Potrivit alin.(2) art.3 „*Confidențialitatea*” Codul deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova, *obiectul secretului profesional* îl constituie „chestiunile pentru care o persoană a solicitat asistență juridică, esența consultațiilor oferite de avocat, procedeele de strategie

și tactică ale apărării sau reprezentării, datele privind persoana care a solicitat asistență și alte împrejurări care rezultă din activitatea profesională a avocatului” [33].

Considerăm că în secretul profesional al avocatului sunt incluse: „1) date cu privire la apelarea la servicii de avocat, inclusiv numele beneficiarului; 2) date și acte obținute de către avocat pe parcursul pregătirii cauzei; 3) alte informații cu privire la beneficiar care au devenit cunoscute în procesul de acordare a asistenței juridice; 4) consultațiile date sau destinate clientului; 5) corespondența dintre avocat și clientul său; 6) corespondența profesională dintre avocat și confrății avocați; 7) toate probele și actele care sunt culese pe parcursul pregătirii cauzei; 8) notițele luate cu ocazia interviului profesional realizat de avocat cu clientul său pentru analiza faptelor, a unui dosar judiciar sau a unor documente cu relevanță juridică; 9) conținutul actelor juridice și al sfaturilor juridice oferite sau destinate beneficiarului; 10) condițiile de acordare a asistenței juridice; 11) mărturiile primite de avocat în exercitarea profesiei; 12) suportul material al probelor puse la dispoziția avocatului în interesul pregătirii și realizării apărării; 13) agenda profesională a avocatului; 14) documentele financiare și operațiunile bancare ce vizează prestațiile profesionale; 15) alte informații în legătură cu acordarea asistenței juridice” [125, p.48].

În funcție de obiect al secretului profesional al avocatului, informația obținută pe parcursul acordării asistenței juridice poate fi sistematizată în felul următor: toată informația pe marginea cauzei, în baza căreia cetățeanul sau persoana juridică s-a adresat la avocat; informația lipsită de conținut juridic, referitoare la viața personală și familială. În funcție de conținut al secretului profesional al avocatului se disting două categorii de informații: secretele beneficiarului comunicate avocatului; datele obținute de către avocat în interesele beneficiarului. În opinia noastră, avocatul este obligat să păstreze în secret nu doar informația obținută de la beneficiar, dar și alte date obținute din alte surse, dacă obținerea acestora este legată de acordarea asistenței juridice.

Constatăm că în calitate de subiecți asupra cărora se răsfrânge obligația de a păstra informația confidențială ce constituie secretul profesional al avocatului, pot fi recunoscuți atât asistenții avocatului, cât și alți colaboratori ai baroului care pot avea contact direct sau indirect cu datele confidențiale ale cetățenilor. Referindu-ne la obiectul secretului profesional, nu avem în vedere doar informațiile la care avocatul are acces, ci ne interesează și suportul acestor informații, indiferent de modul lor de dobândire, conservare, comunicare, transmitere, diseminare, valorificare, sfera raporturilor sociale în care sunt folosite, persoanele responsabile de conservarea și manipularea lor, cu distincțiile ce se impun pentru formele de exercitare a profesiei în

colectiv, pentru accesul personalului non-avocat la acestea, pentru membrii organelor de conducere ale profesiei, pentru instituțiile profesiei.

Într-o altă ordine de idei, unul dintre aspecte discutabile ale secretului profesional al avocatului, privit în calitate de garanție a activității profesionale, este posibilitatea divulgării acestui secret. Posibilitatea divulgării secretului de avocat reiese din Principiul I, pct.6, al Recomandării nr.(2000) 21 a Comitetului de Miniștri către Statele membre UE privind libertatea de a exercita profesia de avocat, potrivit căruia „*excepțiile de la principiul confidențialității pot fi admise, dacă ele sunt compatibile cu preeminența legii*” [20].

În *Cauza Michaud contra Franței* s-a susținut, în special, că „*prin extinderea asupra avocaților a obligației de a informa autoritățile competente în cazul în care constată fapte despre care știu sau bănuiesc că ar fi legate de spălarea banilor, legislația în domeniu încălca principiile secretului profesional și independenței avocatului, componentă constitutivă a dreptului fundamental al oricărui justițiabil la un proces echitabil și la respectarea dreptului de apărare*” [275]. Potrivit reclamantului, „*a impune obligația de a raporta operațiunile suspecte în sarcina avocaților, îi constrânge pe aceștia să comită acte contrare finalității sociale a profesiei lor și alterează funcția tradițională a acesteia*” [275] (pct.63). Reclamantul se plânge de faptul că „*din cauza obligației de a raporta operațiunile suspecte, impusă avocaților, el este obligat, în exercitarea profesiei de avocat, sub amenințarea sancțiunilor disciplinare, de a denunța*” (pct.47) [275]. El adăugă că „*obligația impusă avocaților de a raporta suspiciunile implică divulgarea de către aceștia a unor date cu caracter personal ale clienților lor – care intră în sfera de aplicare a articolului 8 - și că interdicția de a-l informa pe cel care face obiectul declarației îl privează pe acesta din urmă nu numai de dreptul la informare, ci și de posibilitatea unei rectificări și a unei ștergeri în caz de suspiciune eronată. Această obligație are astfel repercusiuni și asupra drepturilor fundamentale ale altora*” [275].

În *Cauza Michaud* s-a formulat noțiunea de „*consultație juridică*” ca fiind „*o prestație intelectuală personalizată urmărind, în baza unei întrebări adresate, furnizarea unui aviz sau a unui sfat cu privire la aplicarea unei norme de drept, în special, în vederea unei eventuale luări de decizie*” [275]. Consiliul Barourilor Europene consideră că „*valorile esențiale ale profesiei de avocat sunt grav amenințate de directivele privitoare la lupta împotriva spălării banilor și a dispozițiilor adoptate de statele membre pentru a le transpune, pe care el le consideră dăunătoare pentru independența avocaților, secretul profesional și dreptul la viață privată al cetățeanului*” (pct.75) [275]. El subliniază că „*activitățile avocaților sunt indivizibile și că distincția operată între cele care prevăd expertiză juridică – care exced obligației de raportare a operațiunilor suspecte - și celelalte, creează incertitudine juridică pentru cetățeni care, crezând că*

avocatul este obligat să păstreze secretul profesional, pot fi conduși indirect la auto-incriminare” [275]. Potrivit acestuia, „avocatul devine de facto un agent al statului și intră în conflict de interese cu clienții săi” [275]. Curtea consideră că, „ un avocat nu poate îndeplini apărarea justițiabililor dacă nu este în măsură să garanteze celor cărora le asigură apărarea că schimburile lor rămân confidențiale. Relația de încredere între ei, indispensabilă îndeplinirii acestei misiuni, intră astfel în joc. De aceasta depinde, de asemenea, în mod indirect, dar necesar, și respectarea dreptului justițiabilului la un proces echitabil, mai ales în ceea ce privește dreptul oricărui „acuzat” de a nu contribui la propria incriminătoare”(pct.118) [275].

Curtea notează că, „supunerea avocaților la obligația de raportare nu aducea acestuia nicio atingere excesivă” [275]. S-a ajuns la această concluzie având în vedere „interesul general care se atașează luptei împotriva spălării banilor și garanția pe care o reprezintă excluderea din domeniul său de aplicare a informațiilor primite sau obținute de către avocați în cadrul activităților lor jurisdicționale, precum și cele primite sau obținute în cadrul unei consultații juridice (cu excepția, pentru aceste din urmă informații, a cazurilor în care consilierul juridic este implicat în activități de spălare a banilor, în care consultația juridică este furnizată în scopul spălării banilor sau când avocatul cunoaște intenția clientului său de a solicita consiliere juridică în scopul spălării banilor)” [275] (pct.121).

Majoritatea savanților susțin *dualitatea caracterului secretului profesional al avocatului*. În unele situații, în limitele legii, divulgarea secretului profesional al avocatului poate avea loc. În acest sens, trebuie clarificată problema referitoare la posibilitatea destăinuirii informației atât cu privire la infracțiunea care deja a fost comisă însă rămâne necunoscută organelor de drept, precum și cu privire la infracțiunea pe care clientul avocatului intenționează să o săvârșească.

În prima situație, avocatul este obligat să păstreze tăcerea, deoarece comunicarea despre această faptă prejudiciabilă va avea doar un singur scop – *pedepsirea clientului*. Cu toate că această acțiune de divulgare este considerată socialmente utilă, avocatul devenind asistentul organelor de drept ale statului, el totuși acționează în contradicție vădită cu principiile și natura avocaturii. Nu se știe cu certitudine dacă fapta prejudiciabilă va fi săvârșită sau nu, iar prin divulgare avocatul deja încalcă dreptul persoanei la o apărare profesională. O altă situație poate să apară în cazul în care clientul va comunica avocatului că el intenționează să săvârșească în viitor o infracțiune. În opinia noastră, unicul sfat pe care avocatul îl poate oferi acestuia este să-l convingă să nu săvârșească fapta prejudiciabilă, făcându-l să conștientizeze urmările nefaste ale acesteia. În scopul de a asigura protecția secretului profesional de către foștii avocați se propune „...reglementarea suplimentară prin clauze de confidențialitate” [125, p.49] care urmează a fi

anexe obligatorii la contractul de prestare a serviciilor juridice sau să devină parte componentă a acestuia.

În cazul în care avocatul obține anumite împuterniciri cu privire la informația confidențială obținută, propunem „*specificarea acestora în textul clauzei, după cum urmează: obținerea, elaborarea, păstrarea, utilizarea informației, luarea măsurilor pentru asigurarea confidențialității acesteia etc.*” [125, p.49] Pe cale de consecință, ajungem la concluzia că legea trebuie să prevadă, în mod expres, atât natura răspunderii, cât și sancțiunile, care în sine trebuie să fie corespondente ca intensitate standardului înalt de protecție a datelor personale oferite avocaților, în cazul încălcării obligațiilor și garanțiilor ce urmează a fi reglementate prin lege.

Secretul profesional religios. În opinia noastră, secretul profesional religios urmează a fi cercetat în forma sa specială de secret al spovăduirii. Astfel, în cadrul cercetării noastre (**Compartimentului nr.13**) am urmărit scopul de a verifica, în mod anonim, cât de tentați sunt respondenții să încredințeze anumite informații de sorginte personală slujitorilor de cult. Rezultatele cercetării au fost curioase (*a se vedea Figura nr.1.17*): 58,81% din numărul total de respondenți au ales afirmația „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult*” [132, p.236-237]. Anume în acest compartiment de studiu am observat atitudinea atentă și rezervată față de slujitorii de cult din partea unor respondenți în ceea ce privește nivelul de încredere a informațiilor personale. Un reprezentant al organelor de drept din România a tăiat opțiunea propusă „*nu pot încredința*” înlocuind-o cu „*nu vreau să încredințez*” [132, p.237]. Paradoxal, dar într-un alt caz însuși reprezentantul organizației religioase (România) a bifat opțiunea „*nu pot încredința unui slujitor de cult informații ce constituie secret personal*” [132, p.237]. Răspunsurile selectate sunt unice la nivel de cazuistică, însă prezența lor denotă o tendință de resentiment și repugnanță formată în societatea contemporană în ceea ce ține de experiența împărtășirii slujitorilor de cult a datelor din viața privată ce aparțin persoanelor care au participat la sondaj.

În Republica Moldova, *divulgarea tainei mărturisirii de către un deservent al cultului religios* constituie contravenție în conformitate cu alin.(7) art.54 din Codul contravențional al Republicii Moldova [28]. Totodată, sesizăm o situație de incertitudine legislativă în legea penală a Republicii Moldova: pe de o parte, art.177 CP RM prevede răspunderea penală pentru încălcarea inviolabilității vieți personale ce constă în *culegerea ilegală sau răspândirea cu bună știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei* [30]; pe de altă parte, „*o formă separată a secretului personal este ocrotită sub forma tainei mărturisirii în Codul contravențional*” [123, p.60]. Am constatat că norma generală care incriminează destăinuirea secretului primar al vieții

personale, care poate fi și unul de sorginte religioasă, este prevăzută de legea penală a Republicii Moldova, însă norma specială care sancționează secretul profesional al tainei mărturisirii este cuprinsă de Codul contravențional al Republicii Moldova. Considerăm că se creează o situație discriminatorie în ceea ce privește protecția secretului religios care, în optica legiuitorului moldav, devine mai puțin prejudiciabilă în comparație cu alte secrete ce vizează viața privată a persoanei. În opinia noastră, în cazul divulgării secretului personal protejat în regim de *taină a mărturisirii de către un deservent al cultului religios*, se primește că acest secret, spre deosebire de divulgarea altor secrete personale, este neglijat de legea penală a Republicii Moldova, și pierde în protecție juridică în comparație cu cele protejate de legea penală.

Cu toate acestea, convingerile religioase nu pot fi rupte din conținutul secretului personal. Anterior în cercetările noastre am constatat că *„Persoana are dreptul să nu-și divulge apartenența religioasă, precum și propriile convingeri religioase, iar orice amestec în domeniul libertății credinței din partea autorităților publice trebuie să fie asigurat prin lege ce ar prevedea expres cercul împrejurărilor și condițiilor în care este permis amestecul în viața personală a individului, inclusiv stabilind clar cauzele permisibile de încălcare a secretului religios”* [123, p.61].

Legislația procesual penală contemporană stabilește imposibilitatea interogării slujitorului cultului religios despre împrejurări care i-au devenit cunoscute din spovedanie [123, p.65]. În conformitate cu prevederile din pct.6) alin.(3) art.90 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003, *„nu pot fi citați și ascultați ca martori slujitorii cultelor – referitor la circumstanțele care le-au devenit cunoscute în legătură cu exercitarea atribuțiilor lor”* [38]. În conformitate cu alin.(3) art.116 (Obiectul și limitele declarației martorului) din Codul de procedură penală al României din 2010, *„Nu pot face obiectul declarației martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret sau confidențialitate poate fi opus prin lege organelor judiciare”* [39].

Constatăm că în legea penală română lipsește protecția distinctă a secretului spovedaniei/mărturisirii, în legea penală moldavă este prevăzută sancțiunea contravențională pentru fapta de divulgare a tainei mărturisirii de către un deservent al cultului religios. Noțiunea *„slujitor de cult”* include și noțiunea de *„preot”*. Subliniem că doar preotul poate să spovăduiască. În legislația procesual penală a Republicii Moldova este prezentă interdicția de interogare în calitate de martor a tuturor slujitorilor de biserică, inclusiv a celor care nu sunt împuterniciți să primească taina spovedaniei, fiind omisă divizarea lor internă [38]. Din spiritul legii procesual penale se observă că legiuitorul acordă o preferință procesual penală cultului creștin [123, p.63].

Ținând cont de mărturisirea poate fi primită doar de preot și doar preotul asigură taina spovedaniei considerăm oportună substituirea termenului *slujitor de cult* cu un termen mai restrâns, cum ar fi *preot*.

Anterior în publicațiile noastre am demonstrat că, spre deosebire de taina mărturisirii, secretul religios cuprinde mai multe părți componente: 1) taina pocăinței și din taina mărturisirii în creștinism și în alte religii; 2) secretul derivat din orice comunicare spirituală directă dintre slujitorul cultului religios și adeptul acestuia; 3) corespondența cu conținut religios; 4) secretul cu privire la persoana donatorului și a voluntarului; 5) secretul intern al organizației; 6) secretul personal și familial al credincioșilor; 7) obligația de a nu divulga taine în legătură cu jurământul tăcerii; 8) secretul datelor personale ale membrilor organizației religioase; 9) secretul persoanelor care s-au adresat organizațiilor religioase (spitale, centre de reabilitare, telefoane de încredere etc.); 10) secretul desfășurării de rituri religioase; 11) secretul votării în cadrul procesului de alegere a conducătorului organizației religioase; 12) secretul activității instanțelor religioase; 13) secretul regulilor religioase ceremoniale [123, p.64].

Pentru a aplica corect prevederile Codului de procedură penală trebuie să găsim răspuns la următoarele întrebări:

1. *Organizația cetățenilor este una religioasă?* În primul rând se recomandă verificarea legitimității creării a unei astfel de organizații. În cazul în care înregistrarea organizației lipsește, urmează a fi stabilit dacă organizația cetățenilor conține semnele unei organizații religioase: 1) identificarea unei credințe/ unei școli/ unui curent filosofico-religios sub formă de povățuire religioasă; 2) acordarea serviciilor religioase, precum și efectuarea unor rituri și ceremonii cu caracter religios; 3) instituirea învățământului și educației religioase [179, p.191]. Cu toate acestea vom reține că lipsa semnelor enumerate va conduce la imposibilitatea recunoașterii organizației drept religioasă, iar imunitatea preot-pocăit nu va putea fi operată.

2. *Este persoana concretă „slujitor al cultului religios”?* Am constatat că Ortodoxia presupune ca slujitorul de cult să fie împuternicit să primească taina spovedaniei și să-i dezlege păcatele celui pocăit. În acest context, recomandăm ca ofițerul de urmărire penală urmează să ia cunoștință de Statutul organizației religioase în fiecare caz când se întâlnește cu secretul profesional religios și urmează să analizeze competențele slujitorilor de cult și rolul acestora în obținerea informațiilor cu privire la viața privată a adeptilor săi.

3. *Cum (pe ce cale) și în ce circumstanțe slujitorul de cult a obținut informații cu privire la împrejurările cauzei (în procesul de mărturisire sau pe parcursul unei alte acțiuni)? Trebuie de clarificat unde și în ce împrejurări a avut loc discuția dintre preot și persoana care este supusă cercetării.* Aici autorul V.E. Evseenko pune o întrebare logică: unde este locul exercitării tainei

pocăinței, este oare obligatorie prezența ambilor subiecți în biserică? [179, p.190; 227, p.12-13] Autorul precizat constată că, într-adevăr, preotul se prezintă și în locurile de detenție pentru a primi taina mărturisirii de la persoana deținută. Dacă persoana e bolnavă, atunci preotul vine și acasă pentru mărturisirea bolnavului [179, p.190; 227, p.12-13]. În opinia noastră, „concluzia cu privire la slujitorii altor culturi religioase poate fi formulată doar după studierea atentă a Statutului organizației religioase, precum și a altor acte în baza cărora aceștia își exercită atribuțiile” [123, p.66]. Propunem *de lege ferenda* ca nu doar taina spovedaniei să fie protejată, ci și alte secrete de sorginte religioasă.

Secretul profesional medical. Obligația etică de confidențialitate a profesiei medicale a fost expusă pentru prima dată în „*Jurământul lui Hipocrate*, fiind apoi afirmată în Declarația Asociației Medicale Mondiale de la Geneva (1948) [5]. Conform principiului confidențialității, „pacienții pot fi încredințați că medicul nu va dezvălui, fără acordul lor, niciun element al actului medical” [127, p.197].

Dreptul fundamental la protejarea datelor cu caracter personal se întemeiază, în esență, pe articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) [3] și pe articolul 8 din Carta Drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (2010/C 83/02) [1]. În ceea ce privește problemele legate de accesul publicului la date cu caracter personal, Curtea de la Strasbourg a statuat că „*autorităților naționale competente ar trebui să li se acorde o anumită marjă de apreciere, pentru a găsi un echilibru echitabil între protecția publicității procedurilor judiciare, pe de o parte, și interesele unei părți sau ale unei terțe părți de a păstra aceste date confidențiale, pe de altă parte. Dimensiunea marjei de apreciere în acest sens depinde de factori precum natura și importanța intereselor în cauză și gravitatea intervenției*” [265].

Convenția Consiliului Europei pentru protecția drepturilor omului și demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei, cunoscută, de asemenea, și sub denumirea Convenția privind drepturile omului și biomedicina, în partea relevantă prevede următoarele: „*Articolul 10. (Viața privată și dreptul la informație): 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private din punctul de vedere al informațiilor referitoare la sănătatea sa*” [4]. Este interzis amestecul în viața privată a pacientului sau în viața lui de familie, cu excepția cazurilor în care aceasta influențează diagnosticul, tratamentul sau îngrijirile acordate pacientului, și numai cu consimțământul acestuia. Consimțământul scris nu este totuși necesar. Consimțământul înseamnă orice manifestare de voință, liberă, specifică și informată prin care persoana vizată acceptă să fie prelucrate datele cu caracter personal care o privesc. În conformitate cu Directiva 2011/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2011 *privind*

aplicarea drepturilor pacienților în cadrul asistenței medicale transfrontaliere, datele din dosarele medicale conțin informații precum „diagnostice, rezultate ale examinărilor, evaluări realizate de medicii curanți și orice alt tratament sau alte intervenții realizate” [10]

În sensul Directivei (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016, *„datele cu caracter personal privind sănătatea ar trebui să includă toate datele având legătură cu starea de sănătate a persoanei vizate, care să dezvăluie informații despre starea de sănătate fizică sau mentală trecută, prezentă sau viitoare a persoanei vizate: un număr, un simbol sau un semn distinctiv atribuit unei persoane fizice pentru identificarea singulară a acesteia în scopuri medicale; informații rezultate din testarea sau examinarea unei părți a corpului sau a unei substanțe corporale, inclusiv din date genetice și eșantioane de material biologic; precum și orice informații privind, de exemplu, o boală, un handicap, un risc de îmbolnăvire, istoricul medical, tratamentul clinic sau starea fiziologică sau biomedicală a persoanei vizate, indiferent de sursa acestora, ca, de exemplu, un medic sau un alt cadru medical, un spital, un dispozitiv medical sau un test de diagnostic in vitro” [11].*

În opinia noastră, susținută de normele internaționale în vigoare, datele privind sănătatea mintală constituie un ansamblu de informații extrem de sensibile pentru pacient, iar divulgarea lor poate conduce la urmări grave, deoarece se lezează profund onoarea și demnitatea persoanei (*Cauza Panteleyenko împotriva Ucrainei* din 29 iunie 2006 [278]; *Cauză Chave, născută Jullien, împotriva Franței*, din 9 iulie 1991 [269]). Dezvăluirea acestor date poate afecta în mod dramatic viața privată și de familie a persoanei, precum și situația sa socială și profesională, prin expunerea persoanei respective la oprobriul și riscul de excludere din viața publică; sunt indicate în acest sens hotărârile din 17 ianuarie 2012 și din 25 februarie 1997, pronunțate în cauzele *Varapnickaitė-Mažylienė contra Lituaniei* [279] și *Z. contra Finlandei* [280].

În Republica Moldova și în România, confidențialitatea este reglementată atât prin lege, cât și prin Coduri deontologice (alin.(1) art.7 din Legea României nr.677 din 21.11.2001 *pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date* [67]; alin.(1) art.14 din Legea ocrotirii sănătății Republicii Moldova, nr.4XIII din 28.03.1995 [56]; alin.(1) art.12 din Legea Republicii Moldova *cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului*, nr.263-XVI din 27.10.2004; alin.(1) art.13 din Legea Republicii Moldova *cu privire la exercitarea profesiei de medic*, nr.264-XVI din 27.10.2005 [49] etc.

În plan comparativ, în conformitate cu alin.(3) art.39 din Legea României *privind reforma în domeniul sănătății*, nr.95 din 14 aprilie 2006, *„păstrarea confidențialității informațiilor referitoare la persoane este obligatorie pentru toți salariații care prin activitatea pe care o desfășoară au acces la acestea în mod direct sau indirect” [68].* În conformitate cu art.21-25

(Dreptul la confidențialitatea informațiilor și viața privată a pacientului) din Legea României, *cu privire la drepturile pacientului*, nr.46 din 21 ianuarie 2003, „*toate informațiile privind starea pacientului, rezultatele investigațiilor, diagnosticul, prognosticul, tratamentul, datele personale sunt confidențiale chiar și după decesul acestuia*” [62].

Curtea Constituțională a României în Decizia sa din 17 iulie 2018 a subliniat „*necesitatea existenței unor prevederi legale care să dispună limitarea la strictul necesar a numărului persoanelor care să aibă acces la datele personale cu caracter medical*” [265]. Într-un alt context, în conformitate cu pct.35 al Deciziei Curții Constituționale a României, „*dezvăluirea unor date medicale în favoarea unui ziar, a unui procuror sau angajatorului pacientului, precum și colectarea datelor medicale ale pacientului de către o instituție responsabilă în monitorizarea calității actului medical, constituie ingerințe în dreptul la viață privată, urmând a fi analizate, de la caz la caz, prin intermediul testului de proporționalitate*” [265].

Putem chiar susține că lucrătorului medical îi este oferită dubla intimitate a pacientului: corpul acestuia și informații cu caracter familial și personal. Dreptul la confidențialitate este încălcat în cazul divulgării active și în cazul așa-numitei divulgării pasive, când din neglijență și neatenție lucrătorul medical a permis scurgerea informațiilor confidențiale despre pacient [127, p.195]. Totodată, medicul are dreptul să nu divulge informația nici pacientului. În acest sens, acțiunile medicului sunt considerate legitime doar în cazul în care sunt respectate următoarele trei condiții: 1) ascunderea informației se săvârșește în scopul de a-l elibera pe pacient de la suferințe psihice; 2) informația se referă la o boală incurabilă gravă, periculoasă pentru viața pacientului; 3) această boală nu pune în pericol viața și sănătatea altor persoane.

În conformitate cu pct.52 Codul deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului din Republica Moldova „*confidențialitatea este dreptul pacientului ca informația referitoare la starea sănătății sale fizice și psihice, aspectele intime ale vieții personale să nu fie divulgată unor persoane terțe, în condițiile Legii privind protecția datelor cu caracter personal*” [35]. O reglementare similară o găsim și în Codul de deontologie medicală din România. Astfel, în conformitate cu art.17 (Secretul profesional) Codul de deontologie medicală aprobat prin Hotărârea Adunării Generale Naționale a Colegiului Medicilor din România nr. 3/04.11.2016, „*medicul va păstra secretul profesional și va acționa în acord cu dreptul legal al fiecărei persoane la respectul vieții sale private din punctul de vedere al informațiilor referitoare la sănătatea sa*” [36]. Potrivit alin.(2) art.18 (Întinderea obligației de păstrare a secretului profesional), „*obligația medicului să păstreze secretul profesional persistă și după ce persoana respectivă a încetat să îi fie pacient sau a decedat*” [36]. Mai mult, potrivit art.34 a Codului de etică și deontologie al asistentului medical generalist, al moașei și al asistentului medical din

România, „obiectul secretului profesional îl constituie tot ceea ce asistentul medical generalist, moașa și asistentul medical, în calitatea lor de profesionist, au aflat direct sau indirect în legătură cu viața intimă a pacientului, a familiei, a aparținătorilor, precum și problemele de diagnostic, prognostic, tratament, circumstanțe în legătură cu boala și alte diverse fapte, inclusiv rezultatul autopsiei” [37].

Anterior, în publicațiile noastre am constatat că „secretul profesional medical reprezintă o informație inaccesibilă privită ca un ansamblu de date referitoare la starea de sănătate a persoanei, precum și datele obținute pe parcursul examinării și tratamentului medical, care i-au devenit cunoscute lucrătorului medical, în virtutea îndeplinirii de către acest lucrător a obligațiilor profesionale, divulgarea acestor informații poate să cauzeze prejudicii acestor persoane, sau față de care sunt luate măsuri corespunzătoare pentru păstrarea confidențialității” [129, p.147]. Datele medicale propriu-zise și datele ce țin de viața privată a pacientului [129, p.147].

În procesul cercetării noastre empirice (**Compartimentului nr.15**), am găsit că doar 26,53% din numărul total de respondenți nu vor încredința datele proprii cu caracter personal unui lucrător medical (a se vedea **Figura nr.1.19**).

Informațiile care i-au devenit cunoscute medicului în legătură cu exercitarea activității în domeniul acordării îngrijirilor medicale la etapa de diagnosticare, tratament, profilaxie și reabilitare constituie obiectul secretului profesional medical. Uneori, se întâmplă cazuri în care lucrătorul medical află despre anumite aspecte ale vieții private a unei persoane străine în virtutea altor împrejurări și temeieri juridice, atunci această informație nu poate forma secretul profesional medical. Poate exista și o situație diametral opusă, informația cu privire la sănătatea pacientului este gestionată de o altă persoană în legătura cu îndeplinirea funcțiilor sale de serviciu. Spre exemplu, folosindu-se de situația că lucrătorul medical absentează în birou, un reprezentant al personalului auxiliar ia cunoștință de fișele medicale ale pacienților.

Datele ce se referă la secretul medical pot fi divizate în două grupe: 1) datele medicale sau datele personale biometrice; 2) informațiile cu privire la viața privată a pacientului obținute de către lucrătorul medical în procesul de îndeplinire a obligațiilor profesionale și de serviciu. În mod special sunt garantate: dreptul la confidențialitate al persoanelor care solicită testarea la marcherii HIV sau care sunt diagnosticate cu HIV; dreptul la confidențialitate în realizarea drepturilor la reproducere ale fiecărei persoane; dreptul la confidențialitate al persoanelor care suferă de tulburări psihice sau care au solicitat asistență psihiatrică și tratament într-o instituție de psihiatrie; dreptul la confidențialitate al tuturor datelor cu caracter personal, inclusiv al celor genetice, referitoare la persoana de la care au fost prelevate organe, țesuturi sau celule și al

datelor cu caracter personal referitoare la recipient, colectate în urma activității din domeniul transplantologiei.

Condiția esențială de survenire a răspunderii penale pentru încălcarea secretului profesional medical: există posibilitatea de a identifica pacientul prin intermediul informației divulgate (înregistrări foto, video, sunete etc.). Însă, folosirea informației medicale anonimizate și generalizate despre pacienți, spre exemplu, în procesul de studii la facultățile de medicină, când cadrul didactic aduce exemple din cazuistica medicală, cu omiterea numelui și a imaginii acestuia, cele comunicate și diseminate în public nu vor fi sancționate de legea penală. Mai mult, arătarea/demonstrarea la prelegeri, într-un discurs public, doar a unui fragment sau a unor fragmente corporale ale pacientului (fără ca fața lui să fie vizibilă și identificabilă), cu condiția obținerii autorizate a imaginilor respective, nu constituie infracțiune. În acest sens, obținerea autorizată presupune consimțământul benevol, liber și informat al pacientului pentru utilizarea imaginilor depersonalizate în procesul de studii. În opinia noastră, garanția confidențialității trebuie să fie asigurată pacientului atât de către lucrătorii medicali și auxiliari, cât și de studenții-medici pe parcursul perioadei de stagiere. Cu acordul pacientului, informația ce constituie secret profesional medical poate fi transmisă altor persoane în scop de examinare și tratament, cercetări medicale, publicații științifice, în scop de instruire în procesul de învățământ la specialitate. Persoanele care au obținut informația ce constituie secret profesional medical sunt responsabile, împreună cu lucrătorii medicali, pentru asigurarea confidențialității informației obținute, precum și pentru divulgarea secretului profesional. O altă problemă este *sesizarea unor deficiențe legislative în legea extrapenală a Republicii Moldova în materia protecției juridico-penale a informațiilor confidențiale cu privire la HIV/SIDA*. În ce privește asigurarea protecției secretului profesional medical, actualmente în legea penală și cea contravențională a Republicii Moldova s-a creat o situație inadmisibilă. În conformitate cu prevederile art.3 al Legii Republicii Moldova *cu privire la profilaxia infecției HIV/SIDA*, nr.23 din 16.02.2007, *confidențialitatea* desemnează „protejare și garantare a dreptului la intimitate al unei persoane supuse testării la marcherii HIV sau diagnosticate ca fiind HIV pozitivă” [53]. Garanțiile confidențialității sunt descrise în art.6, 14 și 28 ale acestei legi. În special, potrivit alin.(2) art.28, „*toate ședințele instanțelor de judecată și cele ale autorităților publice cu participarea persoanelor cu status HIV pozitiv, la cererea acestora, vor fi închise*” [53].

În Capitolul VII al Părții speciale din Codul contravențional al Republicii Moldova „*Contravenții ce atentează la sănătatea populației, sănătatea persoanei, la starea sanitar-epidemiologică*” [28], găsim o normă specială cu privire la protecția datelor confidențiale cu caracter medical prevăzută la art.74 „*Divulgarea informației confidențiale privind examenul*

medical de depistare a contaminării cu virusul imunodeficienței umane (HIV) ce provoacă maladia SIDA” [28], conform căreia *divulgarea informației confidențiale despre examenele medicale de depistare a contaminării cu virusul imunodeficienței umane (HIV) ce provoacă maladia SIDA de către personalul medical sau de către alte persoane care, în virtutea obligațiilor de serviciu, dețin astfel de informații se sancționează cu amendă de la 50 la 70 de unități convenționale”* [28]. Analizând textele din ambele legi, apare întrebarea: de ce în cadrul asigurării protecției juridice a datelor confidențiale cu caracter medical se admite situația de discriminare legislativă? Vom fi mai expliciti: oare datele confidențiale cu privire la *examenul medical de depistare a contaminării cu virusul imunodeficienței umane (HIV) ce provoacă maladia SIDA* nu sunt date confidențiale cu privire la viața personală sau familială? Răspunsul este afirmativ – *da, sunt*. În același timp, cum urmează a fi încadrată juridic fapta de la divulgare a *altor* informații confidențiale despre persoană ce îi identifică statusul HIV/SIDA, nu doar de divulgare a informației confidențiale despre examenele medicale de depistare a contaminării cu HIV? Care ar fi soluția legislativă cu privire la destăinuirea datelor confidențiale ce vizează faptul adresării pentru servicii de tratament pentru boala SIDA etc., sau cu privire la alte procedee (nu doar examenul de depistare)? Răspunsul nu este oferit de legiuitor. Mai mult, analizând ambele norme se primește că divulgarea datelor ce constituie obiectul imaterial al contravenției prevăzute la art.75 din Codul contravențional este o normă juridică ce instituie un regim de sancționare cu mult mai favorabil decât divulgarea altor date cu caracter medical, sensibile din punctul de vedere al dispozițiilor internaționale.

Conform politicii penale a statului, precum și la nivel internațional, este proclamat că datele confidențiale cu caracter medical ce vizează o persoană concretă identificată sau identificabilă urmează a fi protejate în mod special. Însă, din această soluție legislativă, pe care o desprindem din coraportul alin.(1) art.177 CP RM și art.75 din Codul contravențional, ajungem la o altă concluzie – dacă se vor divulga date confidențiale cu privire la statusul identificat HIV, fapta nu atinge gradul prejudiciabilității prevăzut de legea penală, pe când destăinuirea altor secrete cu caracter medical ce vizează viața personală sau familială constituie o faptă infracțională. În acest sens, am sesizat încă o neconcordanță – articolul 75 din Codul contravențional impune o condiție suplimentară de survenire a răspunderii contravenționale – *fapta este săvârșită „de către personalul medical sau de către alte persoane care, în virtutea obligațiilor de serviciu”* [28] (sublinierea ne aparține – *n.a.*), legiuitorul concretizând caracterul obligației – *de serviciu*. Pe cale de consecință, secretul profesional medical se substituie în mod neclar cu secretul medical de serviciu, ceea ce nu poate fi posibil datorită însăși naturii activității medicale, ea implicând cunoștințe și competențe profesionale, și, în virtutea profesiei, unele informații cu privire la viața

personală și/sau familială a unei alte persoane pot deveni cunoscute medicului. Secretul medical este întotdeauna *profesional*, iar în cazul în care această informație este prelucrată sau în alt mod procesată de alte persoane (fără competențe profesionale medicale), cum ar fi lucrătorii auxiliari (infermiere, contabili, secretari etc.) ea devine *informație de serviciu*. Deci, formularea întâlnită la art.75 se impune a fi parțial incorectă, dat fiind că legiuitorul moldav greșit indică regimul în care urmează a fi păstrată informația confidențială obținută de lucrătorii medical în cadrul îndeplinirii competențelor lor profesionale, cu alte cuvinte, *în virtutea profesiei*.

Ultima observație pe care o formulăm este tehnica legislativă greșită, în baza căreia norma juridică cu caracter general care asigură regimul confidențial al informației este plasată în Codul penal, însă norma specială ce vizează protecția datelor confidențiale speciale, extrem de sensibile (în cazul nostru – datele medicale cu privire la statusul HIV/SIDA) – în Codul contravențional. Informațiile despre statusul HIV/SIDA al persoanei nu pot fi considerate *privilegiate*, cu alte cuvinte nu atenuează răspunderea juridico-penală a subiectului destăinuirii, dar nici calitatea subiectului special („*personalul medical sau de către alte persoane care, în virtutea obligațiilor de serviciu*” [28]) nu constituie o circumstanță atenuantă pentru ca fapta să fie recunoscută una contravențională. Dimpotrivă, destăinuirea datelor confidențiale cu caracter special protejate de normele internaționale și, mai mult, de către reprezentanții personalului medical sau de alte persoane în virtutea obligațiilor profesionale sau de serviciu, trebuie să constituie o variantă agravată a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.177 CP RM. Această soluție se datorează (a) calității informației culese sau răspândite, precum și (b) calității speciale a subiectului infracțiunii. Devine o absurditate faptul că norma specială este plasată în Codul contravențional, pe când norma generală se află în Partea specială a Codului penal.

În rezultat, propunem ca legea penală să protejeze în mod special categorii de secrete medicale *sensibile* în caz de divulgare a secretului medical profesional. Pe lista acestora se vor înscrie date privind: infecția HIV/SIDA; boala venerică; boala psihică; alcoolismul, narcomania, toxicomania; maladiile din sfera urogenitală; intervențiile chirurgicale legate cu funcția reproductivă a persoanei (informații cu privire la fecundarea extracorporală, întreruperea sarcinii, sterilizarea persoanei, schimbarea sexului persoanei etc.). Drept temei pentru evidențierea acestor informații în calitate de semn calificativ ar fi atitudinea psihică a proprietarului față de astfel de date, care în urma tradițiilor sociale se rușinează de evenimentele medicale ce au avut loc în viața lui. Comportamentul respectiv este condiționat de posibilitatea apariției la cei din jur a atitudinii negative față de persoană. Prejudiciul moral în acest caz este cauzat prin blamarea din partea societății. Același criteriu poate fi aplicat și la determinarea grupului de date ce se referă la secretele personale și familiale ale pacientului, care la fel urmează a fi catalogate ca semne ale

divulgării secretului medical. În acest mod, se impune ca necesară evidențierea datelor ce se referă la sfera vieții sexuale a persoanei (relațiile intime, inclinațiile, orientarea sexuală etc.).

Analizând legislația penală și extrapenală a mai multor state, am observat tendința legiuitorului străin de a oferi protecție juridico-penală specială datelor confidențiale despre persoană cu caracter medical. Spre deosebire de alte state, *Codul penal al Ucrainei* [86] se limitează doar la protecția datelor confidențiale cu caracter medical, conținând următoarea structură a infracțiunilor ce sunt săvârșite în sfera informației confidențiale: „*Divulgarea datelor cu privire la efectuarea examinării medicale pentru identificarea contaminării cu virusul HIV sau pentru o altă boală infecțioasă incurabilă*” [86] (art.132); „*Divulgarea neautorizată a secretului medical*” [86] (art.145). De menționat că o normă juridico-penală cu caracter general care incriminează divulgarea secretului profesional sau alte operațiuni ilegale legate cu acesta lipsește, fiind recunoscute în afara legii doar secretele profesionale medicale.

Tehnică legislativă asemănătoare din legea penală a Ucrainei întâlnim în *Codul penal al Republicii Belarus* [84]. Astfel, protecție specială secretului profesional medical este acordată în art.178 (Dezvăluirea secretului medical); totodată, nu există vreo normă care ar incrimina divulgarea sau alte acțiuni ilegale săvârșite față de informația păstrată în regim juridic de secret profesional general. Conform alin.(1) art.178, constituie infracțiune „dezvăluirea intenționată de către un angajat medical, farmaceutic sau de alt colaborator, fără necesitatea profesională sau de serviciu, a datelor privind prezența unei maladii, a diagnosticului sau a rezultatelor examinării medicale a pacientului” [84] (divulgarea secretului medical). În alin.(2) art.178 este prevăzută o normă specială ce incriminează fapta infracțională de dezvăluire a secretului medical, exprimată în „comunicarea datelor cu privire la faptul că o persoană suferă de HIV/SIDA” [84]. Varianta agravată prevede răspunderea penală pentru actele prevăzute la alin.(1) sau (2) ale art.178, care au condus la urmări grave. La rândul său, legiuitorul *Republicii Kazahstan* a procedat în mod analogic ca și cel din Ucraina și din Republica Belarus. Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.321 din acest Cod (Dezvăluirea secretului medical), constituie infracțiune „dezvăluirea de către un medic, fără necesitate profesională sau de serviciu, a informațiilor despre boala sau rezultatele unui examen medical al pacientului, exprimată în comunicarea informațiilor despre faptul că aceasta persoană suferă de HIV/SIDA” [85].

În majoritatea statelor din spațiul post-sovietic (cu excepția Georgiei) este incriminată doar divulgarea secretului medical (Ucraina, Republica Belarus, Republica Kazahstan, Republica Kârgâză). Deși secretul medical ca formă a secretului profesional este recunoscut extrem de important de către instrumentele internaționale, observăm că legiuitorul moldav se contrazice și admite deficiențe de ordin tehnico-legislativ. În urma constatărilor de lege lata și a analizei

problemelor sintetizate se propune înlăturarea deficiențelor depistate și demonstrarea necesității protecției informației confidentiale ce vizează viața privată în regim juridic special de secret profesional. Prin urmare, pledăm pentru **crearea unei norme juridico-penale care ar asigura protecția juridico-penală a secretului profesional medical**. În special, considerăm că o astfel de normă ar trebui să prevadă și anumite semne agravante, cum ar fi **divulgarea categoriilor speciale de date medicale încredințate sau obținute în virtutea îndeplinirii obligațiilor profesionale** (date privind boala venerică, boala psihică, alcoolismul, narcomania, toxicomania, maladiile din sfera urogenitală, intervențiile chirurgicale legate cu funcția reproductivă a persoanei etc.). Bazându-ne pe explicațiile anterioare consacrate necesității protecției juridico-penale a secretului medical, considerăm că **o varietate specială a secretului profesional medical este secretul profesional reproductiv** care trebuie să fie tratat cu o atenție deosebită, fiind supus unei abordări distincte în cadrul prezentei teze de doctorat.

Gradul de prejudiciabilitate a divulgării secretului medical nu poate fi comparat cu efectul vătămător al destăinuirii secretului reproductiv care atinge interese ale mai multor persoane. Secretul reproductiv (orice secret cu privire la reproducerea umană asistată medical) constituie secret personal și, îndeosebi, familial al unui cuplu de persoane. Încălcarea regimului confidențial al acestor informații poate cauza un prejudiciu considerabil drepturilor și intereselor legitime ale omului, în comparație cu divulgarea datelor medicale cu caracter general (a se vedea *Cauza Radu contra Republicii Moldova (Cererea nr. 50073/07)* [276], 15 aprilie 2014). În această ordine de idei, ne solidarizăm cu autorul K.Kiricenko, conform căruia „*secretul profesional reproductiv reprezintă datele cu privire la originea reală a copilului, născut prin tehnologii reproductive*” [182, p.97]. După cum noi am constatat anterior, „*confidențialitatea informației medicale devine o chestiune extrem de sensibilă în special în materia protecției datelor cu privire la aplicarea tehnologiilor reproductive, precum și cu privire la persoana pacientului și a donatorului*” [129, p.150].

Ținând cont de definiția dată sănătății reproductive de către Organizația Mondială a Sănătății („*capacitatea de a-și controla fertilitatea prin contracepție și avort, precum și libertatea de la bolile sexual transmisibile*”) [27], în opinia noastră, secretul profesional reproductiv, ca variantă-tip a secretului medical, include informația cu privire la: „1) *aplicarea tehnologiilor reproductive – informații cu privire la datele confidentiale ale persoanelor implicate în realizarea acestor tehnici, precum și numărul acestora; date cu privire la locul unde a avut loc fecundarea; date cu privire la tehnica de fecundare aleasă; 2) întreruperea artificială a sarcinii; 3) fertilitatea persoanei; 4) contracepția persoanei; 5) diagnosticul, tratamentul, profilaxia*

bolilor sexual transmisibile, precum și reabilitarea acestora; 6) efectuarea intervențiilor medicale pentru schimbarea sexului persoanei” [129, p.157].

Articolul 3 din *Declarația internațională privind datele genetice umane*, UNESCO [17], se referă la identitatea persoanei, adăugând că fiecare individ are o caracteristică genetică. Cu toate acestea, identitatea unei persoane nu se poate reduce la caracteristicile ei genetice, deoarece cuprinde și intervenția factorilor educaționali, de mediu și personali, precum și relațiile afective, sociale, spirituale și culturale cu alți indivizi, implicând un element de libertate. În articolul 7 din *Declarația universală privind genomul uman și drepturile omului* se adăugă că datele genetice asociate persoanelor identificabile, stocate sau prelucrate pentru utilizare în cercetare sau în orice alt scop, trebuie să fie confidențiale, așa cum se prevede în legislație. Spre regret, în practica reproductivă asistată medical se întâmplă ca subiecții să fie de acord cu donatorii și cu cei care doresc să aibă copii, dar nu și copiii înșiși care rezultă din aceste tehnici reproductive.

Codul familiei al Republicii Moldova la fel nu conține careva norme cu privire la păstrarea secretului reproductiv. În scop de protecție a informației ce constituie secret profesional reproductiv, regimul respectiv de confidențialitate necesită fi concretizat în acte normative extrapenale ce reglementează raporturile sociale legate de tehnologii reproductive, fiind stabilită și răspunderea penală pentru divulgarea secretului profesional reproductiv (Legea Republicii Moldova *cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială*, nr.185 din 24.05.2001 [51]; Legea Republicii Moldova *privind sănătatea reproducerii*, nr.138 din 15.06.2012 [61], *Regulamentul acordării serviciilor de reproducere umană asistată medical*, aprobat prin Anexa la Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova, nr.149 din 23.02.2017 [14]; Legea Republicii Moldova *cu privire la dispozitivele medicale*, nr.102 din 09.06.2017 [48]).

În conformitate cu prevederile lit.c) art.8 (Principiile de realizare a drepturilor) din Legea Republicii Moldova *privind sănătatea reproducerii*, nr.138 din 15.06.2012, „*integritatea vieții private și a secretului familial constituie principiul de bază conform căruia se realizează drepturile la reproducere*” [61]. Potrivit alin.(8) art.9 din aceeași lege, „*datele referitoare la tratamentul infertilității prin aplicarea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane sunt confidențiale și constituie un secret medical*” [61], iar potrivit alin.(9) art.11 din legea respectivă, „*orice informație a cuplului heterosexual, legată de tratamentul infertilității prin aplicarea metodelor de fertilizare in vitro, constituie un secret medical și nu va fi transmis altor persoane fără consimțământul cuplului*” [61].

Dreptul oricărei persoane de a-și cunoaște și stabili ascendența reală, ca o componentă a dreptului său la viață privată, este garantat de art.8 din Convenție (*Cauza Pascaud contra Franței*, Hotărârea din 06 iunie 2011 [268]; *Cauza Mikulić contra Croației*, Hotărârea din 7

februarie 2002 [277] și Cauza *Gaskin contra Regatului Unit al Marii Britanii*, Hotărârea din 7 iulie 1989 [272], Cauza *Kroon contra Olandei*, Hotărârea din 27 octombrie 1994 [273]; Cauza *Paradiso și Campanelli contra Italiei [GC]*; *Godelli contra Italiei*, §§ 57-58) [16]. Este recunoscută importanța „stabilirii detaliilor identității sale, ca ființă umană” și „posibilitatea de a obține informații necesare descoperirii adevărului despre un aspect important al identității sale personale, de exemplu identitatea genitorilor săi sau aspecte referitoare la nașterea și circumstanțele ei” (Cauza *Odièvre contra Franței*) [274].

La nivel european, noțiunea de viață familială ca și noțiunea de viață privată, încorporează dreptul la respectarea deciziilor de a deveni părinte în sens genetic (*Dickson contra Regatului Unit al Marii Britanii [GC]*, § 66 [271]). În consecință, dreptul unui cuplu de a recurge la procreația asistată medical intră în sfera de aplicare a articolului 8, ca expresie a vieții private și de familie (*S.H. și alții contra Austriei [GC]*, § 82) [16]. Curtea nu a constatat nicio încălcare a articolului 8 în cazul în care dreptul intern permitea fostului partener al reclamantului să-și retragă consimțământul pentru depozitarea și utilizarea de către el a embrionilor creați în comun de aceștia, împiedicându-i să aibă vreodată un copil de care ar fi legați genetic (*Evans contra Regatului Unit al Marii Britanii [GC]*, § 82) [16]. În jurisprudența CtEDO, principiul interesului superior al copilului este consacrat și recunoscut în instrumentele internaționale, acest principiu fiind conceput ca **un principiu absolut** și care primează oricărui **alt interes**. Acest principiu **vizează o serie de drepturi**, printre care drepturile referitoare la protejarea dreptului la viața privată: *dreptul copilului de a-și păstra identitatea* (art.8 par.1 din Convenția cu privire la drepturile copilului (1989)); *dreptul copilului de a fi conceput, de a cunoaște și de a fi crescut și educat de un bărbat și de o femeie, care sunt tatăl și mama lui* (art.7 par.1, art.9 par.1 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1989); *dreptul copilului de a-și cunoaște originile* (art.8 din Convenția europeană a drepturilor omului, interpretat în jurisprudența CtEDO, care recunoaște dreptul fundamental al copilului *de a-și cunoaște originile biologice*, ca o componentă a *dreptului la identitate și dezvoltare personală* (cauza *Odièvre contra Franței*, Hotărârea din 13 februarie 2003, par.29) [274].

Secretul profesional reproductiv vizează „dreptul la viață privată nu doar al cuplului care a purces la tehnici reproductiv medical asistate, dar și dreptul la viață privată al donatorului, precum și dreptul persoanei generate din acea tehnică reproductivă la cunoașterea originii sale biologice” [129, p.152]. „Dreptul la identitate personală garantează identificarea posibilă a matricei biologice a subiectului, care îi oferă prerogativa pentru acces la activele biologice care identifică originea persoanei și pentru cunoașterea propriei origini biologice” [129, p.157]. Se consideră important ca „*persoana născută să cunoască identitatea părinților săi biologici, fără*

consecințe juridice conexe, cum ar fi moștenirea și dreptul la un nume” [129, p.157]. În acest context, cea mai sensibilă ar fi corelarea dreptului mamei de a păstra anonimatul donatorului cu dreptul copilului (devenit adult) la construirea propriei identități prin dezlegarea misterului nașterii sale.

În 2002 (*Cauza Mikulić contra Croației. no.53176/99*) [277] Curtea Europeană instituie o obligație pozitivă în sarcina statelor, în sensul asigurării accesului persoanelor la datele privind identitatea proprie. Astfel, imposibilitatea efectuării testului ADN pentru stabilirea paternității trebuie suplinită „*prin mijloace alternative*” care să asigure clarificarea „*cu celeritate*” a acestui aspect. În opinia Curții, persoanele în situația applicantului au un interes vital, protejat de Convenție, ce constă în obținerea informației necesare pentru destăinuirea adevărului despre această latură importantă a identității personale. Pe de altă parte, trebuie de reținut că protecția terțelor persoane poate împiedica ca astfel de persoane să fie obligate să se supună testului medical de orice tip, inclusiv la testarea ADN (*Cauza Mikulić contra Croației, no. 53176/99*) [277].

În calitate de argument forte pentru incriminarea de sine stătătoare a divulgării sau a altor fapte infracționale săvârșite contra securității secretului profesional reproductiv aducem experiența pozitivă a Parlamentului italian care a adoptat în 2004 Reguli cu privire la procrearea medical asistată, unde în Capitolul V „*Prohibițiuni și pedepse*” [292], a prevăzut că constituie infracțiune „*divulgarea datelor confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, la numele celor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată*” [292], și se pedepsește cu amendă în mărime de la 25.000 la 50.000 de euro. Legiuitorul italian identifică două forme de divulgare a datelor confidențiale cu caracter reproductiv: „*numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată; numele celor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată*” [292].

Reieșind din cele stipulate în Codul penal al Elveției și în legea penală a Italiei, dar și ținând cont de viteza dezvoltării revoluționare a medicinei reproductivă, precum și de impactul major al acesteia atât asupra legii penale a României, cât și a Republicii Moldova, propunem completarea ambelor coduri penale cu o normă juridico-penală specială de sine stătătoare care ar incrimina în mod special divulgarea sau alte fapte prejudiciabile săvârșite față de secretul profesional reproductiv. În opinia noastră, această normă ar avea un conținut specific, după cum urmează:

„Articolul 185⁵. Încălcarea secretului profesional reproductiv

(1) *Culegerea, stocarea, sau alte operații referitoare la datele confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, precum și la numele*

persoanelor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată, fără obținerea consimțământului în scris al ambilor subiecți ai cuplului, se pedepsește...

(2) Divulgarea datelor confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, precum și la numele persoanelor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată,

se pedepsește.....

(3) Un student care dezvăluie informații confidențiale care i-au devenit cunoscute în cursul studiilor, a practicii de instruire, inclusiv și în cadrul rezidențiatului, răspunde penal pentru încălcarea secretului profesional.

(4) Angajatul instituției sau studentul care a intrat în posesia datelor personale confidențiale cu privire la pacient își va păstra obligația de a păstra secretul profesional chiar în cazul încetării calității de angajat sau student”.

3.4. Concluzii la Compartimentul 3

Informațiile confidențiale pot fi considerate un secret profesional numai cu respectarea următoarelor condiții: informațiile relevante „*au fost încredințate sau au devenit cunoscute reprezentantului unei anumite profesii în legătură cu îndeplinirea obligațiilor sale profesionale*” [122, p.161]; persoana care, în virtutea statutului său profesional, a obținut acces la informații confidențiale, nu este membru al serviciului de stat sau municipal; prin lege sau printr-un alt act normativ subordonat legii este stabilită interzicerea difuzării informațiilor confidențiale; „*dezvăluirea ilegală a informațiilor confidențiale a căror distribuire neautorizată poate aduce atingere drepturilor și intereselor proprietarului informațiilor sau succesiorilor săi are un impact negativ asupra proprietarului informațiilor sau a succesiorilor acestuia*” [121, p.157].

În urma studiului empiric am ajuns la concluzia că majoritatea respondenților pledează pentru interpretarea extensivă a conținutului secretului profesional [132, p.231]. Urmărind logica acestui obiectiv, având susținerea respondenților, considerăm că poziția legiuitorului român pe care o sesizăm din dispoziția de la alin.(1) art.227 CP Rom. de a trata conținutul secretului profesional doar din perspectiva laturii informaționale nu este una suficientă pentru asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional, prevederile juridico-penale urmând să fie extinse în așa mod, încât să fie asigurată protecția juridico-penală atât *a laturii informaționale*, cât și *a laturii faptice* a vieții private ce vizează o altă persoană. După cum reiese din cercetarea empirică efectuată, „*măsurile de clasificare a informației*” [132, p.238] (55,64%) și „*măsurile prompte de supraveghere și monitorizare*” [132, p.238] (42,38%) se impun a fi cele mai

relevante pentru asigurarea secretului profesional. Constatăm că, folosind metoda multiopțională, majoritatea respondenților pledează pentru relevanța măsurilor legislative de natură juridico-penală în asigurarea protecției juridice a secretului profesional (69,70%), susținând că, indiscutabil, sunt rezonabile în acest sens „măsurile constituționale” [132, p.247] (41,98% din numărul total de respondenți). Marea parte a respondenților (74,85%) sunt de părere că protecția juridico-penală a secretului profesional urmează a fi asigurată doar prin norme juridico-penale speciale care prevăd răspunderea penală pentru divulgarea și alte forme de încălcare a secretului profesional, indiferent de tipul secretului profesional [132, p.231]. În opinia altor respondenți (61,78%), protecția juridică a secretului profesional urmează a fi asigurată în paralel atât de norme contravenționale speciale, cât și de norme juridico-penale speciale, în funcție de gradul de prejudiciabilitate al faptei condiționat de tipul informației confidențiale protejate în regim de secret profesional [132, p.231].

Principalele metode de comitere a infracțiunilor în sfera informațiilor confidențiale prevăzute în codurile penale străine sunt achiziționarea, primirea, colectarea, utilizarea, dezvăluirea, difuzarea și publicarea informațiilor, încălcarea diferitor tipuri de secrete, divulgarea informațiilor. Unele reguli indică la ilegalitatea acțiunilor comise (colectarea ilegală, stocarea, încălcarea) – săvârșirea lor neautorizată. În unele țări, pentru a fi penalmente pedepsibilă, colectarea și difuzarea informațiilor confidențiale trebuie să se efectueze fără consimțământul persoanei care deține informațiile. În același timp, în cazul incriminării încălcării informațiilor confidențiale, legiuitorii folosesc în legea penală a acestor state termeni asemănători: informații, date, secret, informații confidențiale, informații cu caracter secret, informații secrete.

Acceptând și utilizând experiența pozitivă a unor state străine, ținând cont de necesitatea stringentă de înlăturare a deficiențelor legislative în materia încălcării regimului de păstrare a secretului de serviciu, propunem introducerea în Partea specială a Codului penal al Republica Moldova a unei norme de sine stătătoare care ar asigura integritatea informațiilor ce constituie secret de serviciu. Cu toate acestea, pledăm pentru crearea unei norme juridico-penale care ar asigura protecția juridico-penală a secretului profesional medical. În special, considerăm că „o astfel de normă ar trebui să prevadă și *anumite semne agravante*, cum ar fi *divulgarea categoriilor speciale de date medicale încredințate sau obținute în virtutea îndeplinirii obligațiilor profesionale* (date privind boala venerică, boala psihică, alcoolismul, narcomania, toxicomania, maladiile din sfera urogenitală, intervențiile chirurgicale legate cu funcția reproductivă a persoanei etc.)” [129, p.158].

Reieșind din cele observate în Codul penal al Elveției și legea penală a Italiei, dar și ținând cont de viteza dezvoltării revoluționare a medicinei reproductive, precum și de gradul

prejudiciabil extrem de major al divulgării informațiilor sensibile ce țin de viața reproductivă a familiei, propunem completarea Codului penal al României, și a Codului penal al Republicii Moldova cu o normă juridico-penală specială de sine stătătoare care ar incrimina în mod special divulgarea sau alte fapte prejudiciabile săvârșite față de secretul profesional reproductiv. În opinia noastră, această normă ar avea un conținut specific.

Propunem *de lege ferenda* „extinderea cercului de informații cu caracter religios obținute în urma comunicării și cooperării credincioșilor din diferite confesiuni, nu doar din creștinism sau religii analoage ce recunosc și profesează taina spovedaniei” [123, p.67]. În cazul în care „slujitorul bisericesc află în procesul spovedaniei despre infracțiunea care s-a comis sau este pe cale de a fi comisă, el se află într-o situație contradictorie. Pe de o parte, oricare cetățean este obligat să întreprindă măsuri rezonabile pentru descoperirea infracțiunilor; pe de altă parte, încălcarea tainei spovedaniei îl transformă pe slujitorul bisericesc într-un infractor care a comis infracțiune religioasă” [123, p.65].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în urma cercetării efectuată în cadrul prezentei teze de doctorat pot fi relatate prin următoarele teze: *a fost cercetată* doctrina contemporană consacrată secretului profesional; *a fost argumentată* necesitatea sancționării juridico-penale distincte a infracțiunilor care încalcă securitatea secretului profesional; *au fost analizate* normele juridico-penale care asigură securitatea secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova; *au fost cercetate* reglementările din legislația extrapenală a României și din cea a Republicii Moldova; *a fost explicat* conținutul secretului profesional; *a fost efectuată* analiza diferențiată a secretului profesional și a secretului de serviciu; *a fost demonstrată* diferența dintre secretele primare și secretele derivate protejate de legea penală; *a fost efectuat* analiza comparativă de drept penal a normelor din Codurile penale ale altor state (Georgia, Ucraina, Republica Belarus, Republica Kazahstan, Republica Kârgâză, Germania, Italia, Franța etc.) ce asigură inviolabilitatea secretului profesional; *a fost cercetate* normele juridico-penale, contravenționale și procesual penale conexe secretului profesional; *a fost elaborat* propria cercetare empirică (sondaj de opinii) pentru verificarea ipotezei formulate; *au fost formulate* concluzii și recomandări menite să îmbunătățească Codul penal al României și Codul penal al Republicii Moldova.

Datorită tratării complexe și exhaustive a obiectului de cercetare, a fost soluționată ***problema științifică actuală de importanță majoră*** care constă în: fundamentarea științifică a regimului juridic de secret profesional (*derivat*) în care sunt păstrate datele confidențiale ce vizează viața privată a persoanei (*secret primar*) în calitate de obiect juridic special de atenție prin prisma legii penale a României și celei a Republicii Moldova, precum și în înaintarea unui set de recomandări sub aspect *de lege ferenda* de natură să contribuie la sporirea ansamblului de măsuri preventive și de combatere a infracțiunilor ce atentează la securitatea și integritatea datelor confidențiale păstrate în regim de secret profesional. Lipsa unor cercetări științifice juridico-penale aprofundate, pe care am reținut-o în literatura de specialitate din România și din Republica Moldova, dar și în doctrina din alte state, semnificația ei științifică și practică incontestabilă la etapa contemporană de dezvoltare a legii penale argumentează necesitatea investigării protecției juridico-penale a secretului profesional.

Concluzii:

1. În Codul penal al României și în Codul penal al Republicii Moldova secretul profesional este denumirea generică, sintetică și consolidată a secretelor protejate de lege, respectarea cărora este determinată prin „caracterul de încredere al profesiilor specifice și al unor activități specifice” [121, p.157-158], iar dezvăluirea neautorizată a acestora și fără

consimțământul proprietarului informațiilor confidențiale aduce atingere drepturilor și intereselor persoanei fizice sau juridice. La temelia secretelor profesionale sunt plasate secretele personale străine care sunt protejate de la divulgarea acestora prin prohibițiunile juridice ce sunt adresate celui cărui astfel de taine sunt încredințate. „*Prin regimul juridic de păstrare a secretului profesional este protejat interesul privat al persoanei care recurge la asistență profesională și, prin urmare, devine o prioritate pentru subiecții raporturilor de protecție juridică a secretului profesional*” [121, p.157-158]. Secretul profesional urmează a fi ocrotit într-un alt regim de protecție a datelor personale, devenind unul secundar și dependent de cel primar.

2. „*În cazul în care informația secretă constituie grija persoanei care o deține, ea se recunoaște a fi secret primar; când persoana dispune de un secret străin, această informație obține un caracter secundar*” [130, p.260]. Dacă în legea penală română incriminarea divulgării secretului profesional este operată în art.227 CP Rom., atunci în legea penală a Republicii Moldova lipsește vreo normă generală care ar sancționa divulgarea sau o altă încălcare a secretului profesional.
3. Informațiile confidențiale pot fi considerate un secret profesional numai cu respectarea următoarelor condiții: „*informațiile relevante au fost încredințate sau au devenit cunoscute reprezentantului unei anumite profesii în legătură cu îndeplinirea obligațiilor sale profesionale; persoană care, în virtutea statutului său profesional, a obținut acces la informații confidențiale, nu este membru al serviciului de stat sau municipal; prin lege sau prin alt act normativ subordonat legii este stabilită interzicerea difuzării informațiilor confidențiale; dezvăluirea ilegală a informațiilor confidențiale a căror distribuire neautorizată poate aduce atingere drepturilor și intereselor proprietarului informațiilor sau succesoriilor săi, are un impact negativ asupra proprietarului informațiilor sau a succesoriilor acestuia*” [121, p.157-158].
4. Enumerația aspectelor ce țin de viața privată a unei persoane nu poate fi operată în întregime, iar crearea unei liste se impune a fi inutilă. În rezultat, ținând cont de faptul că categoria „*secretul vieții private*” nu coincide cu categoria „*secretul profesional*”, nici protecția juridico-penală a inviolabilității vieții private nu este aptă să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional. În opinia noastră, „*viața de zi cu zi e schimbătoare după structură și conținut; prin urmare, conținutul secretului profesional este diferit și nu poate fi prevăzut expres de lege*” [132, p.231]. Secretul vieții private nu coincide cu secretul profesional. Prin urmare, în concepția autorului, conținutul secretului profesional, la fel ca și conținutul secretului vieții private, nu poate fi reglementat expres de lege, din

cauza multitudinii de raporturi sociale care pot forma conținutul acestor categorii de secrete. Interpretarea extensivă a conținutului secretului profesional este cea mai oportună, luând în considerare diversitatea profesiilor ce implică necesitatea păstrării secretului profesional.

5. În urma studiului empiric am ajuns la concluzie că majoritatea respondenților pledează pentru interpretarea extensivă a conținutului secretului profesional. Urmărind logica acestui obiectiv, având susținerea respondenților, considerăm că poziția legiuitorului român pe care o sesizăm din dispoziția alin.(1) art.227 CP Rom. de a trata conținutul secretului profesional doar din perspectiva *laturii informaționale* nu este una suficientă pentru asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional, prevederile juridico-penale urmând a fi extinse în așa mod, încât să fie asigurată protecția juridico-penală atât a *laturii informaționale*, cât și a *laturii faptice* a vieții private ce vizează o altă persoană.
6. Principalele metode de comitere a infracțiunilor în sfera informațiilor confidențiale prevăzute în codurile penale străine sunt achiziționarea, primirea, colectarea, utilizarea, dezvăluirea, difuzarea și publicarea informațiilor, încălcarea diferitor tipuri de secrete, divulgarea informațiilor. Unele reguli indică la ilegalitatea acțiunilor comise (colectarea ilegală, stocarea, încălcarea) – săvârșirea lor neautorizată. În unele țări, colectarea și difuzarea informațiilor confidențiale ar trebui să se efectueze fără consimțământul persoanei care deține informațiile. În același timp, în cazul incriminării încălcării informațiilor confidențiale, legiuitorii folosesc în legea penală a acestor state, termeni asemănători: informații, date, secret, informații confidențiale, informații cu caracter secret, informații secrete [122, p.164].
7. După cum reiese din cercetarea empirică efectuată, măsurile de clasificare a informației (55,64%) și măsurile prompte de supraveghere și monitorizare (42,38%) se impun a fi cele mai relevante pentru asigurarea secretului profesional. Constatăm că, folosind metoda multioptională, majoritatea respondenților pledează pentru relevanța măsurilor legislative de natură juridico-penală în asigurarea protecției juridice a secretului profesional (69,70%), mare parte punând accent pe, rezonabilitatea măsurilor constituționale (41,98% din numărul total de respondenți). Un număr semnificativ de respondenți (74,85%) au susținut că protecția juridico-penală a secretului profesional urmează a fi asigurată doar prin normele juridico-penale speciale care prevăd răspunderea penală pentru divulgarea și alte forme de încălcare a secretului profesional, indiferent de tipul secretului profesional. În opinia altor respondenți (61,78%), protecția juridică a secretului profesional urmează a fi asigurată în paralel atât de norme contravenționale speciale, cât și de norme juridico-penale speciale, în

funcție de gradul de prejudiciabilitate al faptei condiționat de tipul informației confidentiale protejate în regim de secret profesional [120, p.231-232].

Din punct de vedere interdisciplinar (drept penal, drept constituțional, drept administrativ, drept informațional, drept civil; culturologie, teologie, filosofie, bioetică), protecția juridico-penală a secretului profesional se întemeiază, în primul rând, pe „obligația de confidențialitate” [127, p.197] prevăzută de codurile civile ale ambelor state (al României și al Republicii Moldova). În conformitate cu principiile juridico-civile de protecție a datelor confidentiale, dacă în cursul negocierilor o persoană oferă o informație confidențială, persoana care a primit-o are obligația de a nu dezvălui acea informație și nici de a o utiliza în scopuri proprii, *indiferent dacă contractul a fost sau nu încheiat*. Prin urmare, secretul profesional constituie obiect al drepturilor civile imateriale, este o metodă de asigurare a datelor confidentiale referitoare la viața privată a clientului, o obligație civilă de discreție. În al doilea rând, dreptul la protecția informațiilor confidentiale se valorifică prin asigurarea posibilității persoanei de a-și exercita dreptul informațional nepatrimonial. Dreptul informațional personal include următoarele atribuții pozitive: dreptul de a avea acces la informație; dreptul de a poseda informația; dreptul de a utiliza informația; dreptul de a disemina informația.

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acestora. *Contribuțiile personale* se exprimă în cercetarea multiaspectuală, interdisciplinară și complexă a protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova la nivel de teză de doctorat. Referitor la *situația științifică anterioară în domeniu*, am identificat că în literatura de specialitate cercetată o atenție deosebită se acordă securității informaționale privite în calitate de obiect juridic special al faptelor informaționale analizate. Majoritatea autorilor studiază cu o deosebită atenție conceptul, structura și tipurile secretului profesional în calitate de obiect imaterial al infracțiunilor care atentează la securitatea informației confidentiale protejate în regim de secret profesional. În mai multe surse doctrinare sunt analizate tipurile distincte de secrete profesionale, cum ar fi spre exemplu: secretele profesionale religioase, secretele profesionale medicale, secretele profesionale bancare etc. Mulți autori contemporani demonstrează legătura indispensabilă dintre secretul vieții private și secretul profesional.

Baza legală și empirică a studiului o constituie: normele legislației penale și extrapenale în vigoare a României și a Republicii Moldova în materia protecției juridico-penale a secretului profesional; sondajul empiric efectuat de autor în perioada mai-august 2019; normele internaționale în domeniul protecției juridice a datelor personale confidentiale protejate în regim de secret profesional; experiența legislativă a unor state străine în domeniul protecției juridico-

penale a secretului profesional. *Baza științifică* a cercetării efectuate o constituie doctrina juridico-penală în materia protecției juridice a secretului profesional, inclusiv operele reputaților autori contemporani din România, Republica Moldova, precum și din alte state. *Grație tratării pluridisciplinare a obiectului de cercetare* (dreptul penal, dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul informațional; culturologie, teologie, filosofie, bioetică etc.) au fost formulate concluzii și recomandări teoretice apte de a fi implementate în legea penală în vigoare și în știința juridico-penală.

Semnificația teoretică a tezei se exprimă în: definirea bazelor conceptuale ale studiului științific de drept penal privind protecția juridico-penală a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova; acumularea unui vast material teoretic și practic pentru dezvoltarea unor direcții actuale și complexe ale investigării infracțiunilor a căror obiect de atentare îl formează securitatea informațiilor ce constituie secret profesional; efectuarea unor abordări teoretice referitoare la stabilirea elementelor constitutive obiective și subiective, precum și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor al căror obiect imaterial îl constituie secretul profesional; identificarea unor perspective asupra cadrului științific vizând limitele și condițiile răspunderii penale pentru faptele infracționale săvârșite în domeniul protecției juridico-penale a secretului profesional.

Valoarea practică a tezei de doctorat: identificarea corectă și interpretarea pluriaspectuală a faptelor infracționale prevăzute în Codul penal al României și în cea a Republicii Moldova, al căror obiect de atentare îl constituie securitatea și inviolabilitatea secretului profesional; precum și determinarea criteriilor de delimitare a faptelor conexe, este relevantă atât pentru aplicarea corectă a normelor juridico-penale din legea penală a României și a Republicii Moldova în practica de urmărire penală și cea judiciară, cât și pentru dezvoltarea ulterioară a științei penale; critica neajunsurilor de care suferă cadrul incriminator al legii penale române și al legii penale poate fi luată în considerare de către legiuitor; concluziile și recomandările formulate în cadrul tezei sunt aplicabile în activitatea practică a organelor de drept.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul a 16 publicații științifice, printre care și un studiu monografic. În același timp, unele idei ce constituie rezultatul cercetării au fost prezentate la 7 conferințe științifice naționale și internaționale din anii 2018-2020.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Rezultatele obținute sunt limitate multidirecțional: 1) prin tema tezei de doctorat cercetată în conformitate cu specialitatea științifică aleasă, atenție științifică fiind acordată în exclusivitate protecției juridico-penale a secretului profesional; 2) prin natura juridico-penală a faptelor

prejudiciabile al căror obiect de atentare îl formează securitatea și inviolabilitatea secretului profesional; 3) prin specificul sondajului de opinii prin care a fost formată baza empirică a cercetării. Reieșind din limitele impuse, au ieșit din aria de cercetare aspecte teoretico-practice de origine constituțională, informațională, procesual-penală și juridico-civilă. Totodată, în urma cercetărilor întreprinse am reușit să obținem și unele date interdisciplinare cu caracter constituțional și juridico-civil care au contribuit semnificativ la fundamentarea conceptului juridico-penal al secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova.

Recomandări:

1. Reformularea denumirii și conținutului art.227 din Codul penal al României în așa mod încât să fie sancționată nu doar divulgarea, dar și alte operațiuni ilicite cu datele confidențiale ale persoanei care constituie secret profesional. În special, propunem următoarea lui redacție:

„Articolul 227. Încălcarea secretului profesional

- (1) *Divulgarea fără drept, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional, precum și sustragerea, utilizarea fără drept sau distrugerea intenționată ilegală,*
se pedepsește...
- (2) *Utilizarea ilegală și/sau divulgarea informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional prin intermediul internetului, inclusiv prin rețelele sociale, prin difuzarea în masă sau în cadrul unui discurs public, care au cauzat un prejudiciu considerabil victimei,*
se pedepsește...
- (3) *Divulgarea fără drept, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional, a categoriilor speciale de date medicale încredințate sau obținute în virtutea îndeplinirii competențelor profesionale,*
se pedepsește...
- (4) *Informațiile confidențiale de protecție specială cuprind: date privind infecția HIV/SIDA; date privind boala venerică; date privind boala psihică; date privind alcoolismul, narcomania, toxicomania; date privind maladiile din sfera urogenitală; date privind intervențiile chirurgicale legate cu funcția reproductivă a persoanei.*
- (5) *Răspunderea penală pentru faptele prevăzută la alin.(1), (2), (3) nu se aplică:*
(a) față de orice persoană care informează instituția medicală, organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la tratamentul inuman sau

degradant, abuz sexual, despre care persoana a aflat și care au fost săvârșite asupra unui minor sau unei alte persoane care nu este în stare să se autoprotejeze din cauza vârstei sau stării sale fizice ori psihice vulnerabile;

(b) față de lucrătorul medical, care informează organele de drept despre tratamentul inuman sau degradant, ce aduce suferințe fizice sau psihice, pe care a observat în procesul de exercitare a profesiei, și despre care medicul are convingere că victima a fost supusă violenței fizice, sexuale sau psihologice ori de altă natură.

(c) față de orice persoană care alertează organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la persoana care prezintă pericol pentru sine sau pentru alte persoane.

2. Introducerea în Partea Specială a Codului penal român a articolului de sine stătător cu următorul conținut:

„Articolul 227². Încălcarea secretului profesional reproductiv

(1) Culegerea, stocarea, sau alte operații referitoare la datele confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, precum și la numele persoanelor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată, fără obținerea consimțământului în scris al ambilor subiecți ai cuplului, se pedepsește...

(2) Divulgarea fără drept a datelor confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, precum și la numele persoanelor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată, se pedepsește...

(3) Un student care dezvăluie informații confidențiale ce i-au devenit cunoscute în cursul studiilor, al practicii de instruire, inclusiv în cadrul rezidențiatului, răspunde penal pentru încălcarea secretului profesional.

(4) Angajatul instituției sau studentul care a intrat în posesia datelor personale confidențiale cu privire la pacient va avea obligația de a păstra secretul profesional chiar și în cazul încetării calității sale de angajat sau de student”.

3. Introducerea în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova a Capitolului V/1 „Infracțiuni contra securității regimului de protecție a secretului profesional”, în el fiind incluse a două norme de sine stătătoare:

„Articolul 185⁴. Încălcarea secretului profesional

(1) Divulgarea ilegală, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret

profesional, precum și sustragerea, utilizarea fără drept sau distrugerea intenționată ilegală a unor astfel de date,

se pedepsește....

- (2) *Utilizarea ilegală și/sau divulgarea fără drept a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional prin intermediul internetului, inclusiv prin rețelele sociale, prin difuzarea în masă sau în cadrul unui discurs public, care au cauzat un prejudiciu considerabil victimei,*

se pedepsește....

- (3) *Divulgarea fără drept, adică publicarea, denunțul, demonstrarea, diseminarea, acordarea accesului, înstrăinarea prin orice mijloc a informațiilor confidențiale ce constituie secret profesional al categoriilor speciale de date medicale încredințate sau obținute în virtutea îndeplinirii competențelor profesionale,*

se pedepsește....

- (4) Răspunderea penală pentru faptele prevăzute la alin.(1), alin.(2), alin.(3) nu se aplică
- (a) *față de orice persoană care informează instituția medicală, organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la tratamentul inuman sau degradant, abuz sexual, despre care persoana a aflat și care au fost săvârșite asupra unui minor sau unei alte persoane care nu este în stare să se autoprotejeze din cauza vârstei sau stării sale fizice ori psihice vulnerabile;*
- (b) *față de lucrătorul medical, care informează organele de drept despre tratamentul inuman sau degradant ce aduce suferințe fizice sau psihice, pe care l-a observat în procesul de exercitare a profesiei și despre care medicul are convingere că victima a fost supusă violenței fizice, sexuale sau psihologice ori de altă natură;*
- (c) *față de orice persoană care alertează organele de drept sau de administrare publică locală sau centrală referitor la persoana care prezintă pericol pentru sine sau pentru alte persoane”.*

„Articolul 185⁵. Încălcarea secretului profesional reproductiv

- (1) *Culegerea fără drept, stocarea sau alte operații ilegale referitoare la datele confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, precum și la numele persoanelor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată, fără obținerea consimțământului în scris al ambilor subiecți ai cuplului,*

se pedepsește

- (2) *Divulgarea fără drept datelor confidențiale cu privire la numărul embrionilor produși prin aplicarea tehnicilor de procreare asistată, precum și la numele persoanelor care au purces la aceste tehnici, inclusiv după formarea embrionilor pe cale medical asistată, se pedepsește...*
- (3) *Un student care dezvăluie informații confidențiale ce i-au devenit cunoscute în cursul studiilor, al practicii de instruire, inclusiv în cadrul rezidențiatului, răspunde penal pentru încălcarea secretului profesional.*
- (4) *Angajatul instituției sau studentul care a intrat în posesia datelor personale confidențiale cu privire la pacient va avea obligația de a păstra secretul profesional chiar și în cazul încetării calității sale de angajat sau de student”.*

4. Introducerea în Capitolul XIII al Părții generale a Codului penal al Republicii Moldova „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod” a art.121¹ cu următorul conținut:

„Articolul 121¹. Secret profesional

- (1) *Secret profesional este informația confidențială ce constituie secret personal, secret familial, secret comercial, precum și alte date confidențiale ale unei alte persoane, transmise în mod benevol de către aceasta în scop de asigurare informațională a profesiei exercitate, cu condiția că astfel de date nu sunt date publice sau secret de stat, iar dezvăluirea neautorizată a acestora și fără consimțământul proprietarului informațiilor confidențiale va aduce atingere drepturilor și intereselor persoanei fizice sau juridice.*
- (2) *În înțelesul prezentului Cod, informațiile confidențiale de protecție specială cuprind date privind: infecția HIV/SIDA; boala venerică; boala psihică; alcoolismul, narcomania, toxicomania; maladiile din sfera urogenitală; intervențiile chirurgicale legate de funcția reproductivă a persoanei”.*

5. Introducerea în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova a unei norme juridico-penale care ar asigura integritatea informațiilor ce constituie secret de serviciu:

„Articolul 330². Încălcarea regimului de protecție a secretului de serviciu

- (1) *Orice operațiune sau set de operațiuni efectuate asupra datelor ce constituie secret de serviciu sau asupra seturilor de date ce constituie secret de serviciu, cu sau fără utilizarea de mijloace automatizate, săvârșite prin colectarea, înregistrarea, organizarea, structurarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, divulgarea prin transmitere, diseminarea sau punerea la dispoziție în orice alt mod, alinierea sau combinarea,*

restricționarea, ștergerea sau distrugerea datelor confidențiale ce constituie secret de serviciu, cu excepția secretului de stat,

se pedepsește...”.

6. Excluderea alineatului (1) din articolul 54 din Codul contravențional al Republicii Moldova. Revizuirea legislației penale și extrapenale trebuie efectuată în așa fel încât toate formele de atentare la secretul profesional să obțină protecție juridică egală, fără excepții. Norma generală cu privire la secretul personal (*primar*) este prevăzută în legea penală, pe când norma specială sub forma secretului personal (*primar*) ocrotit în regim de secret profesional (*secundar*) este prevăzută în legea contravențională. Fiind în coraport de parte-întreg, nu ar fi rezonabil să existe norme speciale ce prevăd răspunderea contravențională pentru unele forme de divulgare a secretului personal în regim de secret profesional, cum ar fi art.54 din Codul contravențional, iar norma generală să fie prevăzută în Partea specială a Codului penal. În cazul *divulgării secretului personal protejat în regim de secret profesional al preotului*, se primește că se admite divulgarea tainei spovedaniei în comparație cu divulgarea altor secrete personale protejate în regim de secret profesional care se bucură de o protecție juridico-penală adecvată. La momentul actual în legislația extrapenală secretul religios este redus nejustificat la taina mărturisirii. Luând în considerare că secretul religios este cu mult mai extins după conținut decât taina mărturisirii, propunem *de lege ferenda* extinderea cercului de informații cu caracter religios obținute în urma comunicării și cooperării credincioșilor din diferite confesiuni, nu doar din creștinism sau religii analoge care au taina spovedaniei. Urmează să fie asigurată protecția secretului personal al adeptului nu doar referitor la taina spovedaniei ca atare, dar și a unui *alt secret ce derivă și din alte forme de comunicare cu organizația religioasă sau nemijlocit cu preotul ori cu un alt reprezentant al cultului religios căruia îi sunt încredințate date cu caracter personal*. Întru înlăturarea divergențelor dintre legislația bisericească și cea laică, termenul „*slujitor de cult*” întâlnit în Cod procesual penal al Republicii Moldova (art.90) urmează să fie înlocuit cu un termen mai restrâns, cum ar fi „*preot*”, deoarece mărturisirea poate fi primită doar de preot și doar preotul asigură taina spovedaniei.

7. Excluderea din Codul contravențional al Republicii Moldova a articolului 75.

Conform politicii penale a statului, precum și celei promovate la nivel internațional, datele confidențiale cu caracter medical ce vizează o persoană concretă identificată sau identificabilă urmează a fi protejate în mod special. Însă, din soluția legislativă ce se desprinde din coraportul alin.(1) art.177 CP RM și art.75 din Codul contravențional al Republicii Moldova, ajungem la o altă concluzie – dacă se vor divulga date confidențiale cu privire la statutul identificat HIV, fapta nu atinge gradul prejudiciabilității stabilit de legea penală, pe când

destăinuirea altor secrete cu caracter medical ce vizează viața personală sau familială constituie o faptă infracțională. Prin urmare, am sesizat încă o neconcordanță – articolul 75 din Codul contravențional impune o condiție suplimentară pentru a fi aplicată răspunderea contravențională – fapta să fie săvârșită „*de către personalul medical sau de către alte persoane care, în virtutea obligațiilor de serviciu*” (sublinierea ne aparține – *n.a.*), legiuitorul concretizând caracterul obligației – *de serviciu*. În mod neclar, secretul profesional medical se substituie cu secretul medical de serviciu. Secretul medical este întotdeauna *profesional*, iar în cazul în care această informație este prelucrată sau în alt mod procesată de alte persoane (fără competențe profesionale medicale), cum ar fi lucrătorii auxiliari (infermiere, contabili, secretari etc.) ea devine „*informație de serviciu*”. Deci, formularea dispoziției de la art.75 din Codul contravențional se impune a fi parțial incorectă, fiind confundat de legiuitorul moldav regimul în care urmează a fi păstrată informația confidențială ce este obținută de lucrătorii medicali în cadrul îndeplinirii obligațiilor lor profesionale, cu alte cuvinte, *în virtutea profesiei*. Mai mult, reieșind din prevederile internaționale în domeniul protecției datelor personale confidențiale, informațiile despre statutul HIV/SIDA al persoanei nu pot fi considerate „*privilegiate*”; cu alte cuvinte, nu atenuază răspunderea juridico-penală a subiectului destăinuirii, dar nici calitatea subiectului special („*personalul medical sau de către alte persoane care, în virtutea obligațiilor de serviciu*”) nu constituie o circumstanță atenuantă pentru ca fapta să fie recunoscută una contravențională. Dimpotrivă, destăinuirea datelor confidențiale cu caracter special trebuie să constituie o variantă agravată a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.177 CP RM. Această soluție se datorează (a) calității informației culese sau răspândite, precum și (b) calității speciale a subiectului infracțiunii.

BIBLIOGRAFIE:

I. Acte normative internaționale:

1. *Carta Drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* (2010/C 83/02). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 83/389, 30.3.2010. [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>) [Citat: 30.08.2020].
2. *Carta principiilor fundamentale ale avocatului european*. [online] (Disponibil: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/MD_DEON_CoC.pdf) [Citat: 03.03.2019].
3. *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* nr.1950, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. [online] (Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf) [Citat: 30.08.2020].
4. *Convenția Europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei* (Convenția privind drepturile omului și biomedicina, Oviedo) din 04.04.1997. În: *Tratate Internaționale*, nr.43, publicat 01.01.2009. (Data intrării în vigoare pentru Republica Moldova 01.03.2003).
5. *Declarația Asociației Medicale Mondiale de la Geneva* (1948), adoptată de Adunarea Generală a Asociației Medicale Mondiale, Geneva, Elveția, septembrie 1948 și amendată de către a 22-a Adunare Medicală Mondială, Sydney, Australia, august 1968, și de cea de-a 35-a Adunare Medicală Mondială, Veneția, Italia, octombrie 1983 și de a 46-a Adunare Generală WMA, Stockholm, Suedia, septembrie 1994. [online] (Disponibil: <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2019/02/Declaration-of-Geneva-in-Romanian.pdf>) [Citat: 30.08.2020].
6. Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 *privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice* (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice). [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058&from=RO>) [Citat: 30.06.2019].
7. Directiva 2003/71/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 *privind prospectul care trebuie publicat în cazul unei oferte publice de valori mobiliare sau pentru admiterea valorilor mobiliare la tranzacționare și de modificare a Directivei 2001/34/CE*. [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0071&from=RO>) [Citat: 30.06.2019].

8. Directiva 2004/39/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 *privind piețele instrumentelor financiare, de modificare a Directivelor 85/611/CEE și 93/6/CEE ale Consiliului și a Directivei 2000/12/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 93/22/CEE a Consiliului*. [online] (Disponibil:<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0039:20070921:RO:PDF>) [Citat: 30.06.2019].
9. Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 *privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE*. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, vol.53/13, 13.04.2006, L 105/54. [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0024&from=GA>) [Citat: 30.06.2019].
10. Directiva 2011/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2011 *privind aplicarea drepturilor pacienților în cadrul asistenței medicale transfrontaliere*. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 88/45 din 04.04.2011 [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:088:0045:0065:RO:PDF>) [Citat: 30.06.2019].
11. Directiva (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 *privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmării penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Deciziei-cadru 2008/977/JAI a Consiliului*. [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:02016L0680-20160504&from=EN>) [Citat: 30.06.2019].
12. Regulamentul (CE) nr.45/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 *privind protecția persoanelor fizice cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal de către instituțiile și organele comunitare și privind libera circulație a acestor date*. [online](Disponibil:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32001R0045>) [Citat: 30.06.2019].
13. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 *privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor)*. În: Jurnalul Oficial al Uniunii

- Europene L 119/1, 04.05.2016. [online](Disponibil:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EL>) [Citat: 30.06.2019].
14. Regulamentul *acordării serviciilor de reproducere umană asistată medical, aprobat prin Anexa la Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova*, nr.149 din 23.02.2017. [online](Disponibil: http://old2.ms.gov.md/sites/default/files/legislatie/regulament_reproducere_umana_anexa_1.pdf) [Citat: 30.06.2019].
 15. Regulamentul (UE) nr.537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 *privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public și de abrogare a Deciziei 2005/909/CE a Comisiei*. Text cu relevanță pentru SEE. [online] (Disponibil:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0537&from=RO>) [Citat: 30.06.2019].
 16. Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights *Right to respect for private and family life, home and correspondence*. Updated on 30 April 2019. © Council of Europe/European Court of Human Rights, 2019. [online] (Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf) [Citat: 10.06.2019].
 17. International Declaration *on Human Genetic Data: collection, processing, use, storage*. © UNESCO, 2004 [online](Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136112>) [Citat: 30.06.2019].
 18. Recomandarea Parlamentului European din 13 decembrie 2017 adresată Consiliului și Comisiei în urma anchetei privind spălarea de bani, evitarea sarcinilor fiscale și evaziunea fiscală. (2016/3044(RSP). [online] (Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0491_RO.html) [Citat: 10.06.2019].
 19. Recommendation No. R (2000) 7 of the Committee of Ministers to member states *on the right of journalists not to disclose their sources of information* (adopted by the Committee of Ministers on 8 March 2000 at the 701st meeting of the Ministers' Deputies) [online] (Disponibil: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2fd2) [Citat: 14.03.2019].
 20. Recommendation no.R(2000)21 of the Committee of Ministers to member States *on the freedom of exercise of the profession of lawyer* (adopted by the Committee of Ministers on 25 October 2000 at the 727th meeting of the Ministers' Deputies) [online] (Disponibil: https://www.asianajaliitto.fi/files/19/R2000-21_Freedom_of_exercise_of_the_profession_of_lawyer.pdf) [Citat: 14.03.2019].

21. Recommendation no.1555 (2002)¹ *The image of women in the media*. In: Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg, 2015. 190 p. [online] (Disponibil: <https://rm.coe.int/16806461f9>) [Citat: 14.03.2019].
22. Regulamentul (CE) nr.223/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 martie 2009 *privind statisticile europene și de abrogare a Regulamentului (CE, Euratom) nr.1101/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind transmiterea de date statistice confidențiale Biroului Statistic al Comunităților Europene, a Regulamentului (CE) nr. 322/97 al Consiliului privind statisticile comunitare și a Deciziei 89/382/CEE, Euratom a Consiliului de constituire a Comitetului pentru programele statistice ale Comunităților Europene*, L 87/164 RO Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 31.3.2009. [online]<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0223&from=cs> [Citat: 10.06.2020].
23. Regulamentul (UE) nr.2018/1725 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 octombrie 2018 *privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal de către instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 45/2001 și a Deciziei nr. 1247/2002/CE* (Text cu relevanță pentru SEE.) PE/31/2018/REV/1. [online] (Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX:32018R1725>) [Citat: 10.09.2020].
24. Resolution no.1003 (1993)¹ *on the ethics of journalism*. In: Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg, 2015. 190 p. [online] (Disponibil: <https://rm.coe.int/16806461f9>) [Citat: 14.03.2019].
25. Resolution no.1843 (2011) *The protection of privacy and personal data on the Internet and online media*. In: Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg, 2015. 190 p. [online] (Disponibil: <https://rm.coe.int/16806461f9>) [Citat: 14.03.2019].
26. *Rules of Procedure and Evidence*. Published by the International Criminal Court (ISBN No. 92-9227-354-x ICC-PIOS-LT-03-004/19) Eng Copyright © International Criminal Court 2019, All rights reserved International Criminal Court (The Hague. The Netherlands)

[online] (Disponibil:<https://www.icc-cpi.int/Publications/Rules-of-Procedure-and-Evidence.pdf>) [Citat: 10.09.2020].

27. *Sexual health, human rights and the law*. World Health Organization. ISBN 978 92 4 156498 4 (NLM classification: WQ 200) © World Health Organization, 2015. [online] (Disponibil: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/175556/9789241564984_eng.pdf;jsessionid=2AA883F2D8660678EFF7B585D7C5C16B?sequence=1) [Citat: 28.06.2019].

a. Acte normative naționale:

28. *Codul contravențional al Republicii Moldova*, nr.218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6.
29. *Codul civil al Republicii Moldova*, nr.1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial, 2002, nr.82-86.
30. *Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.
31. *Codul penal al României din 21.06.1968*. În: Monitorul Oficial al României, 1997, nr.65.
32. *Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova*. [online] (Disponibil: <https://consiliuldepresa.md/upload/cod-deontologic-al-jurnalistului-din-republica-finalpdf-5a427fc6d6d40pdf-5a44b059936bd.pdf>) [Citat: 14.03.2019].
33. *Codul deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova* (Adoptat de Congresul Avocaților din 20 decembrie 2002, cu modificările și completările adoptate la 23.03.2007 de Congresul Avocaților). [online] (Disponibil: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/National_Regulations/DEON_National_CoC/MD_Moldova_The_code_of_ethics_for_advocates_of_the_Bar_of_the_Republic_of_Moldova.pdf) [Citat: 14.03.2019].
34. *Codul deontologic al avocatului român* aprobat prin Decizia nr.1486 a Comisiei Permanente a U.N.B.R. în ședința din 27.10.2007.
35. *Codul deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.192 din 24.03.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.92-102.
36. *Codul de deontologie medicală* aprobat prin Hotărârea Adunării Generale Naționale a Colegiului Medicilor din România nr.3/04.11.2016. În: Monitorul Oficial, Partea I nr. 981 din 07.12.2016 și intra în vigoare de la data de 06.01.2017.

37. *Codul de etică și deontologie al asistentului medical generalist, al moașei și al asistentului medical din România*, aprobat prin Ordinul Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România, nr.2 din 09.07.2009. În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr.560.
38. *Cod de procedură penală a Republicii Moldova*, nr.122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110.
39. *Codul de procedură penală al României din 2010*. În vigoare de la 01 februarie 2014. Consolidarea din data de 13.08.2018. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 2010, nr.486.
40. Decizia Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din România, nr.132/2011 din 20.12.2011, *privind condițiile prelucrării codului numeric personal și a altor date cu caracter personal având o funcție de identificare de aplicabilitate generală*. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.929 din 28.12.2011, nr.132.
41. Decizia Consiliului Național al Audiovizualului din România nr.220/2011 din 24 februarie 2011 *privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual*. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 24 februarie 2017.
42. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova *pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice*, nr.1176 din 22.12.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.139-145.
43. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova *cu privire la Regulamentul privind activitatea mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală*, nr.541 din 18.07.2011. Anexă la Regulamentul privind activitatea mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală „*Codul de etică și conduită al mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală*”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.118-121.
44. Hotărârea Guvernului României *pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România*, nr.585/2002 din 13 iulie 2002. În: Monitorul Oficial al României, 2002, nr.485.
45. Hotărârea Guvernului României *privind protecția informațiilor secrete de serviciu*, nr.781 din 25.07.2002. În: Monitorul Oficial al României, 2002, nr.575.
46. Legea Republicii Moldova *cu privire la administratorii autorizați*, nr.161 din 18.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.293-296.
47. Legea Republicii Moldova *cu privire la avocatură*, nr.1260 din 19.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.582.

48. Legea Republicii Moldova *cu privire la dispozitivele medicale*, nr.102 din 09.06.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.244-251.
49. Legea Republicii Moldova *cu privire la exercitarea profesiei de medic*, nr.264-XVI din 27.10.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.176-181.
50. Legea Republicii Moldova *cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*, nr.68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.157-262.
51. Legea Republicii Moldova *cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială*, nr.185 din 24.05.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.90-91.
52. Legea Republicii Moldova *cu privire la organizarea activității notarilor*, nr.69 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.277-287.
53. Legea Republicii Moldova *cu privire la profilaxia infecției HIV/SIDA*, nr.23 din 16.02.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.54-56.
54. Legea Republicii Moldova *cu privire la protecția datelor cu caracter personal*, nr.17 din 15.02.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.107-111.
55. Legea Republicii Moldova *cu privire la secretul de stat*, nr.245 din 27.11.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.45-46.
56. Legea *ocrotirii sănătății* a Republicii Moldova, nr.4XIII din 28.03.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.34.
57. Legea Republicii Moldova *privind accesul la informație*, nr.982 din 11.05.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.88-90.
58. Legea Republicii Moldova *privind activitatea băncilor*, nr.202 din 06.10.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.434-439.
59. Legea Republicii Moldova *privind auditul situațiilor financiare*, nr.271 din 15.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.7-17.
60. Legea Republicii Moldova *privind regimul juridic al adopției*, nr.99 din 28.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.131-134.
61. Legea Republicii Moldova *privind sănătatea reproducerii*, nr.138 din 15.06.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.205-207.
62. Legea României *drepturilor pacientului*, nr.46 din 21.01.2003. În: Monitorul Oficial, 2003, nr.51.
63. Lege României *privind liberul acces la informațiile de interes public*, nr.544 din 12.10.2001. În: Monitorul Oficial al României, 2001, nr.663.

64. Legea României *privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat*, nr.51/1995. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 2001, nr.113.
65. Legea României *privind protecția informațiilor clasificate*, nr.182 din 12.04.2002. În: Monitorul Oficial al României, 2002, nr.248/12.
66. Legea României *privind semnătura electronică*, nr.455/2001. În: Monitorul Oficial al României, 2014, nr.316.
67. Legea României *pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date*, nr.677/2001. În: Monitorul Oficial al României, 2001, nr.790.
68. Legea României *privind reforma în domeniul sănătății*, nr.95 din 14.04.2006. În: Monitorul Oficial al României, 2006, nr.372.
69. Legea României *privind înființarea, organizarea și funcționarea Sistemului Informatic Național de Semnalări și participarea României la Sistemul de Informații Schengen*, nr.141/2010. Republicat în Monitorul Oficial al României, 2014, nr.240, Partea I.
70. Legea României *privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative*, nr.162 din 06.07.2017. În: Monitorul Oficial, 2017, nr.548.
71. *Noul Cod penal al României actualizat 2018*, Legea 286/2009. Legea nr.187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr.286/2009 privind Codul penal. În: Monitorul Oficial, 2012, nr.757.
72. Ordonanța de Urgență a Guvernului României *privind reglementarea producției, circulației și comercializării alimentelor republicată*, nr.97/2001. În: Monitorul Oficial al României, 2008, nr.168.
73. Regulamentul Autorității de Supraveghere Financiară din România *privind obligația păstrării secretului profesional și a protejării informațiilor nedestinate publicității ale Autorității de Supraveghere Financiară*, nr.14/2020. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 2020, nr.647.
74. *Standardele naționale de protecție a informațiilor clasificate în România din 13.06.2002 aprobate de Guvernul României*. În: Monitorul Oficial al României, 2002, nr.485. Partea I.
75. *Statut al Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești și al profesiei de executor judecătoresc din 03.09.2010*. În: Monitorul Oficial al României, 2010, nr.713.
76. *Code pénal (France)*. Version consolidée au 1 juin 2019. [online] (Disponibil: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719> [Citat: 02.09.2018]).

77. *Criminal Code of the Czech Republic 'Trestní zákon'* no.140/1961 Coll., and findings of the Constitutional Court published in Collection of Law Issue No. 93/1992, and further under No.91/1994 Coll. and No.103/1997. [online] (Disponibil: <https://rm.coe.int/16806415ce>) [Citat: 02.09.2018].
78. *German Criminal Code*. Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I p. 3322, last amended by Article 3 of the Law of 2 October 2009, Federal Law Gazette I p.3214. [online] (Disponibil: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/criminal_code_germany_en_1.pdf) [Citat: 14.11.2019].
79. *Swiss Criminal Code* of 21 December 1937 (Status as of 1 March 2019). The Federal Assembly the Swiss Confederation, based on Article 123 paragraphs 1 and 3 of the Federal Constitution^{1,2} and having considered a Federal Council Dispatch dated 23 July 19183, decrees. [online] (Disponibil: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201903010000/311.0.pdf>) [Citat: 11.09.2019].
80. Закон Грузии *о свободе слова и выражения*, от 24 июня 2004 года № 220-вс, (Disponibil: <http://www.matsne.gov.ge>) [Citat: 11.09.2019].
81. Постановление Правительства Российской Федерации от 3 ноября 1994 года № 1233 «Об утверждении Положения о порядке обращения со служебной информацией ограниченного распространения в федеральных органах исполнительной власти, уполномоченном органе управления использованием атомной энергии и уполномоченном органе по космической деятельности» (с изменениями и дополнениями). [online] (Disponibil: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102099047>) [Citat: 18.06.2019].
82. *Уголовный кодекс Грузии*. Принят 22 июля 1999 года. Вступил в силу 01 июля 2000. Опубликован: Сакартвелос саканонмдебло мацне, 1999, № 41(48), ст.209. [online] (Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>) [Citat: 18.06.2019].
83. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. Принят Жогорку Кенешем Кыргызской Республики 22 декабря 2016 года от 2 февраля 2017 года №19. (Вводится в действие Законом КР от 24 января 2017 года № 10 с 1 января 2019 года) (В редакции Закона КР от 15 мая 2019 года № 62) [online] (Disponibil: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527?cl=ru-ru>) [Citat: 18.06.2019].
84. *Уголовный кодекс Республики Беларусь* 9 июля 1999 г. № 275-3. Принят Палатой представителей 2 июня 1999 года. Одобрен Советом Республики 24 июня 1999 года.

[online](Disponibil: http://www.derechopenalenlared.com/legislacion/codigo_penal_belarus.pdf) [Citat: 18.06.2019].

85. *Уголовный кодекс Республики Казахстан* от 3 июля 2014 года № 226-V ЗПК. [online] (Disponibil: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/kz/kz075ru.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
86. *Уголовный кодекс Украины* от 5 апреля 2001 года, № 2341-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 06.06.2019 год). [online] (Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30418109) [Citat: 18.06.2019].

Literatura de specialitate

(monografii, manuale, note de curs, articole științifice, rezumate ale conferințelor):

87. BRÎNZA S., BOTEZATU Ig. *Răspunderea penală pentru infracțiunile în materie de adopție (art.204 și art.205 CP RM)*. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2012, nr.3(53), p.115-126. (ISSN 1814-3199).
88. BUCIU I.-C. *Secretul bancar prin prisma reglementării obligației de confidențialitate și a obligației de neuz a băncii*. Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria „Drept”, 2014, nr.1, p.226-232. (ISSN 1224-967X).
89. BULGARU M. *Asistența socială: fundamente teoretice și practice: (Manual)*. Chișinău: CEP USM, 2009. 495 p. (ISBN 978-9975-70-809-8).
90. CAZACU D. *Sănătate psihică și stil de viață: Note de curs*. Bălți: Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți, Fac. de Științe ale Educației, Psihologie și arte, Catedra de Psihologie, 2018. 160 p. (ISBN 978-9975-3225-6-0).
91. CHERTEȘ, D.-S. *Infracțiunea de divulgare a secretului profesional de către avocat prevăzută de Legea nr.51/1995. Scurte considerații*. În: Penalmente Relevant, 2017, nr.1, p.10-18. (ISSN: 2501-1367; ISSN-L: 2501-1367).
92. Concluzii avocatului general Poiares Maduro, Cauza C-305/05. [online] (Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d6b80dc3df9b8d46e2ab55db9f46ba64c1.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMc3n0?text=&docid=64724&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=638334>) [Citat: 15.10.2020].
93. COPEȚCHI St. *Corespondența electronică: obiect imaterial al infracțiunii prevăzute la art.178 CP RM*. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2017, nr.8(108). Seria „Științe sociale”, p.116-122. (ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017).

94. CRIJANOVSKI S., BOGDAN AI. *Unele viziuni doctrinare moderne și soluții de lege ferenda referitoare la viața privată în dreptul penal substanțial al Republicii Moldova*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.5, p.24-30. (ISSN 1811-0770)
95. CSANÁD AI.-L. *Particularitățile dreptului la confidențialitate în cazul pacienților minori*. În: Acta Medica Transilvanica, 2013, nr.2(2), p.50-52. (ISSN (print); 1453-1968; ISSN (online); 2285-7079).
96. CUȘNIR V. *Infracțiunea de trafic de influență (art.326 C.pen. al RM) prin prisma Convenției penale privind corupția*. În: Revista de studii și cercetări juridice, 2011, nr.1-2, p.87-103. (ISSN 1857-2014)
97. DOLEA Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. 416 p. (ISBN 978-9975-9927-7-0).
98. DUNEA M. *Constante și modificări în structura cauzei speciale de nepedepsire întemeiată pe relațiile de căsătorie ori de rudenie ale infractorului, în cazul incriminării nedenunțării unor infracțiuni contra siguranței statului/ securității naționale, în lumina tranziției legislative de la Codul penal din 1968 la Noul Cod penal din 2009*. În: Analele științifice ale Universității „Al.I. Cuza”, Iași, Tomul LVIII, Științe Juridice, 2012, nr.I, p.101-136. (ISSN: 2537-3048 (on-line)).
99. DUMITRU II. *Considerații juridice asupra secretului profesional medical, între obligația de păstrare și obligația de divulgare*. În: Revista Universului Juridic, 2016, nr.9, p.85-99. (ISSN 2393-3445)
100. FLOREA Gh. *Perspectivile evoluției legislative la nivelul Uniunii Europene și în plan național în ceea ce privește secretul profesional și confidențialitatea comunicărilor dintre avocat și client. Preocupări actuale privind secretul profesional în cadrul profesiei de avocat în România*. În: Iustitia, Revista Baroului Dolj, Anul V, 2015, nr.1(11), p.3-25. (ISSN 2068-6145).
101. FUSEA S. *O privire comparativă asupra limitelor drepturilor apărării în faza de urmărire penală*. În: Revista Drept, Seria Jurisprudența. Universitatea din Alba Iulia „1 decembrie 1918”, 2007, nr.10, p.124-128. (ISSN 1454-4075).
102. GÎRLA L. *Date personale ocrotite în regim de secret profesional de jurnalist prin prisma legii penale, extrapenale și a reglementărilor internaționale*. În: Culegerea comunicărilor în cadrul Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Coord. S.Brînza, A.Negru). Chișinău: CEP USM, 2020, p.60-72., p.60-61. (ISBN 978-9975-149-88-4)

103. GÎRLA L. *Date personale ocrotite în regim de secret profesional de jurnalist prin prisma legii penale, extrapenale și a reglementărilor internaționale.* [online] (Disponibil: <https://juridicemoldova.md/6903/date-personale-ocrotite-in-regim-de-secret-profesional-de-jurnalist-prin-prisma-legii-penale-extrapenale-si-a-reglementarilor-internationale.html>). [Citat: 07.03.2020]
104. GÎRLA L. *Necesitatea protecției juridico-penale a secretului profesional reproductiv.* În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Științe juridice, Chișinău, 2019, 7-8 noiembrie, p.143-147. (ISBN 978-9975-149-46-4)
105. GÎRLA L. *Secretul profesional al jurnalistului în viziunea legii penale și a jurisprudenței CtEDO.* În: Studia Universitatis Moldaviae, 2019, nr.11, Seria „Științe Sociale”, p.52-61. (ISSN 1814-3199)
106. GÎRLA L. *Secretul profesional al jurnalistului în viziunea legii penale și a jurisprudenței CtEDO.* [online] (Disponibil: <https://juridicemoldova.md/7499/secretul-profesional-al-jurnalistului-in-viziunea-legii-penale-si-a-jurisprudentei-ctedo.html>) [Citat: 12.09.2020].
107. GÎRLA L. *Уголовно-правовая охрана тайн в условиях современности.* În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Statul, Securitatea și Drepturile Omului în condițiile societății informaționale”, 13-14 decembrie 2018. Asociația Promo-lex și „Parlamentul-90”, Chișinău, 2018, p.295-304. (ISBN 978-9975-108-88-1)
108. GRĂDINARU N., *Puterea terapeutică a cuvântului rostit.* În: Revista de Știință, Renovare, Cultură și Artă „Akademos”, 2017, nr.2(45), p.140-145 (ISSN 1857-0461)
109. GRĂDINARU N. *Sacroterapia în concepția culturii populare.* În: Revista de Etnologie și Culturologie (Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM), 2013, nr.13-14., p.211-215. (ISSN 1857-2049).
110. HOTCA M. *Unele considerații privind impactul noilor reglementări în materie penală asupra profesiei de avocat.* [online] (Disponibil: <http://www.unbr.ro/unele-consideratii-privind-impactul-noilor-reglementari-in-materie-penala-asupra-profesiei-de-avocat-2/>) [Citat: 10.09.2020].
111. IONUȚ C., ISTVAN K., DORU, R. *Fond secret: Fond „S” Special. Contribuții la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România:* Studiu de caz. Cluj-Napoca: Dacia, 1995, 364 p. (ISBN-10: 9733505366, ISBN-13:978-9733505365).
112. IUSTIN V. *Secretul comercial – obiect al proprietății industriale.* În: Intellectus, 2017, nr.2, p.27-34. (ISSN 1810-7079).

113. JUGASTRU C. *Protecția datelor personale – realități europene*. În: Analele Institutului de Istorie „G.Bariț” din Cluj-Napoca. Seria Humanistica, Tom. IV, 2006, p.381-391. (ISBN 978-973-109-049-8 / ISSN 1584-9457).
114. LUCINESCU I.-C. *Securitatea națională a României. Elemente definitorii privind cadrul conceptual*. În: Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare „Infosfera”, 2017, Anul IX, nr.3, p.3-12. (ISSN 2065-3395).
115. MAREȘ M. *Regimul juridic al privilegiului avocat-client și regula confidențialității în relația avocat-client. Considerații teoretice și practice*. 16.09.2019. [online] (Disponibil: <https://www.juridice.ro/655191/regimul-juridic-al-privilegiului-avocat-client-si-regula-confidentialitatii-in-relatia-avocat-client-consideratii-teoretice-si-practice.html>.) [Citat: 15.10.2020].
116. MATSAUKAS N. *Teologie dogmatică și simbolică (II). Expunerea credinței ortodoxe*. București: Editura bizantină, 2006. 412 p. (ISBN 973-9492-73-8).
117. MĂLUREANU Al. *Raportul dintre Taina Spovedaniei și consilierea psihologică din perspectiva comunicării și a comuniunii duhovnicești*. În: Altarul Banatului, 2014, nr.8, p.68-81. (ISSN 2558-9628).
118. MIRON O. *Integrarea cadrului convențional în materia adopției internaționale în legislația Republicii Moldova*. Teza de doctor în drept. Specialitatea – Drept internațional și european privat. Chișinău, Universitatea de stat din Moldova, 2018, 184 p.
119. MOȘIN V., EȘANU A. *Aspecte etice ale reproducerii umane asistate medical*. În: Buletin de Perinatologie, 2012, nr.3, p.89-97 (ISSN 1810-5289).
120. MOȚOC C. *Asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a a României și în cea a Republicii Moldova: studiu empiric*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”, 2020, nr.8(138), p.228-249. (ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017).
121. MOȚOC C. *Conceptul de secret profesional în legea penală a României și a Republicii Moldova (constatări și propuneri)*. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 07-08 noiembrie 2019, Chișinău: Universitatea de Stat din moldova, p.155-159 (ISBN 978-9975-149-46-4).
122. MOȚOC C. *Datele confidențiale cu caracter personal protejate în regim de secret profesional: aspecte de drept penal comparat*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”, 2019, nr.11, p.160-170 (ISSN 1814-3199).

- 123. MOȚOC C., GÎRLA L.** *Necesitatea ocrotirii juridico-penale a secretului profesional: cazul tainei spovedaniei și al altor secrete religioase.* În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr.8(128), p.60-68. (ISSN 1814-3199).
- 124. MOȚOC C., GÎRLA L.** *Protecția datelor confidențiale: cazul lacunelor legislative în asigurarea ocrotirii juridico-penale a secretului profesional.* În: *Materialele Conferinței științifico-practice cu genericul „Activitatea specială de investigații și respectarea drepturilor persoanei: probleme actuale de doctrină, legislație și practică”* (Organizator: V.Juc; Moderatori: V.Cușnir, T.Osoianu, V.Berliba), (Chișinău, 05 iunie 2019). Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019, (239 p.), p.150-159. (ISBN 978-9975-3298-2-8).
- 125. MOȚOC C., GÎRLA L.** *Protecția juridico-penală a secretului profesional al avocatului.* În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2019, nr.2(36), p.45-50. (ISSN 2345-1130).
- 126. MOȚOC C. GÎRLA, L.** *Protecția juridico-penală a secretului profesional al avocatului.* În: *Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”*, 23-24 martie 2019 / Com.red. V.Bujor et al. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată (304 p.), p.182-186. (ISBN 978-9975-3222-7-0).
- 127. MOȚOC C., GÎRLA L.** *Protecția juridico-penală a secretului profesional medical în legea penală a României și a Republicii Moldova.* În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.195-205. (ISSN 1814-3199).
- 128. MOȚOC C., GÎRLA L.** *Protecția juridico-penală a secretului profesional prin prisma incriminărilor prevăzute la art.178, 259, 260¹, 260² CP RM.* În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2020, nr.3 (33), p.139-151 (ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017).
- 129. MOȚOC C., GÎRLA L.** *Secretul profesional reproductiv ca obiect material al încălcării inviolabilității vieții personale: constatări de lege lata, viziuni doctrinare și jurisprudența CtEDO.* În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr.11, p.146-159 (ISSN 1814-3199).
- 130. MOȚOC C.** *Natura juridică a secretului profesional în legislația extapenală a Republicii Moldova.* În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, 8-9 noiembrie 2018, Științe juridice. Chișinău: CEP USM, 2018, p.260-263. (398 p.) (ISBN 978-9975-142-50-2).
- 131. MOȚOC C.** *Necesitatea protecției juridice a secretului profesional în codul penal al Republicii Moldova.* În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu*

- participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 2020, p.34-37. (ISBN 978-9975-152-48-8. ISBN 978-9975-152-49-5)
- 132. MOȚOC C.** *Secretul profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova: studiu de drept penal*: Monografie. Chișinău: CEP USM, 2020, 427 p. (ISBN 978-9975152-10-5).
- 133. MOȚOC C.** *Secretul de serviciu în legea penală și extrapenală a României și cea a Republicii Moldova: propuneri de lege ferenda*. Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național”, Culegerea comunicărilor / Coord. ed. S.Brînza et al., col.red. Andrei Negru et al. (01-02 octombrie 2019). Chișinău: CER USM, 2020, Vol.2, (692)p., p.264-273 (ISBN 978-9975-149-88-4).
- 134. MOȚOC C.** *Secretul de serviciu și secretul profesional în perspectiva extrapenală comparativă (România și Republica Moldova)*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.185-194. (ISSN 1814-3199).
- 135. MOȚOC C.** *Secretul de stat în legea penală și extrapenală a României și a Republicii Moldova*. Conferința internațională științifico-practică „Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale”, eveniment organizat în contextul aniversării a 70-a a Declarației Universale a Drepturilor Omului, 13-14 decembrie 2018. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Asociația „Promo-Lex”, Asociația obștească „PARLAMENTUL -90”, 2019, p.370-385, (ISBN 978-9975-108-88-1).
- 136. NICORICI Cr.** *Violarea vieții private. Printre capcanele unei noi incriminări*. Penalmente Relevant, 2017, nr.1, p.19-40. (ISSN-L 2501-1367).
- 137. PALADI Gh.** *Realizări în domeniul sănătății reproductive: eficiență, riscuri, aspecte etico-morale*. Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe medicale, 2005, nr.2(2), p.20-24. (ISSN 1857-0011).
- 138. PĂUNESCU A.** *Păstrarea secretului profesional în contextul integrării României în structurile europene*. În: „Aspecte teoretice și practice ale procesului de armonizare a dreptului românesc cu dreptul european” (Râmnicu Vâlcea, 2009): a XVII-a sesiune de comunicări științifice a cadrelor didactice și studenților, 3-4 aprilie 2009 / organizată de Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Drept și administrația publică Râmnicu Vâlcea. Craiova: Sitech, 2009, p.323-324. (ISBN 978-606-530-497-0).
- 139. PEDESCU O., HĂRĂSTĂȘANU A.** *Drept penal. Partea specială: analiza dispozițiilor de incriminare prevăzute în Codul penal în vigoare, precum și o succintă examinare*

comparativă a conținutului acestora cu cel al dispozițiilor corespondente din noul Cod penal. București: Universul Juridic, 2012. 552 p.

140. PLEȘ L., PĂUN S. *Aspecte legale și etice ale secretului profesional legat de practica medicală în domeniul sănătății sexuale și reproductive din România.* În: Revista Română de Bioetică, vol.8, 2010, nr.1, p.60-65 (ISSN 2392-8034).
141. POPA S.E. *Securitatea sistemelor informatice: Note de curs și aplicații pentru studenții Facultății de Inginerie.* Universitatea din Băcău, 2011, (136 p.), p.91.[online] (Disponibil: http://cadredidactice.ub.ro/sorinpopa/files/2011/10/Curs_Securit_Sist_Inf.pdf) [Citat: 25.08.2020].
142. POPESCU A. *Memorandum privind propunerea legislativă referitoare la reproducerea umană asistată medical,* 15 noiembrie 2013, p.15-16. (Disponibil: [online] <https://7676076fde29cb34e26d-759f611b127203e9f2a0021aa1b7da05.ssl.cf2.rackcdn.com/eclj/memorandum-privind-propunerea-legislativa-ruam-2013.pdf>) [Citat: 06.06.2019].
143. PREDUCA (PREDIȘOR) Gr.-M. *Considerații privind protecția dreptului la viața privată.* În: Revista de Științe Juridice (Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept), 2009, nr.4, p.137-143. (ISSN1454-3699).
144. ROMAN G. *Minciuna terapeutică în relația medic-pacient: Perspective etice și psiho-spirituale.* În: Altarul Reîntregirii, 2012 (XVII), nr.1, p.73-102. (ISSN 1584-8051; ISSN online 2457-9394).
145. SANDUȚA V. *Secretul bancar și secretul profesional în dreptul bancar.* În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.8(166), p.61-67. (ISSN 1811-0770).
146. SĂULEANU L., SMARANDACHE L., DODOCIOIU A. *Drept bancar: curs universitar.* București: Universul Juridic, 2009. 448 p.
147. STATI V. *Observații critice referitoare la modificările și completările operate la 22.12.2014 în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004.* În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.2, p.2-18. (ISSN 1811-0770).
148. STATI V. *Infracțiunile prevăzute la art.245³, 245⁵, 245¹¹ și 245¹² CP RM: Studiu de drept penal.* În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”, 2015, nr8(88), p.169-183. (ISSN online 2345-1017).
149. STATI V. *Protecția concurenței loiale și a secretului comercial din perspectiva apărării penale a proprietății industriale.* În: Intellectus, 2016, nr.3, p.11-15. (ISSN 1810-7079).

150. STEPANOV G. *Protecția vieții private în mass-media: abordări deontologice*. În: Materialele Conferinței „Integrare prin cercetare și inovare”, Universitatea de Stat din Moldova, 2014, vol.1, p.62-65. (ISBN 978-9975-71-568-3).
151. ȘTEFĂNUȚ R. *Latura obiectivă a infracțiunii de violare de domiciliu: modalitatea de pătrundere ilegală în domiciliu*. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2011, nr.8(48), p.99-108. (ISSN online 2345-1017).
152. TIMOFEI S. *Răspunderea pentru infracțiunile în domeniul concurenței în conformitate cu legislația altor state*. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr.1, p.36-42. (ISSN 1811-0770).
153. TOBĂ Fr. *Cooperarea interinstituțională, limite și oportunități în relația cu beneficiarii*. În: Revista Română de Studii de Intelligence (Revistă cu prestigiu științific recunoscut de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNADTCU), indexată în baza de date internațională Central and Eastern European Online Library (CEEOL), București), 2012, nr.8, p.27-36. online (Disponibil <https://animv.ro/wp-content/uploads/2017/10/RRSI8.pdf>) [Citat: 24.04.2021].
154. TUTUNARU L.A. *Libertatea individuală, secretul corespondenței și viața intimă familială și privată – interferențe*. În: Buletinul Curții constituționale a României, 2013, nr.1, p.15-29. [online] (Disponibil: <https://www.ccr.ro/uploads/Publicatii%20si%20statistici/Buletin%202013/tutunaru.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
155. UDRIȘTIOIU N.A. *Divulgarea secretului profesional medical*. [online] (Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/206-212_2.pdf) [Citat: 18.06.2019].
156. VASCONCELOS C., LUSTOSA C., MEIRELLES A.-T., ARANHA A.-V., GARRAFA V. *Right to knowledge of biological origin in Human Assisted Reproduction: bioethical and legal reflections*. In: Rev. bioét. (Impr.). 2014; no.22 (3), p.506-14. (ISSN 1983-8034) [online](Disponibil: http://revistabioetica.cfm.org.br/index.php/revista_bioetica/article/view/957/1148) [Citat: 18.06.2019].
157. VITKAUSKAS D., DIKOV Gr. *Respectarea dreptului la un proces echitabil în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului Ghid informativ despre protecția drepturilor omului realizat de Consiliul Europei*. [online] (Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f1616>) [Citat: 18.06.2019].

158. АЖМУХАМЕДОВ И.М. *Решение задач обеспечения информационной безопасности на основе системного анализа и нечеткого когнитивного моделирования*: Монография. Астрахань, 2012, 344 с. [online] (Disponibil: <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1204/1204.3245.pdf>) [Citat: 18.04.2021].
159. АКИНИНА Н.Ю. *Проблемы соблюдения адвокатской тайны*. В: Вестник Югорского государственного университета, 2015, Выпуск 1 (36), с.95-98. (ISSN 1816-9228).
160. АРИКОВ Г. *Уголовно-правовой анализ тайны частной жизни, обеспечиваемой профессиональными тайнами*. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.11, p.62-69. (ISSN 1811-0770).
161. АСТАХОВА, Л.В. *Теория информационной безопасности и методология защиты информации: учебное пособие*. Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2014.
162. БАГЛАЙ М.В. *Конституционное право Российской Федерации: Учеб. для вузов*. 6-е изд., изм. и доп. Москва: Норма, 2007. 784 с. (ISBN 978-5-468-00078-6).
163. БАКЛАНОВ В.В. *Введение в информационную безопасность. Направления информационной защиты: Учебное пособие*. Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 2007. [online] (Disponibil: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1357/3/1324427_schoolbook.pdf) [Citat: 18.04.2021].
164. БАНДУРОВСКИЙ К.В. *Фома Аквинский о тайне исповеди. Исповедь и покаяние в историко-богословском контексте*. В: VERBUM, 2016, Т.18, с.81-91. (ISSN 2079-3561).
165. БЕЛИШКО, И. А. *Правовой режим налоговой тайны*. В: Вестник УрФО. Безопасность в информационной сфере, 2013, № 4(10), с.45-53. (ISSN 2225-5443 online).
166. БУНДИН М.В. *Система информации ограниченного доступа и конфиденциальность*. В: Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, Право, 2015, №1, с.120-130. (ISSN 1993-1778).
167. ВОЙНАРОВИЧ А. *Особливості допиту адвоката як свідка у кримінальному провадженні*. В: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. 2015, Вип.18(2), с.137-140. (ISSN 2307-1745).
168. ВОЛОСОВА Н.Ю. *О тайне исповеди и свидетельском иммунитете священнослужителя в уголовном судопроизводстве*. В: Вестник Оренбургского государственного университета, 2015, № 3 (178), с.91-98. (ISSN 1814-6457).

169. ВОЛЧИНСКАЯ Е.К. *Место персональных данных в системе информации ограниченного доступа*. В: Журнал Высшей школы экономики, Право, 2014, № 4, с.193-207. (ISSN 2072-8166).
170. ВЫРВА П.А. ГУТНИК С.И. *Конфиденциальность персональных данных, подпадающих под правовой режим врачебной тайны, в образовательном процессе студентов медицинских вузов*. В: Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки, 2015, №4(36), с.6-12. (ISSN 2072-3016).
171. ГЕРАСИМОВ Ю.Е., ЧЕРВЯКОВ М.Э. *Этические основы взаимодействия адвоката-защитника со своим доверителем на стадии предварительного расследования*. В: Международный научно-практический журнал «Эпоха науки», 2018, № 14 (июнь), Юридические науки, с.52-55. (ISSN 2409-3203).
172. ГАТЧИН Ю.А., КЛИМОВА Е.В., ОЖИГАНОВ А.А. *Основы информационной безопасности компьютерных систем и защиты государственной тайны: учебное пособие*. СПб.: СПбГИТМО, 2002. 60 с. (ISBN 5-8064-0475-7).
173. ГОЛУБЧИКОВ С.В., НОВИКОВ В.К., БАРАНОВА А.В. *Виды профессиональной тайны и ее защита*. В: Журнал «Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки», 2018, №1. (ISSN 2221-1373 (on-line)). [online] (Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/vidy-professionalnoy-tayny-i-eyo-zaschita>) [Citat: 18.06.2019].
174. ГУСЬКОВА А.П., ДАШИЦЫРЕНОВА О.Г. *Институт адвокатской тайны по законодательству России и Китая*. В: Вестник Оренбургского государственного университета, 2010, №3 (109), с.38-42. (ISSN 1814-6465).
175. ГЫРЛА Л. *Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны: некоторые вопросы и предложения*. В: Studia Universitatis Moldaviae, 2012, nr.8(58), с.92-94. (ISSN 1814-3237).
176. ЖИГУЛИН Г.П. *Организационное и правовое обеспечение информационной безопасности*. Санкт-Петербург: НИУ ИТМО, 2014. 173с. (ISSN 2227-8397).
177. ЗАБОРОВСКИЙ В.В. *Правовая природа и границы адвокатской тайны по законодательству Украины*. В: TEISĖ (Lithuania, Vilnius: Vilniaus universitetas; Vilniaus universiteto leidykla), 2017, № 105, с.173-187. (ISSN 2424-6050 (Online) ISSN 1392-1274 (Print)).
178. ЗУБАЧ И.Н. *Негласность как правовой феномен в уголовном процессе Украины*. В: Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд», 2014, № 8 [Електронний ресурс]. (ISSN 2311-4517 (Online)).

179. ЕВСЕЕНКО В.Е. *Тайна исповеди в российском уголовном судопроизводстве*. В: Международный научно-практический журнал «Общество и право». 2014. №2, с.188-193. (ISSN 1727-4125).
180. ЕЛИН В.М. *Сравнительный анализ правового обеспечения информационной безопасности в России и за рубежом* / Монография. Под редакцией Баранова А.П., 2016. Москва: МИГУП, 2016, 168 с. (ISBN 978-5-9909450-7-4).
181. КАРМАНОВСКИЙ Н.С., Савченко-Новопавловская С.Л. *Организационно-правовые основы охраны служебной тайны на предприятии* / Учебное пособие. СПб: Университет ИТМО, 2018, 77 с. [online] (Disponibil: <https://books.ifmo.ru/file/pdf/2295.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
182. КИРИЧЕНКО К.А. *Правовой режим репродуктивной тайны*. В: Вестник НГУ (Новосибирск). Серия: Право, 2007, Том 3, Выпуск 1, с.97-103 (ISSN 1818-7986).
183. КУНЯЕВ Н.Н., ДЁМУШКИН А.С., ФАБРИЧНОВ А.Г. *Конфиденциальное дело-производство и защищенный электронный документооборот: Учебник* / под общ. ред. Н.Н. Куняева. Москва: Логос, 2011. 452 с. (ISBN 978-5-98704-541-1).
184. ЛЕОШКЕВИЧ Е.В. *К вопросу о необходимости отнесения сведений, ставших известными переводчикам при оказании услуг по переводу, к профессиональной тайне*. В: Вестник Волгоградского института бизнеса, 2016, №2(35), с.231-235. (ISSN: -1990-536X).
185. ЛОВЦОВ Д.А., ФЕДИЧЕВ А.В., *Архитектура национального классификатора правовых режимов информации ограниченного доступа*. В: Правовая информатика, 2017, № 2, с.35-40. (ISSN 1994-1404).
186. ОВЧИННИКОВ А.В., СЕМИН В.Г. *Обеспечение информационной безопасности автоматизированных систем транснациональных корпораций (АСТК): Учебное пособие*. Москва: РУДН, 2008. 290 с.
187. ПАВЛОВ А.В. *Гражданско-правовая защита медицинской тайны*. В: Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2015. № 11(61): в 3-х ч., ч.II, с.153-156. (ISSN 1997-292X).
188. ПРОКОПЕНКО А.Н. *Профессиональная тайна в российской правовой науке*. В: Проблемы правоохранительной деятельности, 2015, №1, с.23-27. (ISSN 1819-7426).
189. РОМАНОВСКИЙ Г.Б. *Право на неприкосновенность частной жизни*. Москва: МЗ-Пресс, 2001. 312 с. (ISBN 5-94073-018-3).

190. СЕВЕРИН К. *Проблеми нормативного регулювання та реалізації принципу конфіденційності адвокатської діяльності*. В: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2014, Вип. 9-2(2), с.120-122. (ISSN (on-line) 2663-5658).
191. СЕИДОВ В.Г. *Генезис современной концепции информационной безопасности и роль средств массовой информации и коммуникации в ее реализации*. В: Известия Уральского федерального университета. Серия 3: Общественные науки, 2017, Том 12, № 2(164), с.124-130. (ISSN 2227–2291).
192. СТРЕЛЬЦОВ А.А. *Обеспечение информационной безопасности России. Теоретические и методологические основы* / Под ред. В. А. Садовниченко и В. П.Шерстюка. Москва: МЦНМО, 2002. 296 с. (ISBN 5-94057-061-5).
193. ТАТЬЯНИН Д., ЗАКИРОВА Л. *Проблемы тайны исповеди в уголовном процессе России*. В: Вестник Оренбургского государственного университета, 2011, № 3, с.140-142. (ISSN 1814-6465).
194. ФАЙНГОЛЬД И. *Пределы контроля за адвокатской деятельностью в Украине*. В: Revista „Legea și viața”, 2017, nr.6, p.88-91. (ISSN 1810-309X).
195. ФОМИЧЕВ В.Д., *Основы теории защиты информации*. В: Ядерная и радиационная безопасность, 2008, № 4, с.34-47. (ISSN 2218-8665).
196. ЮРЧЕНКО И.А. *Уголовно-правовые основы обеспечения безопасности корпоративной информации*. Пробелы в российском законодательстве, 2016, № 5, с.53-59. (ISSN (on-line) 2310-7049).

a. Tezele de doctorat. Autoreferate ale tezelor de doctorat:

197. Aricov Gh. *Aspecte ale inviolabilității vieții personale în legislația penală a Republicii Moldova*. Autoreferat al tezei de doctor în drept la Specialitate 554.01 – Drept penal și drept execuțional penal. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2014, 30 p.
198. BOTNARENCO M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova*: Teză de doctor în drept. Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău: CEP USM, 2016, 197 p.
199. BUCS Ec. LÓRÁNT. *Politici și strategii de marketing pe piața serviciilor de consultanță. Studiu de caz: Piața serviciilor de consultanță oferite IMM-urilor din România. Marketing policies and strategy on the consulting services market. Case study: The market of consulting services offered for the SMEs in Romania*. Domeniul de doctorat: Marketing. Universitatea Transilvania din Brașov. Școala Doctorală Interdisciplinară. Centrul de Cercetări Economice. Brașov, 2017. 48 p.

200. CANANĂU M. *Confidențialitate versus dreptul la informație*. Rezumatul tezei de doctorat. Iași: Universitatea de medicină și farmacie „Gr.T. Popa”, 2012, 29 p.
201. CORLEAN M. *Taina Mărturisirii, îndrumarea duhovnicească și vindecarea psihospirituală a persoanei umane în Biserică. Misiunea actuală a Bisericii privind suferințele psihice și spirituale ale omului contemporan*. Rezumatul tezei de doctorat. Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, Sibiu, 2015, 18 p.
202. FRÂNCU E.V. *Statutul profesional al jurnalistului*: Rezumat al tezei de doctorat. București: Academia de poliție „Alexandru Ioan Cuza”, 2017, 44 p.
203. GAVAJUC S. *Răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației*. Teză de doctor în drept. Specialitatea științifică: 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, 2016, 143 p.
204. GIURGIU A. *Protecția datelor cu caracter personal din perspectiva dreptului european*. Rezumat al tezei de doctorat. Sibiu: Universitatea „Lucian Blaga”, Facultatea de Drept „Simion Bărnuțiu”, 2013, 36 p.
205. GUȚAN S. *Reproducerea umană asistată medical și filiația*. Rezumat al tezei de Doctorat. Sibiu: Universitatea „Lucian Blaga”, Facultatea de Drept „Simion Bărnuțiu”, 2009, 35 p.
206. ICHIM R.-G. *Finalitatea umanistă a valorilor juridice*. Teză de doctorat. Specialitatea 551.01 – Teoria generală a dreptului. Chișinău: ULIM, 2019, 209 p.
207. LĂZĂROIU L.-L. *Rolul variabilelor umane asupra informațiilor strategice de Securitate națională*: Rezumat la teză de doctorat. București: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 2018, 38 p.
208. MAFTEI C.-V. *Managementul informațiilor clasificate în România. Protecția informațiilor clasificate, a dreptului la informare și a datelor personale – premise de bază ale unei societăți democratice*: Rezumat teză de doctorat. București: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, 28 p.
209. PÎNTEA Cr. *Protecția penală a secretului de stat și secretului de serviciu*. Rezumat al tezei de doctorat. București: Universitatea „Nicolae Titulescu”, 2014, 23 p.
210. RADOVICIU (LAZEA) R. *Studiu privind măsurarea satisfacției consumătorilor de servicii medicale*. Rezumat al tezei de doctorat. Școala doctorală „Științe economice și gestiunea afacerilor. Domeniul Marketing”. Cluj Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, 2015, 30 p.

211. SLĂVOIU R. *Protecția penală a vieții private*. Rezumat al tezei de doctorat. Școala doctorală a Facultății de Drept. București: Universitatea „Nicolae Titulescu”, 2015, 35 p.
212. TOMA Cl.-M. *Dinamica crizelor ce pot afecta ordinea publică și managementul acestora*. Rezumat al tezei de doctorat în domeniul ordinii publice și siguranței naționale. București: Academia de poliție „Alexandru Ioan Cuza”, 2016, 57 p.
213. VOINEA V.R.-E. *Dreptul la viață privată în dreptul civil roman*. Rezumat al tezei de doctorat. Craiova: Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept, Școala doctorală, 2018, 14 p.
214. АВДЕЕВ М.Ю. *Конституционное право граждан Российской Федерации на неприкосновенность частной жизни и механизм его реализации в России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право. Москва: Международный юридический институт, 2010, 27 с.
215. АНДРЕЕВ К.М. *Особенности тайны при реализации конституционной свободы вероисповедания (Российский и зарубежный опыт)*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.02 – Конституционное право; конституционный судебный процесс; муниципальное право. Москва: Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний, 2015, 28 с.
216. АРТЕМОВ В.В. *Незаконное получение и разглашение сведений, составляющих коммерческую, налоговую или банковскую тайну, в уголовном праве России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность – 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Московская государственная юридическая академия имени О.Е. Кутафина, 2011, 27 с.
217. БОВА И.А. *Финансово-правовые основы института банковской тайны в Российской Федерации: проблемы теории и практики*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.04 – финансовое право; налоговое право; бюджетное право. Саратов, Саратовская государственная юридическая академия, 2013, 22 с.
218. БУРДОВ С.Н. *Административно-правовые режимы конфиденциальной информации*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.14 – Административное право; административный

процесс Санкт-Петербург: Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2015, 196 с.

- 219.** БУШКОВ Д.В. *Тайна личной корреспонденции в уголовном праве*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Ставрополь: 2003, 160 с.
- 220.** ВЛАСЮК М.А. *Гражданско-правовое регулирование банковской тайны*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.03 – гражданское право, предпринимательское право, семейное право, международное частное право. Краснодар: Кубанский государственный аграрный университет, 2008, 21 с.
- 221.** ВОРОШИЛИН И.А. *Политика государства в сфере охраны тайн (опыт России)*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук. Специальность: 23.00.02 – политические институты, процессы и технологии. Москва: Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2013, 25 с.
- 222.** ВЫБОРНОВА О.Н. *Управление рисками обработки информации на основе экспертных оценок*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата технических наук. Специальности: 05.13.01 – Системный анализ, управление и обработка информации (информационные и технические системы) 05.13.19 – Методы и системы защиты информации, информационная безопасность. Астрахань: Астраханский государственный технический университет, 2017, 174 с.
- 223.** ГАЮРОВ Ш.К. *Личное информационное право граждан: проблемы гражданско – правового регулирования в Республике Таджикистан*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Таджикский государственный университет. Москва: 2010, 45 с.
- 224.** ГОВЕНКО Ю.А. *Уголовно-правовая охрана тайны частного характера*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар: Пятигорский государственный технологический университет, 2010, 26 с.
- 225.** ГУТНИК С.И. *Уголовно-правовая характеристика преступных посягательств в отношении персональных данных*: Автореферат диссертации на соискание ученой

- степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Владивосток: Дальневосточный федеральный университет, 2017, 24 с.
- 226.** ДВОРЕЦКИЙ А.В. *Защита персональных данных работника по законодательству Российской Федерации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. Томск: Юридический институт Томского государственного университета, 2005, 25 с.
- 227.** ЕВСЕЕНКО В.Е. *Тайна в досудебных стадиях уголовного процесса*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.09 – Уголовный процесс. Краснодар: Кубанский государственный университет, 2016, 31 с.
- 228.** ЕРМОЛАЕВ А.В. *Уголовная ответственность за преступления против семьи: проблемы законодательной регламентации и правоприменения и пути их разрешения*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар: Ставропольский государственный университет, 2009, 21 с.
- 229.** ЕРШОВ М.А. *Ответственность за посягательства на конфиденциальную информацию по российскому уголовному праву (проблемы правоприменения и совершенствования законодательства)*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород: Нижегородская академия МВД, 2010, 237 с.
- 230.** ЕФРЕМОВА М.А. *Уголовно-правовая охрана информационной безопасности*: Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2017, 415 с.
- 231.** КАЛМЫКОВ Д.А. *Информационная безопасность: понятие, место в системе уголовного законодательства РФ: проблемы правовой охраны*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно – исполнительное право. Ярославль: Ярославский государственный университет. им. П.Г. Демидова, 2005, 223 с.
- 232.** КОЛМАКОВА О.С. *Преступления, посягающие на права ребенка в сфере семейных отношений*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата

- юридических наук. 12.00.08. – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Московский государственный юридический университет имени О.Е. Кутафина (МГЮА), 2015, 25 с.
- 233.** КОЛОДЕЗНАЯ М.А. *Финансово-правовое регулирование отношений в сфере налоговой тайны*: Автореферат на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.14 – административное право; финансовое право; информационное право. Саратов: Саратовская государственная юридическая академия, 2011, 31 с.
- 234.** КРУТИКОВА Д.И. *Правовой режим информации ограниченного доступа в банковской деятельности*: Специальность 12.00.13 – Информационное право. Москва: Российская правовая академия Министерства юстиции Российской Федерации, 2015, 29 с.
- 235.** МАНДРЫКО А.В. *Уголовно-правовые и криминологические меры противодействия преступности в сфере интеллектуальной собственности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право. Москва: Российская академия адвокатуры и нотариата, 2016, 27 с.
- 236.** МАНЖУЕВА О.М. *Феномен информационной безопасности: сущность и особенности*: Диссертация на соискание ученой степени доктора философских наук. Специальность 09.00.11 – социальная философия. Улан-Удэ: Бурятский государственный университет, 2015, 383 с.
- 237.** МЕЛИХОВ Е.И. *Субъективные гражданские права обладателей конфиденциальной коммерческой информации и их защита*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Томск: Томский государственный университет, 2005, 26 с.
- 238.** МЕРКУЛОВА С.Н. *Уголовно-правовая охрана профессиональной тайны*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность – 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Нижний Новгород: Нижегородский филиал Государственного университета – Высшей школы экономики, 2007, 205 с.
- 239.** МКРТЧЯН Л.М. *Социальная безопасность личности в сетевом коммуникативном пространстве*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата

- философских наук. Специальность 09.00.11 – Социальная философия. Ставрополь: Северо-кавказский федеральный университет, 2018, 31 с.
- 240.** МНАЦАКАНЯН А.В. *Информационная безопасность в Российской Федерации: уголовно-правовые аспекты*: Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08. – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, 2015, 215 с.
- 241.** НАУМОВА М.М. *Откровенность в межличностной коммуникации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Специальность: 10.02.19 – теория языка. Волгоград: Волгоградский государственный социально-педагогический университет, 2015, 25 с.
- 242.** НЕСТЕРОВА Н.В. *Особенности правового режима ноу-хау на примере российского, зарубежного и международного опыта*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.03 – Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Москва: Российская государственная академия интеллектуальной собственности, 2018, 27 с.
- 243.** ПАВЛЕНКО А.А. *Функционально-правовой статус медицинского работника исправительного учреждения и проблемы его реализации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Томск, 2012, 22 с.
- 244.** ПИЛИПЕНКО Ю.С. *Адвокатская тайна: теория и практика реализации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность: 12.00.11 – судебная власть, прокурорский надзор, организация правоохранительной деятельности, адвокатура. Москва: Московская государственная юридическая академия имени О.Е. Кутафина, 2009, 56 с.
- 245.** ПОНОМАРЕВА Ю.В. *Правовой режим служебной тайны: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Специальность 12.00.13 — Информационное право. Челябинск: Южно-Уральский государственный университет» (национальный исследовательский университет), 2018 г., 253 с.
- 246.** ПОТРАШКОВА О.А. *Правовой режим секрета производства (ноу-хау): информационно-правовые аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.14 – административное

право; финансовое право; информационное право. Москва: Институт государства и права РАН, 2009, 22 с.

- 247.** РАГУЛИН А.В. *Профессиональные права адвоката-защитника в Российской Федерации: вопросы теории и практики.* Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность: 12.00.11 – Судебная деятельность, прокурорская деятельность, правозащитная и правоохранительная деятельность. Москва: Российский университет дружбы народов, 2015, 33 с.
- 248.** РОМАНОВСКИЙ Г.Б. *Конституционное регулирование права на неприкосновенность частной жизни.* Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.02 – конституционное право; государственное управление; административное право; муниципальное право. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет, 1997, 16 с.
- 249.** САЛИХОВ И.И. *Информация с ограниченным доступом как объект гражданских правоотношений.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Казань, Казанский государственный университет им. В.И. Ульянова-Ленина, 2004, 274 с.
- 250.** САНДАЛОВА В.А. *Охрана и защита информации в режиме банковской тайны: гражданско-правовой аспект.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Волгоград: Волгоградский институт экономики, социологии и права, 2016, 197 с.
- 251.** САФОНОВ О.М. *Уголовно-правовая оценка использования компьютерных технологий при совершении преступлений: состояние законодательства и правоприменительной практики, перспективы совершенствования.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Российская правовая академия Министерства Юстиции Российской Федерации, 2015, 222 с.
- 252.** СВАШЕНКО Д.С. *Планирование расследования налоговых преступлений.* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.12 – криминалистика; судебно-экспертная деятельность;

- оперативно-розыскная деятельность. Краснодар: Кубанский государственный аграрный университет имени И.Т. Трубилина, 2016, 238 с.
- 253.** СЕМЕНОВ А.Г., ЖУРАВЛЕНКО Н.И. *Понятие защищаемой информации и ее классификация*. В: Информационные технологии, связь и защита информации МВД России, 2012, №2, с.113-115. [online] (Disponibil:<http://mvd.informost.ru/2012/pdf2/doc/2-4.pdf>) [Citat: 18.04.2021].
- 254.** СУСЛОПАРОВ А.В. *Информационные преступления*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2008, 24 с.
- 255.** ТЕМНОВ С.В. *Конституционно-правовая концепция адвокатской тайны*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.02 – конституционное право, конституционный судебный процесс, муниципальное право. Белгород: Белгородский государственный национальный исследовательский университет, 2015, 23 с.
- 256.** ТОПОРКОВА С.А. *Разглашение охраняемой законом тайны как основание расторжения трудового договора с работником по инициативе работодателя*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. Санкт-Петербург. Санкт-Петербургский гуманитарный университет профсоюзов, 2014, 227с.
- 257.** ФАТКИНА Е.В. *Правовая природа банковской тайны*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.03 – гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Москва: Московский государственный юридический университет имени О.Е. Кутафина (МГЮА), 2015, 243 с.
- 258.** ФОМЕНКО Е.Г. *Принцип публичности гражданского процесса: истоки и современность*: Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.15 – гражданский процесс; арбитражный процесс. Томск: Томский государственный университет, 2006, 21 с.
- 259.** ЦАТУРЯН Л.А. *Гражданско-правовое регулирование информации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности: 12.00.03 – Частное право (гражданское право, торговое (коммерческое) право, международное частное право, семейное право, трудовое

право, право социального обеспечения). Ереван: Российско-армянский славянский университет, 2014, 30 с.

- 260.** ЧЕБОТАРЕВА А.А. *Правовое обеспечение информационной безопасности личности в глобальном информационном обществе*: Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность 12.00.13 – информационное право. Москва: ФГУН Институт государства и права Российской академии наук, 2018, 473с.
- 261.** ШАГАРА Г.В. *Конституционное право граждан на тайну телефонных переговоров и ее ограничение уголовно-процессуальными средствами*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальности: 12.00.02 – конституционное право; конституционный судебный процесс; муниципальное право; 12.00.09 – уголовный процесс. Москва: Московский государственный университет, 2014, 188 с.
- 262.** ЯКОВЛЕВА И.А. *Информация с ограниченным доступом в предпринимательской деятельности: правовой аспект*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.03 – Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право. Москва: Московский государственный юридический университет имени О.Е. Кутафина (МГЮА), 2014, 24 с.

Jurisprudența națională și CtEDO

- 263.** *Arhiva Înaltei Curți de Casație și Justiție a României*. Secția penală, Decizia nr.236/A/2017. Ședința publică din 28 iunie 2017.
- 264.** Decizia Curții Constituționale a României nr.440 din 8 iulie 2014 *referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr.82/2012 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice și ale art.152 din Codul de procedură penală*. În: Monitorul Oficial, 2014, nr.653.
- 265.** Decizia Curții Constituționale a României nr.498 din 17 iulie 2018 *referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.30 alin.(2) și (3), precum și a sintagmei „sistemul dosarului electronic de sănătate al pacientului” din cuprinsul art.280 alin.(2)*

- din Legea nr.95/2006 privind reforma în domeniul sănătății.* [online] (Disponibil: <https://www.ccr.ro/files/products/498.pdf>) [Accesat 12.09.2020].
- 266.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor* nr.23 din 28.06.2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.8
- 267.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale*, nr.1 din 02.04.2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr.5.
- 268.** *Affaire Pascaud versus France* (Requête no 19535/08). ARRÊT (fond) Strasbourg 16 juin 2011 DÉFINITIF 16/09/2011. [online] (Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-105157&filename=001-105157.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
- 269.** *Affaire Yvonne Chave née Jullien versus France*. Application/Requette № 14461/88. Décision du 9 juillet 1991 sur la recevabilité de la requête. [online] (Disponibil: <http://www.legislationline.org/documents/id/18106>) [Citat: 18.06.2019].
- 270.** Case of Vukota-Bojić v. Switzerland (Application no.61838/10) Judgement Strasbourg 18 October 2016. [online] (Disponibil: <http://statewatch.org/news/2016/oct/echr-ch-vojica-botic-insurance-surveillance-judgment-10-16.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
- 271.** *Case of Dickson v. the United Kingdom* (Application no.44362/04). [online](Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-2204926-2350295&filename=003-2204926-2350295.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
- 272.** *Case Gaskin versus The United Kingdom* (Application no. 10454/83), Judgement Strasbourg, 07 July 1989. [online] (Disponibil: <http://www.juridischeuitspraken.nl/19890707EHRMGaskin.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
- 273.** *Case Kroon and Others versus the Netherlands*. Application number 00018535/91 Date October 27, 1994. [online] (Disponibil: <https://www.womenslinkworldwide.org/en/files/2855/gjo-echr-kroon-en.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
- 274.** *Case Odièvre versus France* (Application no.42326/98) Judgement, Strasbourg, 13 February 2003. [online] (Disponibil: http://unipd-centrodirittiumani.it/public/docs/42326_98.pdf) [Citat: 18.06.2019].
- 275.** *Case Michaud împotriva Franței (Cererea nr.12323/11)*. Hotărâre Strasbourg, 06 decembrie 2012. Definitivă 06/03/2013. [online] (Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-126338&filename=001-126338.pdf&TID=ihgdqbxnfi>) [Citat: 18.06.2019].

276. *Case Radu versus Republica Moldova* (Cererea nr.50073/07). Hotărâre Strasbourg, 15 aprilie 2014 Definitivă 15.07.2014. [online](Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/RADU-RO.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
277. *Case Mikulić versus Croatia* (Application no.53176/99). Strasbourg, 7 February 2002, 04/09/2002. (Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-60035"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)) [Citat: 18.06.2019].
278. *Case Panteleyenko versus Ukraine* 11901/02 [2006] ECHR 667. [online] (Disponibil: [http://www.mentalhealthlaw.co.uk/Panteleyenko_v_Ukraine_11901/02_\(2006\)_ECHR_667](http://www.mentalhealthlaw.co.uk/Panteleyenko_v_Ukraine_11901/02_(2006)_ECHR_667)) [Citat: 18.06.2019].
279. *Case of Varapnickaite Mazyliene versus Lithuania* (Application no. 20376/05) Judgement Strasbourg, 17 January 2012. [online](Disponibil: <http://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2015/11/VARAPNICKAIT%C4%96-MA%C5%BDYLIEN%C4%96-v.-LITHUANIA-2.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
280. *Case Z. versus Finland*, judgment of 25 February 1997, application no. 22009/93. Case Law of the European Court of Human Rights concerning the Protection of Personal Data, Strasbourg, 15 November 2017 T-PD(2017)23. [online] (Disponibil: <https://rm.coe.int/case-law-on-data-protection/1680766992>) [Citat: 18.06.2019].

Rapoarte, Ghiduri, Documente de lucru:

281. CLAUDE, Moraes. *Propunere de Rezoluție depusă pe baza declarației Comisiei în conformitate cu articolul 123 alin.(2) din Regulamentul de procedură referitor la protecția adecvată a datelor cu caracter personal asigurată de Japonia (2018/2979(RSP))*. 10.12.2018. [online] (Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2018-0561_RO.html) [Citat: 25.08.2020].
282. *Comentariu la Codul Deontologic al Avocaților din Republica Moldova (Adoptat de Congresul Avocaților din 20 decembrie 2002, cu modificările și completările adoptate la 23 martie 2007 de Congresul Avocaților, cu modificările și completările adoptate la 01 iulie 2016 de Congresul Avocaților)*. [online] (Disponibil: http://uam.md/media/files/files/proiect_de_comentariu_20_ianuarie_2016_dr_2_2427776.pdf) [Citat: 25.08.2020].

283. *Expertiza contabilă, doctrină și deontologie profesională (Ghid de pregătire. Sinteză)*. Prof.univ. dr. Horia Cristea, expert contabil CECCAR. [online] (Disponibil: https://www.academia.edu/6551771/EXPERTIZA_CONTABILA) [Citat: 07.09.2019]
284. Ghid practic „*Securitatea informațiilor clasificate în format electronic*”. Serviciul roman de informații. Protecția informațiilor clasificate. [online] (Disponibil: <https://www.sri.ro/fisiere/protectia-inf-cls-ghid.pdf>) [Citat: 07.09.2019].
285. *Ghid privind art.6 din Convenția europeană a drepturilor omului Dreptul la un proces echitabil (aspectul civil)*. Actualizat la 30 aprilie 2018. [online] (Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Ghid-art.-6-din-CEDO-civil-30.04.2018.pdf>) [Citat: 07.09.2019].
286. *Ghid privind dezvoltarea practicilor de asigurare a protecției datelor cu caracter personal / întocmit de Mocanu Veronica; PNUD Moldova. Chisinau: S. n., 2016 (Tipogr. “Foxtrot”). 22 p. (ISBN 978-9975-89-040-3)*.
287. Ghid de securitate informatică pentru funcționarii publici. Versiunea 1.1. (33 p.) [online] (Disponibil: <https://www.cert.ro/vezi/document/ghid-protectie-functionari-publici>) [Citat: 18.06.2019].
288. Protos. PÂRVULESCU, Ioachim (Stareț al Sfintei Mănăstiri Lainici – Gorj). *Sfânta taină a spovedaniei pe înțelesul tuturor*. Mănăstirea Lainici – Gorj 2000, c.130. [online] (Disponibil: <http://tineretulortodox.md/wp-content/uploads/2011/03/Sf.TainaaSpovedaniei.pdf>) [Citat: 18.06.2019].
289. Recomandările CCBE *privind protejarea confidențialității clienților în contextul activităților de supraveghere* 28/04/2016. (Disponibil: http://unbr.ro/wp-content/uploads/2016/06/RO_CCBE_Recommendati1_1464253807.docx) [Citat: 18.06.2019].
290. *Studiu privind funcționarea profesiei de avocat în Republica Moldova* (întocmit în cadrul realizării acțiunii 3.2.1.(1) din Planul de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016). Elaborat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova Direcția profesiei și servicii juridice Serviciul asistență juridică calificată și mediere. Chișinău, 2013. [online] (Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/Directia%20notariat%20si%20avocatura/Studiu_functionarea_profesiei_de_avocat-04-07-2013.pdf) [Citat: 18.06.2019].
291. STUPARIU, Doina, GIRIGAN, Andreea. *Secretul profesional*. [online] (Disponibil: http://www.unbr.ro/wp-content/uploads/2018/03/SECRETUL-PROFESIONAL-av_Doina_Stupariu.pdf) [Citat: 17.04.2021].

292. *Rules on medically assisted procreation*' Act, February 19, 2004 , no.40. Published in Official Gazette No 45, February 24, 2004. Parliament Italian. [online] (Disponibil: <https://www.ieb-eib.org/ancien-site/pdf/loi-pma-italie-english.pdf> [Citat: 18.06.2019].

STUDIUL EMPIRIC LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

În cadrul cercetării noastre științifice am decis să efectuăm un studiu empiric sub formă de chestionar. Scopul acestui chestionar a constat în identificarea problemei privind asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova și în cea a României prin culegerea de date pentru testarea empirică a ipotezei formulate în teza de doctorat, precum și prin analiza cantitativă și calitativă a datelor întru acceptarea, respingerea sau reformularea respectivei ipoteze științifice. În acest sens a fost utilizată metoda cantitativă de studiu – *ancheta sociologică în bază de chestionar (chestionar-filtru)* și *sondajul de opinie*.

În strictă corespundere cu limitele cercetării noastre am ales și locul de desfășurare a studiului: Republica Moldova și România, perioada de desfășurare a interviuării fiind aleasă perioada temporară de mai-august 2019. Chestionarul elaborat a fost complet anonim și strict confidențial. De asemenea, participarea la el a fost totalmente voluntară. Respondenții au răspuns fiecărei întrebări individual, fiindu-le sugerată preventiv cât mai multă atenție și sinceritate. De asemenea, din start s-a prevăzut posibilitatea lăsării necompletate a întrebărilor dacă ele, în opinia respondentului, s-au impus a fi, din orice motiv, inacceptabile.

Scopul interviuării sub forma de test nu era unul de evaluare a cunoștințelor în domeniu, prin urmare, respondenții au fost preîntâmpinați că nu există răspunsuri corecte sau greșite și li s-a permis să dea nu doar răspunsuri exacte, ci și cele mai apropiate posibile. Răspunsurile corespunzătoare puteau fi bifate pe foaia de răspuns, la discreția respondentului puteau fi alese mai multe variante dacă ele erau relevante. În acest mod, au fost repartizate 505 chestionare pe suport hârtie în strictă corespundere cu mostra anexată. Pentru a obține un portret sociologic cât mai clar al participanților anonimi, am elaborat și am prevăzut *un chestionar-filtru* care a cuprins: 1) vârsta respondentului (de la 18 la 75 de ani și peste); 2) sexul respondentului (masculin, feminin); 3) cetățenia respondentului (Republica Moldova, România, alta); 4) studiile absolvite (de la studii gimnaziale la studii postdoctorat); 5) domeniul (actual) de activitate profesională a respondentului (gamă largă de autorități locale sau centrale, organele de drept, instituții de învățământ, instituții medicale, ONG-uri, organizații religioase, agenți economici).

În urma interviuării am obținut unele rezultate la capitolul „*Chestionar-filtru*”, fiind scoase în evidență caracteristicile vârstei celor interviuați (**A se vedea Figura nr.1.1**): vârsta 18-24 ani – 103 persoane, ceea ce constituie 20,39% din numărul total al respondenților; vârsta 25-34 ani – 73 de persoane (14,46%); vârsta 35-44 ani – 147 de persoane (29,11%); vârsta 45-54

ani – 139 de persoane (27,52%); vârsta 55-64 ani – 39 de persoane (7,72%); vârsta 65-74 ani – 4 persoane (0,8%).

Din numărul total al celor intervievați au luat parte 234 de *bărbați* (46,34% din numărul total de respondenți) și 271 de *femei* (53,66% din numărul total de respondenți) (**A se vedea Figura nr.1.2**).

Respondenții sunt cetățeni ai următoarelor state (**A se vedea Figura nr.1.3**): *Republica Moldova* – 188 de persoane (37,23% din numărul total de respondenți); *România* – 300 de persoane (59,41% din numărul total de respondenți); *Alte state* – 17 persoane (3,36% din numărul total de respondenți), din care cetățeni ai statului Israel – 14 persoane (2,77% din numărul total de respondenți) și câte un cetățean al Greciei, Italiei și Ucrainei, în total 3 persoane (0,59% din numărul total de respondenți).

La rubrica „*Studii absolvite*” datele celor 505 participanți s-au repartizat în felul următor (**A se vedea Figura nr.1.4**): respondenți cu *studii liceale* – 94 de persoane, ceea ce constituie 18,61% din numărul total de respondenți; respondenți cu *studii medii de specialitate* – 76 de persoane (15,05% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii superioare de licență* – 221 de persoane (43,76% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii de masterat* – 87 de persoane (17,23% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii de doctorat* – 22 de persoane (4,36% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii de postdoctorat* – 5 persoane (0,99% din numărul total de respondenți).

La rubrica „*Domeniul (actual) de activitate profesională*”, cei 505 de participanți au oferit următoarele informații (**A se vedea: Figura nr.1.5**): autoritatea publică centrală sau locală – 16 persoane, ceea ce constituie 3,17% din numărul total de respondenți; organele de drept – 177 de persoane, ceea ce constituie 35,05% din numărul total de respondenți, inclusiv: *procuratura* – 4 persoane (0,79%); *avocatura* – 6 persoane (1,19%); *instanțele judecătorești* – 3 persoane (0,59%); *poliția* – 43 de persoane (8,51%); *vama* – 17 persoane (3,37%); *notariatul* – 10 persoane (1,98%); *fiscul* – 20 de persoane (3,96%); *alte organe de drept* – 74 de persoane (14,65%) (**Reprezentanți ai organelor de drept – A se vedea Figura nr.1.6**); alte instituții publice – 21 de persoane, ceea ce constituie 4,16% din numărul total de respondenți; instituții de învățământ superior – 87 de persoane, ceea ce constituie 17,23% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 74 de persoane (14,65%), *sectorul privat* – 13 persoane (2,57%); instituții de învățământ liceal sau gimnazial – 49 de persoane, ceea ce constituie 9,70% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 45 de persoane (8,91%), *sectorul privat* – 4 persoane (0,79%); instituții medicale – 98 de persoane, ceea ce constituie 19,41% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 84 de persoane (16,33%); *sectorul privat*

– 14 persoane (2,77%); organizații religioase – 9 persoane, ceea ce constituie 1,78% din numărul total de respondenți; organizații non-guvernamentale – 8 persoane, ceea ce constituie 1,58% din numărul total de respondenți; agenți economici – 40 de persoane, ceea ce constituie 7,92% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 10 persoane (1,98%), *sectorul privat* – 30 de persoane (5,94%).

În cadrul sondajului de opinie (**Compartimentul nr.1**) respondenților li s-a propus să identifice profesiile care, în opinia lor, implică necesitatea asigurării regimului secret al informațiilor confidențiale furnizate/comunicate de clienți/beneficiari/consumători de servicii/ etc. Astfel, fiecare respondent a avut opțiunea să aleagă o singură sau mai multe profesii care, la discreția sa, presupune obligația de păstrare a datelor confidențiale furnizate de către clienții/beneficiarii/consumătorii de servicii. Mai mult, la rubrica „*reprezentantul unei alte profesii*” respondentul avea posibilitatea să se expună și să propună, după caz, o altă profesie care, în opinia lui, implică obligația asigurării confidențialității clienților care s-au adresat la un profesionist. Așadar, în cadrul acestui compartiment au fost obținute următoarele date (**A se vedea Figura nr.1.7**): „*avocat*” – 436 de persoane, ceea ce constituie 86,34% din numărul total de respondenți; „*notar*” – 399 de persoane, ceea ce constituie 79,01% din numărul total de respondenți; „*agent de asigurare*” – 135 de persoane, ceea ce constituie 26,73% din numărul total de respondenți; „*judecător*” – 383 de persoane, ceea ce constituie 75,84% din numărul total de respondenți; „*funcționar fiscal*” – 235 de persoane, ceea ce constituie 46,53% din numărul total de respondenți; „*lucrător medical*” – 443 de persoane, cea ce constituie 87,72% din numărul total de respondenți; „*lucrător bancar*” – 332 de persoane, cea ce constituie 65,74% din numărul total de respondenți; „*slujitor de cult*” – 275 de persoane, cea ce constituie 54,46% din numărul total de respondenți; „*jurnalist*” – 173 de persoane, cea ce constituie 34,26% din numărul total de respondenți; „*reprezentantul unei alte profesii (specificați)*” – 94 de persoane, ceea ce constituie 18,61% din numărul total de respondenți.

La rubrica sondajului de opinii „*reprezentantul unei alte profesii*” respondenții au propus, la discreția lor, următoarele profesii care sunt nemijlocit legate cu obligația păstrării secretului profesional (**A se vedea Figura nr.1.8**): *cadru didactic* – 3 persoane; *agricultor* – 1 persoană; *moașă* – 3 persoane; *operator dispecerat* – 4; *psiholog/psihoterapeut* – 45 de persoane; *reprezentant serviciu secretariat* – 15 persoane; *funcționar public* – 1 persoană; *expert-criminalist* – 1 persoană; *cosmetolog* – 1 persoană; *inginer* – 1 persoană; *transportator pasageri* – 1 persoană; *chinetoterapeut* – 2 persoane; *grefier* – 6 persoane; *lucrător poștal* – 8 persoane; *agent de penitenciare* – 1 persoană; *detectiv particular* – 1 persoană.

În următorul punct (**Compartimentul nr.2**) respondenților le-a fost propusă spre soluționare sarcina ce a constat în identificarea conținutului secretului profesional, unde ei trebuiau să aleagă unul din trei răspunsuri propuse. Rezultatele obținute au fost repartizate în felul următor (**A se vedea Figura nr.1.9**): 1) 227 de persoane au ales opțiunea, conform căreia secretul profesional vizează informația cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene (44,95% din numărul total de respondenți); 2) 9 persoane au ales opțiunea, conform căreia secretul profesional vizează obiecte, procese sau fenomene propriu-zise (1,78% din numărul total de respondenți); 3) 235 de persoane au ales opțiunea, conform căreia secretul profesional vizează obiecte, procese sau fenomene propriu-zise, precum și informația cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene (46,53% din numărul total de respondenți); 4) 34 de persoane s-au abținut și nu au oferit niciun răspuns la sarcina formulată (6,73% din numărul total de respondenți).

Apoi, în cadrul **Compartimentului nr.3**, respondenților li s-a propus să aleagă din lista stabilită una sau mai multe măsuri legislative care, în opinia lor, ar fi cea/cele mai potrivită/e întru asigurarea protecției juridice a secretului profesional. Rezultatele obținute s-au repartizat în felul următor (**A se vedea Figura nr.1.10**): 1) *legislația constituțională* – 212 persoane, ceea ce constituie 41,98% din numărul total de respondenți; 2) *legislația civilă* – 50 de persoane, ceea ce constituie 9,90% din numărul total de respondenți; 3) *legislația contravențională* – 55 de persoane, ceea ce constituie 10,89% din numărul total de respondenți; 4) *legislația penală* – 352 de persoane, ceea ce constituie 69,70% din numărul total de respondenți; 5) *legislația muncii* – 73 de persoane, ceea ce constituie 14,46% din numărul total de respondenți.

Rezumând sarcinile propuse spre realizare în **Compartimentul nr.4** și în **Compartimentul nr.7**, respondenților li s-a propus să evidențieze aspecte ale vieții private ce constituie secret profesional. Participanții au evidențiat mai multe aspecte ale secretului profesional. Unii s-au abținut. Toate citatele aduse din chestionare au fost analizate și grupate în așa fel, încât să fie prezentate doar întru exemplificarea și confirmarea ipotezei noastre științifice. Repetările au fost omise. Cu toate acestea, reieșind din diversitatea aspectelor pe care le implică secretul profesional, niciun exemplu nu a fost considerat ca fiind exhaustiv. Astfel, ajungem la concluzia că lista aspectelor din viața privată a persoanei este extrem de diversificată, iar reglementarea juridică exhaustivă ar deveni absurdă și inutilă. Viața de zi cu zi e schimbătoare după structură și conținut; prin urmare, conținutul secretului profesional este diferit și nu poate fi prevăzut expres de lege. Totodată, putem deduce trăsăturile comune ale secretelor profesionale care urmează să se bucure de o protecție juridico-penală adecvată.

Pe cale de consecință, demonstrăm ipoteza conform căreia secretul vieții private nu coincide cu secretul profesional; prin urmare, protecția juridico-penală a inviolabilității vieții

private nu este în stare să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional. Întru demonstrarea acestei ipoteze, reieșind din diversitatea largă a opiniilor atât ale reprezentanților organelor de drept, cât și ale altor persoane (medici, reprezentanții ai organizațiilor religioase, agenți economici etc.), am sintetizat și am grupat componentele secretului profesional care, în opinia noastră, se impun a fi indispensabile. În plus, am sistematizat opiniile asemănătoare sau chiar, în unele cazuri, identice și am calculat incidența acestora în numărul total de rezultate (**A se vedea Figura nr.1.11**):

- 1. Secretul profesional se formează din date confidențiale necesare pentru prelucrarea lor doar în scopuri determinate de profesie** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 311 respondenți, ceea ce constituie 61,58% din numărul total de persoane intervievate: *date primite și utilizate în scop profesional*; *„mărturii primite și reflectate în exercitarea profesiei*”; *„orice ce vine ca o „mărturisire” în urma unor servicii fie din sectorul public sau privat al unui angajat este secret profesional, dar care nu ascunde o crimă sau o contravenție*”; *„date primite în urma dialogului profesional*”; *„date relatate pentru a beneficia de un serviciu*”; *„ar putea fi folosite dacă aduc la soluționarea problemei*”; *„informații obținute în virtutea profesiei*”; *„date personale primite și adnotate în virtutea profesiei” etc.*
- 2. Secretul profesional implică un grad avansat de etică și morală** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 27 de respondenți, ceea ce constituie 5,35% din numărul total de persoane intervievate: *„secretul profesional este etic și moral*”; *„un secret profesional se bazează pe etică și morală și este obligatoriu să fie păstrat*”; *„e bazat pe încredere este strict confidențial, presupune responsabilitate*”; *„arta de a păstra secretele clientului, de a ascunde aspectele pentru binele clientului” etc.*
- 3. Secretul profesional e strâns legat de profesie exercitată, se obține în timpul exercitării profesiei și/sau prin natura acesteia** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 329 de respondenți, ceea ce constituie 65,15% din numărul total de persoane intervievate: *„secretul profesional e legat de breaslă*”; *„informații legate de profesia angajatului*”; *„date aflate sau obținute la locul de muncă*”; *„informații obținute prin natura profesiei*”; *„secretul profesional este informația din documente obținute în timpul profesiei*”; *„date cu privire la viața privată a unei alte persoane aflate/primite în timpul exercitării profesiei*”; *„informații și documente obținute în timpul întâlnirilor profesionale*”; *„informații aflate în timpul consultațiilor”* *„date și documente deținute în vederea exercitării profesiei*”; *„informații obținute și dezvăluite în timpul actului profesional*”; *„informație pe care o deține cineva grație profesiei, fără a o divulga*”;

„include informații strict legate de profesie”; „informarea persoanelor terțe despre date din dosare cu acces restricționat”; ”; „aspecte personale obținute în timpul desfășurării activităților profesionale”; „documente obținute/deținute în timpul și în virtutea profesiei cu privire la viața intimă a unei alte persoane”; „aspecte ale vieții personale cunoscute în timpul exercitării profesiei”; „datele obținute în timpul spovedaniei, consulutului medical, ședințelor de terapie duhovnicească”; „date obținute în timpul consultului sau ședinței terapeutice” etc.

4. **Secretul profesional există pentru a preveni abordarea discriminatorie a clienților din partea altor persoane și a societății, în general** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 18 respondenți, ceea ce constituie 3,56% din numărul total de persoane intervievate: „ceea ce nu trebuie de divulgat, ceea ce determină atitudinea diferită”; „în cazul medicului – ceea ce schimbă atitudinea medicului sau a altor persoane”; „este în beneficiul clientului, protejează informațiile clientului, este obligatoriu”; „ceea ce determină o atitudine diferită a persoanelor” etc.
5. **Secretul profesional presupune un nivel de pregătire profesională a prestătorului de servicii, competențe specifice de muncă legată cu prelucrarea datelor cu caracter personal** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 248 de respondenți, ceea ce constituie 49,11% din numărul total de persoane intervievate: „ține de cunoștințele în domeniu în care activează (principiul non-daunării)”; „presupune capacitățile prestătorului de servicii în domeniul în care activează”; „include informații strict legate de profesie”, capacitățile prestătorului de servicii în domeniul în care activează”; „are însemnătate pregătirea profesională”; „specific unei anumite profesii / specific unui anume loc de muncă”; „secretul profesional se diferențiază în funcție de categoria profesiei”; „documente clasificate obținute prin profesie” etc.
6. **Secretul profesional constituie nucleul și precondiția asigurării inofensivității obligațiilor contractuale specifice** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 76 de respondenți, ceea ce constituie 15,05% din numărul total de persoane intervievate: „obligația părților privind asigurarea confidențialității vieții private”; „este obligația părților care este încălcată prin divulgarea informațiilor încredințate”; „este prevăzut într-un contract încheiat între părți”; „se semnează clauze ce nu pot fi destăinuite, informațiile respective nu pot fi divulgate, evidența documentelor este secretă, iar încălcarea acestor clauze este sancționată, astfel clauza de nedivulgare reprezintă un instrument de protecție a informațiilor confidențiale”; „angajații nu pot expune informații ce îl vizează/ îl caracterizează pe client” etc.

7. Secretul profesional este bazat pe și derivat din secretele vieții private (secrete primare) – s-au expus în favoarea acestei concluzii 371 de respondenți, ceea ce constituie 73,47% din numărul total de persoane intervievate: „în cazul secretului profesional este vorba despre secretul unei alte persoane, este atunci când cunoști aspecte din viața ei privată și nu le divulgi celorlalte persoane, astfel va rămâne un secret, iar serviciul este în relație indirectă cu viața privată”; „informațiile ce țin de persoanele care au solicitat un serviciu (datele din pașaport, antecedentele persoanei, bugetul familiei, apartenența la diferite comunități religioase, viziunile personale asupra modului de viață, starea de sănătate)”; „se pot interpătrunde cu viața privată”; „privește viața intimă, sănătatea sau orice altă situație cu privire la o persoană”; „toată informația din viață privată poate constitui secret profesional”; „cuprinde date secrete cu caracter personal ale unei alte persoane „informațiile clienților (datele de contact, adresa)”; „informație din dosarele personale ale clienților”; „informații ce țin de o persoană concretă, datele ce sunt oferite unui prestator de servicii”; „informații confidențiale ce privesc persoana fizică sau persoana juridică”; „informații cu privire la venitul personal, viziunile proprii”; „dacă viața privată implică o singură persoană, atunci secretul profesional implică mai multe persoane”; „aspecte din viața individului aflate în legătură cu profesia exercitată”; „informații medicale, religioase aflate în timpul activității (la locul de muncă)”; „secretul profesional presupune cunoașterea unor aspecte din viața privată a unei alte persoane ce nu sunt expuse publicului”; „toate aspectele vieții private, precum și starea financiară, familială, starea de sănătate, maladii de care suferă sau a suferit, intervențiile chirurgicale”; „date despre viața personală, domiciliu, date privind copiii”; „fișa personală a pacientului”; „secretul spus la spovedanie”; „secretul financiar-bancar” etc.

8. Secretul profesional este bazat pe și derivat din secretele comerciale, secretele „know-how” (secrete primare) – s-au expus în favoarea acestei concluzii 41 de respondenți, ceea ce constituie 8,12% din numărul total de persoane intervievate: „include informații referitoare la salariu, tehnologie, proiecte, strategie, interne”; „date cu privire la metodele de lucru”; „noile metode de tratament” etc. Agenții economici abordează definiția secretului profesional în felul următor: „a nu divulga metodele de desfășurare a unei activități”; „a nu divulga anumite tactici și manopere” etc.

9. Divulgarea secretului profesional este prejudiciabilă pentru persoana concretă ale cărei date confidențiale au fost divulgate sau în alt mod prelucrate ilegal, precum și pentru societate, în general, punând în pericol siguranța informațională a individului – s-au expus în favoarea acestei concluzii 24 de respondenți, ceea ce constituie 4,75% din numărul total de persoane intervievate: *„afectează un număr precis și restrâns de persoane, o anumită persoană”*; *„producătoare de daune”*; *„datorită specificului profesiei nu pot fi făcute publice anumite date, deoarece angajatul devine vulnerabil”*; *„pot produce daune unei persoane concrete ce vizează viața privată”* etc. Totodată, reprezentanții instituțiilor medicale au specificat că unele secrete profesionale urmează a fi divulgate pe motiv că păstrarea secretului ar putea prezenta pericol pentru alte persoane (de exemplu, privind bolile infecțioase). Un respondent a subliniat că *„divulgarea oricărei informații private niciodată nu se știe ce consecințe va avea”*.

În cadrul sondajului de opinii am constatat că unii respondenți s-au axat pe conținutul specific al informației ce constituie secret profesional. Astfel, majoritatea respondenților au fost liberi în a formula conținutul secretului profesional și l-au egalat cu conținutul vieții private. Iată câteva exemple extrase din chestionare: *„viața personală în afara orelor de serviciu”*; *„felul cum dorești să-ți trăiești viața”*; *„viciile și modul de viață”*; *„orice mod de a ieși din parametrii stabiliți de cineva”*; *„viață sentimentală”*; *„aspecte sociale din diverse domenii”*; *„viață extracurriculară”*; *„imaginea socială, rasială sau etnică”*; *„informații ce aparțin unei persoane ca individ izolat”* etc.

Participanții au evidențiat mai multe aspecte ale vieții private. Unii s-au abținut să le specifice. Toate extrasele aduse din chestionare au fost analizate și grupate în așa fel, încât să fie prezentate doar întru exemplificarea și confirmarea ipotezei noastre științifice. Extrasele care se repetă au fost luate în calcul, însă omise pentru prezentare. Astfel, reieșind din diversitatea aspectelor pe care le implică viața privată, niciun exemplu nu a fost considerând exhaustiv. Prin urmare, mai mulți respondenți au indicat următoarele aspecte ce formează nucleul vieții private (a se vedea *Figura nr.1.12*):

- 1. Datele de identificare** – în favoarea acestei concluzii s-au expus 411 respondenți, ceea ce constituie 81,39% din numărul total de persoane intervievate: *„datele personale, datele de identificare”*; *„cod înmatriculare”*, *„cod personal”*; *„situații juridice”*; *„dosare penale”*; *„pin-uri, parole, coduri”* etc.
- 2. Datele biografice** – în favoarea acestei concluzii s-au expus 74 de respondenți, ceea ce constituie 14,65% din numărul total de persoane intervievate: *„viață civilă”*, *„relații dintre*

indivizi"; „*întâmplări din viața personală*”; „*antecedentele penale și contravenționale*”; „*traseul vital al unui om*”; „*reputația unui individ*”;

- 3. Datele familiale** –în favoarea acestei concluzii s-au expus 279 de respondenți, ceea ce constituie 55,25% din numărul total de persoane intervievate: „*aspecte ce țin de informația despre familie*”; „*conflicte de familie*”; „*secrete de familie*”; „*informații despre rude*”; „*viața de familie a studentului/ elevului*”; „*infidelitatea conjugală*”; „*bolile netransmisibile*”, „*triunghiuri, viață dublă*”; „*ceea ce se întâmplă în timpul căsătoriei*”; „*profesia soțului/soției*”; „*deplăsări și călătorii*”; „*viața conjugală*”; „*căsătorii, divorțuri*”; „*procese penale ale membrilor de familie*”; „*aspecte familiale de viață în cuplu*”;
- 4. Datele medicale** –în favoarea acestei concluzii s-au expus 383 de respondenți, ceea ce constituie 75,84% din numărul total de persoane intervievate: „*aspecte medicale personale*”, „*date medicale*”, „*starea de sănătate*”, „*patologie de care suferă un pacient*”, „*cauza adresării la medic*”, „*boli, diagnosticul unei persoane*”; „*terapii, inclusiv psihologice*”; „*informații din fișele medicale*”; „*informații confidențiale despre pacienți și anumite boli*”; „*rezultatele investigațiilor*”; „*patologii de care suferă membrii familiei, afecțiuni genetice*”; „*statusul HIV, statusul sifilis*”, „*integritatea persoanei*”; „*numărul de avorturi*”, „*numărul de sarcini*”;
- 5. Datele intime** –în favoarea acestei concluzii s-au expus 296 de respondenți, ceea ce constituie 58,61% din numărul total de persoane intervievate: „*aspecte legate de viață sexuală, intimă*”, „*orientare sexuală*”; „*preferințe sexuale*”, „*viziuni în privința sexualității*”;
- 6. Situația financiară** – s-au expus în favoarea acestei concluzii 182 de respondenți, ceea ce constituie 36,04% din numărul total de persoane intervievate: „*venitul lunar și anual al persoanei*”; „*suma cheltuielilor*”; „*bunurile pe care le deține*”; „*domiciliul, bunurile aflate într-o locuință*”; „*conturile bancare ale persoanei*”; „*salariul*”, „*depozitele*”, „*datoriile și creditele*”, „*bunurile imobile*”;
- 7. Datele politice** –în favoarea acestei concluzii s-au expus 32 de respondenți, ceea ce constituie 6,34% din numărul total de persoane intervievate: „*opinia politică*”, „*opțiunile politice*”, „*preferințele politice*”;
- 8. Datele religioase** –în favoarea acestei concluzii s-au expus 54 de respondenți, ceea ce constituie 10,69% din numărul total de persoane intervievate: „*opinia religioasă*”; „*știrile religioase*”; „*cultura și religia*”, „*informațiile religioase*”; „*apartenența la un cult religios*”.

Cu toate că am încercat să sistematizăm și să structurăm răspunsurile respondenților (ale participanților la chestionar), categoriile sintetizate nu pot fi recunoscute exhaustive datorită specificului și diversității aspectelor vieții private; prin urmare, această listă poate fi supusă unei revizuii subsecvente.

În cadrul compartimentului următor (*Compartimentul nr.5*) respondenților le-a fost propusă spre realizare sarcina de a alege una dintre afirmațiile potrivite (a se vedea *Figura nr.1.13*): 1) măsura legislativă de asigurare a secretului profesional este improprie, deoarece astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată (224 de persoane, ceea ce constituie 44,36% din numărul total de respondenți); 2) protecție juridică urmează a fi asigurată într-un mod egal tuturor secretelor profesionale (171 de persoane, ceea ce constituie 33,86% din numărul total de respondenți); 3) anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică specială/distinctă (102 persoane, ceea ce constituie 20,20% din numărul total de respondenți). Totodată, 8 persoane s-au abținut a da răspuns (1,58% din numărul total de respondenți). Astfel, s-au obținut următoarele rezultate (a se vedea *Figura 1.13*): în opinia unui număr impunător de respondenți (224 de persoane, ceea ce constituie 44,36%), măsura legislativă de asigurare a secretului profesional este improprie, deoarece astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată; totodată, la întrebările formulate *supra* (a se vedea *Compartimentul nr.3*) acești respondenți au pledat în majoritate pentru măsuri de ordin juridico-penal (69,70%). Această situație ne provoacă să concluzionăm că, oferind acest răspuns, respondenții s-au axat pe partea a doua a afirmației – „*astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată*”, încercând să scoată în evidență natura pur etico-morală a secretului profesional și, prin urmare, au căzut de acord cu această afirmație.

Referitor la analiza celor două opțiuni de răspuns, conform cărora „*protecția juridică urmează a fi asigurată într-un mod egal tuturor secretelor profesionale*” (171 de persoane, ceea ce constituie 33,86% din numărul total de respondenți) și „*anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică specială/distinctă*” (102 persoane, ceea ce constituie 20,19% din numărul total de respondenți), observăm că, *per ansamblu*, 273 de persoane (54,05% din numărul total de respondenți) pledează pentru protecția juridică a secretului profesional (a se vedea *Figura nr.1.13*).

Mai mult, respondenților li s-a solicitat să specifice situații în care anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică distinctă. Unii participanți, în special colaboratori ai organelor de drept, au subliniat că „*informațiile privitoare la viața privată furnizate de către o persoană unei alte persoane de specialitate trebuie să rămână secrete*”, „*anumite secrete*

profesionale sunt grupate în funcție de importanța lor”, iar o deosebită atenție urmează a fi acordată secretelor profesionale ce țin de „siguranță publică”, „serviciul de informații”, „siguranța națională”, „sectorul militar”, „controlul de frontieră”. În opinia colaboratorilor organelor de drept intervievați, „secretele profesionale trebuie să aibă diferite niveluri de acces și să se divizeze pe diferite arii de activitate”. Prin urmare, în funcție de calitatea secretului profesional se va stabili o anumită clasă de secretizare. Unii specialiști din domeniul jurisprudenței și din domeniul medicinei au propus ca datelor confidențiale din sfera politică, medicală, religioasă și juridică să li se asigure protecție specială.

În cadrul **Compartimentului 6** respondenților li s-a propus să aprecieze dacă categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice, fiind propuse două opțiuni de răspuns și dreptul de a se abține de la orice răspuns. Astfel, rezultatele au fost repartizate în felul următor: 1) *Da*, categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice (în unele cazuri trebuie să survină răspunderea penală, în alte cazuri – răspunderea contravențională etc.) – 470 de persoane, ceea ce constituie 93,07% din numărul total de respondenți; 2) *Nu*, categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional nu influențează tipul răspunderii juridice (divulgarea sau alte forme de încălcare a inviolabilității secretului profesional trebuie să constituie temei doar pentru răspunderea penală sau doar pentru răspunderea contravențională) – 16 persoane, ceea ce constituie 3,17% din numărul total de respondenți; 3) s-au abținut – 19 persoane, ceea ce constituie 3,76% din numărul total de respondenți.

În **Compartimentul 7** al sondajului de opinii respondenților li s-a propus să puncteze diferențele principalele dintre *secretul profesional* și *secretul de serviciu*. Însă, în majoritate, respondenții au ales doar să descrie, pe de o parte, caracterele secretului profesional, iar, pe de altă parte, ale secretului de serviciu. Rezultatele prezentate *infra* vizează în exclusivitate trăsăturile secretului de serviciu, deoarece structura secretului profesional a fost analizată deja. Astfel, analizând chestionarele, am sintetizat și am categorizat informațiile obținute în felul următor (repetările au fost doar luate în calcul, însă omise în prezentarea de mai jos) (**a se vedea: [Figura nr.1.14](#)**):

1. Secretul de serviciu constituie o obligație a angajatului – pentru această concluzie au optat 244 de respondenți, ceea ce constituie 48,32% din numărul total de persoane interviuate: „*obligația salariatului*”; „*îl privește pe angajat*”; „*ordinele interne*”; „*privește obligația salariatului de a nu destăinui date în legătură cu serviciul*”; „*documente cu date despre instituție și care pot deprecia siguranța acesteia*”; „*secretul de serviciu este o obligație a salariatului, vizează acele informații și date generale reflectate de toți salariații*”;

2. **Secretul de serviciu reprezintă informații interne (de la locul de muncă) inaccesibile publicului larg (confidențiale)** – pentru această concluzie au optat 162 de respondenți, ceea ce constituie 32,08% din numărul total de persoane intervievate: „*nu se divulgă informații din firmă*”; „*informații despre discuțiile ce se duc la locul de muncă (administrarea afacerii)*”; „*informația internă a organizației nu este accesibilă publicului larg*”;
3. **Secretul de serviciu se bazează pe etică și morală** – pentru această concluzie au optat doar 4 respondenți, ceea ce constituie 0,79% din numărul total de persoane intervievate: ține de „*etica de serviciu*”;
4. **Secretul de serviciu există pentru a preveni abordarea discriminatorie a angajaților** – pentru această concluzie au optat doar 3 respondenți, ceea ce constituie 0,59% din numărul total de persoane intervievate: „*informații secrete ce diferențiază atitudinea față de angajați*”;
5. **Informații confidențiale se conțin în diferite documente de serviciu, nu rareori clasificate** – pentru această concluzie au optat 352 de respondenți, ceea ce constituie 69,70% din numărul total de persoane intervievate: „*informații din documente de serviciu*”; „*orice tip de informații din documente de serviciu*”; „*documentele clasificate*”; „*acte secrete de serviciu*”; „*informații clasificate secrete*”; „*date de serviciu cu o importanță mai mare decât cele obișnuite*”; „*informații din documente interne de serviciu clasificate secrete*”; „*date confidențiale ce privesc documente*”; „*anumite documente interne, acțiuni punctate, statistici*”; „*orice document al instituției caracterul secret al căreia îl prevede expres legea*”; „*informații din documente oficiale clasificate secret*”; „*informații documente care constituie secrete de stat care nu sunt destinate publicității*”;
6. **Informații confidențiale cu privire la activitățile desfășurate la serviciu, la structura și securitatea instituției** – au optat pentru această concluzie 327 de respondenți, ceea ce constituie 64,75% din numărul total de persoane intervievate: „*date privind activitatea desfășurată*”; „*informații despre specificul muncii exercitate*”; „*informații despre muncă*”; „*se referă la condițiile impuse de locul de muncă*”; „*păstrarea în taină a tehnicilor de îndeplinire*”; „*activități desfășurate la serviciu*”; „*proceduri de lucru*”; „*informații despre activitate în legătură cu mediul de lucru*”; „*informații ce țin de locul de muncă, date ce vizează bunurile și resursele organizației*”; „*document ce conține informații legate de siguranța instituției*”; „*informații despre obiectul muncii/ despre instituție*”; „*documente cu informații despre obiectul muncii și despre securitatea unei instituții*”; „*date despre activitatea și personalul (cadrele) unei instituții*”; *documente ce conțin informații despre*

structura și securitatea instituției”; „documente ce conțin informații despre obiectul muncii și securitatea unei instituții”;

- 7. Informații confidențiale a căror divulgare cărora poate prejudicia instituția (siguranța, integritatea, securitatea, încrederea, imaginea juridică și reputația acesteia) sau societatea, în funcție de categoria secretului de serviciu** –pentru această concluzie au optat 128 de respondenți, ceea ce constituie 25,35% din numărul total de persoane intervievate: *„informații ce pot prejudicia siguranța instituției”; „informații ce aduc prejudicii instituției”; „informații ce pot afecta instituția”; „în domeniul militar, în special în ce privește planurile de operare, afectează siguranța națională”; „poate produce pagube”; „documente ce pot leza instituția”; „date ce pot afecta activitatea instituției”; „informații ce pot aduce prejudicii statului”; „pot produce daune societății”; „date care prin divulgare pot afecta integritatea, securitatea, stabilitatea sau imaginea instituției”; „date și documente compromițătoare și care pot leza integritatea instituției”; „date și documente ce pot afecta încrederea în instituție”; „date și documente oficiale ce pot prejudicia instituția, imaginea acesteia din punct de vedere juridic”; „documente ce pot leza integritatea instituției sau a personalului din instituție”; „documente ce pot prejudicia imaginea sau integritatea instituției”.*

Totuși, unii respondenți (în special, polițiștii, notarii și medicii) au relatat următoarele: *„dacă în cazul secretului profesional se pot produce daune unei persoane concrete ale cărei informații au fost divulgate sau în alt mod i-a fost încălcată integritatea informației, atunci în cazul secretului de serviciu se pot cauza prejudicii întregii societăți”; „secretul de serviciu este limitat temporar, iar secretul profesional este limitat perpetuu”; „în cazul secretului profesional informațiile sunt obținute în timpul activității profesionale, iar în cazul secretului de serviciu datele obținute pot prejudicia imaginea instituției”; „secretul profesional ține de pregătirea specifică a profesionistului, iar secretul de serviciu ține de natura serviciului”.*

Într-o altă ordine de idei, majoritatea absolută a respondenților *fără studii juridice* consideră că încadrarea faptei de încălcare a secretului profesional este corectă în baza normei juridico-penale prevăzute la art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții personale); totodată, reprezentanții profesiilor juridice pledează pentru instituirea unor norme juridico-penale speciale care ar asigura protecția distinctă a secretului profesional (**Compartimentul nr.9**). În cazul legii penale a României, respondenții au susținut prevederile normei juridico-penale prevăzute la art.227 CP Rom. (Divulgarea secretului profesional) în redacția actuală (**Compartimentul nr.10**).

În cadrul **Compartimentului nr.11** respondenților li s-a propus să indice prin opțiunea „da” sau „nu”, dacă profesia lor presupune prelucrarea datelor cu caracter personal sau a altor

informații confidențiale ce aparțin unei alte persoane, încredințate în virtutea profesiei (**a se vedea Figura nr.1.15**): *Da* – 431 de persoane, ceea ce constituie 85,35% din numărul total de respondenți; *Nu* – 50 de persoane, ceea ce constituie 9,90% din numărul total de respondenți; *s-au abținut* – 24 de persoane, ceea ce constituie 4,75% din numărul total de respondenți.

În cadrul **Compartimentului nr.12** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită, prin opțiunea „*da*” sau „*nu*”, dacă 1) în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., respondentul a suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional; 2) în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., nu a cunoscut cazuri de încălcare a inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional. Respondenții au avut posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (**a se vedea Figura nr.1.16**): au ales afirmația „*în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., am suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional*” – 184 de persoane, ceea ce constituie 36,44% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „*în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., nu am cunoscut cazuri de încălcare a inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional*” – 297 de persoane, ceea ce constituie 58,81% din numărul total de respondenți; *s-au abținut* – 24 de persoane, ceea ce constituie 4,75% din numărul total de respondenți.

În cadrul **Compartimentului nr.13** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită, prin opțiunea „*da*” sau „*nu*”, dacă 1) respondentul poate încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult; 2) respondentul nu poate încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult. Respondenții au avut posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (**a se vedea Figura nr.1.17**): au ales afirmația „*pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult*” – 176 de persoane, ceea ce constituie 34,85% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult*” – 297 de persoane, ceea ce constituie 58,81% din numărul total de respondenți; *s-au abținut* – 32 de persoane, ceea ce constituie 6,34% din numărul total de respondenți.

Anume la acest compartiment de studiu am observat atitudinea atentă și rezervată a unor respondenți față de slujitorii de cult în ceea ce ține de nivelul de încredere a informațiilor personale. Astfel, un reprezentant al organelor de drept din România, în locul opțiunii propuse „*nu pot încredința*” a indicat „*nu vreau să încredințez*”. Paradoxal, dar într-un alt caz însuși reprezentantul organizației religioase din România a bifat opțiunea „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult*”. Astfel de răspunsuri sunt unice la nivel de

cazistică, însă confirmarea lor prin orientarea comună a respondenților de a nu încredința informații cu caracter personal slujitorilor de cult denotă o tendință de resentiment și repugnanță formată în societatea contemporană în ceea ce ține de experiența împărtășirii slujitorilor de cult a datelor din viața privată ce aparțin persoanelor care au participat la sondaj.

În cadrul **Compartimentului nr.14** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită prin opțiunea „da” sau „nu”, dacă 1) respondentul poate încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist; 2) respondentul nu poate încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist. Respondenții au avut posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (a se vedea **Figura nr.1.18**): au ales afirmația „pot încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist” – 136 de persoane, ceea ce constituie 26,93% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist” – 337 de persoane, ceea ce constituie 66,73% din numărul total de respondenți; s-au abținut – 32 de persoane, ceea ce constituie 6,34% din numărul total de respondenți.

În cadrul **Compartimentului nr.15** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită prin opțiunea „da” sau „nu”, dacă 1) respondentul poate încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical; 2) respondentul nu poate încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical. Respondenții au avut posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (a se vedea: **Figura nr.1.19**): au ales afirmația „pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical” – 335 de persoane, ceea ce constituie 66,34% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical” – 134 de persoane, ceea ce constituie 26,53% din numărul total de respondenți; s-au abținut – 36 de persoane, ceea ce constituie 7,13% din numărul total de respondenți.

Într-un alt context, în cadrul **Compartimentului nr.16** al sondajului de opinii realizat respondenților li s-a propus să specifice metodele prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții persoanele în procesul de divulgare a secretului profesional. Câțiva respondenți (3 persoane) au interpretat sarcina în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei și au propus drept metodă *starea de extremă necesitate*. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod încât respondentul să fie liber în constatări. Rezultatele obținute de noi le-am grupat în mai multe categorii, încât să fie corect reflectate intențiile și concluziile participanților la sondaj. Astfel, metodele prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții persoanele în procesul de divulgare a secretului profesional le-am repartizat în felul următor (a se vedea **Figura nr.1.20**):

I. Încălcarea intenționată a integrității și a inviolabilității secretului profesional:

1. Diferite forme de diseminare ilegală a informațiilor confidențiale – pentru această concluzie au optat 263 de respondenți, ceea ce constituie 52,08% din numărul total de persoane intervievate: „răspândirea cu bună știință a informațiilor ocrotite de lege”; „publicarea sau răspândirea pozelor în mediul online”; „publicarea datelor cu caracter personal în ziare, pe internet fără permisiunea persoanei căreia îi aparțin informațiile confidențiale”; „redarea acestora unei terțe persoane”; „transmiterea informațiilor unor persoane de încredere”; „transmiterea informațiilor unor persoane terțe”; „divulgarea în spațiul public a informațiilor ce vizează aspectele vieții personale”; „divulgarea informațiilor confidențiale încredințate de client” „punerea în discuție a datelor ce vizează aspecte personale ale clienților (spre exemplu, discutarea vieții intime față de toată grupa; discuții despre pacienți purtate de către medici în colectiv; punerea în discuție în colectivul pedagogic a informației secrete încredințate de un elev, student; despre afecțiunile bolnavilor fără acordul acestora; informarea persoanelor terțe despre problemele psihice ale unui elev fără permisiunea autorităților; divulgarea diagnosticului pacientului în prezența unui grup de oameni străini)”; „divulgarea în spațiul public a datelor cu privire la diagnosticul pacienților”; „discutarea cu alte persoane despre conținutul documentelor ce conțin informații confidențiale care vizează viața privată a clienților (spre exemplu: expunerea într-un discurs public)”; „informarea persoanelor terțe despre conținutul documentelor cu caracter restricționat”; „punerea la dispoziția terților a datelor cu caracter personal de către deținătorul acestora”; „vânzarea bazelor de date”; „transmiterea unor informații eronate în scopul prejudicierii imaginii unei persoane”; „furnizarea de date cu caracter personal ale altor persoane”; „confirmarea unei informații confidențiale cunoscute” etc.

2. Diferite forme de obținere ilegală a informațiilor confidențiale – au optat pentru această concluzie 291 de respondenți, ceea ce constituie 57,62% din numărul total de persoane intervievate: „supravegherea video și audio”; „filmarea persoanelor”; „obținerea prin constrângere”; „obținerea prin șantaj”; „supraveghere prin rețelele de socializare nesecurizate”; „extragerea documentelor ce conțin date cu caracter personal fără autorizație și/sau fără permisiunea clientului”; „scoaterea documentelor ce conțin date cu caracter personal ale clienților dintr-o zonă restricționată”; „fotografierea”; „spionarea, interceptarea apelurilor”, „interceptarea video”; „interceptarea fără acordul stăpânului”; „interceptarea convorbirilor telefonice fără

acordul clientului”; „accesarea fără drept a unor baze de date”; „înregistrarea datelor cu caracter persoanel prin diverse metode”; „spargerea conturilor bancare”; „prelucrarea datelor cu caracter personal în alte scopuri decât cele ce țin de profesie”; „violarea corespondenței”; „copierea/multiplicarea”; „asigurarea accesului persoanelor neautorizate la informații personale”; „fraudă, întocmirea unor acte din numele altuia”; „culegerea cu bună știință ilegală a informațiilor personale ocrotite de lege”; „prin observație, convorbire” etc.

II. Încălcarea din imprudență a integrității și a inviolabilității secretului profesional – au optat pentru această concluzie 53 de respondenți, ceea ce constituie 10,49% din numărul total de persoane intervievate: „neglijență manifestată față de documentele în care se conțin date cu caracter personal”; „manipularea deficitară a documentelor ce conțin date cu caracter personal”; „nesiguranta documentelor”; „nesecurizarea informației”; „manipularea încorsetă a documentelor ce constituie secrete personale”; „folosirea unei baze de date nesecurizate”; „lipsa de profesionalism”; „manifestarea neatenției și neseriozității în discuțiile cu rude, prieteni și vecini”; „necunoașterea metodelor de secretizare”; „neglijența în serviciu”; „proceduri incomplete de securizare”; „nerespectarea normelor de etică și deontologie”; „neatenție, nepregătire profesională”; „nerespectarea cerințelor profesionale”; „pierderea documentelor ce conțin date personale cu caracter secret”; „protejarea neglijență a datelor confidențiale încredințate celor care exercită o profesie sau o funcție”; „nerespectarea condițiilor de păstrare și prelucrare a datelor confidențiale cu caracter personal” etc.

Într-un alt registru, am propus respondenților să specifice măsurile/tehnicile/metodele de origine organizațională și tehnică care, în opinia lor, sunt relevante pentru protecția secretului profesional. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod încât respondentul să fie liber în constatări și propuneri. Rezultatele obținute în urma acestui sondaj le-am grupat în mai multe categorii, astfel încât să fie corect reflectate sugestiile și concluziile participanților la sondaj (a se vedea **Figura nr.1.21**): **măsuri juridico-civile și administrative** – au ales 92 de respondenți, ceea ce constituie 18,02% din numărul total de persoane intervievate: „clauze speciale în contract”; „declarații pe proprie răspundere”; „fișa postului”; **măsuri de creare a bazelor, sistemelor și programelor informatice speciale** – au ales 174 de respondenți, ceea ce constituie 34,46% din numărul total de persoane intervievate: „baze de date speciale”, „aplicații și soft-uri/programe speciale cu securitate maximă”; „sistem informatic clasificat”; **măsuri de clasificare a informației** – au ales 281 de respondenți, ceea ce constituie 55,64% din numărul total de persoane intervievate:

„documente clasificate”; „clasificarea actelor ce conțin informații din viața privată a clienților”; **măsuri aplicabile în procedura de lucru** – au ales 162 de respondenți, ceea ce constituie 32,08% din numărul total de persoane intervievate: „elaborarea unor proceduri de lucru”; „instituirea unor proceduri de lucru”; „metode avansate de transmitere a informației”; „crearea de spații special amenajate pentru prelucrarea documentelor ce conțin date confidențiale cu caracter profesional”; „limitarea numărului de persoane care au acces la documentele cu informații confidențiale ce constituie secret profesional”; „limitarea numărului de persoane în manipularea documentelor”; **măsuri de supraveghere și monitorizare** – au ales 214 respondenți, ceea ce constituie 42,38% din numărul total de persoane intervievate: „supravegherea audio-, video”; „monitorizarea continuă” „asigurarea supravegherii video, fizice a încăperilor unde se păstrează documentația arhivată”; „asigurarea distrugerii documentelor după expirarea termenului de valabilitate”; „înregistrarea foto-, video-, audio-”; „înregistrarea convorbirilor telefonice”; **măsuri de arhivare specială** – au ales 148 de respondenți, ceea ce constituie 29,31% din numărul total de persoane intervievate: „arhivarea electronică și pe hârtie”; „arhivarea digitală”; „stocarea digitală parolată” „asigurarea accesului restricționat la informația clasificată”; „depozitarea documentelor cu caracter secret”; „depozitarea în condiții de acces restricționat pe diferite dispozitive” „parolarea accesului”; „blocarea accesului din partea persoanelor neautorizate”; „manipularea, depozitarea și arhivarea documentelor ce conțin secret profesional în spații special amenajate”; „depozitarea și arhivarea în zonele asigurate cu acces restricționat”; **măsuri generale de educație și instruire** – au ales 96 de respondenți, ceea ce constituie 19,01% din numărul total de persoane intervievate: „informarea populației”; „informarea angajatului/salariatului”; „instruirea salariaților”; „pregătirea profesională continuă a angajaților”; „educarea responsabilității atât etico-morale, cât și a celei juridice pentru încălcarea confidențialității”. Un respondent (colaborator de poliție) a precizat: „cred că nu există la moment nicio tehnică ce ar asigura cu desăvârșire secretul profesional”.

În **Compartimentul nr.18** al sondajului de opinii respondenților li s-a propus să specifice măsurile legislative relevante pentru asigurarea secretului profesional. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit opțiunea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod, încât respondentul să fie liber în constatări și propuneri. Rezultatele obținute în urma acestui sondaj le-am grupat în mai multe categorii, astfel încât să fie corect reflectate sugestiile și concluziile participanților la sondaj (**A se vedea Figura nr.1.22**): *protecția juridico-penală a secretului profesional urmează a fi asigurată doar prin norme juridico-penale speciale care prevăd răspunderea penală pentru divulgarea și alte forme de încălcare a secretului profesional,*

indiferent de tipul secretului profesional – 378 de persoane, ceea ce constituie 74,85% din numărul total de respondenți; protecția juridică a secretului profesional urmează a fi asigurată în paralel atât de norme contravenționale speciale, cât și de norme juridico-penale speciale, în funcție de gradul de prejudiciabilitate al faptei condiționat de tipul informației confidențiale protejate în regim de secret profesional – 312 persoane, ceea ce constituie 61,78% din numărul total de respondenți; protecția juridică a secretului profesional trebuie să fie asigurată prin măsuri de siguranță introduse la nivel de Partea generală a Codului penal, ce ar consta în înlăturarea din funcție a persoanelor condamnate pentru divulgarea și prelucrarea deficitară a datelor confidențiale și în restricționarea accesului la astfel de informații – 6 persoane, ceea ce constituie 1,19% din numărul total de respondenți; înăsprirea pedepselor penale existente pentru divulgarea datelor ce constituie secret profesional sau personal (amenzi, retrageri de drepturi speciale în domeniul prelucrării datelor ce constituie secret profesional) – 64 de persoane, ceea ce constituie 12,67% din numărul total de respondenți; norme extrapenale speciale prevăzute în hotărârile de Guvern, alte acte subordonate legii, care ar reglementa clar și precis modalitatea de clasificare a informațiilor confidențiale obținute, precum și definiția acestora – 92 de persoane, ceea ce constituie 18,22% din numărul total de respondenți.

Figura nr.1.1

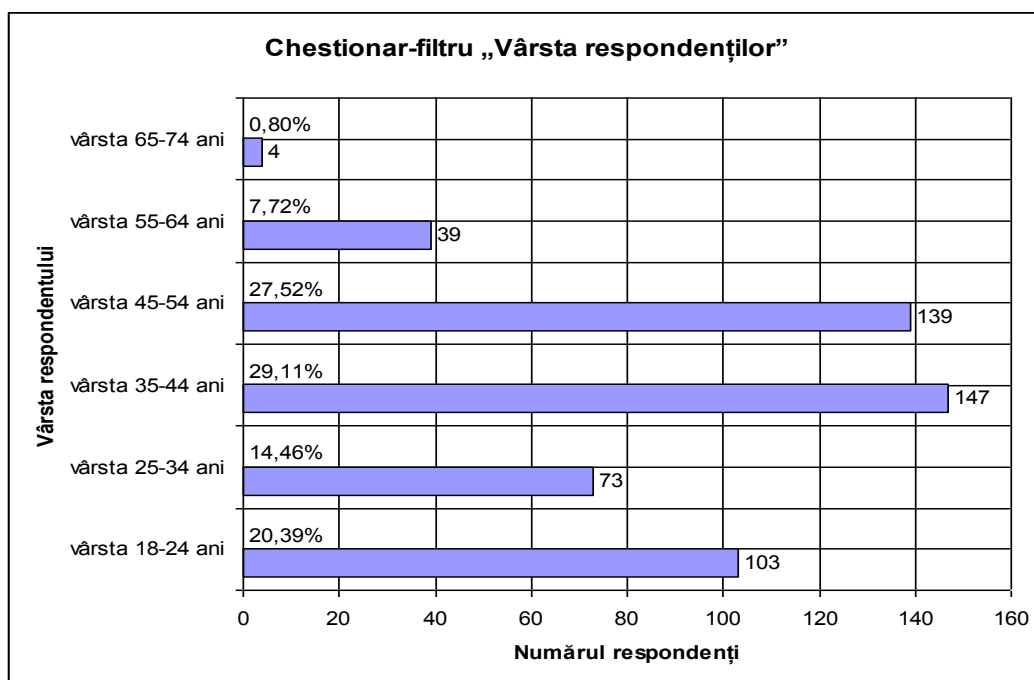

Figura nr.1.2

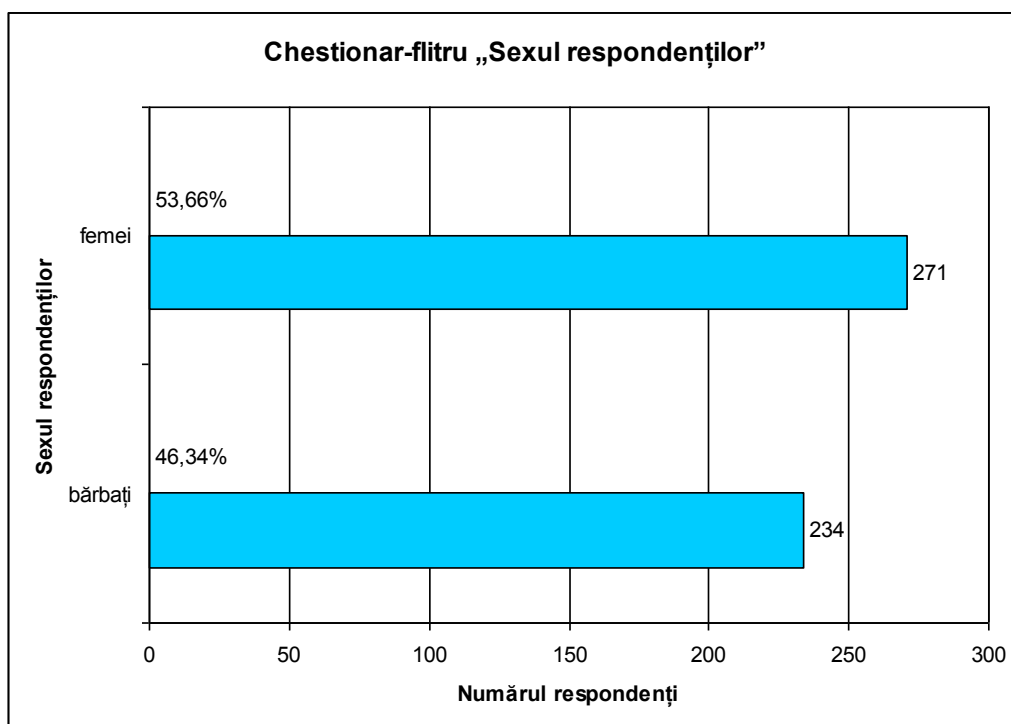

Figura nr.1.3

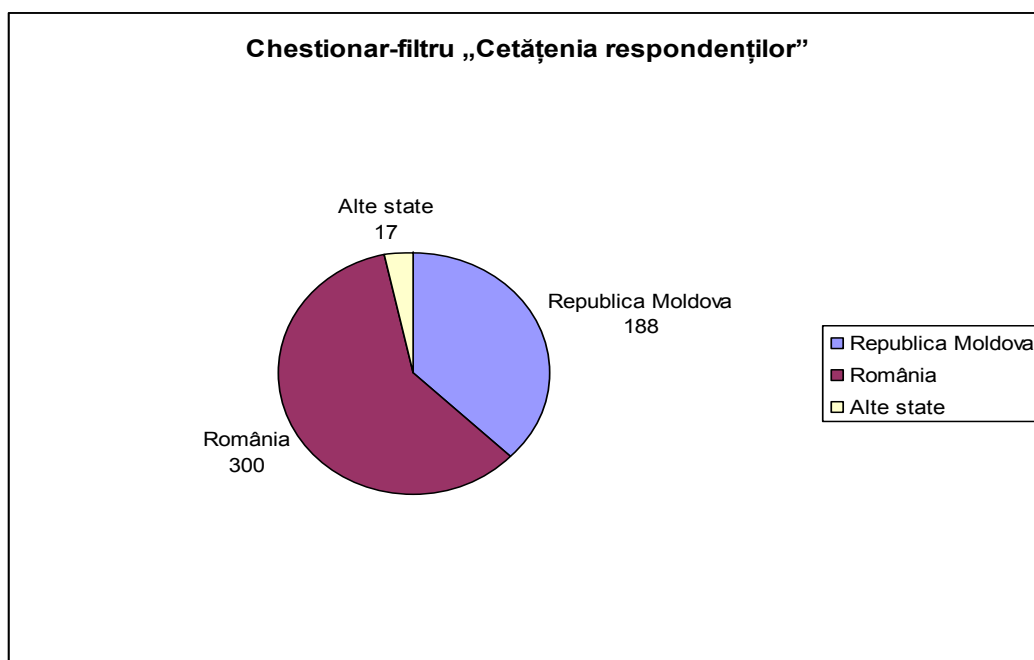

Figura nr.1.4

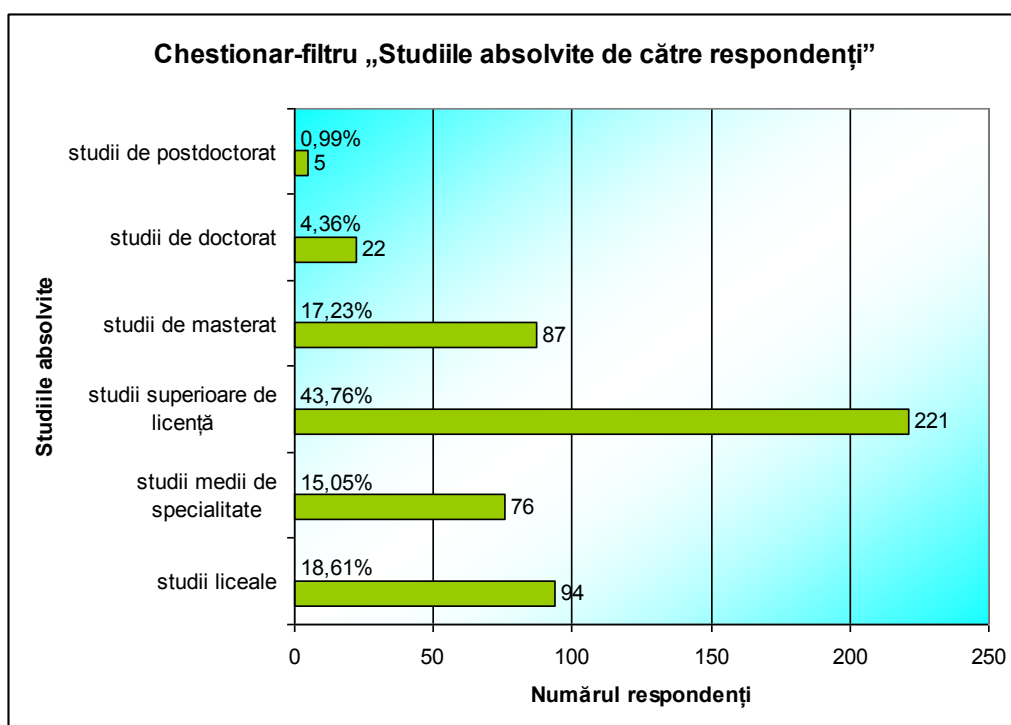

Figura nr.1.5

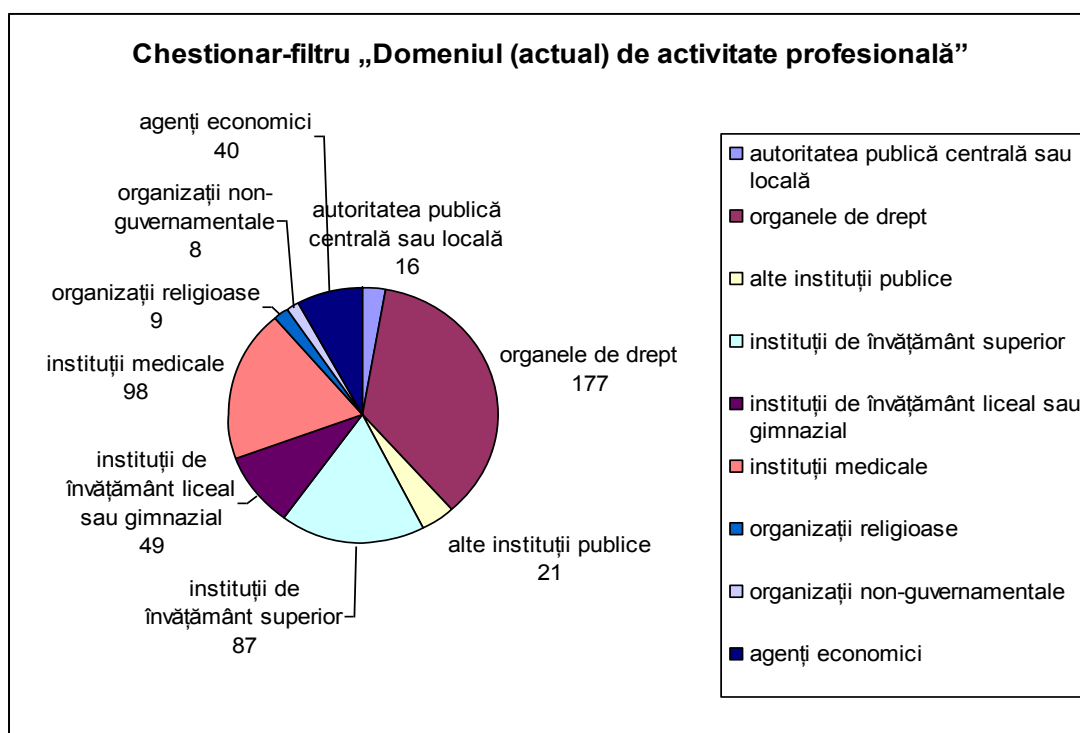

Figura nr.1.6

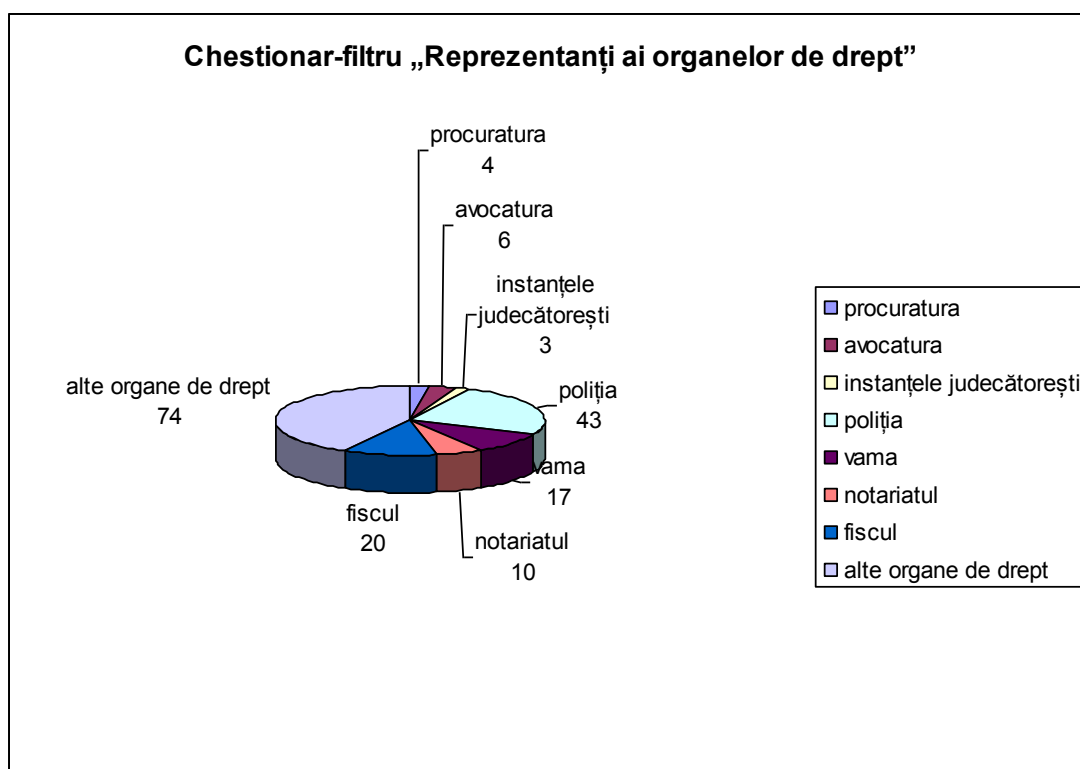

Figura nr.1.7

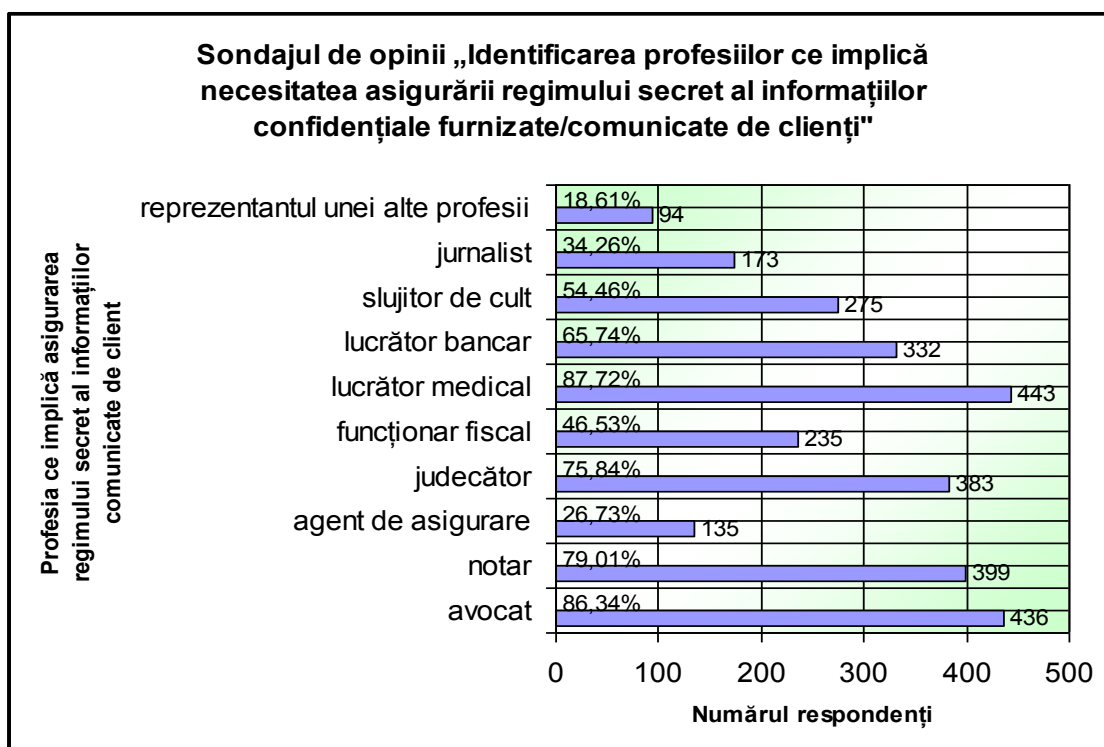

Figura nr.1.8

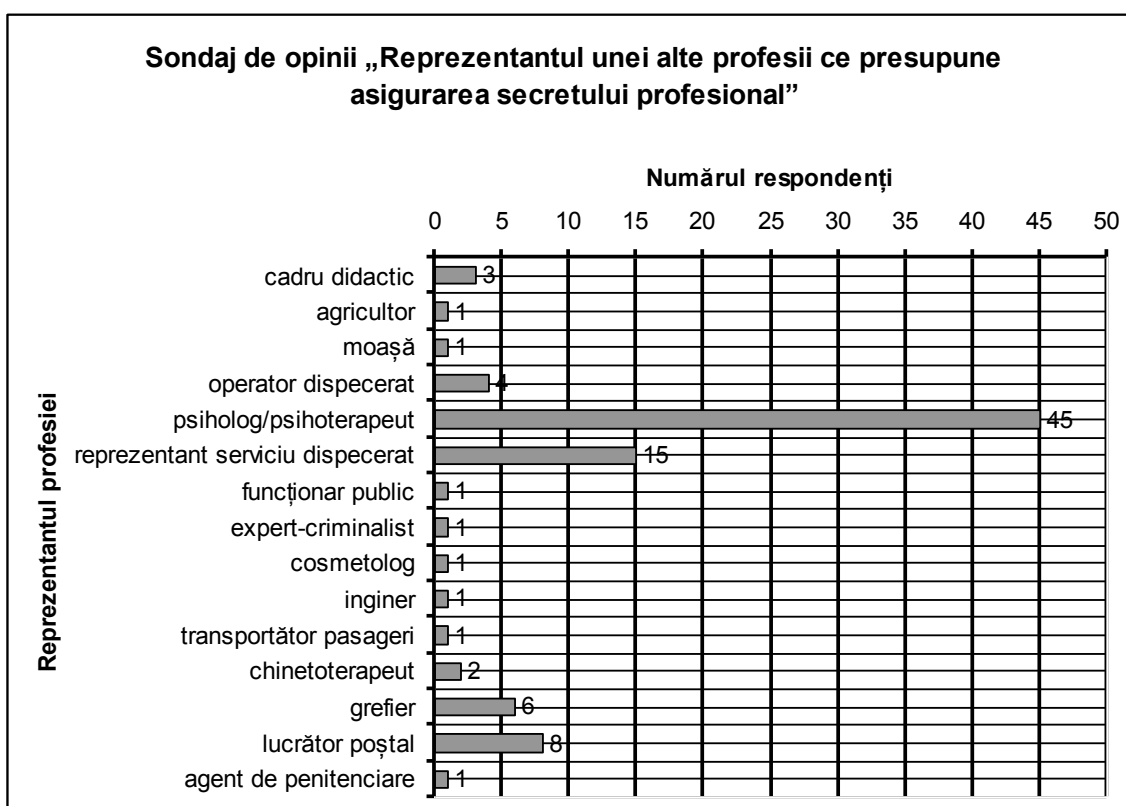

Figura nr.1.9

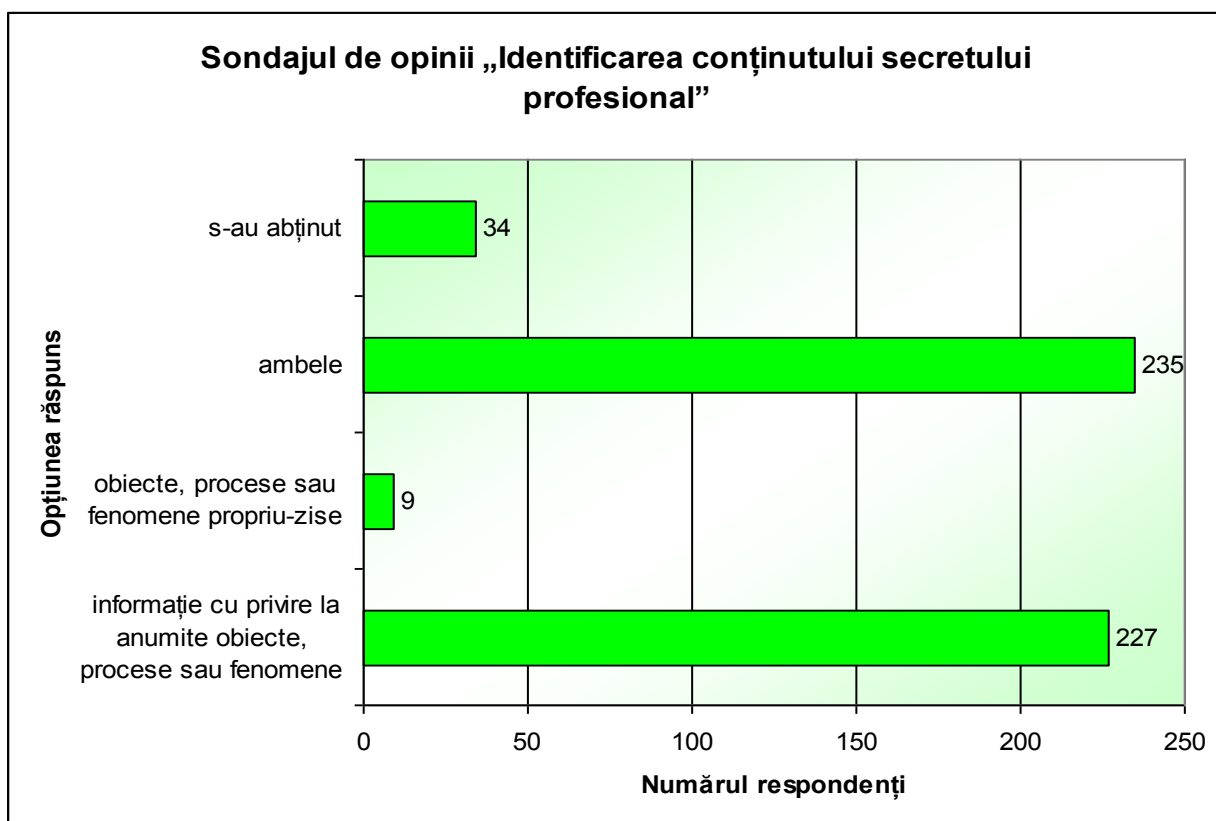

Figura nr.1.10

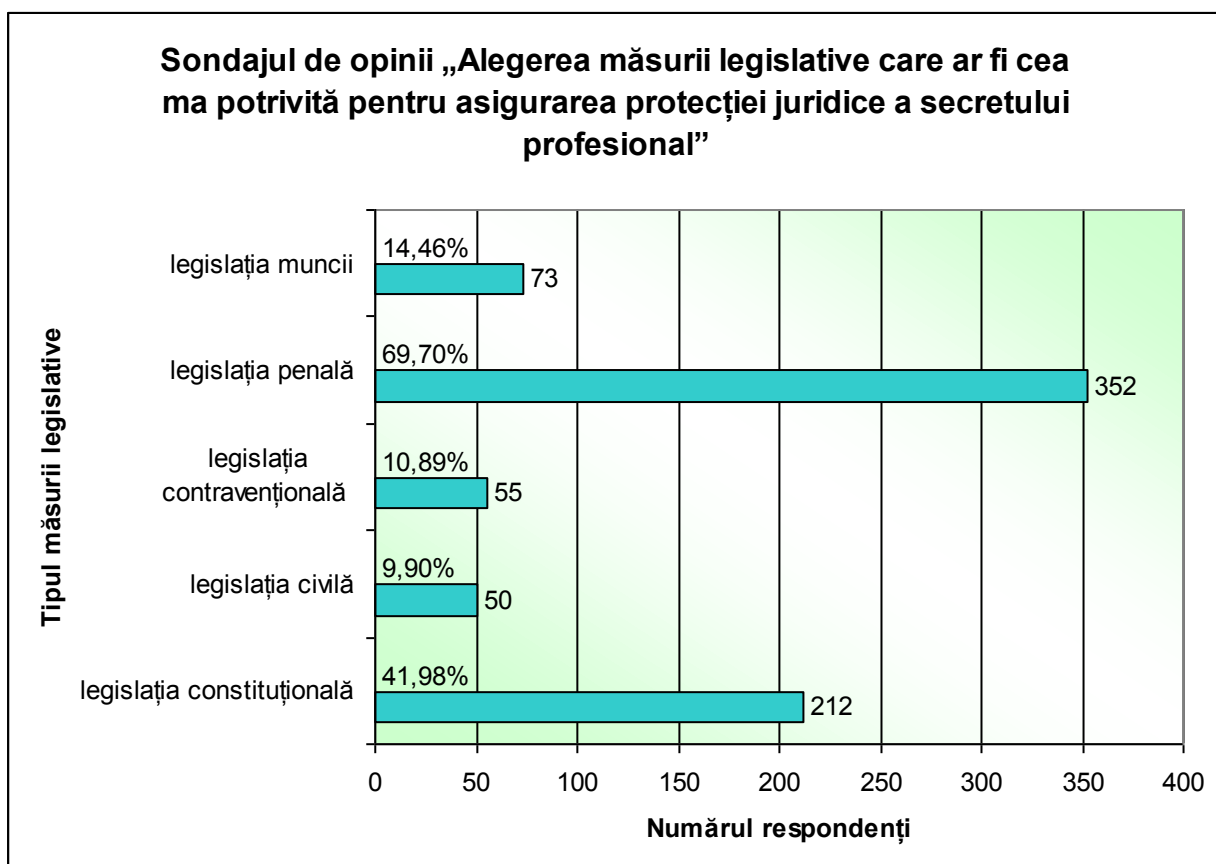

Figura nr.1.11

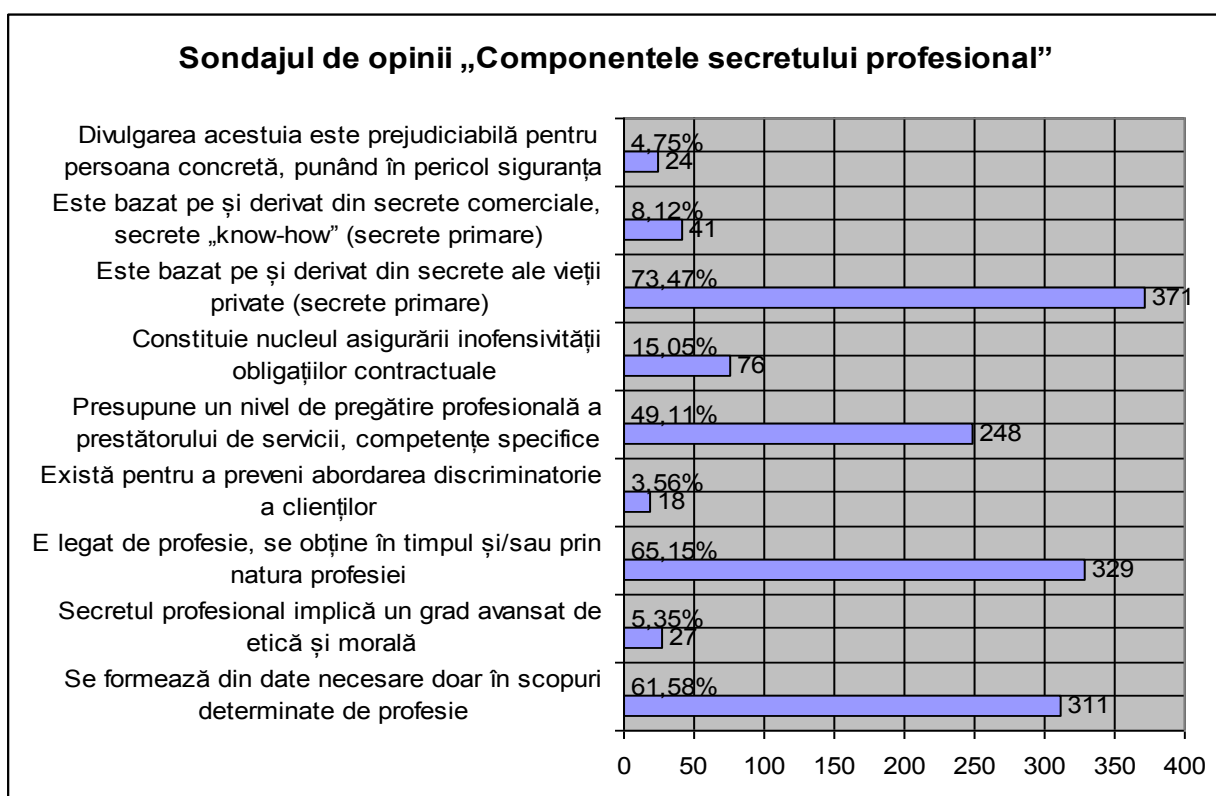

Figura nr.1.12

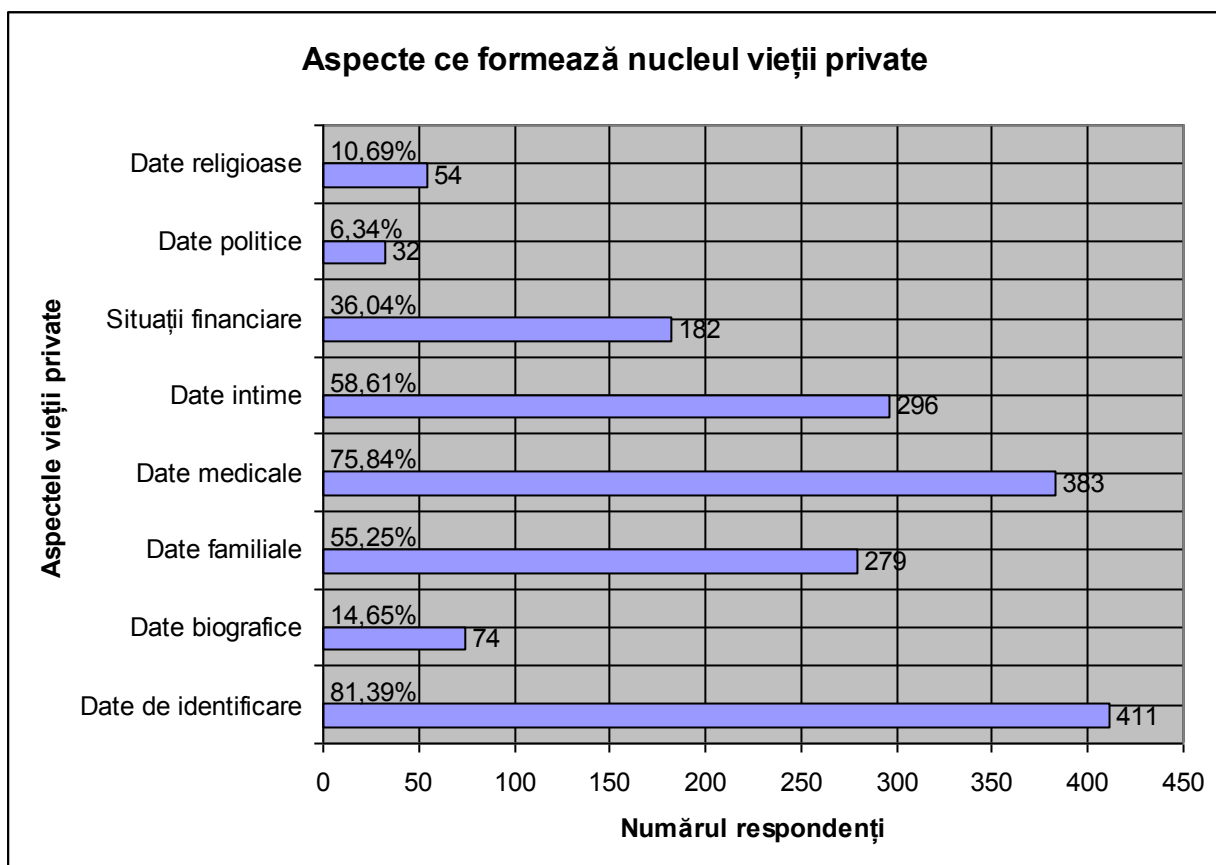

Figura nr.1.13

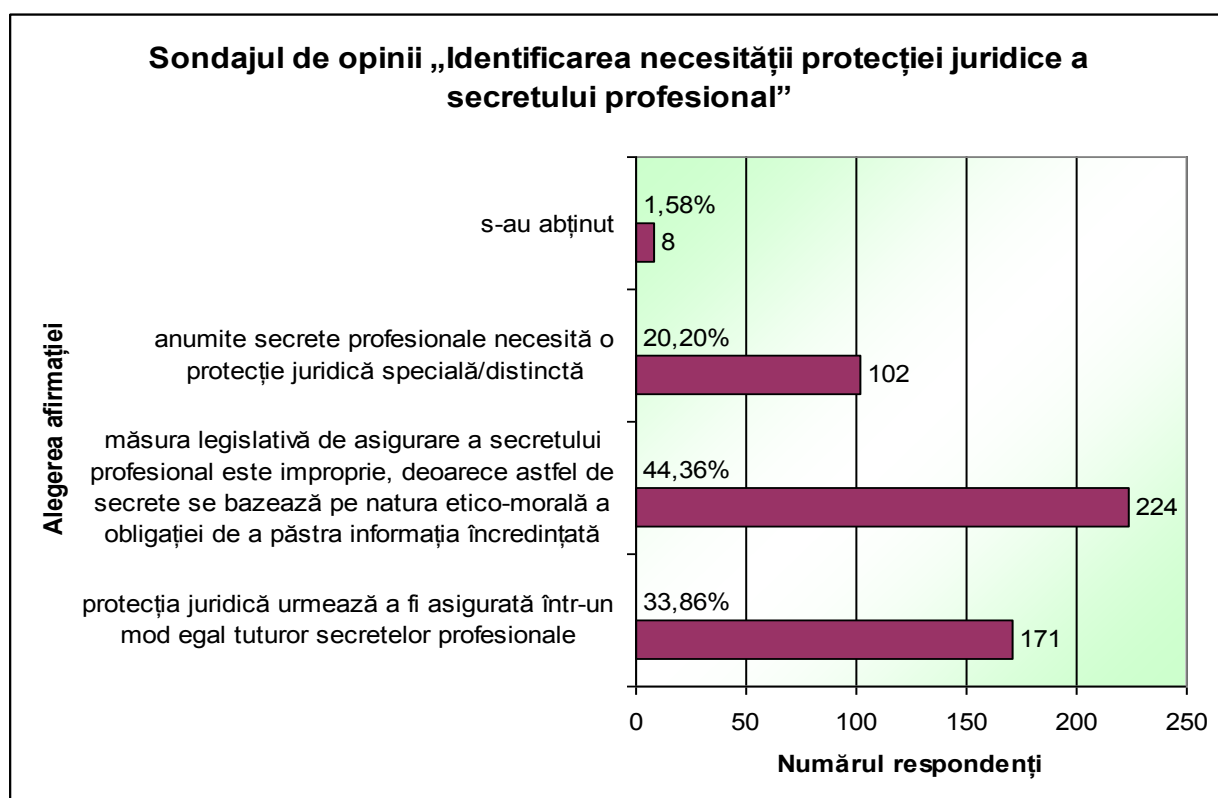

Figura nr.1.14

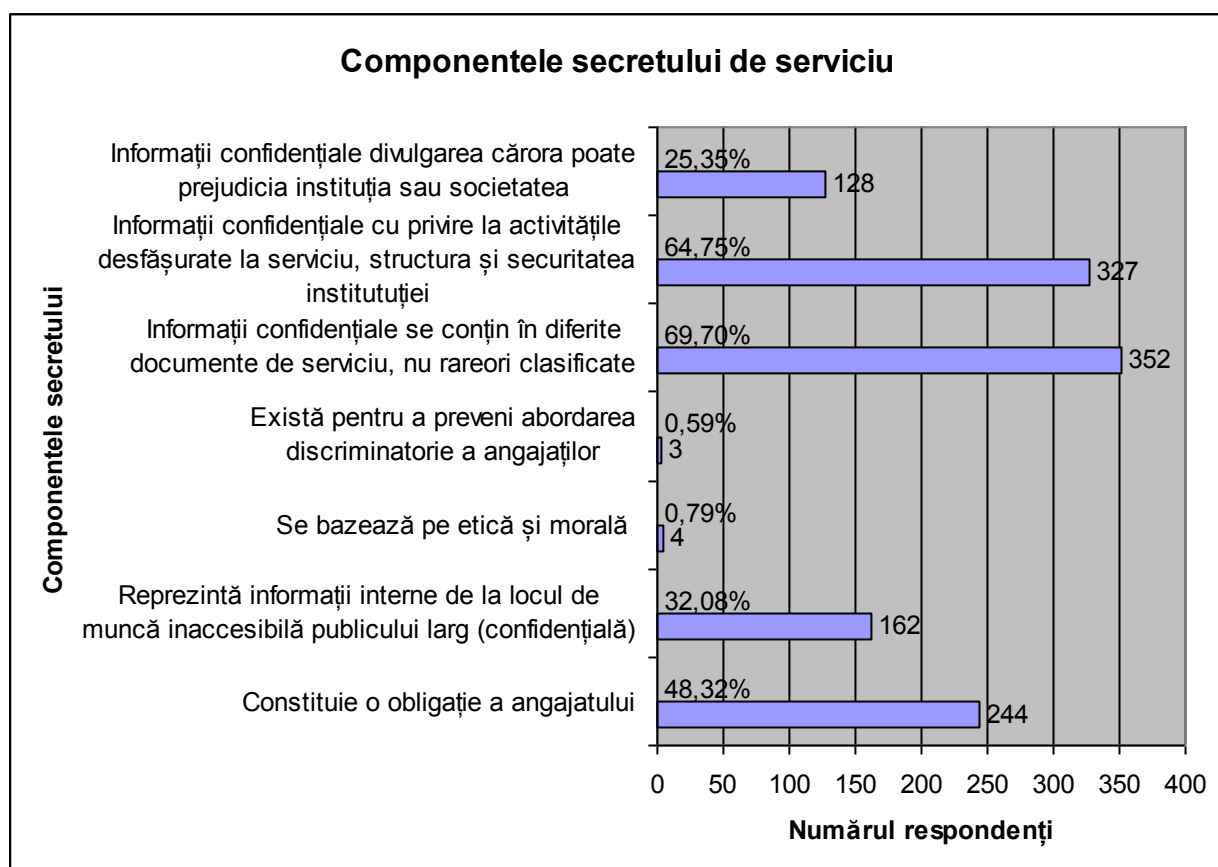

Figura nr.1.15

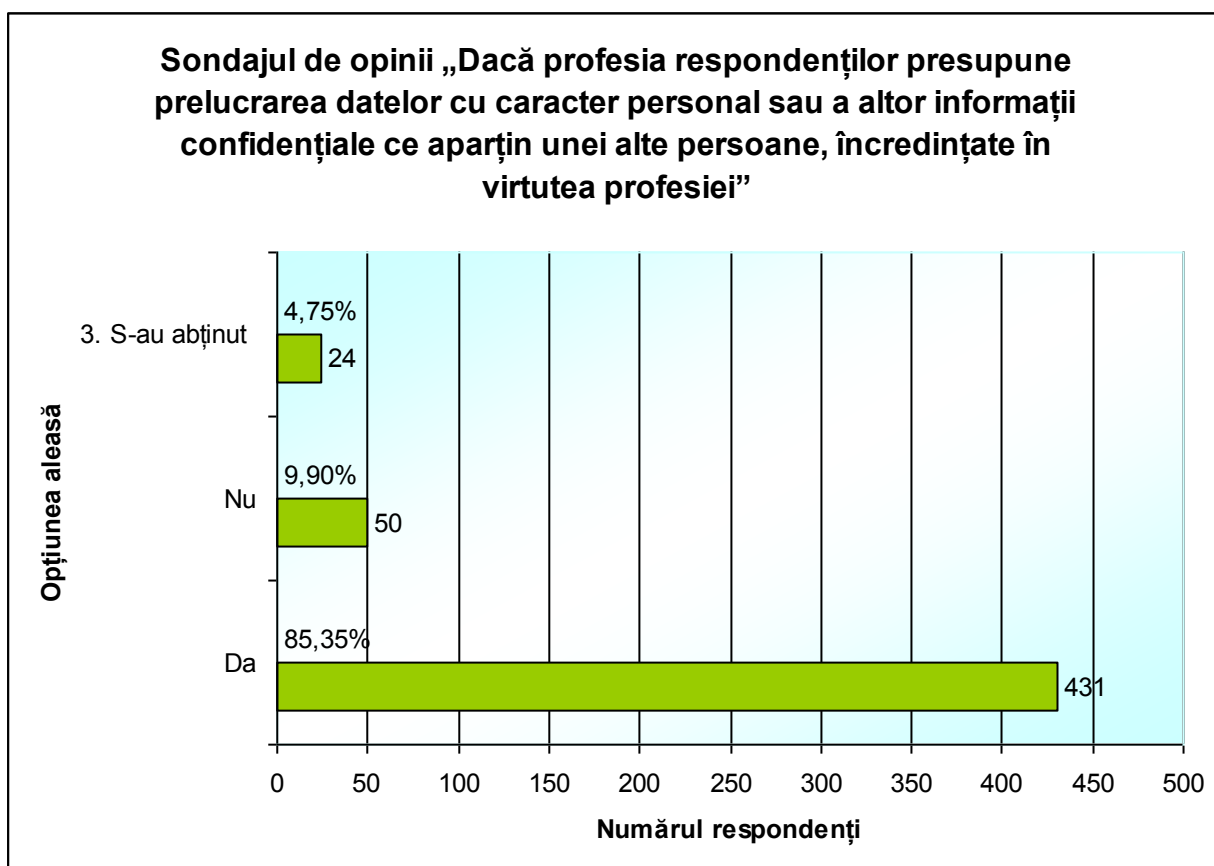

Figura nr.1.16

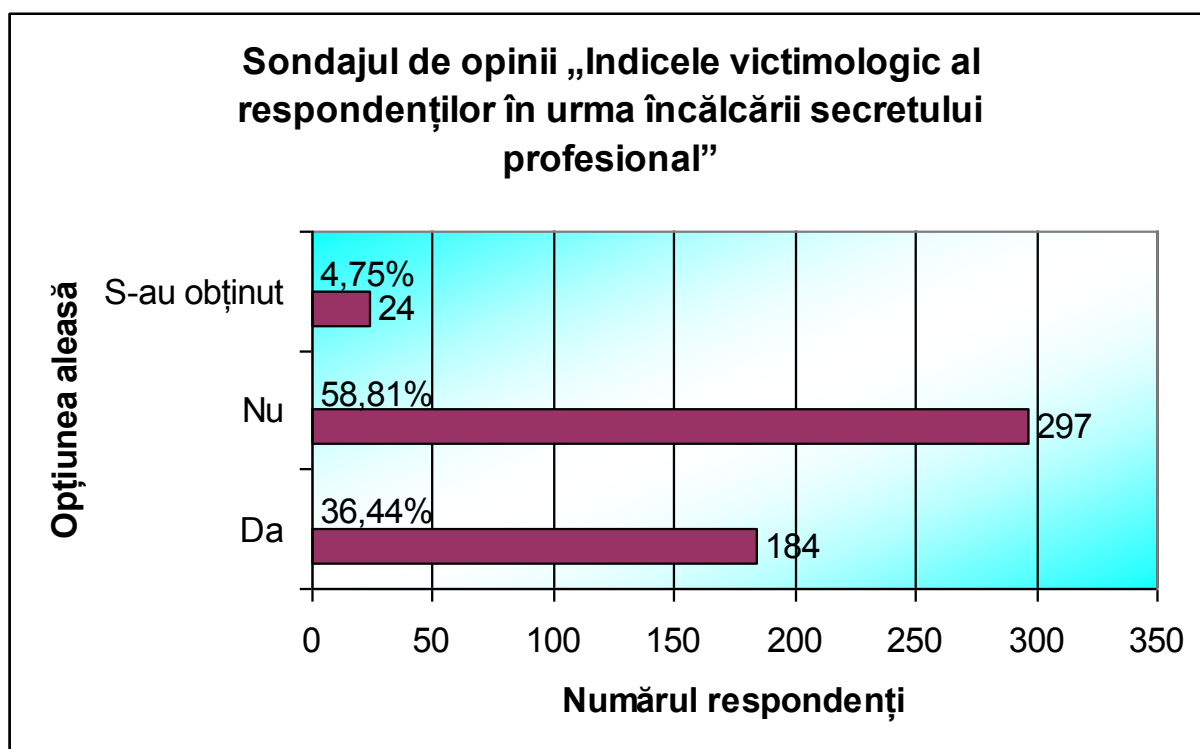

Figura nr.1.17

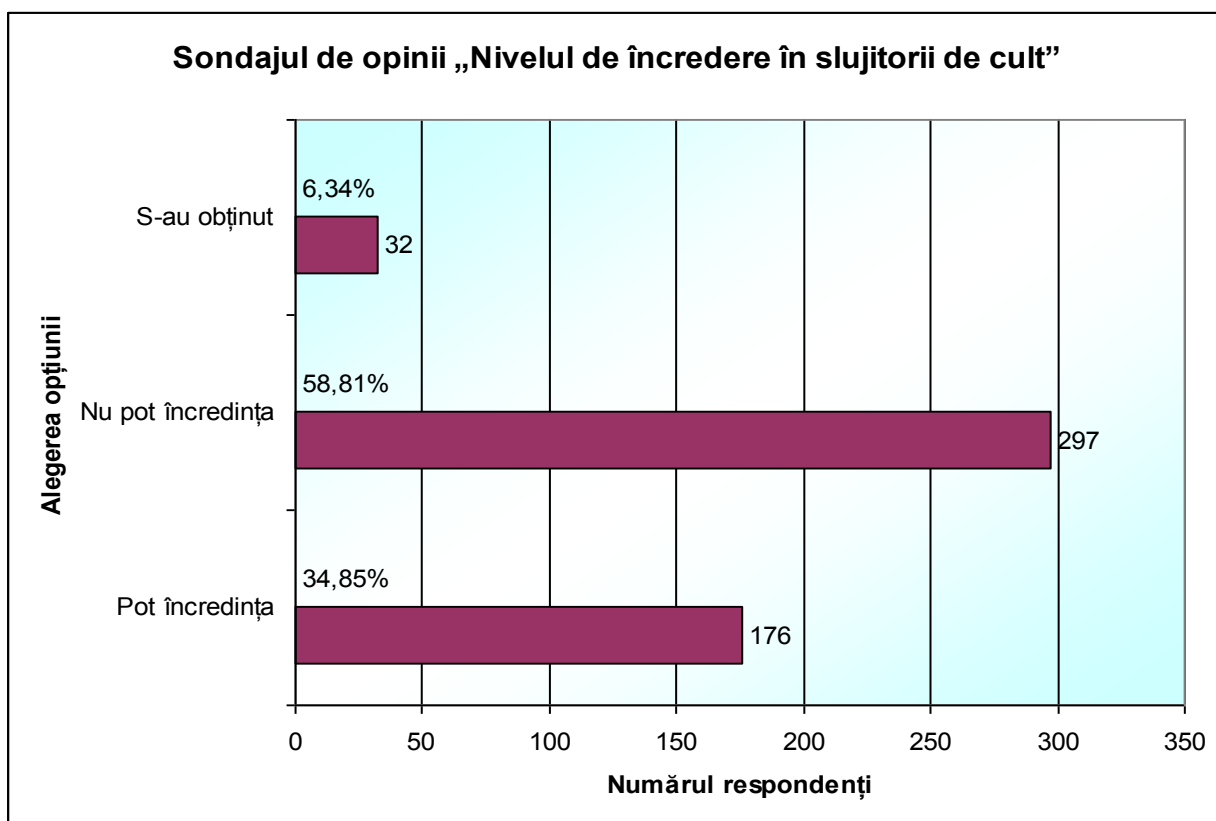

Figura nr.1.18

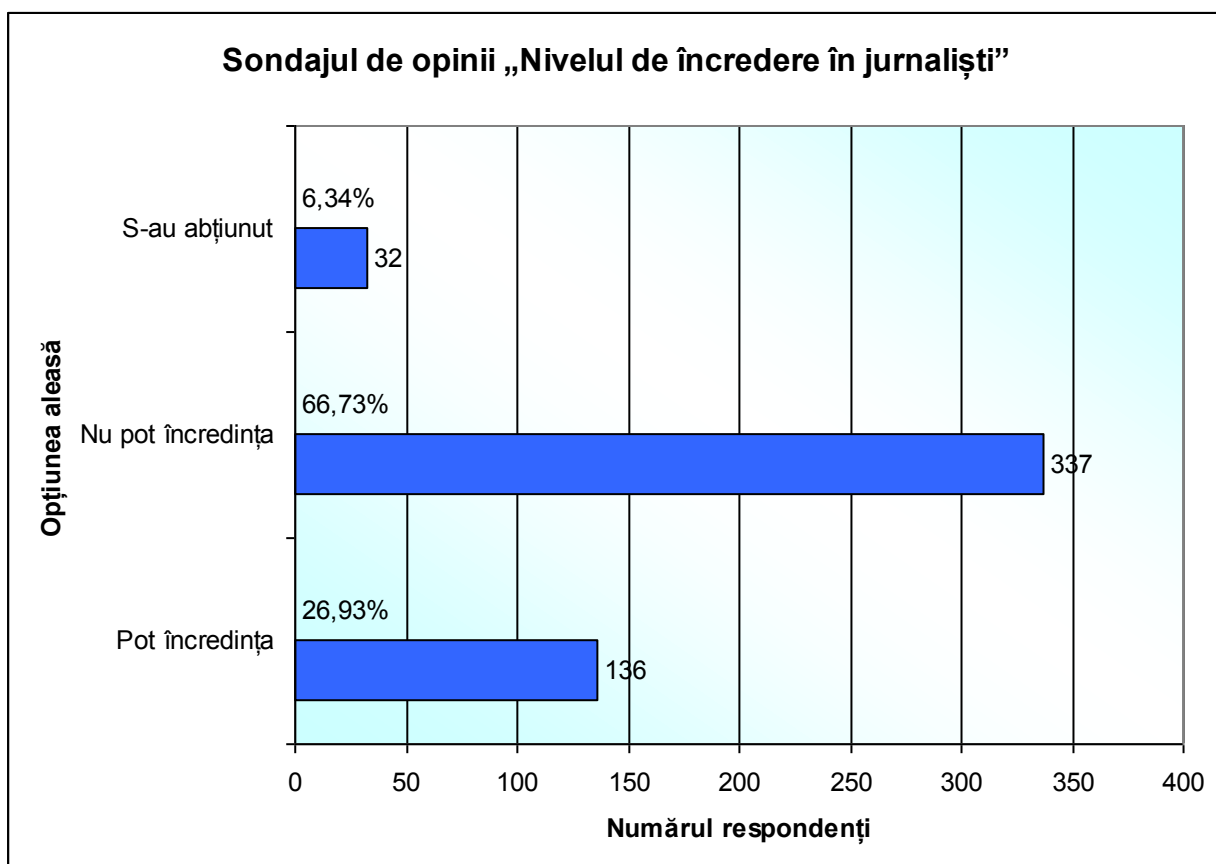

Figura nr.1.19

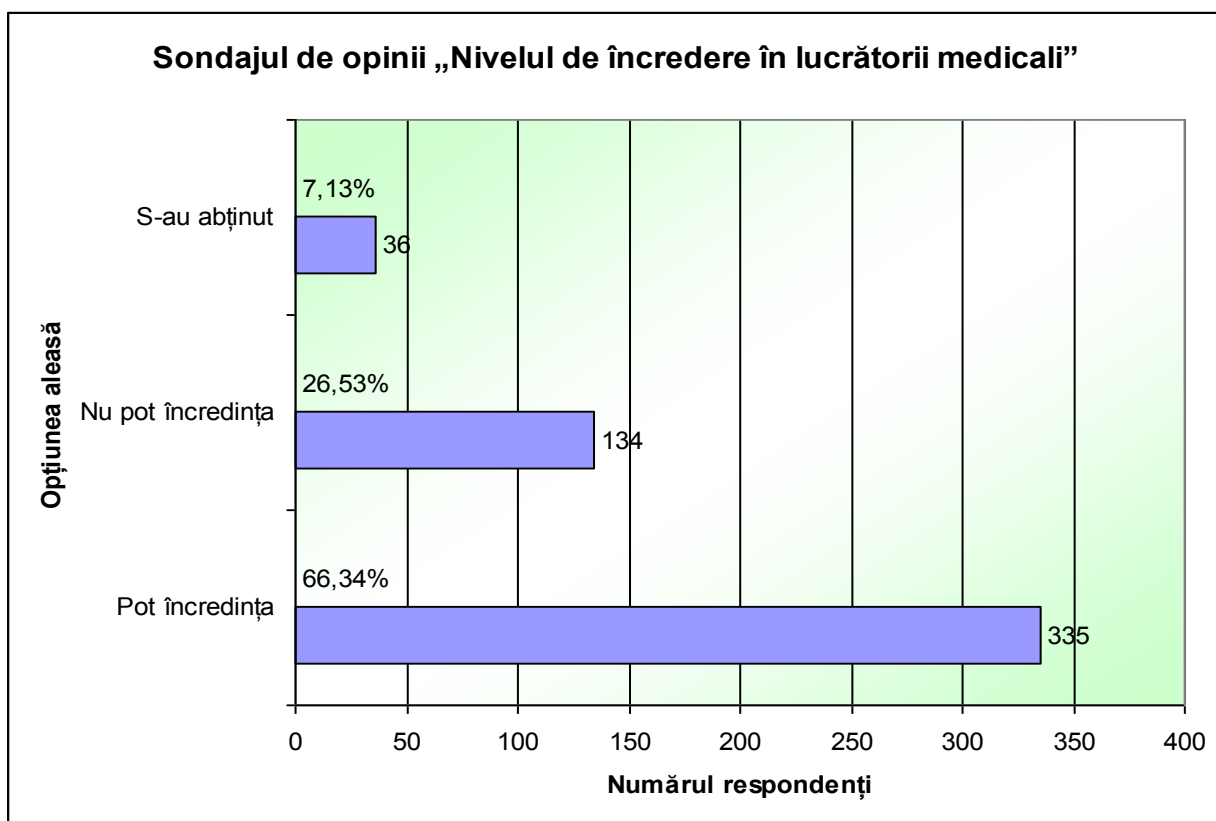

Figura nr.1.20

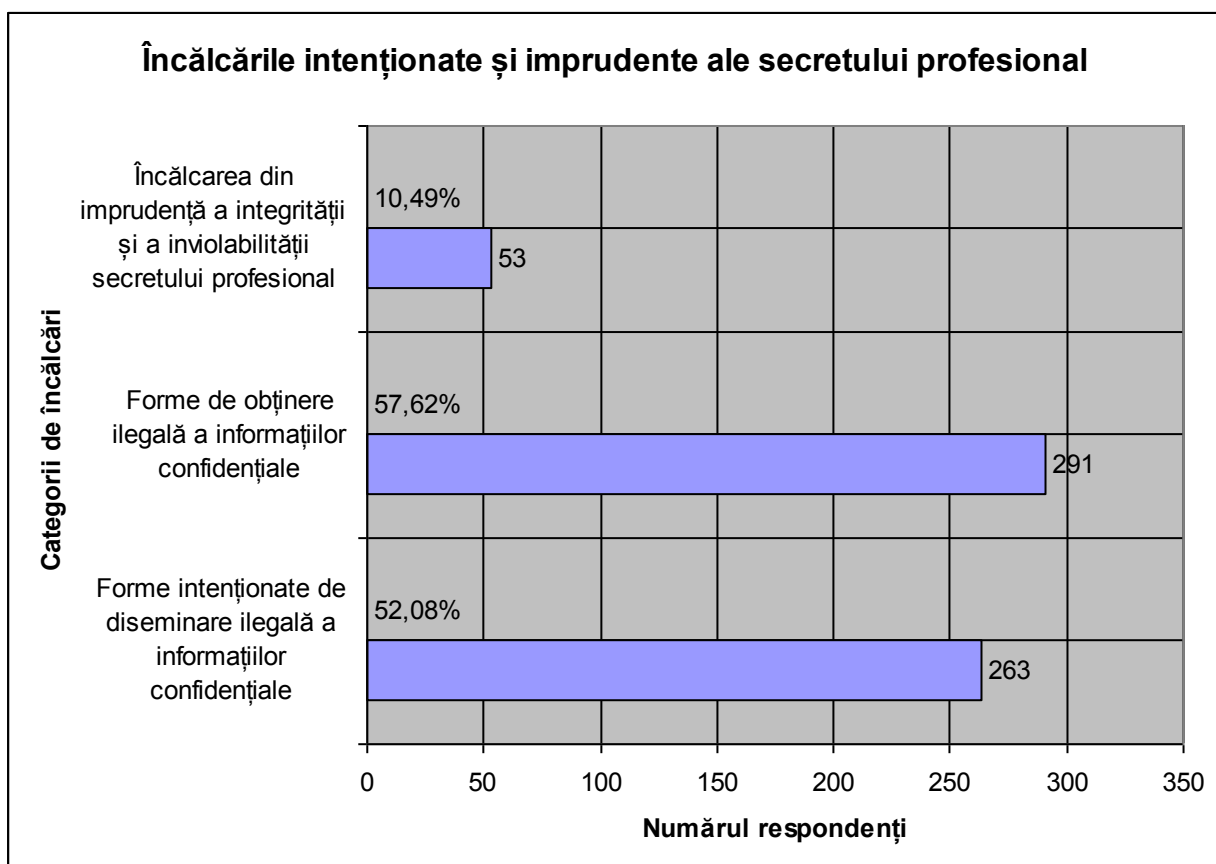

Figura nr.1.21

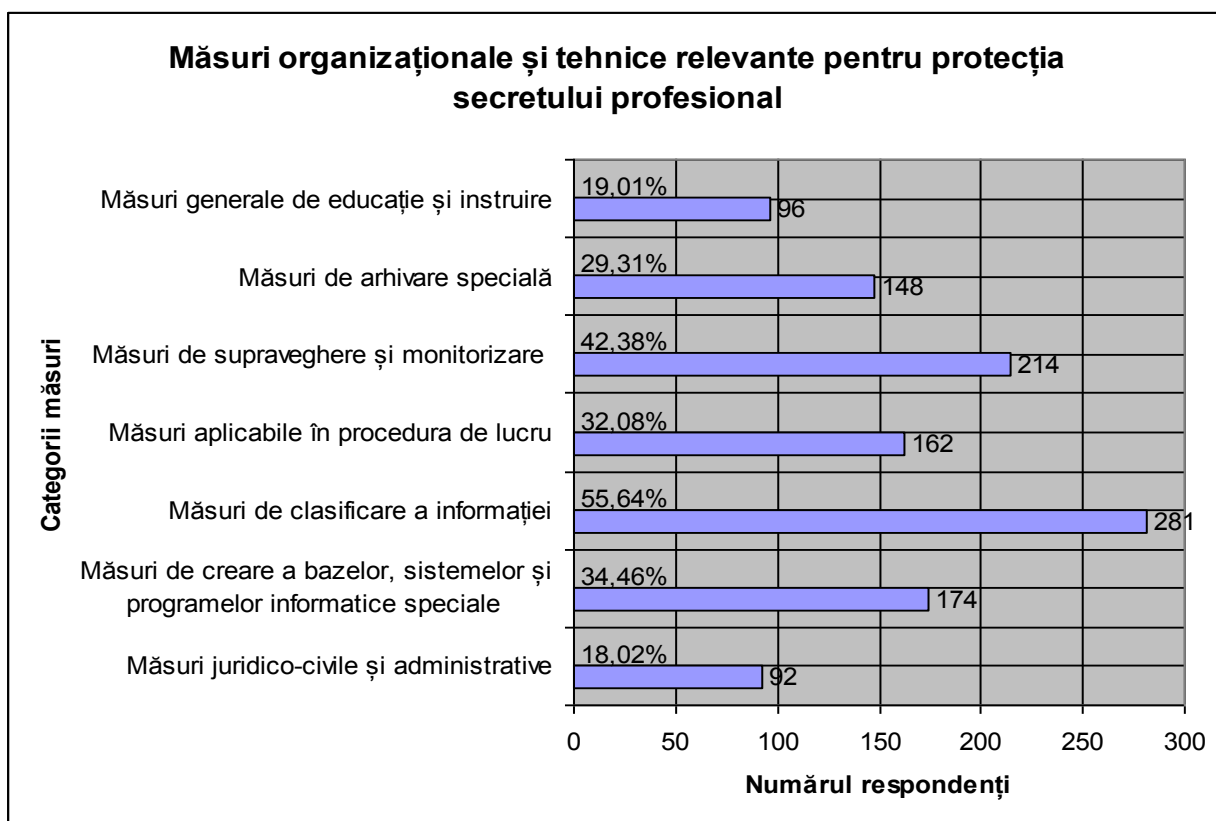
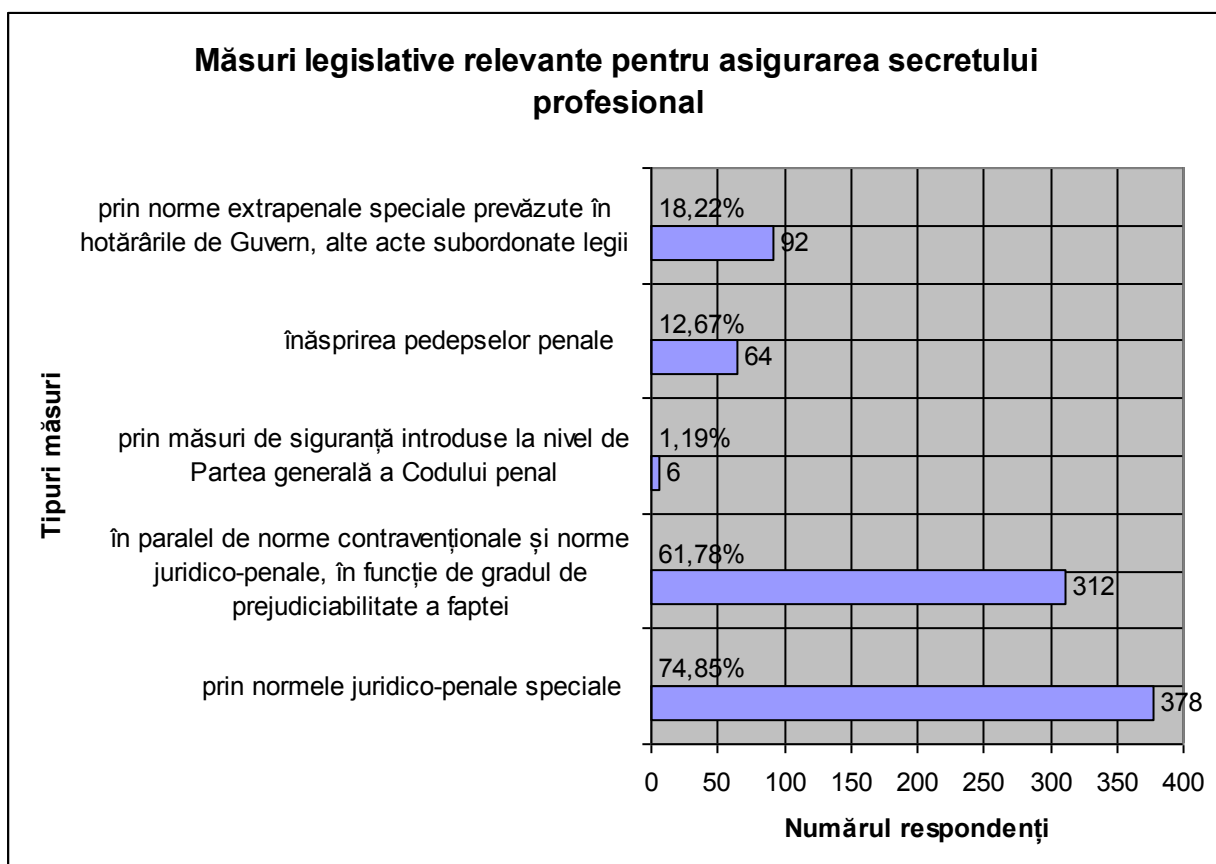

Figura nr.1.22

CHESTIONAR

Identificarea problemei privind asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova

*Locul de desfășurare a cercetării: Republica Moldova și România
Perioada de desfășurare a cercetării: mai-august 2019*

NOTA BENE

- *Acest chestionar face parte dintr-un studiu științific realizat în cadrul tezei de doctorat cu tema „Secretul profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova”, Specialitatea 554.01 – Drept penal și drept execuțional penal. Rezultatele vor fi prezentate în cadrul tezei de doctorat, precum și în publicațiile științifice (articole științifice, rezumate ale materialelor prezentate la conferințe naționale și internaționale) elaborate de către doctorandul Costică MOȚOC la tema tezei de doctorat.*
- *Chestionarul este complet anonim și strict confidențial. De asemenea, participarea la el este totalmente voluntară. Pentru reușita chestionarului, este important să răspundeți individual fiecărei întrebări, cu o cât mai multă atenție și sinceritate. Dacă anumite întrebări vă vor părea, din orice motiv, inacceptabile, le puteți lăsa necompletate.*
- *Acesta nu este un test pentru evaluarea cunoștințelor. Nu există răspunsuri corecte sau greșite. În cazul în care nu aveți un răspuns care să se potrivească exact, indicați-l pe cel mai apropiat posibil. Va rugăm, bifați răspunsul corespunzător pentru fiecare întrebare, marcând cu X sau cu V în căsuța de pe foaia de răspuns. După necesitate, puteți bifa mai multe variante în cazul în care, în opinia Dvs, ele sunt relevante.*
- *În cadrul acestui chestionar este utilizată metoda cantitativă de studiu – ancheta sociologică în bază de chestionar (chestionar-filtru) și sondajul de opinie. Scopul acestui chestionar constă în identificarea problemei privind asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova și în cea a României; în culegerea de date pentru testarea empirică a ipotezei formulate în teza de doctorat, precum și în analiza cantitativă și calitativă a datelor întru acceptarea, respingerea sau reformularea respectivei ipoteze științifice.*

Mulțumim anticipat pentru participare.

Cu respect,

Autor: Costică MOȚOC, doctorand, Departamentul Drept penal al Facultății de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Specialitatea 554.01 – Drept penal și drept execuțional penal.

Conducător științific: Lilia GÎRLA, doctor în drept, conferențiar universitar, Departamentul Drept penal al Facultății de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Specialitatea 554.01 – Drept penal și drept execuțional penal.

I. Chestionar-filtru

1. **Vârsta Dumneavoastră, ani** (*bifați categoria*)
 - 18-24
 - 25-34
 - 35-44
 - 45-54
 - 55-64
 - 65-74
 - 75 și peste
2. **Sexul Dumneavoastră** (*bifați categoria*)
 - Masculin
 - Feminin
3. **Cetățenia Dumneavoastră** (*bifați categoria*)
 - Republica Moldova
 - România
 - Alta (*specificați*) _____
4. **Studiile finisate** (*bifați categoria*)
 - Studii gimnaziale;
 - Studii liceale;
 - Studii medii de specialitate;
 - Studii superioare de licență;
 - Studii de masterat;
 - Studii de doctorat;
 - Studii de postdoctorat;
5. **Domeniul (actual) de activitate profesională a Dumneavoastră** (*bifați categoria*)
 - autoritatea publică centrală sau locală;
 - organele de drept:
 - procuratura;*
 - avocatura;*
 - instanțele judecătorești;*
 - poliția;*
 - vama;*
 - notariatul;*
 - fiscul;*
 - alte organe de drept;*
 - alte instituții publice;
 - instituții de învățământ superior:
 - sectorul public;*
 - sectorul privat;*
 - instituții de învățământ liceal sau gimnazial:
 - sectorul public;*
 - sectorul privat;*
 - instituții medicale:
 - sectorul public;*
 - sectorul privat;*
 - organizații religioase;
 - organizații non-guvernamentale;
 - agenți economici:
 - sectorul public;*
 - sectorul privat.*

II. Sondajul de opinie

1. *Identificați* profesiile care, în opinia Dumneavoastră, implică necesitatea asigurării regimului secret al informației confidențiale furnizate/comunicate de clienți/beneficiari/consumatori de servicii/ etc.
 1. avocat;
 2. notar;
 3. agent de asigurare;
 4. judecător;
 5. funcționar fiscal;
 6. lucrător medical;
 7. lucrător bancar;
 8. slujitor de cult;
 9. jurnalist;
 10. reprezentantul unei alte profesii (*specificați*)

2. *Identificați* conținutul secretul profesional:
 - informație cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene;
 - obiecte, procese sau fenomene propriu-zise;
 - ambele.
3. *Alegeți* măsură legislativă care, în opinia Dumneavoastră, ar fi cea mai potrivită pentru asigurarea protecției juridice a secretului profesional (*bifați varianta potrivită*):
 - legislația constituțională;
 - legislația civilă;
 - legislația contravențională;
 - legislația penală;
 - legislația muncii;
4. *Alegeți* afirmația potrivită:
 - măsura legislativă de asigurare a secretului profesional este improprie, deoarece astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată;
 - protecție juridică urmează a fi asigurată într-un mod egal tuturor secretelor profesionale;
 - anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică specială/distinctă (*specificați*)

5. *Apreciați*, dacă categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice (*bifați varianta potrivită*):
 - Da*, categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice (în unele cazuri trebuie să survină răspunderea penală, în alte cazuri – răspunderea contravențională etc.);
 - Nu*, categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional nu influențează tipul răspunderii juridice (divulgarea sau alte forme de încălcare a inviolabilității secretului profesional trebuie să constituie temei doar pentru răspunderea penală sau doar pentru răspunderea contravențională);
6. *Punctați*, care, în opinia Dumneavoastră, sunt diferențele principale dintre secretul profesional și secretul de serviciu

	Secret profesional	Secret de serviciu
1.		
2.		
3.		

7. Sintetizați coraportul dintre „informațiile cu privire la viața privată a persoanei” și „informațiile ce constituie secret profesional”

	Informații cu privire la viața privată a persoanei	Informații ce constituie secret profesional
1.		
2.		
3.		

8. Apreciați, dacă, în opinia Dumneavoastră, încădrarea faptei de încălcare a secretului profesional este corectă în baza normei juridico-penale prevăzute la art.177 din Codul penal al Republicii Moldova (Încălcarea inviolabilității vieții personale) cu următorul conținut „(1) Culegerea ilegală sau răspândirea cu bună știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei; (1¹) Culegerea ilegală a informațiilor menționate la alin.(1), fără consimțământul persoanei, cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației; (2) Răspândirea informațiilor menționate la alin.(1): a) într-un discurs public, prin mass-media; b) prin folosirea intenționată a situației de serviciu”

Da, este relevantă

Nu, nu este relevantă

9. Evaluați, dacă norma juridico-penală prevăzută la art.227 din Codul penal al României (Divulgarea secretului profesional) cu următorul conținut „Divulgarea, fără drept, a unor date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane, de către acela care a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției și care are obligația păstrării confidențialității cu privire la aceste date” acoperă fapte prejudiciabile de posibile încălcări ale secretului profesional

Da, acoperă, deoarece

Nu, nu acoperă, deoarece

10. Arătați, dacă profesia Dumneavoastră presupune prelucrarea datelor cu caracter personal sau a altor informații confidențiale ce aparțin unei alte persoane, încredințate în virtutea profesiei (*bifați varianta potrivită*):

Da;

Nu.

11. Alegeți afirmația potrivită:

- i. în calitate de client/beneficiar/consumător de servicii/ etc., am suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional;
- ii. în calitate de client/beneficiar/consumător de servicii/ etc., nu am cunoscut cazuri de încălcare a inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional.

12. Alegeți afirmația potrivită:

1. pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult;
2. nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult.

13. Alegeți afirmația potrivită:

1. pot încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist;
2. nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist.

14. Alegeți afirmația potrivită:

1. pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical;
2. nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical.

15. Specificați metodele prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții personale în procesul de divulgare a secretului profesional

16. Specificați măsurile/tehnice/metodele de origine organizațională și tehnică care, în opinia Dumneavoastră, sunt relevante pentru protecția secretului profesional

17. Specificați măsurile legislative care, în opinia Dumneavoastră, sunt relevante pentru asigurarea protecției juridice a secretului profesional

Vă mulțumim.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul Moțoc Costică, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Moțoc Costică

22 septembrie 2021

CV AL AUTORULUI

Nume și prenume: MOȚOC Costică

Cetățenia: România

Studii:

2006-2009 – Licențiat în Drept. Studii universitare de licență (Ciclul I) – Universitatea „Spiru Haret” din București, România

2006-2009 – Departamentul pentru pregătirea personalului didactic, Nivelul I. Universitatea „Spiru Haret” din București, România

2009-2012 – Master în Drept. Studii universitare de masterat (Ciclul II) – Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România, Facultatea de Științe juridice, sociale și politice

Activitate profesională: jurist

Domenii de interes științific: Partea Specială a Dreptului penal

Participări la manifestări științifice:

- (1) Moțoc C. *Natura juridică a secretului profesional în legislația extrapenală a Republicii Moldova*. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 8-9 noiembrie 2018, Științe juridice. Chișinău: CEP USM, 2018, p.260-263. (398 p.) (ISBN 978-9975-142-50-2);
- (2) Moțoc C. *Secretul de stat în legea penală și extrapenală a României și a Republicii Moldova*. Conferința internațională științifico-practică „Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale”, eveniment organizat în contextul aniversării a 70-a a Declarației Universale a Drepturilor Omului, 13-14 decembrie 2018. – Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Asociația „Promo-Lex”, Asociația obștească „PARLAMENTUL -90”, 2019, p.370-385, (ISBN 978-9975-108-88-1);
- (3) Moțoc C. Gîrla, L. *Protecția juridico-penală a secretului profesional al avocatului*. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”, 23-24 martie 2019 / Com.red. V.Bujor et al. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată (304 p.), p.182-186. (ISBN 978-9975-3222-7-0);
- (4) Moțoc C. *Conceptul de secret profesional în legea penală a României și a Republicii Moldova (constatări și propuneri)*. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 07-08 noiembrie 2019, Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, p.155-159 (ISBN 978-9975-149-46-4);
- (5) Moțoc C., Gîrla L. *Protecția datelor confidențiale: cazul lacunelor legislative în asigurarea ocrotirii juridico-penale a secretului profesional*. În: Materialele Conferinței științifico-practice cu genericul „Activitatea specială de investigații și respectarea drepturilor persoanei: probleme actuale de doctrină, legislație și practică” (Organizator: V.Juc; Moderatori: V.Cușnir, T.Osoianu, V.Berliba), (Chișinău, 05 iunie 2019). Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019, (239 p.), p.150-159. (ISBN 978-9975-3298-2-8).
- (6) Moțoc C. *Secretul de serviciu în legea penală și extrapenală a României și cea a Republicii Moldova: propuneri de lege ferenda*. Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național”, Culegerea comunicărilor / Coord. ed. S.Brînza et al., col.red. Andrei Negru et al. (01-02 octombrie 2019). – Chișinău: CER USM, 2020, Vol.2, (692)p., p.264-273 (ISBN 978-9975-149-88-4);
- (7) Moțoc C. *Necesitatea protecției juridice a secretului profesional în codul penal al Republicii Moldova*. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 2020, 10-11 noiembrie, Vol.I. Chișinău: CEP USM, p.34-37. (ISBN 978-9975-152-48-8. ISBN 978-9975-152-49-5).

Lucrări științifice publicate: 16 publicații științifice, inclusiv o monografie.

Cunoașterea limbilor: româna – fluent; rusa – fluent; engleza – fluent; franceza – fluent.

Date de contact: ionjan082@gmail.com